

งานวิจัย

เรื่อง

การใช้ชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้
ไลน์กลุ่ม

จัดทำโดย

ผศ.ชินวร ฟาดิษฐี

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การใช้ชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้ไลน์กลุ่ม” มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามของการศึกษา 3 ประการ คือ 1) กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดชุมชนเสมือนอย่างไร แอปพลิเคชันไลน์อย่างไร 2) สาเหตุใดที่กลุ่มผู้สูงอายุเลือกใช้ออปพลิเคชันไลน์ในการรวมกลุ่มและมีพฤติกรรมการรวมกลุ่มอย่างไร และ 3) ชุมชนเสมือนส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์อย่างไร การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นเพื่อนที่เรียนโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งมาด้วยกัน จำนวน 12 คน 2) กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 22 คน โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมไทย เกิดการเร่งความเร็วในการติดต่อสื่อสารและการเชื่อมโยงถึงกัน ทำให้สมาร์ทโฟนกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ คนกลุ่มนี้จะใช้ออปพลิเคชันไลน์สร้างกลุ่มที่เป็นชุมชนเสมือนเพื่อสื่อสารกับสมาชิกท่านอื่น สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มแรก ชุมชนเสมือนทำหน้าที่เชื่อมต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนที่ไม่ได้พบเจอกันมาเป็นเวลานาน ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองใช้ชุมชนเสมือนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่แล้ว เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนและต่อยอดความสัมพันธ์มาสู่ชีวิตจริง ซึ่งถือเป็นข้อค้นพบใหม่แตกต่างจากงานวิจัยที่ศึกษาการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ผ่านมา นอกจากนี้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มใช้ชุมชนเสมือนในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้คงอยู่ต่อไปเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19

รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ในชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ การส่งข่าวสารและสาระความรู้ การส่งรูปภาพ การส่งคลิปวิดีโอและการสนทนาในหลากหลายประเด็น อาทิ การเมือง สุขภาพ เทคโนโลยี ชีวิตประจำวัน ครอบครัว รวมถึงการนัดหมายเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่กายภาพ ทั้งนี้การปฏิสัมพันธ์ในชุมชนเสมือนนำมาซึ่งประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก สัญลักษณ์และอัตลักษณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน จนทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเสมือนขยายไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ส่วนบุคคลผ่านการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในชีวิตจริง ทั้งการนัดรับประทานอาหารเช้าร่วมกันทุกเดือนและการรวมกลุ่มท่องเที่ยวในต่างจังหวัด

นอกจากนี้ชุมชนเสมือนได้ส่งผลต่อผู้สูงอายุทั้งในด้านบวกและในด้านลบ ผลด้านบวกนั้นมี 3 ประการ ได้แก่ 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้น 2) การผ่อนคลายความเหงา และ 3) การสนับสนุนทางจิตใจ ส่วนผลด้านลบมี 2 ประการ ได้แก่ 1) ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ชุมชนเสมือนและการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพ และ 2) ปัญหาด้านสุขภาพจากการใช้ชุมชนเสมือนเป็นเวลานาน

Elderly People’s Utilization of Virtual Communities: A Case Study of LINE Group Usage by Senior Citizens in Bangkok

Abstract

The research “Elderly People’s Utilization of Virtual Communities: A Case Study of LINE Group Usage by Senior Citizens in Bangkok” aims to 1) study Globalization that have led to the emergence of virtual communities, one of which is “LINE application”, 2) make understandable the reasons why senior citizens in Bangkok use the LINE application as a virtual community and their usage behaviors, and 3) analyze the impacts of LINE application on its given users. The methods for data gathering consisting of the participant observation and in-depth interview were conducted with 2 groups of senior citizens who have been living in Bangkok: 1) a group of 12 former classmates of a commercial college and 2) a group of 10 senior citizens who are unacquainted with one another before joining the LINE Group. There are 22 key informants in total. The theoretical concepts of Globalization and Virtual Community were used as frameworks for data analysis.

The findings reveal the impacts of Globalization on Thai society that cause socio-cultural changes in the form of an acceleration in communication and interconnectedness. Consequently, smart phones with internet access have become a crucial factor in interpersonal communication. Senior citizens, in particular, use the LINE application to build a virtual community in order to communicate with the other LINE Group members. The virtual community, for the first group, functions to connect long-lost friends and help them to continue the relationship, whereas it enhances the second group to better its interpersonal relationship. This finding is considered new and significantly different from previous researches that study how the LINE application has been used. It is also found that the senior members of the two groups use the virtual community to sustain their relationship by regularly interacting with one another in the time of the COVID 19 pandemic.

The virtual interactions of these two groups are found in the forms of message sending and knowledge sharing; picture sending; video clip sharing; conversation on the topics of politics,

technology, everyday life, and family; and arrangements for group activities in physical spaces. The interactions occurring in the virtual community have led to the co-creation of experiences, emotions, feelings, symbols, and shared identities of the members of each group. The relationships established in the virtual community extend to the group members' development of personal relationship with one another through real-life group activities, namely monthly dining and group traveling outside Bangkok.

The virtual community has positively and negatively affected the senior citizens. The positive impacts are 1) an increase in information reception, 2) relaxation that helps reduce the feeling of loneliness, and 3) moral support. The senior citizens also feel the negative impacts which are 1) increasing expenditures on virtual community usage and gathering in physical spaces, and 2) health problems caused by long duration of virtual community usage.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
สารบัญ	ง
สารบัญรูปภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
สมมติฐานของการวิจัย	6
กรอบแนวคิด	7
ระเบียบวิธีวิจัย	7
กลุ่มประชากรและพื้นที่การศึกษา	11
ขอบเขตการวิจัย	11
ระยะเวลาที่ทำการวิจัยและสถานที่เก็บข้อมูล	12
แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย	12
อุปกรณ์ที่จำเป็นในการวิจัย	12
2 กรอบแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13

	กรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ของโครงการวิจัย	13
	แนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์	13
	แนวคิดเรื่องชุมชนเสมือน	17
	การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Reviewed Literature)	21
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนในสังคมไทย	22
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจเนอเรชันและผู้สูงอายุในสังคมไทย	28
บทที่		หน้า
3	พัฒนาการของสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชันไลน์ในประเทศไทย	35
	พัฒนาการของสื่อสังคมในประเทศไทย	35
	พัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ในสังคมไทย	43
	ภูมิหลังของกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำการศึกษ	50
	การเริ่มรู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์	59
	การเป็นสมาชิกกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ที่นอกเหนือจากกลุ่มที่เป็นกรณีศึกษา	63
บทที่		หน้า
4	สาเหตุและพฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มในชุมชนเสมือนและพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์	66
	การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม	66
	สาเหตุที่เข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ	72
	พฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ	76
	พฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุ	111

บทที่		หน้า
5	บทวิเคราะห์และสรุป	142
	บทวิเคราะห์	140
	สรุป	153
	บรรณานุกรม	155

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	รูปถ่ายในสมัยเรียนของสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก	51
2	รูปถ่ายตอนท่องเที่ยวในสมัยเรียนของสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก	52
3	รูปถ่ายในสมัยเรียนของสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก	53
4	เว็บไซต์พันทิปไอคอนห้องดีโอล์ดสยาม	68
5	ตัวอย่างกระทู้ห้องดีโอล์ดสยาม	69
6	เว็บไซต์พันทิปไอคอนห้องกันครัว ไอคอนห้องรัชดาและห้องบลูแพลนเน็ต	70
7	ตัวอย่างกระทู้ห้องรัชดา	71
8	ตัวอย่างกระทู้ห้องบลูแพลนเน็ต	72
9	คุณหย่า (นามสมมติ) ส่งรูปหลานชายและหลานสาวตนเองลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์	77
10	คุณต้อ (นามสมมติ) ส่งรูปครอบครัวคุณมิกลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์	78
11	รูปสวัสดิ์วันจันทร์ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก	78
12	รูปกุหลาบของคุณหน้า (นามสมมติ)	78
13	คำชื่นชมจากสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง	79
14	รูปสวัสดิ์วันอาทิตย์ที่คุณทิพย์ (นามสมมติ) ส่งให้สมาชิกในกลุ่ม	80
15	การแชร์ข่าวและสาระน่ารู้ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก	82
16	การแชร์ข่าวและสาระน่ารู้ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก	82
17	การแชร์ข่าวและสาระน่ารู้ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง	84
18	การแชร์ข่าวและสาระน่ารู้ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง	84

ภาพที่	หน้า
19	การแชร์คลิปวิดีโอเพลงของเยื่อไม้ 86
20	การแชร์คลิปวิดีโอจัดอันดับโดยคุณกั้ง (นามสมมติ) 86
21	การแชร์คลิปวิดีโอของคุณหน้าเรื่องการเมือง 88
22	การแชร์คลิปวิดีโอเตือนภัย 88
23	การบอกกล่าวเรื่องบุตรสาวเข้าโรงพยาบาลของคุณปึก (นามสมมติ) 92
24	ภาพลูกสาวที่คุณปึก (นามสมมติ) โพสต์ลงในกลุ่มและอนุญาตผู้วิจัยให้เผยแพร่ได้ 92
25	การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของผู้สูงอายุกลุ่มแรก 94
26	การสนทนาในประเด็นทางการเมืองในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง 95
27	รูปที่คุณเล็ก (นามสมมติ) โพสต์เตือนเรื่องสารก่อมะเร็ง 97
28	รูปที่คุณเล็ก (นามสมมติ) โพสต์เตือนเรื่องข้อควรระวังในการรับประทานลูกพลับ 98
29	สมาชิกในกลุ่มร่วมอวยพรให้ลูกสาวของคุณปึก (นามสมมติ) หายป่วย 99
30	คุณทิพย์ (นามสมมติ) รอจนคุณปึก (นามสมมติ) กลับถึงบ้านและได้สนทนาหยอกล้อกัน 99
31	การโพสต์คลิปวิดีโอเกี่ยวกับกรุงเทพฯ ช่วงปี พ.ศ.2500 101
32	รูปเครื่องใช้ในอดีตที่คุณทิพย์ (นามสมมติ) โพสต์ 103
33	คุณตั๋ย (นามสมมติ) เข้ามาแสดงความคิดเห็น 103
34	รูปคุณต๋อ (นามสมมติ) โพสต์กิจกรรมในชีวิตประจำวันของตนเองลงในกลุ่ม 104
35	รูปคุณหย่า (นามสมมติ) โพสต์กิจกรรมภาพของตนเองที่ไปร่วมงานแห่งหนึ่งลงกลุ่ม 105
36	คุณตั๋ย (นามสมมติ) โพสต์รูปตนเองที่ไปงานลอยกระทงและสมาชิกเข้ามาชื่นชม 106
37	คุณป๋อน (นามสมมติ) โพสต์รูปตนเองที่ไปงานมงคลสมรสและสมาชิกเข้ามาชื่นชม 107

ภาพที่	หน้า	
38	การสรุปยอดผู้ร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวโดยคุณต๋ม (นามสมมติ)	109
39	แผนการท่องเที่ยวและการนัดหมายของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง	110
40	การรวมกลุ่มรับประทานอาหารของผู้สูงอายุกลุ่มแรก	113
41	การร่วมถ่ายรูปก่อนเข้าร่วมงานเลี้ยง ปี พ.ศ.2562	116
42	การร่วมถ่ายรูปที่โต๊ะในงานเลี้ยง ปี พ.ศ.2562	116
43	การร่วมถ่ายรูปที่โต๊ะในงานเลี้ยง ปี พ.ศ.2563	117
44	ร้านขายสินค้าบริเวณตลาดหน้าวัดพราหมณีที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองตั้งใจจะซื้อ	122
45	ภายในพระอุโบสถวัดพราหมณี	123
46	สมาชิกถ่ายภาพแสดงของที่ระลึกที่ได้รับมาจากคุณหน้า (นามสมมติ)	129
47	สมาชิกสนทนาเลือกจุดนัดเพื่อให้รถโดยสารมารับ	132
48	คุณปุก (นามสมมติ) แจ้งความคืบหน้าในการจองรถและกำหนดจุดนัดหมายในการรับสมาชิก	132
49	คุณปุก (นามสมมติ) แจ้งค่าใช้จ่ายในการเช่ารถโดยสารให้สมาชิกทราบ	133
50	คุณปุก (นามสมมติ) แจ้งกำหนดการในการเดินทาง	133
51	คุณปุก (นามสมมติ) แจ้งให้สมาชิกทราบว่า จะรับประทานอาหารที่ร้านครัววัยสี่สาร	134
52	คุณทิพย์ (นามสมมติ) เสนอให้แวะซื้อกุหลาบ	134
53	โทรศัพท์แบบหยอดเหรียญที่คุณหน้า (นามสมมติ) ได้ระลึกถึงอดีต	136
54	หมากฝรั่งแมวดำมูมซ้ายบนของตู้และหมากฝรั่งรสผลไม้กล่องสีขาวแถวล่างสุดของตู้	137
55	สมาชิกร่วมกันถ่ายภาพเป็นที่ระลึก	137
56	กล้วยไม้และไม้ประดับนานาพันธุ์ที่สวนกล้วยไม้แอร์ออคิดส์	138

ภาพที่		หน้า
57	กล้วยไม้พันธุ์ฟาแลน บิ๊กไวท์ที่คุณปลื (นามสมมติ) ชื้อ	139
58	คุณปุก (นามสมมติ) และคุณต้อย (นามสมมติ) กำลังโพสท่าถ่ายภาพเป็นที่ระลึก	140

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

Howard Rheingold (2000) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของอินเทอร์เน็ตว่า เกิดขึ้นจากการใช้งานทางด้านการทหารของประเทศอเมริกา โดยมีชื่อว่า ARPANET มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของทางกองทัพ ต่อมามีการพัฒนาและนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมโดยปราศจากข้อจำกัดทางพื้นที่และเวลา การติดต่อสื่อสารดังกล่าวเป็นรูปแบบการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์เรียกว่า Computer Mediated Communication (CMC) เป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมข้อมูลข่าวสาร (information society) (Howard Rheingold, 2000 : xxi-xxiii) เช่นเดียวกับ John December (1996) ได้แสดงทรรศนะ เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตว่า เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่พัฒนามาจากเครือข่ายทางการทหารของสหรัฐอเมริกา เป็นเทคโนโลยี Transmission Control Protocol (TCP) Internet Protocol (IP) คือชุดของโปรโตคอลที่ใช้ในการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นเครือข่ายในการจัดการและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจึงเกิดการสื่อสารในรูปแบบใหม่คือ การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต (John December, 1996 : 20)

รูปแบบการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ โดย Merrill Morris and Christine Organ (1996) ได้แบ่งกระบวนการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. การสื่อสารระหว่างบุคคลแบบไม่พร้อมกัน (one-to-one asynchronous communication) เช่น การรับ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

2. การสื่อสารระหว่างกลุ่มแบบไม่พร้อมกัน (many-to-many asynchronous communication) เช่น เว็บบอร์ด (Electronic bulletin boards)

3. การสื่อสารระหว่างบุคคล (one-to-one) หรือ ระหว่างกลุ่ม (one-to-many) ในแบบพร้อมกัน (synchronous communication) เช่น การสนทนาในห้องสนทนา (chat room)

4. การสื่อสารระหว่างบุคคล (one-to-one) หรือ ระหว่างกลุ่ม (one-to-many) หรือระหว่างกลุ่มกับบุคคล (many-to-one) ในแบบไม่พร้อมกัน (asynchronous communication) เพื่อจุดประสงค์ในการเข้าถึงข้อมูล เช่น เว็บไซต์ (web sites) เป็นต้น (Merrill Morris and Christine Organ, 1996 : 45)

อย่างไรก็ดี เมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาขึ้นการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตไม่ได้ถูกจำกัดว่าจะต้องใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (personal computer) หรือ คอมพิวเตอร์ขนาดเล็กแบบพกพา (notebook) เสมอไป โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 2013 ที่เกิดการปฏิวัติดิจิทัล (digital revolution) ทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เคยมีอยู่เดิมถูกพัฒนาให้มีขนาดเล็กลง ใช้งานได้หลากหลายมากยิ่งขึ้นและสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ ได้แก่ แท็บเล็ต (tablet) และ สมาร์ทโฟน (smartphone) วิถีชีวิตของคนในสังคมจึงเปลี่ยนไปภายใต้ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า disruptive technologies โดยมีเทคโนโลยีที่เรียกว่า mobile

internet หรืออินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ที่อยู่ในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว ทำให้คนในสังคมสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ทุกพื้นที่ที่มีสัญญาณ การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการพัฒนาดิจิทัลคอนเทนต์ (digital content) และแอปพลิเคชัน (application) ให้มีความหลากหลายสามารถเข้าถึง ใช้งานได้สะดวกมากขึ้น (Felipe Buitrago Restrepo and Iván Duque Márquez, 2013 : 56-69)

เท็ดรึฐ แวคักดี (2556) ได้นำเสนอ สาเหตุของความนิยมในการใช้สมาร์ตโฟนที่เพิ่มขึ้นไว้ว่า ยอดขายสมาร์ตโฟนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 เพราะความสามารถของโทรศัพท์มือถือที่มีได้มีไว้เพื่อการสนทนาเท่านั้น แต่กลับมีกิจกรรมที่ผู้ใช้สามารถทำได้มากขึ้นเพราะมีการพัฒนาแอปพลิเคชันจากค่ายผู้ให้บริการมือถือและจากบริษัทผู้พัฒนาซอฟต์แวร์หลายบริษัท แนวโน้มการใช้สมาร์ตโฟนจึงเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ทั้งนี้การพัฒนาแอปพลิเคชันมีทั้งการพัฒนาแอปพลิเคชันระบบ (operation system) และแอปพลิเคชันซอฟต์แวร์ (application software) เพื่อให้ตอบสนองการใช้งานบนอุปกรณ์ได้มากและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ทำให้รูปแบบการใช้แอปพลิเคชันตอบสนองการใช้งานในชีวิตประจำวันได้หลากหลายขึ้น เช่น การติดต่อสื่อสาร การทำธุรกรรมทางการเงิน สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงการเสพสื่อบันเทิงในรูปแบบต่างๆ อาทิ การชมภาพยนตร์ การฟังเพลงและการเล่นเกมออนไลน์ เป็นต้น (เท็ดรึฐ แวคักดี, 2556 : 2-3)

ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ซึ่ง Thailand 4.0 นั้นเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจหรือโมเดลทางเศรษฐกิจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่จะเปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน เพิ่มโอกาสในการแข่งขันกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 21 นโยบายดังกล่าว มีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (บวร เทศารินทร์, ออนไลน์, 2559) โมเดลนี้จะสำเร็จได้ ต้องใช้แนวทาง สานพลังประชารัฐ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ธนาคาร ประชาชน สถาบันศึกษาและสถาบันวิจัย รวมถึงการส่งเสริม SME และ startup เพื่อขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมต้องมีโครงสร้างด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมที่มีคุณภาพ มีอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมประชากรมากที่สุด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Thailand 4.0 คืออะไร , 2017, ออนไลน์)

ผลจากนโยบายของรัฐ รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้น ส่งผลให้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social media) เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย ทั้งนี้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นพื้นที่ที่ผู้ใช้งานนำเสนอเรื่องราว รูปภาพและวิดีโอเพื่อเชื่อมโยงความสนใจรวมถึงกิจกรรมของตนเองกับผู้อื่นให้ได้รับรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อันได้แก่ การแชต การส่งอีเมล ข้อความ สื่อประสมในหลากหลายรูปแบบทั้งวิดีโอ เพลง รูปภาพ เป็นต้น เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้นิยมใช้ อาทิ Facebook, Instagram, Twitter, Google+, Youtube, My Space, และแอปพลิเคชัน LINE เป็นต้น (เอมิกา เหมมินทร์, 2557 : 122)

แอปพลิเคชัน LINE ได้รับการพัฒนาขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2554 โดยบริษัท NHN Japan ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นบริษัทที่ให้บริการอินเทอร์เน็ต เกม และระบบการสืบค้นข้อมูล (search engine) ได้ร่วมมือกับบริษัท Naver Japan corporation และบริษัท livedoor ร่วมกันพัฒนาขึ้นโดยปรับปรุงรูปแบบ การใช้งานที่หลากหลายเพื่อรองรับการใช้งานของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง คำว่าไลน์ เกิดขึ้นหลังจากที่ประเทศญี่ปุ่นเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า Tohoku earthquake ในปี พ.ศ.2554 ที่ทำให้ระบบการสื่อสารภาคพื้นดินของประเทศญี่ปุ่นไม่สามารถใช้งานได้ ประชาชนต้องใช้บริการโทรศัพท์สาธารณะที่ถูกติดตั้งโปรแกรมอัตโนมัติให้ใช้งานได้เท่านั้น ทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องเข้าแถวรอเพื่อใช้บริการดังกล่าว จึงเป็นที่มาของคำว่าไลน์ที่แปลว่า การเข้าแถว

แอปพลิเคชันไลน์เป็นแอปพลิเคชันสำหรับการสนทนาบนอุปกรณ์สื่อสารรูปแบบต่างๆ เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์และแท็บเล็ต ที่เชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้สามารถสื่อสารกับผู้ใช้อื่นด้วยการพิมพ์ข้อความจากอุปกรณ์สื่อสารเครื่องหนึ่งไปสู่อีกเครื่องหนึ่งได้ ทั้งนี้ไลน์ได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถที่มากขึ้นเพื่อรองรับการใช้งานของผู้ใช้ในหลากหลายด้าน (ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจืองศ์, 2556 : 43) เช่น การสื่อสารด้วยข้อความ (chat) แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม (group chat) การสื่อสารด้วยเสียง (free call) การสื่อสารด้วยภาพและเสียง (video call) ไลน์ (time line) หรือพื้นที่ที่ให้ผู้ใช้งานสามารถตั้งสถานะ นำเสนอเรื่องราวรูปภาพของตนเองผ่านพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะคล้ายแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก การตั้งบัญชีผู้ใช้ให้เป็นทางการ (official account) เพื่อติดตามข่าวสารข้อมูลข่าวสารจากศิลปินหรือโปรโมชันสินค้าแบรนด์ที่ตนเองชื่นชอบ (จุฑารัตน์ ประเสริฐ, 2557 : 37) รวมถึงลูกเล่นใหม่ๆ อย่าง filter and effect ที่ใช้ปรับปรุงแสง สี หรือสร้างเอฟเฟกต์ให้กับตนเองระหว่างวิดีโอคอลกับคู่สนทนา face play ที่ใช้เล่นเกมกับคู่สนทนาผ่านวิดีโอคอลด้วยการขยิบตาหรือขยับปาก หรือหากผู้ใช้อยากติดตามข้อมูลข่าวสารทั่วไป ดูดวง ตรวจสอบผลลอตเตอรี่ สามารถเข้าชมผ่านหน้า Line today ได้นอกเหนือจากการติดตามข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลัก หรือหากผู้ใช้อยากพูดคุยสนทนากับผู้ที่มีความชื่นชอบหรือสนใจในเรื่องอะไรที่คล้ายกันสามารถเข้าสู่หน้า Line open chat ได้ อีกทั้งยังสามารถชมรายการโทรทัศน์หรือซีรีส์ผ่าน Line tv. นอกจากนี้ยังมี Line pay (กระเป๋าเงินอัจฉริยะ) ให้เติมเงิน ชำระเงินผ่านการสแกน QR code หรือซื้อสินค้าออนไลน์ผ่าน Line store อาทิ สติกเกอร์ไลน์ ซึ่งถือเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมและทำให้แอปพลิเคชันไลน์แตกต่างจากแอปพลิเคชันอื่น (LINE ที่เราแชตกันทุกวันจริงๆ แล้วทำอะไรได้อีกบ้าง, 2563, ออนไลน์)

ความนิยมในแอปพลิเคชันไลน์ในประเทศไทยนั้น สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ทำการวิจัยเพื่อสำรวจสถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ตของประชาชน ในช่วงปี พ.ศ.2560-2561 ที่ผ่านมา ได้เปิดเผยสถิติผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในสังคมไทยเปรียบเทียบกับระหว่างปี พ.ศ. 2560-2561 โดยแบ่งช่วงอายุตามเจนเนอเรชัน (generation) ดังนี้

- 1) Baby Boomer คือ ผู้ที่มีอายุ 54-72 ปี (ในปี พ.ศ.2561)
- 2) Generation X คือ ผู้ที่มีอายุ 38-53 ปี (ในปี พ.ศ.2561)
- 3) Generation Y คือ ผู้ที่มีอายุ 18-37 ปี (ในปี พ.ศ.2561)
- 4) Generation Z คือ ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี (ในปี พ.ศ.2561)

ผลการศึกษาพบว่าประชากรในกลุ่ม Baby Boomer ใช้เวลา 8 ชั่วโมง 21 นาที ในการใช้งาน อินเทอร์เน็ตต่อวัน ในขณะที่กลุ่ม Generation X ใช้เวลา 8 ชั่วโมง 25 นาทีต่อวัน ส่วนกลุ่ม Generation Y ใช้เวลา 10 ชั่วโมง 22 นาที เท่ากับกลุ่ม Generation Z นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมว่าโซเชียลมีเดีย หรือแอปพลิเคชันใดที่ครองใจคนแต่ละกลุ่มมากที่สุด ผลการศึกษาพบว่าแอปพลิเคชันไลน์ (Line) ครองใจกลุ่ม Baby Boomer และกลุ่ม Generation X มากที่สุดเป็นอันดับแรก และแอปพลิเคชันนี้ครองใจกลุ่ม Generation Y และ Generation Z เป็นอันดับที่ 2 รองจากแอปพลิเคชันยูทูป (Youtube) อย่างไรก็ตามจากสถิติยังพบว่าประชากรทุกกลุ่มใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงเวลาว่างในการแชตหรือสนทนา ประมาณ 2 ชั่วโมงต่อวัน และประชากรทุกกลุ่มเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ชีวิตดิจิทัล มีการส่งข้อความสนทนาผ่านแอปพลิเคชันถึงร้อยละ 94.5 เมื่อเทียบกับกลุ่มประชากรที่ไม่ได้ใช้ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), 2018, ออนไลน์) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลจาก Line Thailand ที่รวบรวมสถิติผู้ใช้งาน Line ประเทศไทยในปี ค.ศ. 2019 (พ.ศ.2562) พบว่า จากประชากรบนอินเทอร์เน็ตจำนวน 69 ล้านคน มีผู้ใช้ไลน์ถึง 44 ล้านคน คิดเป็น 64% ของประชากรทั้งหมดบนอินเทอร์เน็ตและใช้เวลาอยู่บนแพลตฟอร์ม Line 63 นาทีต่อวัน (Wittawin A., 2019, ออนไลน์)

จากสถิติที่ได้นำเสนอไปมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ประชากรกลุ่ม Baby Boomer และกลุ่ม Generation X คือกลุ่มที่นิยมใช้แอปพลิเคชันไลน์มากที่สุด ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ คำว่า ผู้สูงอายุนั้น ประเทศไทยได้นิยามไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ไว้ว่า บุคคลผู้ที่มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (มูลนิธิสถาบันวิจัยพัฒนาผู้สูงอายุ, 2561 :10) โดยสังคมไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 และจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในระดับสูงสุด เนื่องจากมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 28 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศในปี พ.ศ.2578 (มูลนิธิสถาบันวิจัยพัฒนาผู้สูงอายุ, 2014 อ้างถึงในจันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์, 2563 : 118) ซึ่ง ดร.สมาน ลอยฟ้า (2554) ได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมว่า เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรม ผู้สูงอายุเองก็ควรให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเช่นกัน โดยเทคโนโลยีจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ ด้านการเรียนรู้ ด้านการติดต่อสื่อสารกับสังคม เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อนที่อยู่ห่างไกล เป็นต้น (สมาน ลอยฟ้า, 2554 : 56-57)

งานวิจัยที่ชี้ให้เห็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุนั้นพบได้จากงานของ จุฑารัตน์ จันทร์ประเสริฐ (2557) ที่ได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพมหานครฯ จำนวน 400 คนและสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการสื่อสารกับบุตรหลาน ญาติพี่น้องและบุคคลในครอบครัวเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมากที่สุดและใช้ในการสื่อสารกับบุคคลภายนอกครอบครัวในระดับปานกลาง ซึ่งล้วนแต่เป็นการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ข้อมูลที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์เชิงลึกคือ ผู้สูงอายุใช้ไลน์ในการนัดหมายพบปะสังสรรค์กับเพื่อนทั้งที่รู้จักกันในชีวิตจริงและเพื่อนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนแต่รู้จักผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (จุฑารัตน์ ประเสริฐ, 2557 : 119-120, 135-138) หากแต่รายละเอียดของข้อมูลในประเด็นดังกล่าวยังขาดรายละเอียดถึงขั้นตอนการทำ

ความรู้จักระหว่างผู้ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงและรูปแบบกิจกรรมที่ไปทำร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ วิศปต์ย์ ชัยช่วย (2560) ที่เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จากกลุ่มเพื่อนการช่างสตรี 12 จังหวัดอุบลราชธานีและชมรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุใช้ไลน์ได้จากคำแนะนำของครอบครัวและเพื่อน และไลน์ได้สร้างพื้นที่เสมือนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและเพื่อนโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่และเวลา อีกทั้งการใช้แอปพลิเคชันไลน์ยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุใช้แสดงความห่วงใยบุคคลในเครือข่ายและแสดงให้เห็นว่าตนเองยังสุขภาพดีอยู่ (วิศปต์ย์ ชัยช่วย, 2560 : 905-916) อย่างไรก็ตามงานของวิศปต์ย์ได้ให้รายละเอียดของขั้นตอนการเรียนรู้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุจากความช่วยเหลือของญาติพี่น้องและเพื่อน รวมถึงพฤติกรรมในการใช้ไลน์และนัยแฝงของพฤติกรรมนั้นๆ โดยเฉพาะการส่งดอกไม้สวัสดีตอนเช้าเป็นต้น แต่จากข้อมูลการสัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่คัดเลือกมานั้นมักจะสื่อสารพูดคุยกับผู้รู้จักกันมาก่อนเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ จันท์จิราพร ทองประสิทธิ์ (2563) ที่ทำการเก็บข้อมูลพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้ไลน์ โดยเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55-69 ปี ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครฯ และปริณทลที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ได้ด้วยวิธีการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุจำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเรียนรู้วิธีใช้งานแอปพลิเคชันไลน์มาจากลูกหลาน พวกเขาใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนมากที่สุดและมักมีพฤติกรรมการทำกิจกรรมที่เป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การส่งข้อความ ส่งสติ๊กเกอร์และส่งรูปภาพ ส่วนกิจกรรมใดที่ไม่เคยทำจะไม่กล้าตัดสินใจลงมือทำเพราะเกรงว่าผลกระทบด้านลบจะเกิดกับข้อมูลในแอปพลิเคชันไลน์ของตนเอง (จันท์จิราพร ทองประสิทธิ์, 2563 : 118-128) งานของจันท์จิราพรให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างจากงานของ จุฑารัตน์และวิศปต์ย์ในเรื่องของพฤติกรรมสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ที่กลุ่มผู้สูงอายุมักสื่อสารกับเพื่อนเป็นจุดประสงค์หลักมากกว่าบุตรหลานและคนในครอบครัว แต่ก็ยังขาดข้อมูลกิจกรรมในการสนทนากลุ่มกับเพื่อนด้วย

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปเกี่ยวกับพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรวมถึงแอปพลิเคชันไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย กอปรกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นยังไม่ได้มีการพูดถึงรูปแบบและรายละเอียดของการสนทนากลุ่มกับเพื่อนในฐานะชุมชนเสมือนมากเท่าใดนัก โดยเฉพาะเพื่อนที่รู้จักกันมาก่อนแต่ไม่ได้พบเจอกันในชีวิตจริงหลายสิบปีแล้วกลับมาเจอกันใหม่ในไลน์กลุ่มกับกลุ่มเพื่อนที่ไม่รู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง หนึ่งผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของไลน์กลุ่ม 2 กลุ่มคือ 1) เพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งและ 2) กลุ่มสูงวัยอีกกลุ่มหนึ่ง โดยคำบอกเล่าที่ได้รับจะพบว่าสมาชิกกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งล้วนเป็นผู้ที่รู้จักกันมาก่อนตั้งแต่สมัยที่เรียนด้วยกันและส่วนมากไม่ได้พบเจอกันอีกเลยหลังจากเรียนจบ แต่เมื่อมีการสร้างไลน์กลุ่มก็มีการเชิญสมาชิกเหล่านั้นเข้ามาร่วมสนทนาในพื้นที่ดังกล่าว เมื่อผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสังเกตการณ์ในไลน์กลุ่มแรกพบว่าในไลน์กลุ่มมีมากกว่าการพูดคุยทักทาย หรือส่งรูปที่ทุกคนคุ้นเคยกัน อาทิ สวัสดีวันจันทร์หรือข้อความธรรมะประจำวัน แต่กลับมีการส่งรูปของตนเอง ที่มีการแต่งหน้าและแต่งกายด้วยชุดที่สวยงาม โดยเฉพาะสมาชิกผู้หญิง การโพสต์คลิปวิดีโอที่เกี่ยวกับเรื่องทางเพศของสมาชิกผู้ชาย หรือแม้แต่มีการนัดหมายเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งการกินเลี้ยง

สังสรรค์ การรวมกลุ่มกันไปเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ หรือแม้แต่การสังเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือสมาชิกของกลุ่มในด้านต่างๆ ซึ่งส่งผลถึงครอบครัวของสมาชิกท่านนั้นด้วย ส่วนไลน์กลุ่มที่สองเป็นไลน์กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งผู้สูงอายุรับรู้ไลน์กลุ่มดังกล่าวมาจากเว็บไซต์ชื่อดังแห่งหนึ่งและขอเข้าร่วมกลุ่มโดยสมาชิกในกลุ่มไม่รู้จักกันในชีวิตจริงมาก่อน กลุ่มนี้นอกจากการสนทนา ส่งรูปภาพ คลิปวิดีโอแล้วยังมีการนัดหมายกันเพื่อสังสรรค์ในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดอีกด้วย จากการสังเกตการณ์ดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้วิจัยเกิดคำถามในการวิจัยว่า เหตุใดผู้สูงอายุจึงเลือกแอปพลิเคชันไลน์ในการรวมกลุ่ม พฤติกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในแอปพลิเคชันไลน์เป็นอย่างไรและการรวมกลุ่มดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุอย่างไร ส่วนการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มจะใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกในการรวมกลุ่มทางพื้นที่กายภาพที่ผู้สูงอายุนัดหมายทำกิจกรรมกัน โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

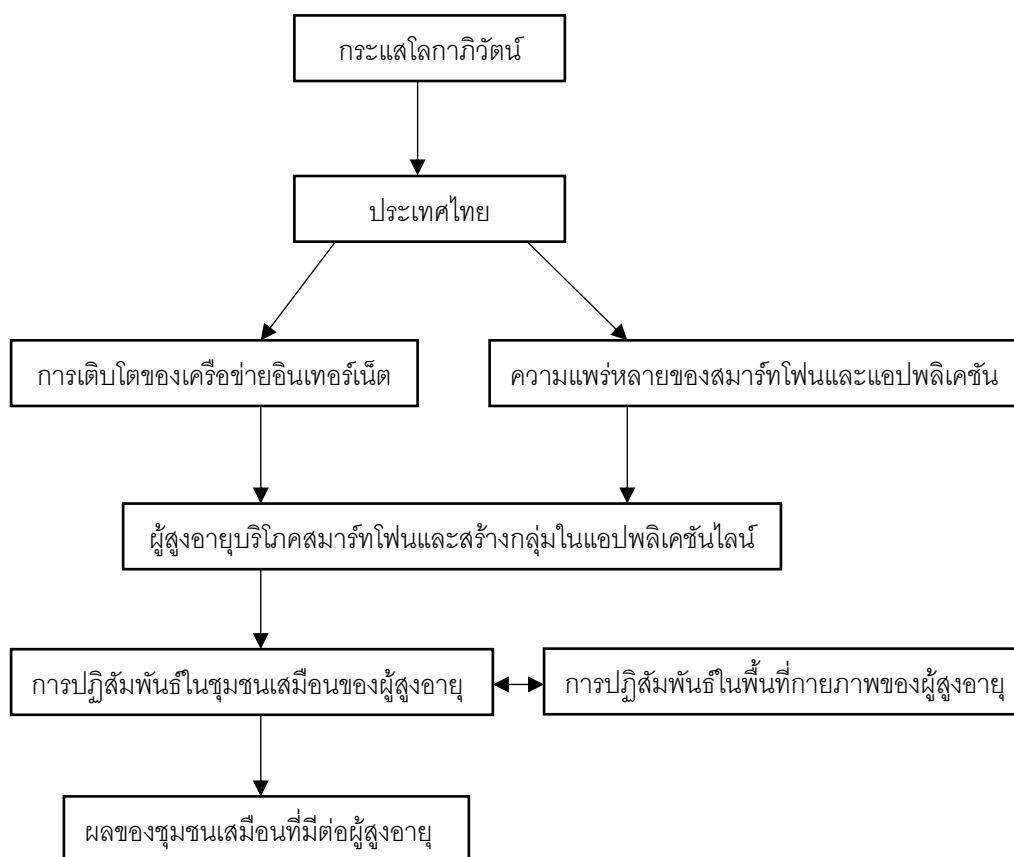
1. เพื่อศึกษากระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้เกิดชุมชนเสมือนอย่างแอปพลิเคชันไลน์
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและพฤติกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ในลักษณะชุมชนเสมือน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของชุมชนเสมือนที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์

สมมติฐานของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีสมมติฐานของงานวิจัยว่า พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย หนึ่งในกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและต้องปรับตัวให้มีความเท่าทันต่อเทคโนโลยีคือ ผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเลือกใช้แอปพลิเคชันไลน์โดยเฉพาะการสนทนากันกับเพื่อนในไลน์กลุ่มที่มีลักษณะของชุมชนเสมือน ทั้งเพื่อนที่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงและเพื่อนไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง ทั้งนี้ชุมชนเสมือนได้ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในด้านการกระชับความสัมพันธ์ของเพื่อนที่เคยรู้จักกันแต่ห่างไกลกันเป็นเวลานานและสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับเพื่อนใหม่ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง อีกทั้งยังต่อยอดความสัมพันธ์ออกมาสู่ชีวิตจริงในการรวมกลุ่มกันไปท่องเที่ยวและพบปะสังสรรค์ได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามชุมชนเสมือนยังส่งผลในด้านลบ เช่น ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นทั้งจากค่าอุปกรณ์สมาร์ตโฟน ค่าบริการเครือข่ายโทรศัพท์ ค่าสติ๊กเกอร์ในแอปพลิเคชันไลน์ รวมถึงค่าใช้จ่ายจากการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพ อีกทั้งยังส่งผลถึงปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่ใช้งานแอปพลิเคชันไลน์เป็นเวลานานด้วย

กรอบแนวคิด

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์ (globalization) เพื่อใช้อธิบายพัฒนาการของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและความแพร่หลายของสมาร์ทโฟนและแอปพลิเคชัน ซึ่งส่งผลให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ต่อการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ อย่างแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งมีกลุ่มผู้สูงอายุได้เข้ามารวมกลุ่มกัน ซึ่งการรวมกลุ่มนั้นทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำแนวคิดชุมชนเสมือน (virtual communities) มาเพื่อใช้อธิบายพฤติกรรมการรวมกลุ่มใช้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุในการเชื่อมโยง การรักษาหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในกลุ่ม และการรวมกลุ่มในพื้นที่ที่กายภาพ ตลอดจนอธิบายผลของการรวมกลุ่มในชุมชนเสมือนว่าส่งผลต่อผู้สูงอายุอย่างไรดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยจำแนกรูปแบบการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ

1. ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของโซเชียลเน็ตเวิร์ค โดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ

2. ศึกษาจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่ทำการศึกษาและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในสถานการณ์ต่างๆ ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์กลุ่ม จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 กลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์กลุ่ม มีอายุตั้งแต่ 71 ปีขึ้นไป ซึ่งล้วนแต่เป็นเพื่อนที่เรียนโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งมาด้วยกันเมื่อตอนเยาว์วัย มีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 36 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สูงอายุในกลุ่มจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของสมาชิกในไลน์กลุ่มที่เลือกศึกษา เพื่อทำการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในวันที่สมาชิกในกลุ่มมีการนัดพบปะสังสรรค์กันในแต่ละเดือน ทั้งนี้ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้มาเป็นผู้ให้ข้อมูลนั้น มีเกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) ดังนี้

2.1.1.1 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีอายุมากกว่า 71 ปีขึ้นไป

2.1.1.2 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่เป็นสมาชิกของไลน์กลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนพณิชยการ

2.1.1.3 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีความถี่ในการสนทนาในกลุ่มดังกล่าวทุกวัน

2.1.1.4 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.1.1.5 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มาร่วมงานพบปะสังสรรค์ในแต่ละเดือนมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป

2.1.1.6 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มาร่วมเดินทางไปทำกิจกรรมนอกสถานที่มากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป

เกณฑ์ในการคัดออก (exclusion criteria) สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้น ได้แก่

2.1.1.1 ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 71 ปี

2.1.1.2 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของไลน์กลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนพณิชยการ

2.1.1.3 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีความถี่ในการสนทนาในกลุ่มดังกล่าวน้อยกว่า 1 ครั้งต่อ 1 วัน

2.1.1.4 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2.1.1.5 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้มาร่วมงานพบปะสังสรรค์ในแต่ละเดือนน้อยกว่า 2 ครั้ง

2.1.1.6 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้มาร่วมเดินทางไปทำกิจกรรม นอกสถานที่น้อยกว่า 2 ครั้ง

การนำอาสาสมัครออกจากโครงการ (criteria for subject withdrawal) ได้แก่

2.1.1.1 อาสาสมัครตัดสินใจออกจากโครงการด้วยตนเอง

2.1.1.2 อาสาสมัครที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของโครงการวิจัย

2.1.2 กลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์กลุ่มผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สมาชิกไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่มารวมกลุ่มกันในแอปพลิเคชันไลน์ จากการเป็นสมาชิกใน

เว็บไซต์แห่งหนึ่งและได้อ่านกระทู้ชักชวนจากผู้ก่อตั้งกลุ่มสนทนาในไลน์ ซึ่งจะมีการคัดเลือกและชักชวนสมาชิกจากเว็บไซต์ดังกล่าวเท่านั้น โดยไลน์กลุ่มสนทนามีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 50 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สูงอายุในกลุ่มจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ของสมาชิกไลน์กลุ่มที่เลือกศึกษา เพื่อทำการสัมภาษณ์อย่างไปเป็นทางการในวันที่สมาชิกในกลุ่มมีการนัดพบปะสังสรรค์กันในแต่ละเดือน มีเกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) ดังนี้

- 2.2.2.1 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป
- 2.2.2.2 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่เป็นสมาชิกของเว็บไซต์แห่งหนึ่ง
- 2.2.2.3 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่เป็นสมาชิกของไลน์กลุ่มผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง
- 2.2.2.4 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีความถี่ในการสนทนาในกลุ่มดังกล่าวทุกวัน
- 2.2.2.5 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.2.2.6 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มาร่วมงานพบปะสังสรรค์ในแต่ละเดือนมากกว่า 2 ครั้ง
- 2.2.2.7 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มาร่วมเดินทางไปทำกิจกรรมนอกสถานที่มากกว่า 2 ครั้ง

ส่วนเกณฑ์ในการคัดออก (exclusion criteria) สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น ได้แก่

- 2.2.2.1 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี
- 2.2.2.2 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของเว็บไซต์แห่งหนึ่ง
- 2.2.2.3 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของไลน์กลุ่มผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง
- 2.2.2.4 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่มีความถี่ในการสนทนาในกลุ่มดังกล่าวน้อยกว่า 1 ครั้งต่อ 1 วัน
- 2.2.2.5 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.2.2.6 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้มาร่วมงานพบปะสังสรรค์ในแต่ละเดือนน้อยกว่า 2 ครั้ง
- 2.2.2.7 ผู้สูงอายุชายหรือหญิงที่ไม่ได้มาร่วมเดินทางไปทำกิจกรรมนอกสถานที่น้อยกว่า 2 ครั้ง

การนำอาสาสมัครออกจากโครงการ (criteria for subject withdrawal) ได้แก่

- 2.2.2.1 อาสาสมัครตัดสินใจออกจากโครงการด้วยตนเอง
- 2.2.2.2 อาสาสมัครที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของโครงการวิจัย

โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกจะเป็นการสัมภาษณ์ที่มีแนวคำถามในการสัมภาษณ์เบื้องต้น การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงสองกลุ่ม ผู้วิจัยปกป้องสิทธิของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจนถึงการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจะขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ในสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มได้นัดหมายกันในพื้นที่สาธารณะทุกเดือน เพื่อลดความเสี่ยงไม่ให้ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจในด้านการเดินทางมาให้สัมภาษณ์เพราะผู้วิจัยเดินทางไปในสถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์รวมกลุ่มกันอยู่

แล้ว จากนั้นเมื่อได้รับความยินยอมให้เข้าร่วมสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์และขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่ปิดบังอธิบายให้ทราบถึงลักษณะการสัมภาษณ์ เวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประมาณ 40-60 นาที รวมทั้งขออนุญาตในการจดบันทึกและการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เวลาเพียงพอในการไตร่ตรอง เปิดโอกาสให้ถามคำถามต่อผู้วิจัย ก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่า ผลการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัยของผู้ให้ข้อมูลไม่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในอนาคต อีกทั้งก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจในการให้ข้อมูลและทำการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิที่จะปฏิเสธและไม่ตอบคำถามนั้น รวมทั้งยุติการสนทนาพูดคุยได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังมีสิทธิขอข้อมูลจากการบันทึกเสียงคืนได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องระบุเหตุผล เมื่อนำเสียงที่ได้จากการเก็บข้อมูลไปถอดเทป ข้อมูลดังกล่าวจะถูกเข้ารหัสและเอกสารที่ได้จากการถอดเทปนั้น ผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลต่างๆ ไว้ในสถานที่ปลอดภัย ซึ่งมีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงได้ และจะมีการทำลายเอกสารรวมถึงไฟล์ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์เมื่อถึงกำหนดเวลา 5 ปี นับจากมีการเผยแพร่งานวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้ว

2.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะขออนุญาตเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ จากผู้ควบคุมกลุ่มซึ่งจะประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกภายในกลุ่มรับทราบวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกลุ่ม โดยผู้วิจัยจะเข้าร่วมอ่านข้อความแต่ไม่ได้ร่วมมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์กลุ่มทั้ง 2 กลุ่มในชุมชนเสมือนอย่างไลน์กลุ่มทั้งสองกลุ่ม ในช่วงเวลา 6.00 น.-9.00 น. และ 18.00-21.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สมาชิกส่งข้อความและมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงประเด็นการสนทนา การนำเสนอตัวตนผ่านการสนทนา การเลือกรูปโปรไฟล์และกำหนดการนัดหมายเพื่อรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์ประจำเดือน รวมถึงการนัดหมายท่องเที่ยวในประเทศของสมาชิกภายในไลน์กลุ่มทั้งสองกลุ่ม เพื่อติดตามไปสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมต่อไป ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ดังกล่าวมีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงเพราะใช้สมาร์ตโฟนของผู้วิจัยที่มีการตั้งรหัสผ่านที่มีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้นที่ทราบ ทั้งนี้หากสมาชิกในกลุ่มเกิดความไม่สะดวกในการที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์ในกลุ่ม สามารถขอให้ผู้ดูแลกลุ่มปลดสถานะไม่ให้ผู้วิจัยเป็นสมาชิกในกลุ่มได้ตลอดเวลา ทั้งนี้หากผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแล้วจะขอให้ผู้ดูแลกลุ่มปลดสถานะสมาชิกในกลุ่มของผู้วิจัยออก

2.3 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์กลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม ณ สถานที่นัดพบปะสังสรรค์ประจำเดือนทุกเดือน โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตเข้าร่วมรับประทานอาหาร ทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มทุกครั้งก่อนที่จะไปร่วมในงาน รวมถึงหากจะต้องร่วมเดินทางท่องเที่ยวในประเทศกับสมาชิกในกลุ่มเพื่อสังเกตการณ์พฤติกรรม การมีปฏิสัมพันธ์การแสดงตัวตนของกลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม ผู้วิจัยก็จะขออนุญาตก่อนเข้าร่วมเดินทางเช่นกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับในการเข้าร่วมสังเกตการณ์และทำกิจกรรมในทั้ง 2 สถานที่ และไม่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อผู้ให้ข้อมูลที่มากไปกว่าความเสี่ยงในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สถานะทางสังคม ความเชื่อ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ผู้วิจัยก็จ่ายค่าเข้าร่วมกิจกรรมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น โดยไม่ให้เป็นภาระต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลในงานวิจัย ผู้วิจัยจะใช้นามสมมติทุกคน โดยไม่สามารถระบุถึงผู้ให้ข้อมูลได้ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจะเป็นความลับ โดยมีเพียงผู้วิจัยที่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้ นอกจากนี้รูปแบบสนทนาที่จะมีการนำเสนอในรายงานวิจัย จะมีการเซ็นเซอร์หน้าและชื่อของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลทุกรูปในแอปพลิเคชันไลน์ ที่มีการจับภาพหน้าจอก่อนที่จะนำเสนอในรายงานวิจัย ซึ่งหากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกใจ ผู้วิจัยจะไม่นำรูปดังกล่าวมาใส่ในรายงานวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสามารถเรียกคืนภาพที่ผู้วิจัยได้ขออนุญาตแล้วคืนได้ โดยไม่ต้องระบุเหตุผล

การยุติโครงการ (termination criteria) จะเกิดขึ้นในกรณีที่พบผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์ต่อผู้ให้ข้อมูลที่รุนแรงกว่าที่คาดคิด เช่น เพิ่มความตึงเครียดของผู้ให้ข้อมูลจนเกิดปัญหาด้านสุขภาพและข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลุดรอดออกไปจนทำให้มีผลกระทบในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล เป็นต้น

กลุ่มประชากรและพื้นที่การศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เลือกศึกษาการใช้ชุมชนเสมือนของกลุ่มผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นสมาชิกในไลน์กลุ่มโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่ง จำนวน 12 คน อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครฯ 2) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มไลน์ผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง จำนวน 10 คน อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครฯ โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์โรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งและกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง อีกทั้งยังทำการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ณ สถานที่ที่สมาชิกในแอปพลิเคชันไลน์ทั้งสองกลุ่ม ได้นัดหมายในการพบปะสังสรรค์ประจำทุกเดือน รวมถึงสถานที่ที่สมาชิกกลุ่มทั้งสองนัดหมายเพื่อทำกิจกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ได้อย่างเพียงพอ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาว่า กระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดชุมชนเสมือนอย่างแอปพลิเคชันไลน์ นั้นกำหนดเนื้อหาพัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ไม่รวมผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมในต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบในงานวิจัยชิ้นนี้ จะนำเสนอเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในประเทศไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเท่านั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนมาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในแอปพลิเคชันไลน์กลุ่ม 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) กลุ่มในแอปพลิเคชันเพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่ง 2) กลุ่มในแอปพลิเคชันผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลในพื้นที่กายภาพ ณ สถานที่ที่กลุ่มผู้สูงอายุนัดหมายเพื่อพบปะสังสรรค์ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงพื้นที่ที่กลุ่มผู้สูงอายุร่วมเดินทางท่องเที่ยวเฉพาะในประเทศเท่านั้น

ระยะเวลาที่ทำการวิจัยและสถานที่เก็บข้อมูล

ใช้เวลาในการดำเนินงาน ประมาณ 12 เดือน ตั้งแต่ เดือนที่ 1 ที่ได้รับการอนุมัติโครงการ โดยจะทำการยื่นเอกสารเพื่อขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ในเดือนที่ 6 ก่อนเก็บข้อมูลภาคสนาม ในเดือนที่ 7 ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ออนไลน์ 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) กลุ่มในแอปพลิเคชันเพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่ง 2) กลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลในพื้นที่กายภาพ ณ สถานที่ที่กลุ่มผู้สูงอายุนัดหมายเพื่อพบปะสังสรรค์ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงพื้นที่ที่กลุ่มผู้สูงอายุร่วมเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ

แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง การใช้ชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้ไลน์กลุ่ม ใช้เวลาในการดำเนินงาน ประมาณ 12 เดือน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ระยะเวลา	ขั้นตอนในการดำเนินงาน
เดือนที่ 1 - เดือนที่ 5	ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้อง
เดือนที่ 6 - เดือนที่ 7	ดำเนินการขอใบรับรองจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์
เดือนที่ 7 - เดือนที่ 10	เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มที่ทำการศึกษาทั้งในพื้นที่ออนไลน์และพื้นที่กายภาพ
เดือนที่ 10 - เดือนที่ 11	เรียบเรียงข้อมูลและผลที่ได้จากการศึกษา
เดือนที่ 12	วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษา

อุปกรณ์ที่จำเป็นในการวิจัย

- 1) สมุดบันทึก 2) กล้องถ่ายรูป 3) อุปกรณ์บันทึกเสียง 4) คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะนำเสนอกรอบแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาเรื่องโลกาภิวัตน์ ชุมชนเสมือนและผู้สูงอายุ เพื่อให้เห็นภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่สร้างชุมชนเสมือนขึ้นมาจนส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรม

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์ (globalization) เพื่อใช้อธิบายพัฒนาการของสังคมเครือข่าย (Network society) ซึ่งส่งผลให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญของมนุษย์ต่อกรดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ อย่างแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งมีกลุ่มผู้สูงอายุได้เข้ามารวมกลุ่มกัน ซึ่งการรวมกลุ่มนั้นทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำแนวคิดชุมชนเสมือน (virtual communities) มาเพื่อใช้อธิบายพฤติกรรมการรวมกลุ่มใช้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุในการรักษาหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในกลุ่มตลอดจนอธิบายผลของการรวมกลุ่มในชุมชนเสมือนว่าส่งผลต่อผู้สูงอายุอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเริ่มเสนอแนวคิดโลกาภิวัตน์ในช่วงต่อไป ดังนี้

แนวคิดโลกาภิวัตน์ (globalization)

กระแสโลกในคลื่นลูกที่สาม (Third wave) ถือเป็นการปฏิวัติทางโทรคมนาคม ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้าน การติดต่อสื่อสาร จัดเป็นกระแสโลกาภิวัตน์หรือโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมไปทั่วโลก คำว่าโลกาภิวัตน์เป็นการรวมกันของคำ ระหว่างโลก (global) กับกระบวนการ (-ization) ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ขยายตัวครอบคลุมอย่างไร้พรมแดน เป็นชุดของกระบวนการที่ทำให้โลกเป็นหนึ่งเดียว (Roland Robertson and Joann Chirico, 1985 : 220) ซึ่งเป็นการติดต่อและเชื่อมโยงระหว่างกันข้ามรัฐชาติ (Yale H. Ferguson and Richard W. Mansbach, 2012 : 17) อีกทั้งยังเป็นการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และระบบการเงินระดับโลก ถือเป็นปรากฏการณ์ที่มีความใกล้ชิดแม้มีระยะทางที่ห่างไกลออกไป (distant proximity) (James N. Rosenau, 2003 : 85-86) ซึ่งมีผลกระทบที่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของโลกาภิวัตน์เฉพาะด้าน

คำว่า Globalization เริ่มเป็นที่ถูกกล่าวถึงมากในช่วงทศวรรษที่ 1990 ซึ่งคำนี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อสังคมศาสตร์ แต่ยังส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์จำนวนมากในสังคมสมัยใหม่เช่นกัน (ภักดี วีระภาสพงษ์, 2550: 41) หากแต่คำว่า “globalization” เป็นคำที่ได้รับการบัญญัติขึ้นมาใหม่โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันอย่าง Theodore Levitt ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970s เพื่ออธิบายแนวโน้มของการตลาดในยุคนี้ อีกทั้งยังได้เสนอว่าเมื่อสัญญาณโทรทัศน์ได้แพร่กระจายออกไป การรับรู้ ทัศนคติ แบบอย่างการใช้ชีวิตของ

ผู้คนต่างภาษาและต่างวัฒนธรรม จะมีความใกล้เคียงกันมากขึ้น อีกทั้งมีพฤติกรรมเลียนแบบจากสิ่งที่เห็นและรับรู้จากโทรทัศน์ หากแต่ในมุมมองของสังคมวิทยา มองว่าไม่เพียงแค่แบบแผนการบริโภคที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในยุคสื่อไร้พรมแดนเพียงอย่างเดียว แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างชัดเจนทั้งในด้านเศรษฐกิจทั้งระบบการผลิต การลงทุนและการบริโภค นอกจากนี้การจัดตั้งบริษัทข้ามชาติได้ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมบริโภคนิยมขึ้น ซึ่งในปัจจุบันคำว่า “โลกาภิวัตน์” ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในชีวิตประจำวันและในแวดวงวิชาการ (Thomas Hylland Eriksen, 2007 : 1-2)

Arjun Appadurai นำเสนอ คำว่า โลกาภิวัตน์ใน *Modernity at large : Cultural dimension of globalization* โดยในสมัยก่อนการติดต่อสื่อสารกันเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศระยะทางระหว่างประเทศที่ห่างไกล รวมทั้งปัญหาที่เป็นข้อจำกัดในการติดต่อสัมพันธ์ เช่น ศาสนา และสงคราม เนื่องด้วยปัญหาข้อจำกัดต่างๆ อาทิ ระยะทาง เวลา เทคโนโลยีที่ด้อยประสิทธิภาพ ได้ทำให้วัฒนธรรมมีลักษณะที่เป็นท้องถิ่นและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตามหลังจากชาติตะวันตกได้เริ่มล่าอาณานิคม กอปรกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการขยายอำนาจและวัฒนธรรมออกไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ทั้งนี้จากพัฒนาการทางเทคโนโลยีในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา เช่น เครื่องบิน กล้องถ่ายรูป โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ได้ทำให้แต่ละประเทศมีความใกล้ชิดกันแม้ว่าจะมีพรมแดนที่ห่างไกลกันออกไป โดยโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลต่อการหลั่งไหลของวัฒนธรรมและวัตถุ โดยประเทศแถบเอเชียที่มีพื้นที่ห่างไกลจากประเทศแถบทวีปยุโรปสามารถรับรู้วัฒนธรรมหรือสินค้าจากทางตะวันตกและอเมริกาได้ ซึ่งไม่เพียงเท่านั้น สินค้าและวัฒนธรรมจากฝั่งประเทศทวีปตะวันตกได้กลายเป็นวัฒนธรรมที่สูงหรือมีรสนิยมมากกว่า เช่น การเสพหรือการคลั่งไคล้ดนตรีเพลงจากศิลปินอเมริกา นอกจากนั้นแล้วสื่อบันเทิง เช่น ภาพยนตร์จากอเมริกา ยังส่งผลต่อแฟชั่นการแต่งกายไม่เพียงแค่มนุษย์ในพื้นที่ แต่รวมไปถึงทั่วโลก อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ไม่เท่ากัน ทางแถบประเทศตะวันตกที่มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากว่าจึงเปรียบเสมือนประเทศแห่งช่วงเวลาในอนาคต

สำหรับ Appadurai แล้ว โลกาภิวัตน์นั้นหมายถึงการไหลบ่าของผู้คน เงินตรา อุดมการณ์ สื่อและเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นในระดับโลก แต่การไหลนั้นจะเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ ดังนั้นกระบวนการ โลกาภิวัตน์จึงเป็นกระบวนการที่สร้างความแตกต่างไปพร้อมๆ กับการสร้างความเหมือน ซึ่งท้ายที่สุดจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมลูกผสมและอัตลักษณ์ (hybrid cultures and identities) ขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล ดังนั้น ภูมิปัญญา การเมือง วัฒนธรรมและผู้คน จึงไม่จำเป็นต้องเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นเพียงท้องถิ่นเดียวหรือพื้นที่เดียว ทั้งนี้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การสื่อสาร คมนาคม ที่เริ่มพัฒนามาอย่างก้าวกระโดดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก็ได้ส่งผลให้ “ผู้คน” สามารถไหลบ่าไปมาได้อย่างไร้ขอบเขตระหว่างพรมแดน ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารและติดตามความเป็นไปของผู้ที่อยู่ห่างไกลได้รวดเร็วขึ้นและมีความถี่มากขึ้น (Arjun Appadurai, 1996 : 27 – 35)

นอกจากนี้ Thomas Hylland Eriksen ได้มีการนำเสนอแนวคิดเรื่องการเพิ่มความเร็ว (acceleration) และความเชื่อมโยงถึงกัน (interconnectedness) ไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า *Globalization: The key concepts*

โดยได้นำเสนอถึงสถานะที่เกิดการเพิ่มความเร็วของการขนส่งและการสื่อสาร และยังคง เร็วยิ่งขึ้นไปอีกอย่างต่อเนื่อง เพราะเวลาและสถานที่ถูกลดย่อลงโดยมีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (technological changes) โดยเฉพาะจานดาวเทียม (satellite dish) ที่ได้มอบพลังในการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วและมั่นคงแก่ผู้คนจนเกิดสถานะที่เรียกว่า “การลดย่อสถานที่และเวลา” (time-space compression) ซึ่งเป็นคำที่ถูกบัญญัติขึ้นโดย David Harvey ในหนังสือเรื่อง Condition of postmodernity (1989) global telecommunication และระบบการสื่อสารอื่นที่อาศัยดาวเทียมในการส่งสัญญาณนั้นไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ในกายภาพ อีกทั้งใช้เวลาในการส่งสารเพียงชั่วพริบตา ซึ่งเทคโนโลยีนั้นได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วภายในทศวรรษที่ 2000s และยังคงแพร่กระจายอย่างต่อเนื่อง ทว่าการแพร่กระจายนั้นกลับไม่มีความ เสถียร พบได้จากการที่คนส่วนใหญ่กลับยังไม่สามารถเข้าถึงการใช้อินเทอร์เน็ตได้ จนนำมาซึ่งการเติบโตและขยายกว้างอย่างรวดเร็วของตรรกะทุนนิยม โดยเฉพาะในประเทศโลกที่สาม เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารแบบฉับพลันที่พร้อมให้ใช้งาน ทำให้ความเร็วในการสื่อสาร การผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผลของการเร่งความเร็วดังกล่าวยังนำมาซึ่งการเกิดเครือข่ายที่เชื่อมโยงคนเข้าไว้ด้วยกัน (interconnectedness) (Thomas Hylland Eriksen, 2007 : 33-49)

เครือข่ายที่เชื่อมโยงคนที่อยู่ต่างทวีปเอาไว้ด้วยกันเริ่มมีความหนาแน่น รวดเร็วและกว้างขวางมากยิ่งขึ้นในทุกปี นักวิชาการพยายามเปรียบเทียบเครือข่ายความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนในยุคนี้กับความซับซ้อนในเชิงกายภาพ โดยหวังจะนำมาใช้ในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งแนวคิดที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือแนวคิดเรื่อง Butterfly effect โดยประเด็นหลักที่ถูกพูดถึงเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เล็กน้อยได้ผ่านกระบวนการอันซับซ้อนและหลากหลาย จนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยิ่งใหญ่หรือผลลัพธ์ที่มีความแตกต่างอย่างมาก พื้นที่ที่ได้ถูกเชื่อมโยงถึงกันทำให้ในบางครั้งเราอาจรู้สึกว่ามีเมืองที่อยู่ห่างไกลไปจากบ้านของเราใกล้กว่าพื้นที่ชนบทที่อยู่ในแถบชนเมืองที่เราอยู่เสียอีก ในสถานะเช่นนี้เองทำให้รัฐถูกท้าทายอำนาจจากหลายทิศทาง เช่น บริษัทข้ามชาติ ตลาดโลก การไหลบ่าของสื่อและชุมชนเสมือนในอินเทอร์เน็ต เพราะลักษณะเหล่านี้เองจึงได้ถูกเรียกว่าสังคมเครือข่าย (the network society)

สังคมเครือข่าย ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะข้ามชาติ แต่กรณีของเครือข่ายข้ามชาตินั้น กลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้ระยะทางกลายเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ (ต่างจากสังคมอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมที่ถูกจัดการทุกอย่างผ่านพื้นที่จริง) และให้ความสำคัญกับระดับของความเชื่อมโยงเป็นปัจจัยสำคัญ (decisive factor) เครือข่ายจะถูกสร้างขึ้นในบริเวณที่คนในพื้นที่หนึ่งเชื่อมโยงกับอีกคนที่ในพื้นที่หนึ่ง (โดยส่วนมากจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง คนหนึ่งคนกับผู้อื่น) และที่สำคัญเครือข่ายสามารถขยายออกไปได้อย่างไร้ขีดจำกัด เครือข่ายการสื่อสาร (communication networks) เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญยิ่งอย่างที่ไม่มิผู้ใดปฏิเสธ โดยสามารถเห็นได้จากอินเทอร์เน็ตที่ถูกคิดค้นขึ้นมาในชื่อ Arpanet ในปี ค.ศ.1969 มีผู้ใช้งานในช่วงแรกเริ่มจำนวนไม่มากเป็นเวลากว่า 2 ทศวรรษ ทว่าหลังจากได้กลายเป็นที่รู้จักในปี ค.ศ.1992 กลับใช้เวลาเพียง 4 ปี ทำให้คนทั่วโลกได้หันมาใช้ระบบอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะในระหว่างปี ค.ศ.1995 จนถึงปี ค.ศ. 2005 จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตกลับเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนเว็บไซต์เพิ่มขึ้นมาจนมีจำนวนมากกว่า 450

ล้านคน ในปี ค.ศ.2006 จวบจนปี ค.ศ.2007 ผู้คนที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตก็ได้มีจำนวนมากขึ้นกว่า พันล้านคน ซึ่งการเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือถือว่ามีลักษณะการเชื่อมโยงที่ไร้พรมแดนและไร้เขตแดน อันเป็นผลมาจากอำนาจการทำงานที่หลากหลายของดาวเทียม ดังนั้นขอบเขตของการเชื่อมต่อที่มีลักษณะไร้พรมแดนและมีลักษณะข้ามชาติเป็นรูปแบบลักษณะของยุคปัจจุบัน สังคมแห่งการแลกเปลี่ยนและเปิดกว้างได้สร้างผลประโยชน์ให้แก่คนจำนวนมาก โลกทั้งใบจึงกำลังเชื่อมโยงกันมากขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านการแลกเปลี่ยน การสื่อสาร และการเคลื่อนไหวทางสังคม (เพ็งอ้าง, 2007 : 69-89)

แนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ จาก London school of economics and political sciences ได้เสนอแนวคิดปฏิสัมพันธ์เหนือพื้นที่และเวลา (time space distanciation) ซึ่งได้กล่าวถึงการที่มนุษย์สามารถมีปฏิสัมพันธ์กันในระยะทางที่ห่างไกล เนื่องมาจากการพัฒนาเครือข่ายการติดต่อสื่อสารในโลกสมัยใหม่ ในสังคมปัจจุบันผู้คนในสังคมโลกาภิวัตน์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยไม่มีปัญหาทางด้านเวลาและพื้นที่ แม้ว่าอยู่ห่างไกลกันก็สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ผ่านเครื่องมือสำคัญอย่างระบบอินเทอร์เน็ตหรือ โทรศัพท์มือถือ โดยเครื่องมือสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการเอาชนะอุปสรรคในเรื่องระยะทางและเวลา คือ เงินและนาฬิกา เนื่องจากเครื่องมือทั้งสองได้กำหนดหน่วยที่มีความชัดเจน มีความเป็นสากลหรือ เป็นที่เข้าใจร่วมกันของคนในระดับโลก ระยะทางและเวลาได้กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ถูกใช้คำนวณเป็นเงิน ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจของคนว่าควรจะทำกิจกรรมได้หรือไม่ ส่งผลให้ความรวดเร็วในการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น จนเข้ามาสู่ยุคของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (electronics media) ที่มีคุณสมบัติสำคัญคือ การที่มีความเร็วเสมือนจริง (real time) ที่สามารถดึงเอาเหตุการณ์ พื้นที่ และข้อมูลมาอยู่ด้วยกันได้ในทันที จนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าเครือข่ายไปทั่วโลก (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2555 : 38) ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นหมู่บ้านโลก (global village) ตามคำกล่าวของ มาร์แชลล์ แมคลูฮาน (Marshall McLuhan) นักวิจารณ์ด้านวัฒนธรรมชาวแคนาดาในคริสต์ศตวรรษ 1964 ซึ่ง แมคลูฮานได้อธิบายว่าหมู่บ้านโลกนั้นหมายถึง โลกยุคใหม่ที่ตั้งอยู่บนฐานของเทคโนโลยี อันนำไปสู่ ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วขึ้นในทุกๆระดับของสังคมมนุษย์ ทำให้โลกทั้งโลกกลายเป็นสังคมเดียวกัน (McLuhan Marshall, 1964 : 98 อ้างถึงใน James Slevin, 2000 : 13)

เช่นเดียวกับ Nanette Gottlieb และ Mark McLelland ได้นำข้อเสนอที่ Appadurai กล่าวไว้ว่า อินเทอร์เน็ตได้ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ ชุมชนแห่งจินตนาการและสิ่งที่สนใจ ที่สามารถแพร่กระจายได้ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ได้ทำลายข้อจำกัดทางพื้นที่กายภาพและเวลาลงและเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลเข้าถึงเทคโนโลยีที่สามารถติดต่อกันได้ รวมทั้งกลายเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย Network ที่ส่งผ่านไปทั่วโลก ซึ่ง Nanette Gottlieb และ Mark McLelland ได้ขยายความต่อว่า อินเทอร์เน็ตช่วยในการนำผู้คนที่มิเส้นทางชีวิตหลากหลายมารวมกัน ทั้งเหล่าผู้คนที่มีความสนใจร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันและพบเจอความลำบาก รูปแบบเดียวกัน ทว่าแม้อินเทอร์เน็ตจะถูกพูดถึงในแง่ของความแพร่หลายไปทั่วโลกและความไร้พรมแดน แต่สิ่งที่สำคัญ คือปัจเจกชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตนั้นเป็นคนที่มีตัวตนจริงอยู่บนโลกกายภาพ ซึ่งมีจุดประสงค์ในการเข้าใช้ที่แตกต่างกันไป ความหมายหนึ่งของอินเทอร์เน็ตที่ถูกนิยามด้วยเทคโนโลยี คือ การกลายเป็นผลผลิตหนึ่งๆ

ของบริบทสังคมอันประกอบด้วยความหลากหลาย ดังนั้นในการคำนึงถึงอินเทอร์เน็ตเราจึงไม่ควรคาดหวังว่าทุกคนจะนิยามความหมายของอินเทอร์เน็ตเหมือนกันไป เสียหมด (Nanette Gottlieb และ Mark McLelland, 2003 : 1-3) สำหรับในสังคมไทยแล้วชนิษฐา จิตแสง (2556) ได้กล่าวถึง รูปแบบการใช้งานของสื่ออินเทอร์เน็ตอยู่ 6 รูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านการค้นคว้าหาข้อมูล 4) ด้านการติดตามข่าวสาร 5) ด้านการค้า และ 6) ด้านความบันเทิง ซึ่งการใช้งานจะแตกต่างกันไปตามเพศและช่วงวัย เช่น เยาวชนไทยในวัยศึกษา มักจะใช้อินเทอร์เน็ตไปกับการศึกษา การค้นคว้า และความบันเทิงมากกว่าด้านอื่นๆ เป็นต้น (ชนิษฐา จิตแสง, 2556: 220)

ดังนั้นแล้วโลกาภิวัตน์จึงเป็นการอธิบายถึงปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับโลก ที่ได้เปลี่ยนโลกให้กลายเป็นโลกที่ไร้ซึ่งเขตแดนทางกายภาพ สถานที่และระยะทางไม่ใช่สิ่งสำคัญดังเช่นในอดีต เพราะความเร็วในการสื่อสาร ได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องจากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป จนส่งผลให้มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างฉับพลันและต่อเนื่อง นำมาสู่การเกิดขึ้นของเครือข่ายต่างๆ และการสร้างมาตรฐานร่วมกันในระดับโลก ดังเช่น การกำหนดภาษาสากลหรือแม้กระทั่งการที่มีรูปแบบของสินค้าและบริการที่คล้ายกันในพื้นที่บริเวณที่ห่างไกล เขตแดนของชาติเริ่มถูกลดความสำคัญลงจากการไหลบ่าของสื่อและตลาดโลก ระบบการสื่อสารที่สำคัญอย่างอินเทอร์เน็ตได้ส่งผลให้เกิดการรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลที่รวดเร็ว จนนำมาซึ่งการเกิดขึ้นของชุมชนผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน และแปรสภาพสังคมให้กลายเป็นเครือข่ายที่เชื่อมต่อถึงกันที่สุดในที่สุด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดโลกาภิวัตน์มาใช้ในการอธิบายพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างแอปพลิเคชันไลน์จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายในไลน์กลุ่มของผู้สูงอายุที่สามารถเข้าถึงแอปพลิเคชันไลน์ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามแนวคิดโลกาภิวัตน์สามารถช่วยผู้วิจัยในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม การเกิดขึ้นของสังคมเครือข่าย หากแต่ยังไม่เพียงพอต่อการนำมาอธิบายและวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่อินเทอร์เน็ตได้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดชุมชนเสมือนมาช่วยสนับสนุนการอธิบายและวิเคราะห์ในประเด็นดังกล่าว ซึ่งจะนำเสนอในส่วนถัดไป

แนวคิดชุมชนเสมือน (virtual communities)

ผลจากพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างอินเทอร์เน็ตนั้น คือจำนวนผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและด้วยระยะเวลาเพียงไม่นาน อินเทอร์เน็ตก็ได้รับการเรียกขานจากผู้คนด้วยชื่อใหม่อันทันสมัยว่าไซเบอร์สเปซ (cyberspace) โดยได้มีผู้ให้คำนิยามไว้หลากหลายมุมมอง แต่โดยส่วนใหญ่แล้วคำนิยามที่นิยมใช้กันมักพูดถึงไซเบอร์สเปซว่า หมายถึง ชุมชนในระบบเครือข่ายสารสนเทศอย่างหนึ่ง ซึ่ง Steven Jones ได้กล่าวไว้ว่า ไซเบอร์สเปซเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้อินเทอร์เน็ต และได้ทำนายซึ่งมีจุดประสงค์ในการใช้ที่แตกต่างกันมาอยู่รวมกัน ไซเบอร์สเปซในความหมายของโจนส์ไม่ใช่แค่พื้นที่ว่างที่เกิดจากเทคโนโลยีเท่านั้น แต่คือสังคมอีกแห่งหนึ่ง การสื่อสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเขาแล้ว เป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมชีวิตผู้คนการ

กระทำระหว่างกัน มิตรภาพและอัตลักษณ์ ที่ถูกเรียกรวมกันว่า “สังคมในโลกไซเบอร์” (Steven Jones, 1995 : 1)

อินเทอร์เน็ตจึงนับว่าเป็นสื่อใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน การใช้อินเทอร์เน็ตได้สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ของการปฏิสัมพันธ์ ผู้คนสามารถสื่อสาร พูดคุย ร่วมทำกิจกรรม โดยไม่ต้องพบเจอกันในพื้นที่ ภายภาพ ซึ่งพื้นที่อินเทอร์เน็ตนั้น การสื่อสารเป็นไปโดยผ่านตัวหนังสือ (James Slevin, 2000 : 13-17) ทำให้รูปแบบการสื่อสารของมนุษย์ มีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบการสื่อสารแบบดั้งเดิม อย่าง face to face communication โดย Nancy K. Baym ได้อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการที่การสื่อสารผ่านดิจิทัลมีเดียแตกต่าง จากการสื่อสารแบบ face to face ในหนังสือเรื่อง Personal connections in the digital age อันได้แก่

1. interactivity สื่อกลางอย่างอินเทอร์เน็ตทำให้คนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหลากหลายและความง่ายในการใช้งาน ตลอดจนความสามารถในการแปลความหมายของผู้ใช้
2. temporal structure เช่น การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ในชุมชนเป็นแบบเวลาเดียวกัน (synchronous) อย่าง โปรแกรมสนทนา ส่วนมากจะเกิดขึ้นและส่งผลระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง เป็นแบบส่วนตัว หรือ แบบต่างเวลา (asynchronous) อย่าง เว็บบอร์ด จะส่งผลต่อการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ในระดับชุมชนมากกว่า
3. social cues ในพื้นที่อินเทอร์เน็ตที่มีการกีดกันไม่ให้มนุษย์เห็นอวัจนภาษาระหว่างการสนทนา เช่น การแสดงออกทางสีหน้าหรือน้ำเสียง ทำให้มนุษย์สร้างภาษาสัญลักษณ์ (textual symbols) ที่รับรู้ร่วมกันมาใช้แทน
4. storage พื้นที่อินเทอร์เน็ตสามารถใช้เก็บรักษาความทรงจำ ในลักษณะของตัวอักษรที่มนุษย์ได้พิมพ์ออกไปแล้วได้
5. replicability จากการเก็บข้อมูลดังกล่าวนั้น สามารถทำการปรับแก้และนำออกมาใช้เผยแพร่ได้อีกครั้ง
6. reach ทำให้ผู้ส่งสารเพียงคนเดียว ส่งสารไปถึงผู้รับสารจำนวนมากที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้
7. mobility ทำให้มนุษย์ที่เป็นเจ้าของอุปกรณ์สื่อสารอย่างสมาร์ตโฟน หรือแท็บเล็ตสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้โดยไม่จำกัดด้านพื้นที่ (Nancy K. Baym, 2015 : 7-14)

โดยองค์ประกอบดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อสื่อสารผ่านไซเบอร์สเปซ ที่เป็นสื่อผสม (multimedia) มีความหลากหลายให้เลือกใช้งานได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ทั้งสามารถโต้ตอบกันได้ทันทีหรือไม่ก็ตาม ดังเช่น 1) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (electronic mail) 2) กลุ่มจดหมาย (mail list) 3) กลุ่มข่าว (newsgroups) 4) โปรแกรมสนทนา (Internet Relay Chat : IRC) 5) เครือข่ายเวิลด์ ไวลด์ เว็บ (world wide web) 6) การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Data Interchange : EDI) (James Slevin, 2000 : 62-63)

James Beniger ได้นำเสนอคำว่า ชุมชนเทียม (pseudo community) เพื่อใช้อธิบายพฤติกรรมการรวมกลุ่มปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในพื้นที่ออนไลน์ว่ามีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการพบปะกันในชีวิตจริงไปสู่กลุ่มทางสัญลักษณ์ (symbolic group) มีลักษณะที่จำลองขึ้นจากการสื่อสารเสมือนตัวจริง (simulated personalized communication) เป็นการผสมผสานระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคลกับการสื่อสารมวลชน (James Beniger, 1987 : 11-12) ส่วน J. C. R. Licklider และ Robert W. Taylor นำเสนอประเด็นเรื่องชุมชนเสมือนในมิติที่ว่าด้วยความสนใจร่วมกันและการสื่อสาร มองชุมชนเสมือนจริงในมิติการสื่อสารว่าเป็นแนวคิดเรื่องชุมชนที่มีสัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร โดยชุมชนนี้ประกอบไปด้วยสมาชิกที่อยู่ต่างพื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งบางครั้งสมาชิกเหล่านี้ก็รวมตัวกันเป็นกลุ่ม บางครั้งก็อยู่คนเดียว ชุมชนนี้ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันทางกายภาพ แต่เป็นการรวมกลุ่มกันทางความคิด ความสนใจที่มีร่วมกัน ซึ่งไม่มีข้อจำกัดทางเวลาและระยะทาง แต่เป็นบุคคลที่มีความสนใจและเป้าหมายตรงกัน (J. C. R. Licklider และ Robert W. Taylor, 1990 : 21-26)

แนวคิด ชุมชนเสมือน นั้น Howard Rheingold นักวิชาการชาวอเมริกัน ใช้คำดังกล่าวในหนังสือเรื่อง The virtual community : Homesteading on the electronic frontier ได้เก็บข้อมูลจากเว็บบอร์ดที่เรียกว่า WELL (Whole Earth'lectronic Link) และเกมออนไลน์ที่ชื่อว่า MUDs (Multi-User Dungeons) โดยนำเสนอแนวคิดที่ว่า ในสถานการณ์การสื่อสารในบริบทของชุมชนเสมือนจริง กลุ่มคนจะสร้างบรรทัดฐานทางสังคม และกฎกติกาขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมสังคม เป็นการสร้างความจริงชนิดใหม่ (new reality) ที่คนสร้างภาพขึ้นมาเพื่อเลียนแบบชุมชนดั้งเดิม เช่น การสร้างบรรทัดฐาน (norm) ในเกมออนไลน์ MUDs ขึ้นมา นอกเหนือจากกฎของเกมส์ที่มีอยู่แล้วเพื่อให้สามารถเล่นเกมส์ร่วมกันได้อย่างราบรื่น เป็นต้น นอกจากนี้ Rheingold ยังมองว่าการเกิดชุมชนเสมือนเป็นความจริงทางเลือก (alternative reality) เป็นทางเลือกที่คนสามารถเลือกเพื่อหนีความจริงในชีวิตจริง เทคโนโลยีการสื่อสารจึงไม่เพียงเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ใหม่ขึ้นมาได้ด้วย โดยที่กลุ่มคนอาจไม่ได้พบกันโดยตรง แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยถ้อยคำ ภาษา และ ความคิด ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนเสมือนจึงเป็นชุมชนที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ทั้งจากเว็บบอร์ด WELL ที่มีหัวข้อให้ผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน เช่น การเลี้ยงดูบุตร แชร์เหตุการณ์ที่น่าอาย สัตว์เลี้ยง เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เราน่าสนใจได้ทันที และยังช่วยคัดกรองข้อมูลที่จำเป็นและทันสมัยได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นชุมชนเสมือนในความคิดของ Rheingold จึงหมายถึงกลุ่มคนซึ่งรวมตัวกันในอินเทอร์เน็ต โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้ต้องมีมากพอและอยู่กันอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในประเด็นต่างๆ จนกลายเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ออนไลน์ทั้งแบบส่วนตัวและส่วนรวม จะเห็นได้ว่านิยามชุมชนเสมือนของ Rheingold นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มคน และความรู้สึกร่วมกันต่อผู้อื่นในชุมชนที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วย โดยต้องมีความสัมพันธ์ระยะเวลานานมากพอและพวกเขาต้องรู้สึกถึงความ เป็นชุมชนร่วมกัน

นอกจากนี้ Rheingold ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงการสร้างชุมชนเสมือนของมนุษย์ว่า มนุษย์จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการติดต่อสื่อสาร โดยนำความคิดค่านิยมแบบเก่าติดตัวมาด้วย และมนุษย์ต้องการแสวงหากลุ่มและสังคมของตนเองเพราะสังคมแบบเดิมได้เลือนหายไป ชุมชนแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในเมืองเป็นชุมชนของกลุ่ม

คนที่เหงา โดดเดี่ยว ชีวิตเต็มไปด้วยความริบเร่ร่ง ดังนั้นชุมชนเสมือนในอินเทอร์เน็ตจึงเข้ามาเติมเต็มความต้องการของกลุ่มของมนุษย์ ชุมชนเสมือนจึงเข้ามาแทนที่ชุมชนแบบเก่า เกิดจากการที่สมาชิกมีผลประโยชน์และความรู้สึกร่วมกัน อีกทั้งยังมีสัญลักษณ์ทางสังคมร่วมกันอีกด้วย (Howard Rheingold, 1993 : 1-8, 149-158)

ส่วน John Hagel III และ Authur G. Armstrong ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Net gain, expanding markets through virtual communities แบ่งชุมชนเสมือนจริง ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ด้านความสนใจ (interests) เป็นการรวมกลุ่มกันของสมาชิกโดยรวมกลุ่มหรือ แยกย่อยกันไปตามความสนใจและความเชี่ยวชาญของสมาชิกในกลุ่ม

2. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ (relationship building) เป็นการรวมกลุ่มกันของ สมาชิกที่มีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ที่ตีร่วมกัน

3. ด้านการทำธุรกรรม (transactions) เป็นการรวมกลุ่มกันของสมาชิกเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลทางการค้า

4. ด้านจินตนาการ (fantasies) เป็นการรวมกลุ่มกันของสมาชิกที่เปิดโอกาสให้ สมาชิกแบ่งปันจินตนาการและความบันเทิงร่วมกัน (John Hagel III และ Authur G. Armstrong, 1997 : 56-60)

James Stevin ได้ให้ข้อเสนอจากการทำความเข้าใจกับ “สังคมไซเบอร์” ในแง่ที่เป็นชุมชนใหม่ซึ่งกำลังเกิดขึ้นว่า ชุมชนแห่งนี้ไม่ได้นิยามในลักษณะที่เป็นสถานที่ แต่เป็นเครือข่ายทางสังคม มีจุดเน้นอยู่ที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อตั้งชุมชน โดยที่ชุมชนในความหมายใหม่ก็คือ ความหมายของพื้นที่ (space) และสถานที่ (place) ที่เปลี่ยนไป นั่นคือหาศูนย์กลางไม่พบและไม่ต้องยึดติดกับเรื่องขอบเขต (James Stevin, 2000 : 11-12)

ส่วน Nancy K. Baym ผู้เขียนหนังสือ เรื่อง Tune in and log on soaps, fandom, and online community ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมจาก Rheingold ว่าชุมชนเสมือนจริงเป็นเรื่องของกิจกรรมร่วมและความรู้สึกร่วมกัน โดย Baym ได้เข้าไปเก็บข้อมูลและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมใน newsgroup ที่มีชื่อว่า rec.arts.tv.soaps. (r.a.t.s.) ซึ่งเป็นพื้นที่ออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจเรื่องเกี่ยวกับละครโทรทัศน์ มาแลกเปลี่ยนข้อมูลและสนทนากันในพื้นที่ดังกล่าว มีลักษณะเป็นชุมชนเสมือนเพราะรวบรวมผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน อีกทั้งยังมี ค่านิยมและบรรทัดฐานที่สมาชิกเข้าใจและยึดถือปฏิบัติในพื้นที่ร่วมกันด้วย Nancy กล่าวถึงประเด็นการทำความเข้าใจชุมชนเสมือนผ่านกระบวนการทางสังคม (social process) ไว้ 4 ประเด็นคือ 1) รูปแบบของการแสดงออก (form of expression) เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับชุมชน(เสมือน) ของตนเอง 2) อัตลักษณ์ (identity) เช่น การรู้สึกถึงการมีตัวตนของตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น 3) ความสัมพันธ์ (relationship) เช่น การติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในชุมชนเดียวกันที่รูปแบบความสัมพันธ์นั้นเริ่มจากคนไม่รู้จักกัน พัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบของเพื่อนในชีวิตจริง และ 4) กฎเกณฑ์ (norms) เช่น ระเบียบปฏิบัติที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในแง่ของการรับรู้และวิถีปฏิบัติเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชน Baym ยังได้กล่าวว่า ชุมชนออนไลน์อาจกลายเป็นชุมชนจริงๆ ที่สมาชิกสามารถพบปะ

กันได้จริง เพียงแต่มีพื้นฐานเกิดอยู่บนความเป็นออนไลน์ และในทางกลับกัน ชุมชนจริงๆ ก็สามารถกลายเป็นชุมชนออนไลน์ได้เช่นกัน เรียกว่า รูปแบบของความเชื่อมโยงผสมผสาน (hybrid forms) กลับไปกลับมาได้

ในประเด็นดังกล่าว Baym ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ชุมชนเสมือนส่งผลต่อชีวิตจริง เมื่อไหร่ก็ตามที่เกิดเหตุการณ์ดีหรือไม่ดีในชุมชนเสมือน จะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของผู้ใช้ในชีวิตจริงด้วย อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่พัฒนาในโลกออนไลน์ สามารถเชื่อมโยงมาสู่ชีวิตจริงได้เช่นกัน บางกรณีความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ยาวนานมากกว่ากลุ่มคนที่พบในชีวิตจริง ซึ่งอารมณ์ ประสบการณ์ ความรู้สึกและสถานการณ์ที่พวกเขาเจอทั้งในโลกออนไลน์และชีวิตจริง พวกเขาจะรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างชุมชนเสมือนกับชุมชนจริงๆ นอกจากนี้ชุมชนเสมือนยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้ผู้ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างอัตลักษณ์ในชีวิตจริงให้เป็นที่ยอมรับของสังคมออนไลน์ ดังนั้นจึงพยายามหลบหนีออกจากโลกกายภาพเข้าสู่โลกออนไลน์เพื่อแสวงหาโลกที่เหมาะสมกับตนเอง คนเหล่านี้จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในโลกออนไลน์ที่ดูเหมือนละคร เพราะลักษณะของตัวละครง่ายต่อการเป็นเพื่อนมากกว่าคนในชีวิตจริง หรือแม้แต่เพื่อนบ้านของตนเอง ทำให้การพบกันในโลกออนไลน์จะมากกว่าการพบกันในโลกแห่งความจริง (Nancy K. Baym, 2000 : 197-213)

จากแนวคิดชุมชนเสมือนที่ผู้วิจัยได้รวบรวมนิยามจากนักวิชาการหลายท่านนั้น อาจสรุปลักษณะของชุมชนเสมือนว่า ชุมชนเสมือน เปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่สนใจในเรื่องเดียวกันรวมตัวและมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านพื้นที่อินเทอร์เน็ต ไม่มีข้อจำกัดทางพื้นที่กายภาพและเวลา สามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ผ่านตัวอักษร สมาชิกในชุมชนเสมือนมีการสร้างกฎกติกาภายในขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มรับรู้และปฏิบัติตามกัน นอกจากนี้ยังมีการสร้าง การถ่ายทอดและการรับรู้สัญลักษณ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชนเสมือนนั้นๆ ด้วย โดยแนวคิดนี้ผู้วิจัยจะนำมาเป็นกรอบในการอธิบาย รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุที่รวมกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านไลน์ กลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพณิชยการแห่งหนึ่งซึ่งสมาชิกรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง และ 2) กลุ่มผู้สูงอายุแห่งหนึ่งซึ่งสมาชิกไม่รู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง ถือเป็นชุมชนเสมือนแห่งหนึ่งเช่นกัน โดยจะพิจารณาจาก 1) พฤติกรรมที่แสดงออกของสมาชิกในชุมชนเสมือน 2) การสร้างอัตลักษณ์ของสมาชิกทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน 3) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม 4) การสร้างกฎและการปฏิบัติตามกฎของสมาชิกในชุมชนเสมือน และ 5) การสร้างสัญลักษณ์ การถ่ายทอดและการรับรู้สัญลักษณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเสมือน เพื่อใช้อธิบายรูปแบบพฤติกรรมการใช้ชุมชนเสมือนทั้ง 2 กลุ่มของผู้สูงอายุว่ามีลักษณะอย่างไรและส่งผลอย่างไรต่อวิถีชีวิต

การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Reviewed Literature)

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกงานที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประเด็นอันได้แก่ 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนเพื่อให้ทราบถึงภาพรวมของการศึกษาชุมชนเสมือนในแง่ของผลผลิตที่เกิดขึ้นจากพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิจัยของผู้วิจัยได้ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจเนอเรชันและผู้สูงอายุ

เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบงานวิจัยที่มีการศึกษาเรื่องราวของผู้สูงอายุในสังคมไทยสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจกลุ่มที่ศึกษาได้มากยิ่งขึ้น

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนในสังคมไทย

คำว่า โลกาภิวัตน์ในสังคมไทยนั้น ราชบัณฑิตยสถาน (2537) ได้อธิบายไว้ใน จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ 4 ฉบับที่ 41 ตุลาคม 2537 ไว้ว่า โลกาภิวัตน์ เป็นการสร้างคำตามหลักการสนธิคำ 2 คำ คือ โลก และ ภิวัตน์ คำ ภิวัตน์ มาจากอุปสรรค อภิ + กับธาตุ วัตต ในภาษาบาลี ตรงกับ วฤต ธาตุ ในภาษาสันสกฤต ในภาษาไทยแผลงมาเป็น วัตน์ คำ ภิวัตน์ มีความหมาย การเข้าถึง การแผ่ถึง การเอาชนะ สรุปลงได้ว่า “การแพร่กระจายไปทั่วโลก การที่ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด สามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วกว้างขวาง ซึ่งเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศ

ธีรยุทธ บุญมี (2538) ได้กล่าวถึงกระบวนการโลกาภิวัตน์และลักษณะของโลกาภิวัตน์ ในหนังสือ เรื่อง วิฤตติมนุษยยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ว่า โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการซึ่งโลกเปลี่ยนยุคสมัยจากเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมาเป็นเศรษฐกิจแบบหลังอุตสาหกรรมทั้งโลก มนุษย์ในสังคมเปลี่ยนแนวคิดจากสมัยใหม่มาเป็นหลังสมัยใหม่ ระบบการเมืองปรับจากระบบการครอบงำความคิดแบบรัฐชาติ (nation-state) มาเป็นระบบที่พรมแดนทางการเมืองของชาติ ลดความสำคัญลง แต่พรมแดนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มย่อยทวีความสำคัญขึ้นและในประเด็นสุดท้าย เทคโนโลยีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ถูกเปลี่ยนมาเป็นเทคโนโลยีดิจิทัลของโลกคอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ เป็นผลให้เกิดการปฏิวัติการสื่อสารขนาดใหญ่สามารถเชื่อมโยงโลกทั้งโลกไว้ด้วยกัน จนเหมือนเป็นหมู่บ้านโลก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ ความคิด ทศนคติ ศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปจากเดิมปรากฏชัดใน ยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่นเกาหลี ไต้หวัน มาเลเซีย ไทย และประเทศอื่นๆ สอดคล้องกับข้อเสนอของ อภิญา เพ็ญพุกกุล (2546) ในงาน อัตลักษณ์ = identity : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด ได้นำเสนอว่า โลกาภิวัตน์ เป็นระบบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบคมนาคมและการสื่อสาร เป็นแกนกลางของวัฒนธรรมในปัจจุบัน โลกาภิวัตน์เชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกันทั้งพื้นที่และเวลาด้วยการติดต่อกันกับผู้คนจากทุกมุมโลก ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามโลก

เชษฐา พวงหัตถ์ (2546) ได้นำเสนอการให้ความหมายเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ของ Anthony Giddens จากงาน เรื่อง A changing world ว่า เป็นกระบวนการที่เพิ่มความเข้มข้นให้กับความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นกระบวนการที่เกิดได้ทั้งระดับท้องถิ่นและชุมชน ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในหลากหลายมิติ ทั้งนี้ด้วยการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารได้หมุนเวียนไปทั่วโลกได้อย่างสะดวกขึ้น กระตุ้นให้คนทั่วโลกยอมรับความเป็นหนึ่งเดียวกันของโลก เช่นเดียวกับ สุริชัย หวันแก้ว (2547) ได้เสนอว่า โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กันภายในระบบที่ทั้งแผ่กว้างออกไปจนครอบคลุมและลงลึกถึงข้อมูลด้านต่างๆ ซึ่งดำเนินไปอย่างไร้พรมแดนและข้อจำกัดด้านระยะทาง ทำให้การพัฒนาในพื้นที่แห่งหนึ่งในโลกอาจส่งผลกระทบถึงอีกพื้นที่ที่อยู่ห่างออกไปได้ ทำให้เกิดเสรีนิยมในการติดต่อแลกเปลี่ยนกัน โดยพิจารณาจากกระแสที่เกิดขึ้น 5 ประการ ได้แก่ 1) กระแสเคลื่อนย้ายด้านประชากร 2) กระแสเงินตรา 3) กระแส

ภาพลักษณ์ 4) กระแสความคิด และ 5) กระแสเทคนิควิทยา รวมถึงเทคโนโลยีการสื่อสาร นอกจากนี้ ไสว บุญมาและนภาพร ลิ้มปิยากร (2550) ได้นำเสนอเพิ่มเติมว่า โลกาภิวัตน์เริ่มต้นในช่วงปี พ.ศ.2535 ได้เข้ามาแทนที่ระบบดั้งเดิม คือระบบของยุคสงครามเย็น เป็นระบบที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงในมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมไปถึงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ กวัลชิต สิงห์ (2550) ที่ได้นำเสนอว่า โลกาภิวัตน์เป็นพื้นฐานของการเคลื่อนย้ายสินค้าและทุนอย่างเสรี มีพื้นฐานมานานจากการเดินทางไปมาหาสู่ การเคลื่อนย้ายแรงงานหรือแม้แต่แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างระหว่างคนกลุ่มต่างๆ จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่สิ่งที่เป็นส่วนสำคัญของโลกาภิวัตน์คือ เวลา ที่รวดเร็วขึ้นในการข้ามพรมแดน รวมไปถึงเทคโนโลยีที่ช่วยให้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกสบายมากขึ้น

จากลักษณะและคำนิยามของโลกาภิวัตน์จากนักวิชาการหลายท่าน ทำให้พบลักษณะที่สำคัญของกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งในด้านพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นำมาซึ่งการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ข้อจำกัดทางด้านพื้นที่กายภาพรวมถึงข้อจำกัดในเรื่องเวลาไม่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันของมนุษย์ได้ ทั้งนี้การเกิดขึ้นของหมู่บ้านโลกที่ทำให้มนุษย์ยอมรับความเป็นหนึ่งเดียวกันในโลกก็เป็นสิ่งพิสูจน์ในความคิดดังกล่าว อย่างไรก็ตามการสื่อสารไร้พรมแดนที่นำเสนอ นั้น หมายรวมถึงการสื่อสารผ่านระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต หรือ Computer Mediated Communication (CMC) โดย Manel Castells (1998) ได้ให้ความในประเด็นดังกล่าวว่า ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนสำคัญของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ เพราะสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ได้ ทำให้เทคโนโลยีการสื่อสารนี้รวบรวมข้อความ ภาพ เสียงและข้อมูล เครือข่ายมีไว้เพื่อใช้สัญลักษณ์อย่างภาษาดิจิทัลในการสื่อสารอย่างเป็นสากล และไร้พรมแดน CMC ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารหรือการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันจนเกิดชุมชนเสมือน (virtual communities) ขึ้น

รัตนาวลี เกียรตินิยมศักดิ์ (2542) ได้เชื่อมโยงโลกาภิวัตน์และการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ไว้ว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการไหลบ่าของข้อมูลข่าวสารไปทั่วทุกมุมโลกโดยมีการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (two ways communication) ไม่จำกัดแหล่งข้อมูล แสวงหาข้อมูลตามความสนใจ (information pool) แยกย่อยตามความสนใจของผู้ใช้งาน (demassified) การมีส่วนร่วมของผู้รับสาร (participate audience) และผู้ใช้สามารถเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนได้ เป็นการสื่อสารที่ปราศจากข้อจำกัดในด้านกาลเทศะ ซึ่งกิตติ กันภัยและคณะฯ (2543) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ก่อให้เกิดชุมชนเทียม (pseudo-community) ซึ่งเป็นสังคมใหม่ นำไปสู่การสร้างรูปแบบการสื่อสารลักษณะใหม่ขึ้น ในแง่ของการรวมกลุ่ม กลุ่มจะสร้างความหมายเฉพาะกลุ่ม (group specific meaning) ขึ้นมา ดังนั้นการใช้ภาษาในการสื่อสารจึงมีลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มหรือสังคมนั้นๆ ชุมชนใน CMC จะสร้างให้เกิดการใช้ภาษา การสื่อสารและรับรู้เข้าใจร่วมกันขึ้นมาใหม่ ความเข้าใจร่วมกัน (shared understanding) จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนออนไลน์ดำรงอยู่ได้

ชุมชนออนไลน์หรือชุมชนเสมือน (virtual communities) เป็นการรวมตัวกันของปัจเจกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้สื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ชุมชนดังกล่าวมีรูปแบบที่หลากหลายบ้างก็รวมตัวกันเพราะความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน บ้างก็รวมตัวกันเพราะมีความสนใจที่คล้ายกัน โดยมีลักษณะเป็นชุมชนที่เกิดจาก

การติดต่อสื่อสารทางไกล (telecommunication) สร้างชุมชนที่ไม่มีมิติด้านภูมิศาสตร์ขึ้นบนไซเบอร์สเปซ (cyberspace) เป็นที่ที่ผู้คนสามารถพบปะ พูดคุย และมีกิจกรรมร่วมกันราวกับว่าอยู่ในสภาพทางกายภาพที่ร่วมกันสร้างขึ้นมาเอง โดย Howard Rheingold (1993) ได้นิยามชุมชนเสมือนว่า เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้มีความผูกพันที่แท้จริงกับบุคคลอื่น ซึ่งแตกต่างจากชุมชนเดิมในสังคมทางกายภาพที่บุคคลรู้จักกันอย่างแท้จริงเป็นพื้นฐาน และไม่มีใครสามารถคาดการณ์ได้ว่า ชุมชนเสมือนนั้นจะคงอยู่ได้นานแค่ไหน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดพื้นฐานของความเป็นจริงเสมือนในหลายๆ ด้านที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงและชุมชนเสมือนบนโลกออนไลน์สามารถเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตจริงในสังคม

เช่นเดียวกับ Steven G. Jone (1998) ได้นำเสนอเรื่องชุมชนในพื้นที่ออนไลน์ไว้ว่า เป็นชุมชนที่ประกอบด้วยสมาชิกจากหลากหลายที่ อาจเป็นปัจเจกบุคคลหรือเป็นกลุ่มขนาดเล็ก มีความสนใจร่วมกัน มีจำนวนมากพอที่จะเอื้อต่อกันในด้านกรให้และรับข้อมูลข่าวสาร ชีวิตในชุมชนนี้จะสร้างความพอใจให้มากกว่าในโลกแห่งความจริง เพราะสมาชิกในชุมชนได้รับเลือกหรือเลือกมาอยู่ร่วมกันเพราะมีความสนใจหรือเป้าหมายร่วมกัน มากกว่าอยู่ด้วยกันเพราะความบังเอิญ ผู้คนในชุมชนสามารถเป็นสมาชิกของชุมชนได้มากกว่า 1 แห่งและอาจเลิกเป็นสมาชิกได้อย่างง่ายดายเพียงแค่คลิกเมาส์ออกจากชุมชนนั้น ชุมชนเสมือนเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความเชื่อและลักษณะของการจำลองการปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์ต่างๆ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ Nanette Gottlieb and Mark McLelland (2004) ได้นำเสนอชุมชนเสมือนในลักษณะที่เป็นที่รวมกลุ่มของคนในกลุ่มวัฒนธรรมย่อย ดึงดูดคนที่มีความสนใจ อุดมคติหรือความกังวลใจที่เหมือนกันมารวมกลุ่มกันใช้ช่องทางชุมชนเสมือนในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์จนเกินเลยมาสู่ชีวิตจริง อาทิ กรณีของ สาวญี่ปุ่นและหนุ่มชาวแอฟริกาใต้ที่ติดเชื้อ HIV พัฒนาความสัมพันธ์จนนำมาสู่การแต่งงานกันในชีวิตจริง ทั้งนี้เพราะลักษณะของพื้นที่ที่ไม่มีข้อจำกัดทางด้านสถานที่และเวลา

การศึกษาประเด็นชุมชนเสมือนในสังคมไทยนั้น ผู้วิจัยได้เลือกบททวนงานศึกษาที่เกี่ยวกับชุมชนเสมือนบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตที่มนุษย์มารวมกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์กันบนพื้นดังกล่าว ได้แก่

งานศึกษาของรัตนาวลี เกียรตินิยมศักดิ์ (2542) ที่ศึกษาชุมชนเสมือนบน www.pantip.com และ www.sanook.com งานของรัตนาวลีจะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับมณฑลสาธารณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ โดยเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากการสนทนาแบบกลุ่ม และการส่งคำถามทางอีเมล พบว่าลักษณะในมณฑลสาธารณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์นั้นเป็นเวทีเสวนาทางวัฒนธรรม (cultural forum) ที่มีประเด็นตามความสนใจของผู้ใช้งาน และยังมีลักษณะเป็นชุมชนเสมือน (virtual community) ที่ผู้ใช้งานเข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน มีลักษณะที่ขนานไปกับโลกแห่งความจริง เป็นช่องทางให้ผู้ใช้งานมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสาธารณะ สอดส่องดูแลสภาพแวดล้อม กระตุ้นและผลักดันให้เกิดการพัฒนาเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน มีการสร้างความสัมพันธ์ ให้และรับความบันเทิง นอกจากนี้ผู้ใช้งานยังใช้ชุมชนเสมือนแห่งนี้เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของตนเอง คือ ใช้เป็นพื้นที่ในการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกคนอื่นและใช้เป็นตัวกลางในการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่นๆ โดยเฉพาะเว็บพื้นที่ออนไลน์อย่าง www.pantip.com และ www.sanook.com ที่เป็นเหมือนเว็บบอร์ดแสดงความคิดเห็นสาธารณะ ภายในเว็บไซต์ก็จะแบ่งเป็นกลุ่มย่อยต่างๆ และในแต่ละกลุ่มจะมีหัวข้อ (กระทู้) ให้ผู้ใช้งานเข้าไปในกลุ่มที่ตนเองสนใจ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือ

สนทนา เช่น กลุ่มราชดำเนิน กลุ่มสยามสแควร์ ในเว็บไซต์ www.pantip.com หรือ กลุ่มครอบครัว กลุ่มดารานักร้อง ในเว็บไซต์ www.sanook.com เป็นต้น

ส่วนงานของวรรณลีลา เชื้อชาติไทย (2546) ศึกษาเกี่ยวกับความเหงาในชุมชนเสมือน โดยมีวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้เข้ามาตอบกระทู้เกี่ยวกับความเหงาและการขยายเครือข่ายทางสังคม (หาเพื่อน) ที่ผู้วิจัยตั้งกระทู้ไว้ในเว็บไซต์ทั้ง 2 แห่ง และมีความเต็มใจที่จะให้สัมภาษณ์ผ่านระบบ MSN ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของชุมชนเสมือนบนเว็บไซต์ www.pantip.com และ www.sanook.com ไม่มีผลต่อการขยายเครือข่ายสังคมของคนเหงา สังเกตได้จากจำนวนกระทู้ที่บ่งบอกความเหงามีสัดส่วนน้อยมากในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งกระทู้นิยมที่มีความถี่โพสต์สูงสุด 3 อันดับแรกของวันก็ไม่ใช้กระทู้เกี่ยวกับคนเหงาที่ขาดเพื่อนหรือไม่มีใครในชีวิตจริง และการใช้อินเทอร์เน็ตก็ไม่มีผลต่อการแยกตัวออกจากสังคมของบุคคล เพราะพบจำนวนการตั้งกระทู้บนเว็บไซต์ที่ศึกษาลดลงในช่วงวันหยุด อีกทั้งพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทย มักใช้ช่วงเวลากลางคืนหรือเวลาที่ทำกิจกรรมคนเดียว นอกจากนี้งานศึกษานี้ยังพบว่าอินเทอร์เน็ตใช้เป็นช่องทางการสื่อสารที่ช่วยสร้างเครือข่ายสังคมใหม่ให้กับบุคคลที่เครือข่ายสังคมเดิมหายไป ด้วยปัจจัยอื่นที่ไม่ใช่สาเหตุจากความบกพร่องในมนุษย์สัมพันธ์ อย่างแต่งงาน หรือไปศึกษาต่อต่างประเทศ ท้ายที่สุดชุมชนเสมือนแห่งนี้ยังเป็นแหล่งนัดพบของกลุ่มเพศทางเลือกอีกด้วย

อย่างไรก็ดียังมีงานศึกษาที่นำเสนอการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อรวมกลุ่มพูดคุยกับผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันอย่าง งานของธณภูมิ เรื่องวิทยานุกูล (2546) ซึ่งให้เห็นการรวมกลุ่มของผู้ชมฟุตบอลนั้นมีการรวมกลุ่มกันเพราะข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นใหม่ๆ ขึ้นบนโลกออนไลน์ ซึ่งก็คือ กลุ่มกีฬาหรือที่เรียกกันว่า โตะศุภขลาศัย ในเว็บไซต์ www.pantip.com โดยในโตะศุภขลาศัยนี้ยังมีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อยต่างๆ ตามประเภทของกีฬา ผู้ที่จะเข้ามาใช้บริการในกลุ่มจำเป็นจะต้องลงทะเบียนเป็นสมาชิกกับทางเว็บไซต์ก่อนจึงจะสามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็น ถาม หรือตอบกระทู้ได้ ผู้ที่มาใช้บริการยึดถือ กลุ่มฟุตบอลเป็นเสมือนสถานที่นัดพบกัน โดยที่สมาชิกไม่ได้เดินทางมาพบกันบนพื้นที่กายภาพ ส่วนการสนทนานั้น ก็เปรียบเสมือนกับการได้พบกันจริงๆ มีภาษาพูด และการแสดงออกซึ่งเป็นอัตลักษณ์ร่วมที่เข้าใจกันเองในกลุ่มเหมือนในสังคมจริง เพราะกลุ่มผู้ชมฟุตบอลที่เข้ามาสื่อสารกันในกระทู้มักจะนำสัญลักษณ์เกี่ยวกับวงการฟุตบอลเข้ามาใช้สื่อสารภายในกลุ่มด้วย ส่วนใหญ่นำมาจากภาษาที่สื่อมวลชนด้านกีฬาฟุตบอลใช้สื่อสารกันอยู่แล้ว เช่น สมญานามนักฟุตบอล สมญานามสโมสร หรือทีมชาติ อีกทั้งยังมีการใช้สัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพ เช่น ภาพสโมสรฟุตบอล โลโก้สโมสร หรือ ภาพของนักฟุตบอล ที่สมาชิกรับรู้ร่วมกันในการสื่อสาร นอกจากนี้ภายในกลุ่มยังมีการกำหนดกฎ กติการ่วมกัน เช่น ห้ามเสนอข้อความพาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ ห้ามใช้คำหยาบคาย ลามก อนาจาร และห้ามใช้นามแฝงของผู้อื่นเพื่อเป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเสียหาย เป็นต้น สมาชิกต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบ กติกา ที่ทางผู้ดูแลหรือผู้ให้บริการกระดานข่าวได้ระบุไว้ โดยกฎต่างๆ เหล่านี้เป็นการจำลองมาจากกฎระเบียบ ข้อบังคับในสังคมจริง แต่วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดนั้น ส่วนใหญ่จะมีผลแค่การจำกัดสิทธิในการนำเสนอ การแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้มีผลไปถึงตัวตนในสังคมจริง

เช่นเดียวกับงานของกรรณิกา เชาววัฒนกุล (2549) ศึกษาเว็บไซต์ www.trekkingthai.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่มุ่งให้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับผู้เข้าชมเว็บไซต์ และชุมชนท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ต ขณะเดียวกันก็ยังเป็นชุมชนที่ให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ แลกเปลี่ยนข่าวสารต่างๆ อีกด้วย จากการศึกษาพบว่า การเป็นชุมชนเสมือนบนพื้นที่ออนไลน์แห่งนี้เกิดขึ้นจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต ค้นหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มบุคคล จนนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในชุมชน อาทิเช่น การพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเปิดเผยตัวตนของสมาชิกต่อชุมชน ซึ่งการเปิดเผยตัวตนของสมาชิกในชุมชนเสมือนจริงนี้ แสดงให้เห็นถึงการมอบความไว้วางใจของสมาชิกที่มีต่อชุมชนเสมือนนั้นและเมื่อได้รับการพัฒนาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเป็นชุมชนที่มีระดับความผูกพันกันในระยะยาวแล้ว อาจทำให้เกิดการดำรงอยู่อย่างถาวรของชุมชนเสมือนจริงบนอินเทอร์เน็ตได้อีกด้วย

งานของชินวรา พาดิษฐ์ (2550) ที่ศึกษากลุ่มเด็กที่เล่นเกมออนไลน์เียวกันร่วมกัน แม้ในงานจะไม่ได้มีการใช้แนวคิดชุมชนเสมือนแต่ลักษณะการปฏิสัมพันธ์ภายในเกมออนไลน์นั้น มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมภายในเกม เช่น การเข้าปาร์ตี้ การเข้ากิลด์ เพื่อร่วมกันตีสัตว์ประหลาด เพราะระบบของเกมบังคับให้ผู้เล่นต้องร่วมมือกัน ระหว่างการร่วมมือกันนั้นก็มีการสนทนาทั้งเกี่ยวกับเรื่องภายในเกมและเรื่องในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ขาด ผลของการปฏิสัมพันธ์ภายในเกม ทำให้ผู้เล่นสนิทสนมกันในชีวิตจริง และสามารถทำรายงานกลุ่มที่โรงเรียนร่วมกันได้ หรือแม้แต่ภาษาที่ใช้ในเกมออนไลน์ ก็ถูกใช้ในชีวิตจริงอีกด้วย ดังนั้นเกมออนไลน์ในฐานะศูนย์กลางกิจกรรมหรือชุมชนเสมือนส่งผลต่อสมาชิกในชุมชนทั้งในโลกออนไลน์และชีวิตจริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาของจตุรวิทย์ ทองเมือง (2551) ที่ศึกษาชีวิตของคนที่หลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง โดยเป็นเรื่องราวของชายรักชายบนเว็บไซต์ www.thailandout.com หญิงรักหญิงบนเว็บไซต์ www.lesla.com และหญิงข้ามเพศ หรือคนที่มีความหลากหลายทางเพศในโลกไซเบอร์สเปซ www.thailadyboyz.net โดยสาเหตุของการรวมกลุ่มกันบนโลกออนไลน์ก็เพื่อพยายามบริหารจัดการถูกตีตราโดยสังคมของการเป็นเพศทางเลือก หรือมารวมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหาส่วนตัวในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาชีวิต ปัญหาทางร่างกายและปัญหาทางเพศที่ไม่สามารถพูดคุยกับผู้คนในชีวิตจริงๆ ได้ เป็นต้น ตัวอย่างพื้นที่ดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มเลสส์หรือกลุ่มของหญิงรักหญิง เว็บไซต์เลสส์และเลสส์ไดอารี่ เป็นพื้นที่ให้สมาชิกพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นชุมชนสำหรับกลุ่มหญิงรักหญิง มีการสร้างเครือข่ายช่วยเหลือหญิงรักหญิงและเพื่อให้สังคมมีความเข้าใจหญิงรักหญิงมากขึ้นอย่างสังคมอุดมคติที่สมาชิกในกลุ่มคาดหวังให้เป็น

ทั้งนี้ประเด็นการใช้ชุมชนเสมือนเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมยังพบในงานศึกษาของ จณัญญา นภาพงษ์ (2552) ที่ศึกษา www.secondlife.com กับความเป็นชีวิตอุดมคติ ซึ่งเว็บไซต์ www.secondlife.com เป็นเว็บไซต์เกมออนไลน์ที่จะจำลองสังคมที่เป็นอยู่จริงของสังคมมนุษย์ ทั้งการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การลงทุน หรือแม้แต่การสร้างความสัมพันธ์ที่สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างครอบครัวในเกมส์ สิ่งที่ปรากฏอยู่ในเกมส์ Second life ล้วนพบได้ในสังคมจริงที่เราอาศัยอยู่ ผลการศึกษาพบว่าเทคโนโลยีมีส่วนช่วยส่งเสริมความเป็นชีวิตในอุดมคติได้ดีที่สุดในขณะที่ปัจจัยด้านสังคมเป็นอุปสรรคมากที่สุด คือการที่ผู้ใช้งานต้องพบเจอกับ

ผู้คนบนโลกเสมือนในแบบที่ตนไม่ชอบ นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคอื่นๆ อาทิ การไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนในเรื่องที่ตนกำลังจะกระทำ อีกทั้งผู้ใช้อย่างมองว่าสังคมใน Second life มีลักษณะเป็นทุนนิยมและค่อนข้างให้ความสำคัญกับผู้ที่มั่งคั่งในการซื้อสูง จึงมีการแข่งขันทางผลประโยชน์และเอาเปรียบซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ใช้งานส่วนใหญ่ไม่นิยมจัดการกับอุปสรรคที่พบเจอด้วยวิธีการเลิกเล่น แต่ปรารถนาที่จะเอาชนะอุปสรรคให้หมดไปเพื่อนำพาชีวิตของตนเข้าสู่ความเป็นอุดมคติ การกระทำในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง “ความเต็มใจ” ของบุคคลที่จะเลือกใช้โลกเสมือนเป็นเครื่องมือสร้างความเป็นอุดมคติให้แก่ชีวิตและใช้ชุมชนเสมือนในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันด้วย

เช่นเดียวกับงานของธนา ฐรกิจ (2560) ที่เลือกศึกษากลุ่มถามตอบปัญหาเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ของ Facebook ประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มออนไลน์ที่มีไว้พหุเพศข่าวสารและตอบปัญหาเกี่ยวกับโทรศัพท์มือถือเคลื่อนที่ ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิกคือ ความต้องการอัปเดตข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีความสนใจในการศึกษาเทคโนโลยีใหม่ๆ ของโทรศัพท์เคลื่อนที่ ต้องการสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่ม รวมไปถึงการแสวงหาเพื่อนใหม่ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน จากงานวิจัยสังเกตได้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มออนไลน์จากการมีความสนใจในเรื่องที่คล้ายกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเสมือนของ Hagel และ Armstrong ที่ธนาเลือกมาใช้วิเคราะห์ ที่ให้ความหมายชุมชนเสมือนไว้ว่าเป็นการรวมกลุ่มกันของสมาชิกที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน โดยไม่มีข้อจำกัดทางอายุ เพศ วัย เชื้อชาติ ชนชั้น และการศึกษา

จากทบทวนวรรณกรรมในกลุ่มนี้ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงกระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นผลมาจากพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและปราศจากข้อจำกัดทั้งทางพื้นที่และเวลา การติดต่อสื่อสารดังกล่าวเป็นการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต เปิดพื้นที่ให้ผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้ามารวมกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านดิจิทัลคอนเทนต์ที่หลากหลาย อาทิ เว็บไซต์ เกมออนไลน์ โปรแกรมสนทนาและโซเชียลมีเดีย การรวมกลุ่มดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นชุมชนเสมือนซึ่งนอกจากสมาชิกเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ยังมีการปฏิบัติตามกฎของชุมชนเสมือนหรือแม้แต่สร้าง ถ่ายทอดและรับรู้สัญลักษณ์ร่วมกันของคนในกลุ่มหรือบางกรณีมีการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มขึ้นมาได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามจากวรรณกรรมที่ได้นำเสนอไปนั้นสามารถมาใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ก่อให้เกิดชุมชนเสมือน อีกทั้งยังทำให้เห็นกลุ่มคนที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์อันหลากหลายในพื้นที่ที่ต่างกัน แต่งานของผู้วิจัยอาจมีความแตกต่างจากงานที่ได้นำเสนอไปในแง่ของดิจิทัลคอนเทนต์และกลุ่มที่ศึกษา ในด้านของดิจิทัลคอนเทนต์ ผู้วิจัยได้เลือกแอปพลิเคชันไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่าน smartphone สามารถเข้าสู่ชุมชนเสมือนได้ทุกที่ทุกเวลาที่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตต่างจากในอดีตที่ต้องเข้าถึงผ่านคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะหรือคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่ากลุ่มที่ศึกษาจะเข้าใช้ชุมชนเสมือนมากขึ้นหรือน้อยลงกว่างานวิจัยชิ้นอื่น นอกจากนี้กลุ่มที่ศึกษาซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในเจนเนอเรชัน Baby Boomer ซึ่งเกษียณอายุการทำงานแล้ว โดยกลุ่มดังกล่าวมักถูกมองว่าเป็นผู้ไม่เท่าทันเทคโนโลยี แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยตอบคำถามว่า กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวเหตุใดจึงใช้ชุมชนเสมือนในการรวมกลุ่มกันและชุมชนเสมือนนี้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของกลุ่มที่ศึกษาอย่างไรทั้งในแง่ของ

การรวมกลุ่มกับผู้ที่รู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงในไลน์กลุ่มโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่ง รวมถึงการรวมกลุ่มกับผู้ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงในไลน์กลุ่มผู้สูงอายุแห่งหนึ่ง ดังนั้นผู้ศึกษาได้พิจารณาแล้วพบว่าจำเป็นต้องนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจนเนอเรชันและผู้สูงอายุในสังคมไทยด้วยในลำดับต่อไป

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจนเนอเรชันและผู้สูงอายุในสังคมไทย

Karl Mannheim (1928) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ได้กล่าวถึงคำว่า generation ในงาน Das problem der generationen ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 1958 ในชื่อ The problem of generations โดยในงานชิ้นนี้เขาได้กล่าวว่า เจเนอเรชันหรือช่วงวัย คือกลุ่มคนในสังคมได้รับอิทธิพลจากประวัติศาสตร์และบริบททางสังคม คนในยุคหนึ่งๆ ที่เกิดและโตภายใต้เหตุการณ์สำคัญบางอย่างร่วมกัน พวกเขาจะมีลักษณะคล้ายกันบางประการและลักษณะนั้นจะกำหนดอนาคตต่อไป นอกจากนี้เขายังได้นำเสนอว่า แม้จะมีเหตุการณ์สำคัญอย่างการเกิดของสงครามโลกหรืออยู่ในช่วงที่มีนวัตกรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ แนวคิดเจเนอเรชันอาจไม่สามารถนำมาอธิบายได้อย่างครอบคลุม แม้คนที่เผชิญเหตุการณ์สำคัญร่วมกันแต่ก็มีบริบทแวดล้อมอื่นๆที่ควรพิจารณาประกอบด้วย เช่น พื้นที่ ชนชั้นและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ตีเหตุเพราะคนแต่ละเจเนอเรชันเกิดขึ้นจากการสังเกตการณ์มนุษย์ในช่วงเหตุการณ์สำคัญในแต่ละยุค คำเรียกแต่ละเจเนอเรชันจึงเกิดจากกระแสและคำเรียกค่อยๆ เกิดขึ้นอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น เจเนอเรชัน Baby Boomer ใช้อ้างอิงในช่วงที่เกิดของประชากรเพิ่มสูงขึ้น ส่วน Francis L. Jeffries and Tanya L. Hunte (2003) ได้นิยามคำว่า เจเนอเรชัน หมายถึง กลุ่มคนที่เกิดในช่วงเวลาเดียวกัน มีประสบการณ์ทางสังคมและประวัติศาสตร์ร่วมกัน

ในขณะที่ William Strauss and Neil Howe (1991) ได้ให้ข้อสังเกตในหนังสือเรื่อง Generations: The history of American's future, 1584 to 2069 จากการศึกษาเจเนอเรชันหรือช่วงวัยของประชากรอเมริกัน ตั้งแต่ ค.ศ. 1584-2069 พบว่า แต่ละช่วงวัยจะมีระยะเวลาโดยประมาณ 22 ปี เชื่อว่า ลักษณะของคนแต่ละช่วงวัย มีจุดเริ่มต้นจากการเลี้ยงดู โดยเริ่มจากคนรุ่นหนึ่ง เลี้ยงลูกแบบปล่อยปละละเลย หรือ ให้การปกป้องน้อย (under protection) เมื่อเด็กรุ่นดังกล่าวเติบโตเป็นพ่อแม่จะชดเชยด้วยการเลี้ยงดูลูกตนเองแบบปกป้องจนเกินเหตุ (over protection) และเมื่อเด็กรุ่นที่ถูกเลี้ยงแบบปกป้องโตขึ้นและมีลูก จะดูแลลูกแบบปล่อยปละละเลยเพราะตนเองไม่ชอบการปกป้องจนเกินเหตุ เป็นต้น นอกจากนี้เขายังได้นำเสนอว่าเจเนอเรชัน Baby Boomer ว่าเป็นกลุ่มคนที่เกิดในช่วงปี ค.ศ.1943-1960 เป็นกลุ่มเด็กที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่มีความทรงจำเกี่ยวกับสงครามแต่จดจำผลกระทบของสงครามได้

ในประเทศไทย ชวีญชนก กมลศุภจินดา (2557) อุมภรณ์ ภัทรวาณิช (2557) ลือรัตน์ อนุรัตน์พานิช (2559) รศรินทร์ เกรย์และคณะ (2561) มนัสวี ศรีนนท์ (2561) ได้แบ่งเจเนอเรชันไว้เป็นกลุ่มที่แตกต่างกัน 3-5 เจเนอเรชัน โดยการจำแนกช่วงวัยของประชากรออกเป็นเจเนอเรชันต่างๆ ได้มีการจำแนกตามปีเกิดของประชากรและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในแต่ละเจเนอเรชัน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหา 5 เจเนอเรชันดังต่อไปนี้

1. เกรทเทอร์เจเนอเรชัน (Greater generation) เป็นคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2466-2486 ซึ่งอยู่ในช่วงก่อนเกิดและระหว่างการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงนั้นเศรษฐกิจตกต่ำทำให้คนในสังคมมีวิถีชีวิตที่ยากลำบาก ต้องทำงานหนักเพื่อความอยู่รอด คนในช่วงวัยนี้จะมีระเบียบแบบแผน รักชาติ เคารพกฎหมาย ผู้หญิงในยุคนี้เริ่มออกมาทำงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น จนเศรษฐกิจเริ่มฟื้นคืน ทำให้คนรุ่นนี้มีโอกาสในการสร้างและขยายกิจการของตนเอง รวมถึงพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในด้านต่างๆ คนช่วงวัยนี้มีปัจจัยที่ส่งผลให้ชีวิตมีความสุขจาก รายได้ที่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ภาวะสุขภาพที่ดีของตนเองและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

2. เบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer) หรือ “Gen-B” เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2487-2505 คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่แต่ละประเทศต้องการผลิตประชากรเพื่อมาพัฒนาประเทศที่เสียหายจากสงคราม ประชากรส่วนมากเติบโตในภาคเกษตรกรรม พบเห็นภาวะความยากลำบากของคนรุ่นพ่อรุ่นแม่ มีประสบการณ์เกี่ยวกับเผด็จการทหาร ตั้งแต่สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม, จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ จอมพล ถนอม กิตติขจร ในด้านเทคโนโลยีจะเริ่มมีโทรทัศน์ขาวดำ วิทยุทรานซิสเตอร์ คนในช่วงวัยนี้มีความอดทน สู้งาน ชอบการทำงานและประสบความสำเร็จด้วยตนเอง ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ใช้ชีวิตเรียบง่าย มีความสุขจากการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและการมีสุขภาพดี มากกว่ารายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

3. เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “Gen-X” เกิดในช่วงปี พ.ศ.2506-2520 เป็นกลุ่มคนที่เกิดในช่วงต่อจากประชากรกลุ่ม Baby boomer ประชากรที่เกิดในรุ่นนี้แต่ละปีมีจำนวนน้อยลงกว่าช่วงวัยก่อน ลักษณะที่โดดเด่นของคนรุ่นนี้ คือ มีความมั่นใจในตนเองสูง ชอบทำงานแบบ Work smart, not harder จึงทำให้พวกเขาชอบการเปลี่ยนแปลง ไม่อยู่นิ่ง ชอบพัฒนางาน มีชีวิตที่สมดุลระหว่างงานกับชีวิต (Work-Life balance) และเชื่อว่า การทำงานหนักเพื่อการหาเงินและนำเงินที่ได้ไปใช้ในการพักผ่อน คนรุ่นนี้มีประสบการณ์ช่วงประชาธิปไตยเบ่งบาน ให้ความสำคัญกับรายได้เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของชีวิต

4. เจเนอเรชันวาย (Generation Y) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “Gen-Y” เกิดในช่วงปี พ.ศ.2521-2538 คนกลุ่มนี้เกิดมาพร้อมเทคโนโลยีทันสมัยและแพร่หลาย รวมทั้งองค์ความรู้ ทำให้มีความอดทนต่อการทำงานน้อยลง เปลี่ยนงานบ่อย ชอบทำงานเป็นทีม ไม่ชอบชนชั้น เป็นยุคที่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต คนรุ่นนี้มีเอกลักษณ์ทางการใช้ภาษาแบบสร้างสรรค์ ฝึกกฎเกณฑ์ จึงทำให้เกิดภาษาแสลง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของคนช่วงวัยนี้คือ ความเพียงพอต่อรายได้และสามารถจัดสรรเวลาในการทำงาน ชีวิตส่วนตัวและครอบครัวได้อย่างสมดุล

5. เจเนอเรชันแซด (Generation Z) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “Gen-Z” เกิดในช่วงปี พ.ศ.2539 เป็นต้นไป คนกลุ่มนี้เกิดมาในยุคที่มีความพร้อมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้พรมแดน เป็นช่วงวัยที่ความหลากหลายทางสังคมมีมาก ทั้งเรื่องเพศวิถี (gender) ที่มีความแตกต่าง ให้การยอมรับเพศทางเลือก ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (ethnography) มีความหลากหลายทางเทคโนโลยีทุกด้าน เช่น การแพทย์ วิศวกรรม วิทยาศาสตร์ รวมทั้งเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้คนในช่วงวัยนี้ง่ายที่จะปลีกตัวออกจากชุมชนจริง (real community) เข้าสู่ชุมชนเสมือน (virtual community)

จากที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับนิยามเจเนอเรชันทำให้เห็นลักษณะและการนิยามเจเนอเรชันตามเหตุการณ์สำคัญอย่าง สงครามโลก ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ภาวะการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ทำให้คนแต่ละช่วงวัย มีลักษณะนิสัยและค่านิยมแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มเจเนอเรชันบี หรือเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ ซึ่งเป็นผู้ที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2489-2507 ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องนำเสนองานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเพื่อทำความเข้าใจนิยามลักษณะของผู้สูงอายุ รวมถึงงานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษากับผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุในไทย (2557) ได้ให้นิยามของผู้สูงอายุไว้จากหลากหลายแห่งว่าเป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขอายุของบุคคลว่ามีมาก นีมนับตั้งแต่แรกเกิด (chronological age) องค์การสหประชาชาติ ได้นิยามคำว่า “ผู้สูงอายุ” คือ ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป เป็นการนับอายุตั้งแต่อายุเกิด องค์การอนามัยโลกไม่ได้มีการกำหนดอายุให้ผู้สูงอายุที่ชัดเจนเนื่องจากความหลากหลายตามสภาพร่างกาย สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศที่พัฒนาแล้วมักนิยามผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ในบางประเทศอาจมีการนิยามผู้สูงอายุตามอายุที่ถูกกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) เป็นต้น สำหรับประเทศไทย ผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายความว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย นอกจากนี้จากผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) ซึ่งทำการสำรวจข้อมูลเชิงสถิติในปี พ.ศ. 2557 ระบุว่าผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นจนประเทศไทยได้เป็นสังคมผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว โดยมีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 14.9 และพบว่ามีผู้สูงอายุร้อยละ 38.4 ยังคงทำงานอยู่ โดยสัดส่วนการทำงานของผู้สูงอายุเพศชายสูงกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง

นัฐวุฒิ สิงห์กุล (2561) ได้รวบรวมแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไว้ว่า ในช่วงเริ่มแรกของการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ถูกครอบงำภายใต้ความรู้ทางชีววิทยาและการแพทย์เป็นส่วนใหญ่ จนเมื่อมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับร่างกายภายใต้แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม ที่ทำให้คำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ภายใต้การศึกษา ชราวิทยา (Social gerontology) ได้มีการโต้แย้งว่าชีวิตและประสบการณ์ของผู้สูงอายุไม่ได้ถูกกำหนดโดยชีววิทยาแต่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคมและการแบ่งหน้าที่ มีความพยายามในการแบ่งแยกร่างกายกับการให้ความหมายต่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในเรื่องของความเสื่อมถอยทางร่างกายและความเจ็บป่วยที่ส่งผลต่อการลดทอนคุณค่าและความหมายของผู้สูงอายุ เปลี่ยนฐานคิดมาเป็นความพยายามในการสนับสนุนการปฏิบัติที่ดีและภาพเชิงบวกเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นของสังคมผู้สูงอายุทั่วโลกได้กระตุ้นให้ผู้กำหนดนโยบายได้ให้ความสำคัญกับ แนวคิด นโยบาย โครงการ การให้บริการต่อผู้สูงอายุมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุควรมีมุมมองที่พ้นไปจาก ประเด็นในเรื่อง ช่วงเวลาแห่งปัญหา (period of problem) ช่วงเวลาแห่งความสูญเสีย (time of loss) ภาวะของการไม่มีความสุข (unhappiness) และความเสื่อมถอย (decline)

Robert J. Havighurst (1969) ได้นำเสนอการปรับตัวของผู้สูงอายุผ่านรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมและสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุไว้ว่า เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นสถานภาพและบทบาททางสังคมจะลดลง แต่บุคคลยังคงมีความต้องการสังคมเหมือนบุคคลในช่วงวัยกลางคน ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความ สุขและการมีชีวิตที่ดีและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจได้ เช่น กิจกรรมที่ทำร่วมกับเพื่อน ชุมชน

หรือสังคม ซึ่งจะสร้างความสุขและความภูมิใจในตนเอง เนื่องจากยังสามารถรักษาบทบาทและสถานภาพทางสังคมไว้ได้ ทำให้รู้สึกมีส่วนร่วมในสังคม มีคุณค่าและมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จ กิจกรรมทางสังคมจึงเป็นแก่นของชีวิตโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ Robert จึงสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานอดิเรกทำและเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม สมาคม ชมรมต่างๆ เพื่อสร้างทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง (self conception) ในทางบวก

สอดคล้องกับ Mcleish (1976) Rowe and Kahn (1998) ที่ได้เสนอมุมมองในการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นการใช้เวลาว่าง การใช้ชีวิตที่สัมพันธ์กับโอกาสและความสุข เป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (successful aging) เรียกภาวะดังกล่าวว่า “Ulyssean adult” โดยเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุกับ Odysseus ที่มีการเดินทางผจญภัยของตัวละครในช่วงวัยผู้สูงอายุ ดังนั้นสิ่งที่จะหยุดยั้งมนุษย์จากการเดินทางมีเพียงความตายของปัจเจกบุคคล トラบใดที่ยังมีชีวิตก็ต้องเดินทางต่อไป The Ulyssean lifestyle ให้กรอบแนวคิดที่สำคัญในการทำความเข้าใจความสามารถในการใช้เวลาว่างเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เวลาว่างเป็นช่วงเวลาที่ผู้สูงอายุปลดปล่อยตัวเองออกจากบทบาทการทำงานและครอบครัวซึ่งเป็นข้อจำกัดในการก้าวเข้าไปสู่โลกใหม่ ทั้งนี้จากประสบการณ์ที่สั่งสมมาของผู้สูงอายุทำให้พวกเขาเป็นผู้รอบรู้ มีศักยภาพในการปรับตัวต่อความทันสมัยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในสังคมไทยที่นำเสนอภาพผู้สูงอายุกับการใช้เวลาว่างนั้น สอดคล้องกับงานศึกษาของ สุภนิศา เกษมสันต์ (2546) ที่ศึกษากลุ่ม OPPY club ที่เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกซึ่งเป็นผู้สูงอายุ (อายุระหว่าง 55-71 ปี) มีความสนใจต่อเทคโนโลยีใหม่ ได้เข้ามาสอน เรียนรู้อบรมให้ผู้สนใจในด้านเทคโนโลยีแต่ยังไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ โดยเริ่มจากการสอนการใช้โปรแกรมเบื้องต้น หากมีสมาชิกสนใจก็สามารถรับการอบรมเพิ่มเติมในเชิงลึกต่อไป ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรม ได้รับความรู้จนสามารถใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในกิจกรรม 3 ประการได้แก่ 1) ใช้เพื่อการสื่อสาร ผ่านอีเมลโดยสามารถส่งได้ทั้งข้อความ รูปภาพและวิดีโอคลิป 2) ใช้ในการค้นคว้าข้อมูลที่ตนเองสนใจ 3) ใช้ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารและสนทนากับสมาชิกภายในกลุ่มผ่านเว็บไซต์ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นได้ รวมถึงยังเป็นการสร้างหรือรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลที่รู้จักหรือไม่รู้จักกันมาก่อนเพื่อทำกิจกรรมหรือให้คำปรึกษาในประเด็นต่างๆ ได้

เช่นเดียวกับงานของพรชุลี นิลวิเศษ (2550) ได้นำเสนอกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุที่ทำให้ช่วงเวลาว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยผู้สูงอายุอาจประกอบกิจกรรมเพียงคนเดียวหรือกับกลุ่ม เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้กิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุสามารถแบ่งได้ 4 ประการ ได้แก่ 1) กิจกรรมทางสังคม เป็นกิจกรรมภายในชุมชนที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเข้าร่วมอยู่อาจเป็นงานประเพณีหรือการเข้าร่วมกิจกรรมในชมรม สมาคมต่างๆ เพื่อพบปะสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับสมาชิกคนอื่นๆ 2) กิจกรรมการออกกำลังกาย ช่วยให้ร่างกายของผู้สูงอายุคล่องตัวได้ลดความเครียด 3) กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ของชีวิต เสริมสร้างความคิดให้ก้าวไกล ทำให้ชีวิตไม่ต้องอยู่กับที่ตลอดเวลา 4) กิจกรรมงานอดิเรก เป็นการทำงานที่ตนรักชอบและประสงค์ที่จะทำต่อไปเพื่อความผ่อนคลาย พึงพอใจกับผลงานที่ได้รับ ในบางกรณีอาจช่วยกระชับความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างได้อีกด้วย

สอดคล้องกับงานของอรุณพร พิทักษ์และณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (2553) ได้นำเสนอประเด็นใกล้เคียงกัน คือ การทำกิจกรรมในช่วงเวลาว่างของผู้สูงอายุที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ โดยศึกษากลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้บริการในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์ฯ มีพัฒนาการ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ ซึ่งส่งผลทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้แข็งแรง ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด 2) ด้านมนุษยสัมพันธ์ กิจกรรมมีส่วนร่วมให้เกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ร่วมกิจกรรมด้วยกันรวมไปถึงครอบครัวของผู้สูงอายุด้วย 3) ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดี กิจกรรมทำให้เกิดความช่วยเหลือระหว่างกัน ปราศจากความขัดแย้ง 4) ด้านการพัฒนาตนเอง กิจกรรมทำให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาศักยภาพในด้านความคิด ทักษะ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุดำเนินต่อไปภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้ในประเด็นการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุที่มีการใช้สื่อนั้น พนม คลีฉายา (2555) ได้ทำงานวิจัยเชิงสำรวจในเรื่อง ความต้องการข่าวสาร การใช้สื่อ และนิสัยการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุไทย โดยทำการเก็บข้อมูลผ่านการใช้แบบสอบถามในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 406 คน โดยผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้สื่ออย่าง โทรทัศน์ วิทยุ สมาร์ทโฟน ด้วยเหตุผล 7 ประการ ได้แก่ 1) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องราวต่าง ๆ กับครอบครัวโดยเฉพาะคนในครอบครัว 2) ลดความรู้สึกลดความมั่นคงในการใช้ชีวิตเพราะสามารถใช้สื่อในการหาข้อมูลทางการเงิน กฎหมาย ข้อมูลประกันชีวิต ทรัพย์สิน บ้านพักที่อยู่อาศัย 3) สร้างความสุขกับเพื่อน สังคม ครอบครัว 4) รับรู้เรื่องราวเหตุการณ์ ข่าวสาร ในสังคมและชีวิตประจำวัน 5) ทำความเข้าใจตนเองและสร้างแรงบันดาลใจให้กับตนเอง 6) ฆ่าเวลา 7) หลีกหนีจากความรู้สึกโดดเดี่ยว

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวลาว่างด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้สูงอายุนั้น พบในงานของจุฑารัตน์ ประเสริฐ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของผู้สูงอายุไทย” โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลของผู้สูงอายุจำนวน 400 คน และสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกกับผู้สูงอายุจำนวน 12 คนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้สูงอายุใช้ฟังก์ชันสนทนาส่วนบุคคล สื่อสารกับบุตรหลาน/ญาติพี่น้อง คนในครอบครัว และคนรู้จัก เพื่อพูดคุย-แลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร/เหตุการณ์ประจำวัน 2) พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ตนเองเชิงบวกของผู้สูงอายุ 3) พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์มีความสัมพันธ์กับการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่นของผู้สูงอายุกับบุคคลภายในและภายนอกครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีงานของศิริพร แซ่ลิ้ม (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการใช้ไลน์แอปพลิเคชันของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุที่ใช้ไลน์แอปพลิเคชันมากกว่า 6 เดือน จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเข้าถึงแอปพลิเคชันไลน์ผ่านอุปกรณ์สื่อสารสมาร์ทโฟนมากที่สุด มีทัศนคติในระดับดีมากมองว่าไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็ว มีการใช้การแชต/สนทนาข้อความมากที่สุด รองมาคือ การส่งต่อ/แบ่งปันข้อมูลรูปภาพต่างๆ ส่วนวัตถุประสงค์ในการใช้ไลน์ เพื่อติดต่อลูกหลาน/ครอบครัว รองลงมาคือ ติดต่อเพื่อนเก่าสมัยเรียน/เพื่อนที่ทำงานเก่า ทั้งนี้งานของจุฑารัตน์และศิริพรให้ภาพกว้างของปรากฏการณ์แต่อาจยังไม่ค่อยนำเสนอภาพเชิงลึกของพฤติกรรมผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันไลน์เท่าใดนัก ทั้งนี้งานวิจัยของผู้วิจัยมีความ

แตกต่างจากงานของจุฑารัตน์และศิริพรเพราะเน้นอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงลึกเพื่อให้เห็นทัศนคติและพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุได้ชัดเจนขึ้น รวมถึงลักษณะกลุ่มที่เลือกโดยเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มที่สองซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงก็มีความแตกต่างจากกลุ่มประชากรที่ศึกษาของงานวิจัยทั้งสองชิ้น

ส่วนงานวิจัยที่ให้ภาพเชิงลึกของพฤติกรรมผู้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุนั้นพบในงานของวิศปต์ย์ ชัยช่วย (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้ LINE ของผู้สูงอายุ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา” โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จากกลุ่มเพื่อนการช่างสตรี 12 จังหวัดอุบลราชธานีและชมรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้งาน LINE ด้วยตนเองและจากการแนะนำของเพื่อนหรือลูกหลาน 2) แอปพลิเคชัน LINE ทำให้เกิดพื้นที่เสมือน (virtual space) ที่ผู้สูงอายุสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือญาติได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ 3) แอปพลิเคชัน LINE กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ 4) ผู้สูงอายุแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นและแสดงว่าตนเองสบายดีผ่านทางภาพ "สวัสดีตอนเช้า" 5) ผู้สูงอายุเห็นว่าแอปพลิเคชัน LINE มีข้อประโยชน์มากกว่าโทษ ทั้งนี้งานของผู้วิจัยมีความแตกต่างจากงานของวิศปต์ย์ ในแง่ของกลุ่มและระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและกลุ่มที่เลือกมีภูมิหลังร่วมกันบางประการ เช่น การเป็นเพื่อนร่วมสถาบันการศึกษา ซึ่งน่าจะให้เห็นการสร้าง การรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้งานวิจัยของผู้วิจัยที่กลุ่มผู้สูงอายุเลือกสนทนานั้นมักจะสื่อสารพูดคุยกับผู้ที่ยังรู้จักกันมาก่อนเท่านั้น แต่กลุ่มของผู้วิจัยที่เลือก ได้เลือกกลุ่มที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงเพื่อเป็นช่องทางในการศึกษาลักษณะการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ของผู้สูงอายุในสังคมไทยเพิ่มขึ้น ส่วนระเบียบวิธีวิจัยนั้นผู้วิจัยได้เพิ่มการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลด้วยการตามไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุทั้งการนัดพบปะสังสรรค์และการท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลการมีปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่กายภาพด้วย

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ จันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ (2563) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันไลน์บนสมาร์ตโฟน” โดยเก็บข้อมูลพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ จากกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55-69 ปี ซึ่งอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครฯ และปริณทลที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ได้ จันทร์จิราพรใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุจำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเรียนรู้วิธีใช้งานแอปพลิเคชันไลน์มาจากลูกหลาน พวกเขาใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนมากที่สุด และมักมีพฤติกรรมการทำกิจกรรมที่เป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การส่งข้อความ ส่งสติ๊กเกอร์และส่งรูปภาพ ส่วนกิจกรรมใดที่ไม่เคยทำจะไม่กล้าตัดสินใจลงมือทำเพราะเกรงว่าผลกระทบด้านลบจะเกิดกับข้อมูลในแอปพลิเคชันไลน์ของตนเอง ทั้งนี้งานของจันทร์จิราพรให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างจากงานของ วิศปต์ย์ในเรื่องของพฤติกรรมสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ที่กลุ่มผู้สูงอายุมักสื่อสารกับเพื่อนเป็นจุดประสงค์หลักมากกว่าบุตรหลานและคนในครอบครัว แม้จะมีข้อมูลพฤติกรรมสื่อสารในไลน์กลุ่มผู้สูงอายุกับชมรมที่ตนเองเป็นสมาชิก หากแต่ยังขาดข้อมูลกิจกรรมในการสนทนากลุ่มดังกล่าวอีกทั้งยังไม่ได้เชื่อมโยงให้เห็นว่ามีการต่อยอดความสัมพันธ์มาสู่ชีวิตจริงได้อย่างไร

จากการที่ผู้วิจัยได้นำเสนองานที่เกี่ยวข้องกับเจนเนอเรชันนั้นพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาอยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ ซึ่งเกิดในยุคหลังสงครามโลกและมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรมาก และอาจอยู่ในช่วงเศรษฐกิจถดถอย อย่างไรก็ตามในด้านงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ พบว่าในมุมมองทางวิชาการ โดยเฉพาะในด้านชีววิทยาแต่เดิมมีการนำเสนอภาพผู้สูงอายุในลักษณะที่ผูกติดกับความเสื่อมถอยของร่างกาย มีการลดทอนความเป็นมนุษย์ แต่จากการงานวิจัยข้างต้นที่ได้นำเสนอพบว่ารูปแบบการนำเสนอภาพของผู้สูงอายุเป็นไปในทิศทางบวกมากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นศักยภาพของผู้สูงอายุ ที่เป็นผู้เก็บสะสมประสบการณ์ความรู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตในช่วงที่ผ่านมาของตนเอง และพร้อมจะพัฒนาศักยภาพต่อไปท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวเกิดขึ้นจากการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสาร สร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวและบุคคลที่รู้จัก หากแต่งงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่ได้มีการเชื่อมโยงให้เห็นว่าโลกออนไลน์ส่งผลต่อชีวิตในโลกออฟไลน์อย่างไร รวมถึงการรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มที่มีภูมิหลังร่วมกันและอาจได้พบกันไม่บ่อยครั้งแบบในอดีต มีการรักษาความสัมพันธ์อย่างไร รวมถึงงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่ได้มีการศึกษาถึงการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ กับกลุ่มเพื่อนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงว่ามีกระบวนการอย่างไร ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำวิจัยเรื่อง การใช้ชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้ไลน์กลุ่ม เพื่อตอบคำถามในประเด็นดังกล่าวโดยใช้กรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนซึ่งจะนำเสนอในส่วนถัดไปช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำให้การเก็บรวบรวมได้

บทที่ 3

พัฒนาการของสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชันไลน์ในประเทศไทย

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลใน 5 ประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับ 1) พัฒนาการของสื่อสังคมในประเทศไทยเพื่อให้ทราบจุดเริ่มต้นของการเกิดสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาสู่สังคมและวัฒนธรรมไทย 2) พัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ในประเทศไทยนำเสนอเพื่อให้ทราบพัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ที่มีฟังก์ชันอันหลากหลาย รวมถึงไลน์นั้นส่งผลอย่างไรต่อสังคมและวัฒนธรรมไทย 3) ภูมิหลังของกลุ่มที่ทำการศึกษารูจักแอปพลิเคชันไลน์และการเข้าเป็นสมาชิกไลน์กลุ่มของกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่ม อันได้แก่ กลุ่มโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งและกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์แห่งหนึ่ง สดท้ายในประเด็นที่ 4) การเริ่มรู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อให้ทราบถึงจุดเริ่มต้นและการเรียนรู้การใช้แอปพลิเคชันไลน์ 5) การเป็นสมาชิกกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์อื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงเครือข่ายสังคมในแอปพลิเคชันไลน์ที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมนอกเหนือไปจากกลุ่มที่เป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นแรกเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของสังคมออนไลน์ในประเทศไทยดังนี้

1. พัฒนาการของสื่อสังคมในประเทศไทย

เนื้อหาในส่วนนี้จะนำเสนอพัฒนาการของอินเทอร์เน็ตทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยที่ทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ทำให้เกิดสื่อสังคมซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจน ทั้งนี้จะขอเริ่มนำเสนอพัฒนาการอินเทอร์เน็ตในต่างประเทศเพื่อเป็นฐานในการทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

1.1 พัฒนาการของอินเทอร์เน็ตในต่างประเทศและประเทศไทย

อินเทอร์เน็ตกำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2512 โดยองค์กรทางทหาร ของสหรัฐอเมริกา ชื่อว่า ยู.เอส.ดีเฟนซ์ ดีพาร์ตเมนต์ (U.S. defence department) เป็นผู้คิดค้นระบบขึ้นมา มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้มีระบบเครือข่ายที่ไม่มีวันตายแม้จะมีสงคราม หากระบบการสื่อสารถูกทำลายหรือตัดขาด แต่ระบบเครือข่ายแบบนี้ยังทำงานได้ ซึ่งระบบดังกล่าวจะใช้วิธีการส่งข้อมูลในรูปของคลื่นไมโครเวฟ ฝ่ายวิจัยขององค์กรจึงได้จัดตั้งระบบเน็ตเวิร์คขึ้นมา เรียกว่า ARPAnet ย่อมาจากคำว่า Advance Research Project Agency net ซึ่งประสบความสำเร็จและได้รับความนิยมในหมู่ของหน่วยงานทหาร องค์กร รัฐบาล และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

การเชื่อมต่อในภาพแรกแบบเดิม ถ้าระบบเครือข่ายถูกตัดขาด ระบบก็จะเสียหายและทำให้การเชื่อมต่อขาดออกจากกัน แต่ในเครือข่ายแบบใหม่ แม้ว่าระบบเครือข่ายหนึ่งถูกตัดขาด เครือข่ายก็ยังคงดำเนินไป

ได้ไม่เสียหาย เพราะโดยตัวระบบก็หาช่องทางอื่นเชื่อมโยงกันจนได้ในระยะแรก เมื่อ ARPAnet ประสบความสำเร็จ ก็มีองค์กรมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้ามาร่วมในโครงข่ายมากขึ้น โดยเน้นการรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (electronic mail) ระหว่างกันเป็นหลัก ต่อมาก็ได้ขยายการบริการไปถึงการส่งแฟ้มข้อมูลข่าวสารและส่งข่าวสารความรู้ทั่วไป แต่ไม่ได้ใช้ในเชิงพาณิชย์ เน้นการให้บริการด้านวิชาการเป็นหลัก ส่วนในปี พ.ศ. 2523 คนทั่วไปเริ่มสนใจอินเทอร์เน็ตมากขึ้น อินเทอร์เน็ตนับว่าเป็นสื่อใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน การใช้อินเทอร์เน็ตได้สร้างสรรค์รูปแบบใหม่ของการปฏิสัมพันธ์ ผู้คนสามารถสื่อสาร พูดคุยร่วมทำกิจกรรม โดยไม่ต้องพบเจอกันในพื้นที่กายภาพ ซึ่งพื้นที่อินเทอร์เน็ต การสื่อสารเป็นไปโดยผ่านตัวหนังสือ ยิ่งไป กว่านั้น ทุกคนสามารถเลือกที่จะนำเสนอเรื่องราวของตนเองได้โดยปราศจากข้อจำกัดทางพื้นที่และเวลา (James Slevin, 2000 : 13-17) ซึ่งในระยะเวลาต่อมาอินเทอร์เน็ตก็ได้แพร่กระจายเข้ามาในประเทศไทย กล่าวได้ว่าการใช้งานอินเทอร์เน็ตชนิดเต็มรูปแบบตลอด 24 ชั่วโมง ในประเทศไทยเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือน กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2535 โดยสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เช่าวงจรสื่อสารความเร็ว 9600 บิตต่อวินาที จากการสื่อสารแห่งประเทศไทยเพื่อเชื่อมเข้าสู่อินเทอร์เน็ตที่บริษัท ยูเน็ตเทคโนโลยี (UUNET technologies) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศไทยได้เริ่มติดต่อกับอินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ. 2530 ในลักษณะการให้บริการ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์แบบแลกเปลี่ยนถึงเมลเป็นครั้งแรก โดยเริ่มที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ (Prince of Songkla university) และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียหรือสถาบันเอไอที (AIT) ภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและออสเตรเลีย (โครงการ IDP) ซึ่งเป็นการติดต่อเชื่อมโยงโดยสายโทรศัพท์ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2531 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ได้ยื่นขอที่อยู่อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยได้รับที่อยู่อินเทอร์เน็ต Sritrang.psu.th ซึ่งนับเป็นที่อยู่อินเทอร์เน็ตแห่งแรกของประเทศไทย ต่อมาปี พ.ศ. 2534 บริษัท DEC (Thailand) จำกัดได้ขอที่อยู่อินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ประโยชน์ภายในของบริษัท โดยได้รับที่อยู่อินเทอร์เน็ตเป็น dect.co.th โดยที่คำ “th” เป็นส่วนที่เรียกว่า โดเมน (domain) ซึ่งเป็นส่วนที่แสดงโซนของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยย่อมาจากคำว่า Thailand

ในปีเดียวกัน ได้มีหน่วยงานที่เชื่อมต่อแบบออนไลน์กับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ บริหารธุรกิจ โดยเรียกเครือข่ายนี้ว่าเครือข่าย “ไทยเน็ต” (THAnet) ซึ่งนับเป็นเครือข่ายที่มี “เกตเวย์” (gateway) หรือประตูสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นแห่งแรกของประเทศไทย (อินเทอร์เน็ต ประวัติอินเทอร์เน็ต ประโยชน์และการใช้งานอินเทอร์เน็ต, ออนไลน์, 2556)

เครือข่ายอินเทอร์เน็ตจัดได้ว่าเป็นทั้งเครื่องมือในการสื่อสารและเป็นทั้งอุปกรณ์ในการจัดเก็บข้อมูลในตัว ข่าวสารข้อมูลในอินเทอร์เน็ตนั้นไม่เป็นทางการนำเสนอแบบเส้นตรง (non – linear text) อย่างรูปแบบการนำเสนอของนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งเรามักจะอ่านทิศทางจากบนลงล่าง จากหน้าแรกไปยังหน้าสุดท้าย แต่อินเทอร์เน็ตสามารถค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่มีอยู่ในเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยไม่จำกัดรูปแบบ ข้อมูลข่าวสารในอินเทอร์เน็ตที่มีลักษณะเป็น multimedia จะช่วยสร้างบรรยากาศในการรวมกันขององค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ เสียงจากวิทยุ ภาพจากโทรทัศน์ ข้อความจากนิตยสารและหนังสือพิมพ์ ภาพจากคอมพิวเตอร์ ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถเลือกเดินทางเชื่อมต่อไปยังแหล่งข้อมูลข่าวสารอื่นๆ (link) ตามความปรารถนา หรือเปิดดูข้อมูลข่าวสารต่างๆ ตามความสนใจ (ศุภนิศา เกษมสันต์, 2546 : 20) ทั้งนี้การเติบโตของเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างรวดเร็วนี้ มาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตจากยุค WEB 1.0 เปลี่ยนเป็นยุคของ WEB 2.0 ที่ส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันข้อมูล และการสร้างข้อมูลร่วมกันในโลกของอินเทอร์เน็ต สามารถสร้างชุมชน หรือสังคมขึ้นบนอินเทอร์เน็ต เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมขึ้น ไม่ว่าจะเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล, ความรู้ หรือเพื่อการค้า จนเกิดเป็นสังคมใหม่อีกรูปแบบหนึ่งบนโลกอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่า virtual community หรือ ชุมชนเสมือนจริง ซึ่งเห็นตัวอย่างได้ชัดจาก เว็บไซต์ ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เว็บไซต์ YouTube, hi5, Myspace, Amazon (กชพรรณ อุปรีชาติพงศ์, 2552 : 39)

การแพร่กระจายของระบบอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนั้น ศูนย์ข้อมูลวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติได้นำเสนอข้อมูลผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต่อจำนวนประชากรคิดเป็นร้อยละของจำนวนประชากร โดยมีการจำแนกออกเป็นภูมิภาคในปี พ.ศ.2551-2561 พบว่า ในปี พ.ศ.2551 มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตคิดเป็นร้อยละ 18.2 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่ง 10 ปีให้หลังหรือ พ.ศ.2561 มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นมาก คิดเป็นร้อยละ 56.8 ของประชากรทั้งประเทศ ในขณะที่จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 77.5 เมื่อเทียบกับประชากรในภูมิภาคอื่น ได้แก่ ภาคกลางร้อยละ 62.5 ภาคใต้ร้อยละ 56.1 ภาคเหนือร้อยละ 49 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 46.2 (ศูนย์ข้อมูลวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม, 2561,ออนไลน์) ส่วนในปี พ.ศ. 2562 หรือ ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 47.5 ล้านคน หรือราว 70% ของจำนวนประชาชนทั้งหมด และมีกลุ่มผู้ใช้งานไม่เพียงแต่เจนเนอเรชัน Y เจนเนอเรชัน Z เท่านั้น ยังรวมถึงเจนเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer) อายุระหว่าง 55-73 ปี ด้วย ซึ่งจากการสำรวจประชากรกลุ่มนี้ ใช้งานอินเทอร์เน็ตต่อวัน เป็นเวลาถึง 10 ชั่วโมง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563, ออนไลน์) ในปี พ.ศ.2563 ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตถึง 50.1 ล้านคน คิดเป็น 75% ของจำนวนประชากรทั้งหมด 66.5 ล้านคน และยังมีระยะเวลาใช้งานอินเทอร์เน็ตต่อวันเพิ่มขึ้นเป็น 11 ชั่วโมง 25 นาที (เพ็งอ้าง, 2564, ออนไลน์)

ผลจากการที่อินเทอร์เน็ตขยายตัวในวงกว้าง คือจำนวนผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและด้วยระยะเวลาเพียงไม่นาน อินเทอร์เน็ตก็ได้รับการเรียกขานจากผู้คนด้วยชื่อใหม่อันทันสมัยว่าไซเบอร์สเปซ (cyberspace)

โดยได้มีผู้ให้คำนิยาม เช่น Steven Jones ได้กล่าวว่า ไซเบอร์สเปซเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนที่ใช้อินเทอร์เน็ต และได้ทำนายซึ่งมีจุดประสงค์ในการเล่นที่แตกต่างกันมาอยู่ร่วมกัน ไซเบอร์สเปซในความหมายของโจนส์ไม่ใช่แค่พื้นที่ว่างที่เกิดจากเทคโนโลยีเท่านั้น แต่คือสังคมอีกแห่งหนึ่ง การสื่อสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตสำหรับเขาแล้วเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมชีวิตผู้คนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มิตรภาพและอัตลักษณ์ที่ถูกเรียกรวมกันว่า “สังคมในโลกไซเบอร์” (Steven Jones, 1995 : 1) ทั้งนี้หากจะกล่าวถึงสังคมไซเบอร์หรือสังคมออนไลน์นั้น ถือเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ (computer mediated communication) ซึ่งจะนำเสนอในประเด็นถัดไป

1.2 การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ (computer mediated communication)

การสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตนั้น เป็นการสื่อสารจากผู้ส่งหลายคนไปสู่ผู้รับหลายคน (many-to-many) สื่ออินเทอร์เน็ตจึงไม่ได้เป็นแค่การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารมวลชน แต่เป็นสื่อผสม (hybrid medium) ซึ่งรวมเอาคุณสมบัติในการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชนเข้าไว้ด้วยกัน และจากปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ผู้รับสารทางอินเทอร์เน็ตจึงสามารถเปลี่ยนสถานะไปเป็นผู้ส่งสารได้อย่างง่ายดาย จากที่เคยดำรงสถานะเป็นผู้รับสาร หรือผู้ส่งสารเพียงอย่างเดียว ก็เปลี่ยนสถานะเป็นผู้ใช้ คือเป็นทั้งผู้รับสาร และผู้ส่งสารในขณะเดียวกัน และดำเนินการสื่อสารในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

คุณลักษณะการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตยังก่อให้เกิดการสื่อสารแบบผลักดันข้อมูลออกสู่ผู้รับสาร (information push) และผู้ใช้อีกจะแสวงหาข้อมูลตามความสนใจของผู้ใช้เอง (active information seeker) และหากมีความสนใจในข้อมูลข่าวสารใดเป็นพิเศษก็สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ส่งสารเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นได้ด้วย โดยอาศัยการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือในการติดต่อ ซึ่งแตกต่างจากการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนดั้งเดิมที่การเข้าถึงสื่อทำได้ไม่สะดวก เพราะถูกควบคุมโดยผู้ทรงสาร ซึ่งความแตกต่างนี้ทำให้ข้อมูลข่าวสารบนอินเทอร์เน็ตบางส่วนขาดคุณภาพ เนื่องจากขาดการตรวจสอบที่รัดกุม อินเทอร์เน็ตจึงเป็นสื่อที่ควบคุมโดยผู้ใช้หรือผู้รับสารมากกว่าผู้ส่งสาร ผู้ใช้สามารถที่จะเลือกรับข้อมูลข่าวสารตามที่ต้องการเปิดรับ เลือกปฏิเสธข้อมูลที่เห็นว่าไม่น่าสนใจได้อย่างสะดวก และไม่มีขีดจำกัดในการเรียกหาข้อมูลข่าวสาร

สำหรับกระบวนการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต (computer mediated communication) นั้น ถูกจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) การสื่อสารระหว่างบุคคลแบบไม่พร้อมเพรียงกัน (one-to-one asynchronous communication) คือ การที่ผู้ส่งสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ไปยังผู้รับสารเพียงคนเดียว และช่วงเวลาที่ปฏิสัมพันธ์นั้นไม่ได้เป็นไปในทันทีทันใด เช่น การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (electronic mail)

2) การสื่อสารระหว่างกลุ่มแบบไม่พร้อมเพรียงกัน (many-to-many asynchronous communication) คือ การที่ผู้ส่งสารหลายคนสามารถสื่อสารกับผู้รับสารหลายๆ คนโดยไม่จำเป็นต้องเป็นไปในทันทีทันใด เช่น การลงข้อความในกระดานข่าว (web board) ที่ผู้ใช้สามารถลงข้อความทิ้งไว้ได้ ข้อความเหล่านั้นจะปรากฏต่อผู้ใช้ทุกคนที่เข้ามาอ่าน ซึ่งอาจจะลงข้อความ หรือแสดงความคิดเห็นตอบกลับ (feedback) ได้เช่นกัน

3) การสื่อสารแบบพร้อมกัน (synchronous communication) คือ การที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะดำเนินกระบวนการสื่อสารไปพร้อม ๆ กันแบบทันทีทันใด ซึ่งเป็นได้ทั้งในการสื่อสารระหว่างบุคคล (one-to-one) การสื่อสารระหว่างบุคคลกับกลุ่ม (one-to-many) หรือการสื่อสารระหว่างกลุ่ม (many-to-many) เช่น การสนทนาทางคอมพิวเตอร์ (chat) เป็นต้น

4) การสื่อสารแบบไม่พร้อมกัน (asynchronous communication) คือ การสื่อสารที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับ ซึ่งผู้ส่งและผู้รับไม่จำเป็นต้องดำเนินกระบวนการสื่อสารไปพร้อม ๆ กัน เช่น การให้บริการของเว็บไซต์ ผู้ให้บริการข้อมูลจะสร้างเว็บไซต์ให้ผู้ใช้ที่สามารถเข้ามาดูข้อมูล และใช้บริการเมื่อไรก็ได้ตามต้องการ

จากการสื่อสารในรูปแบบของการสื่อสารต่าง ๆ นี้เองที่ทำให้สังคมบนโลกออนไลน์เริ่มก้าวเข้าสู่การใช้บริการ เว็บบอร์ด (web board) เว็บบอร์ดเป็นกิจกรรมหนึ่งบนอินเทอร์เน็ตที่ผลักดันผู้ใช้ให้เข้าสู่ระบบวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมใหม่ ผ่านปฏิสัมพันธ์ในบริบทการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ที่เกิดขึ้นได้โดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาและสถานที่

รูปแบบการสื่อสารในเว็บบอร์ดนั้น เป็นการสื่อสารจากผู้ส่งหลายคนไปสู่ผู้รับหลายคน โดยไม่จำเป็นต้องออนไลน์ (online) พร้อมกัน (many-to-many asynchronous) และเปิดโอกาสให้ผู้ใช้มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบ (interactive) หรือการตอบกลับ (feedback) สูง โดยผู้ใช้จะทำการฝากอัปเดตข้อมูลข่าวสารไว้ในรูปแบบของข้อความ เสียง ภาพนิ่ง หรือภาพเคลื่อนไหว ซึ่งสารเหล่านั้นจะปรากฏอยู่บนหน้าเว็บบอร์ดตลอด ผู้ใช้อื่น ๆ จึงสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารตามประเด็นที่สนใจ และส่งสารแสดงความคิดเห็นต่อได้ตลอดเวลาอย่างไม่จำกัด และสามารถใช้นามแฝง (anonymous) แทนได้ หากไม่ต้องการเปิดเผยตัวตนที่แท้จริง การสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารภายใต้บริบทการสื่อสารเช่นนี้ ยังได้สร้างสายสัมพันธ์และมิตรภาพผ่านสื่อในกลุ่มผู้ใช้ จนกลายเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตนขึ้นมา และกลุ่มผู้ใช้หรือสมาชิกในชุมชนก็จะสร้างบรรทัดฐาน (norms) และกฎเกณฑ์กติกา (rules) ของตนขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมจัดการชุมชนเว็บบอร์ดหรือบริบททางสังคมที่เกิดจากการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ (สุธนา หรือจิตรีพงษ์, 2550 : 24-26)

อย่างไรก็ดีเมื่อโทรศัพท์มือถือที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตหรือสมาร์ทโฟนมีการพัฒนาขึ้นทำให้คนในสังคมสามารถสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ได้ทุกที่ที่เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ถือเป็นหนึ่งในรูปแบบของ disruptive technologies หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว หรือการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่จนส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันและพฤติกรรมผู้บริโภค เมื่อพิจารณาคำว่า “disrupt” อาจหมายถึง ชัด ขวาง กีดขวาง หรือเปลี่ยนไปจากสถานะที่ดำรงอยู่ ฉะนั้นการเรียกเทคโนโลยีใหม่ๆ ว่า disruptive technologies มิได้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพียงแต่เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้หลายสิ่งเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นอยู่ ประการสำคัญก็คือกระทบต่อธุรกิจ การดำเนินชีวิตของผู้คน ฯลฯ (Felipe Buitrago Restrepo, 2013 : 68-71) ซึ่งผู้ให้คำจำกัดความของ คำว่า “disruptive innovation” คือ Clayton Christensen แห่ง Harvard business school ผู้แต่งหนังสือ The innovator’s dilemma โดยเขาอธิบายว่า นวัตกรรมได้สร้างตลาดใหม่และพลิกโฉมหน้าอุตสาหกรรมและสังคม โดยทำให้เกิดผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ ซึ่งไม่เพียงเป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาารูปแบบธุรกิจและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเดิมในรูปแบบใหม่ด้วย (Clayton M. Christensen : 2540 อ้างถึงใน รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2561, ออนไลน์)

ในส่วนของเทคโนโลยีในอนาคตที่ถูกจัดให้เข้าข่ายเป็นตัวอย่างของ disruptive technologies อาจจำแนกวิเคราะห์ได้ดังนี้

- 1) อินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ (mobile internet) จะเข้ามามีบทบาทสำคัญที่ทำให้ธุรกรรมทางการเงินผ่านอุปกรณ์พกพาเปลี่ยนโฉมหน้าไปจากเดิม
- 2) อินเทอร์เน็ตของทุกสรรพสิ่ง internet of things โดยสิ่งของทุกชิ้นในโลก จะมีอุปกรณ์ขนาดเล็กติดอยู่ที่ช่วยในการจดจำหรือเครื่องจักร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่าย ด้วยเซ็นเซอร์และอุปกรณ์ควบคุมต้นทุนต่ำเพื่อเก็บข้อมูลติดตาม ช่วยให้สามารถตัดสินใจในกระบวนการที่เหมาะสมที่สุด
- 3) ระบบคลาวด์ (cloud) โดยอาศัยทั้งทรัพยากรฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ เพื่อให้บริการ ด้านเครือข่ายแก่สมาชิก
- 4) การพิมพ์สามมิติ (3D printing) เทคโนโลยีการพิมพ์สามมิติจะช่วยให้ต้นทุนการพิมพ์ ลดลง สามารถใช้ในการผลิตสินค้าโดยตรง หรือนำมาใช้ในด้านทันตกรรมและการแพทย์
- 5) การเก็บสำรองพลังงานในอนาคต (next generation energy storage) เทคโนโลยี ทางการเก็บพลังงานสำรอง จะทำให้รถที่ใช้พลังงานไฟฟ้าสามารถแข่งขันในด้านราคาได้ ช่วยให้ชนบท ที่อยู่ห่างไกลได้มีไฟฟ้าใช้ อีกทั้งส่งผลทำให้สัดส่วนรถที่ใช้ไฟฟ้ามีจำนวนเพิ่มขึ้น

6) ไฟฟ้าที่ใช้ไม่มีวันหมด (renewable electricity) แหล่งกำเนิดพลังงาน เช่น พระอาทิตย์และลมช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยผลิตกระแสไฟฟ้า อย่าง กังหันลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังไฟฟ้าจากน้ำ และพลังงานไฟฟ้าจากคลื่น หรือแม้กระทั่งพลังงานความร้อนจากพื้นดิน (Felipe Buitrago Restrepo, 2013 : 68-69)

จากการนำเสนอเทคโนโลยีที่ถูกจัดให้เข้าข่ายเป็นตัวอย่างของ disruptive technologies ข้างต้นนั้น ประเด็นที่น่าสนใจคืออินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ (mobile internet) ที่ใช้งานบนโทรศัพท์มือถือและสมาร์ทโฟน ทั้งนี้จำนวนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือทุกประเภทในประเทศไทยนั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สรุปผลสำรวจว่า ในปี 2551 มีจำนวนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือทุกประเภททั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 52.8 หรือเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครคิดเป็นร้อยละ 72.7 หลังจากนั้นเป็นเวลา 10 ปี หรือใน พ.ศ.2561 มีผู้ใช้โทรศัพท์มือถือทุกประเภททั่วประเทศเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 89.6 โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนผู้ใช้งานที่มากถึงร้อยละ 94.7 เมื่อเทียบกับประชากรในภูมิภาคอื่นๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561, ออนไลน์) เว็บไซต์ WeAreSocial และ Hootsuite ได้นำเสนอผลการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2562-2563 พบว่า ประเทศไทยมีสมาร์ทโฟนที่เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้มากถึง 93.39 ล้านเครื่อง คิดเป็น 134% จากจำนวนประชากร 69.7 ล้านคนทั่วประเทศ (Narongyod Mahittivanicha, 2563, ออนไลน์)

ดังนั้นแนวโน้มการใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่ในรูปแบบสมาร์ทโฟนเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับโทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟนและเทคโนโลยีของตัวเครื่องโทรศัพท์จากค่ายผู้ผลิตโทรศัพท์ โดยเฉพาะการพัฒนาต่อยอดแอปพลิเคชันระบบและแอปพลิเคชันซอฟต์แวร์บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ของบริษัทต่างๆ ที่แข่งขันกันเพื่อช่วงชิงความเป็นหนึ่งในตลาดด้านแอปพลิเคชัน ทั้งนี้เมื่อแอปพลิเคชันมีเพิ่มขึ้น รวมถึงประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วยนั้น ทำให้ผู้ใช้สมาร์ทโฟนมีแนวโน้มในการใช้แอปพลิเคชันเพื่อตอบสนองกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การทำธุรกรรมทางการเงิน การสืบค้นข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเสพสื่อบันเทิงในหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการติดต่อสื่อสารกับผู้คนในสื่อสังคมอีกด้วย (เท็ดรัฐ แววศักดิ์, 2556 : 2-3) ซึ่งจะได้นำเสนอเรื่องสื่อสังคมในประเด็นถัดไป

1.3 สื่อสังคม

สื่อสังคมหรือ social media นั้น ธัญวัฒน์ กาบคำ (2553) ได้ให้ความหมายว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่มีการตอบสนองทางสังคมได้หลายทิศทาง ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้ (ธัญวัฒน์ กาบคำ, 2553) นอกจากนี้ยังมี เอมิกา เหมมินทร์และปรีชา วิจิตรธรรมรส (2557) ได้ให้ความหมายว่า social media คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบของเว็บไซต์ในการสร้างเครือข่ายสังคมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้เป็นผู้สื่อสารเรื่องราว รูปภาพ วิดีโอเชื่อมโยงกับความสนใจและกิจกรรมของผู้อื่น แบ่งปันให้ผู้อื่นที่อยู่ใน เครือข่ายของตนได้รับรู้ ในบริการเครือข่ายสังคมมักจะประกอบไปด้วย การแชต

การส่งข้อความ อีเมล วิดีโอ เพลง รูป บล็อก เป็นต้น เครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook Line Instagram Twitter Google+ Youtube My Space เป็นต้น (เอมิกา เหมมินทร์และปรีชา วิจิตรธรรมรส, 2556 : 122) ส่วนราชบัณฑิตยสภา ได้ให้ความหมายของคำว่า สื่อสังคม หรือ social media ไว้ว่า สื่อชนิดหนึ่งที่ใช้ผู้ใช้สามารถมีส่วนร่วมสร้างและและเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต สำหรับกลุ่มบุคคลที่ติดต่อสื่อสารกันโดยผ่านสื่อสังคมดังกล่าว เรียกว่า เครือข่ายสังคม หรือ social network ในเครือข่ายสังคมกลุ่ม “เพื่อน” หรือ “ผู้ติดต่อกัน” จะต้องแนะนำตนเองอย่างสั้น ๆ โดยทั่วไปซอฟต์แวร์ที่ให้บริการเครือข่ายสังคมจะเปิดโอกาสให้กลุ่มเพื่อน ๆ วิพากษ์วิจารณ์กันเองได้ ส่งข้อความส่วนตัว และเข้าไปอ่านข้อความของเพื่อน ๆ ในกลุ่มได้ ซอฟต์แวร์บางประเภทจะสามารถให้เพื่อน ๆ เพิ่มเสียงและภาพเคลื่อนไหวลงในประวัติของตนได้ด้วย นอกจากนี้ เพื่อนบางคนก็อาจจะสร้างโปรแกรมย่อย ๆ ขึ้นมาให้ใช้ร่วมกันได้ เช่น เล่นเกม ถ้ามมีปัญหา หรือปรับแต่งรูปภาพ ทำให้บางคนมีผู้สมัครเข้ามาเป็นเพื่อนด้วยมากขึ้น (ราชบัณฑิตยสภา, 2556, ออนไลน์)

จุดเริ่มต้นของแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมผ่านกระบวนการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต อาทิการให้บริการในรูปแบบของเว็บบอร์ด ในประเทศไทยเองเว็บบอร์ดที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากคือ Pantip จนเมื่อการเข้ามาของ BLOG หรือ WEBLOG บล็อก จัดว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งของการสื่อสารเช่นกัน มีการสื่อสารผ่านทางเว็บไซต์ ที่ประกอบไปด้วยส่วนของคอมเมนต์ มีลิงค์เชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์ต่าง ๆ ผู้ใช้สามารถบันทึกข้อความของตนเอง (personal journal) ผ่านทางเว็บไซต์ โดยเนื้อหาที่บันทึกนั้นสามารถครอบคลุมได้ทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องข้อมูลส่วนตัว เรื่องการเมือง เรื่องธุรกิจ ด้วยรูปแบบของการให้บริการดังกล่าว ทำให้ในประเทศไทยนั้น การใช้บริการบนพื้นที่ของผู้ให้บริการทางด้านสื่อออนไลน์อย่าง Hi5 นั้น เรียกได้ว่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งสามารถยืนยันได้ถึงความนิยมดังกล่าวจากงานวิจัยของ กชพรรณ อุปริกชาติพงษ์ (2552) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของชุมชนเสมือนจริง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ทัศนศึกษา เว็บไซต์ Hi5 ในประเทศไทย ในปีพ.ศ. 2552 โดยในงานวิจัยได้ระบุว่าในปี 2550 มีผู้ใช้บริการในประเทศไทยเฉลี่ยถึง 4,300,000 ล้านคน เรียกได้ว่าในช่วงขณะนั้น Hi5 เป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในประเทศไทย (กชพรรณ อุปริกชาติพงษ์, 2552) แต่เมื่อต่อมาการเข้ามาของ Facebook ก็เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้บริการ ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีผู้ใช้บริการ Facebook เติบโตเป็นอันดับที่ 1 ของ Southeast Asia และอันดับที่ 2 ของโลก Facebook เป็นหนึ่งในผู้ให้บริการรายแรกๆ ที่สามารถให้บริการผ่านกระบวนการการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตในหลายๆ รูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน จนมีการบอกกันปากต่อปากระหว่างผู้ใช้บริการ รวมไปถึงการให้บริการผ่านโทรศัพท์มือถือถึงสมาร์ตโฟน (“การเติบโต Facebook ของประเทศไทยขึ้นอันดับหนึ่ง Southeast Asia, อันดับสองโลก”, 2554, ออนไลน์)

ความนิยมของสื่อสังคมในประเทศไทยนั้น เอมิกา เหมมินทร์และปรีชา วิจิตรธรรมรส (2557) ได้ทำการศึกษาพบว่า สื่อสังคม ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและมีผู้ใช้งานจำนวนมาก ประชาชนส่วนใหญ่มี

ประสบการณ์ในการใช้สื่อสังคม 3 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 71.75 โดย Facebook เป็นสื่อสังคมที่มีการใช้บ่อยที่สุดถึงร้อยละ 67.50 การที่ Facebook ได้รับความนิยมมากที่สุดในนั้น เนื่องจาก Facebook เป็นลักษณะของสื่อสังคมประเภทชุมชนออนไลน์ ที่ช่วยสร้างเครือข่ายเพื่อนเก่าและหาเพื่อนใหม่ สามารถส่งข้อความ แลกเปลี่ยนสิ่งที่สนใจร่วมกัน สามารถสื่อสารกันอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดเครือข่ายสังคมเดียวกัน ประชาชนจึงให้ความสนใจ เนื่องจากมี ส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน อีกทั้งบางคนที่ขาดการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเพื่อน Facebook เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถเชื่อมความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ (เอมิกา เหมมินทร์และปรีชา วิจิตรธรรมรส, 2557 : 132-133)

อย่างไรก็ดีจากผลสำรวจผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561 ของ ETDA หรือสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) ได้นำเสนอข้อมูลเชิงสถิติว่า สื่อสังคมที่ได้รับความนิยมสูงสุดภายในปี พ.ศ. 2561 เป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ YouTube 98.8% Line 98.6% Facebook 96.0% โดยทั้งสามผู้ให้บริการนี้นั้นครองแชมป์โซเชียลมีเดียในประเทศติดกันถึง 3 ปี (ภายใน 3 ปีนี้มีการสลับอันดับกัน) ส่วนผู้ให้บริการที่ได้รับความนิยมรองลงมาได้แก่ Messengers (Facebook Chat) 88.4% Instagram 67.2% Pantip 64.2% Twitter 43.0% และ WhatsApp 10.6% สิ่งที่น่าสนใจคือ หากจัดอันดับความนิยมแอปพลิเคชันในคน generation ต่างๆ โดยเฉพาะ Baby Boomer คือ ผู้ที่มีอายุ 54-72 ปี (ในปี พ.ศ.2561) พบว่ามีความนิยมแอปพลิเคชันนั้นสูงเป็นอันดับแรก ถึง 97.34% (สุรางคณา วายุภาพ, 2561, ออนไลน์) เช่นเดียวกับปี พ.ศ.2562 ที่ การใช้สื่อสังคมอย่าง Facebook Line Instagram ได้รับความนิยมถึง 91.2% และพบว่า คน generation Baby Boomer มีชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตนานที่สุดถึง 10 ชั่วโมงต่อวัน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563, ออนไลน์) ส่วนในปี พ.ศ. 2563 กลุ่ม Baby Boomer ใช้อินเทอร์เน็ตถึง 8.41 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนการใช้สื่อสังคมอย่าง Facebook Line Instagram ยังคงได้รับความนิยมที่สุด คิดเป็น 95.3% ช่องทางการสื่อสารที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือแอปพลิเคชันไลน์ คิดเป็น 96.9% (เพ็งอ้าง, 2564, ออนไลน์) ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอพัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ในส่วนต่อไป

2.พัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ในสังคมไทย

แอปพลิเคชัน Line ได้รับการพัฒนาขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2554 โดยบริษัท NHN Japan ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นบริษัทที่ให้บริการอินเทอร์เน็ต เกม และระบบการสืบค้นข้อมูล (Search Engine) ได้ร่วมมือกับบริษัท Naver Japan Corporation และบริษัท livedoor ร่วมกันพัฒนาขึ้นโดยปรับปรุงรูปแบบ การใช้งานที่หลากหลายเพื่อรองรับการใช้งานของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง คำว่าไลน์ เกิดขึ้นหลังจากที่ประเทศญี่ปุ่นเกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า Tohoku Earthquake ในปี พ.ศ.2554 ที่ทำให้ระบบการสื่อสารภาคพื้นดินของประเทศญี่ปุ่นไม่สามารถใช้งานได้ ประชาชนต้องใช้บริการโทรศัพท์สาธารณะที่ถูกติดตั้งโปรแกรมอัตโนมัติ

ให้ใช้งานได้เท่านั้น ทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องเข้าแถวรอเพื่อใช้บริการดังกล่าว จึงเป็นที่มาของคำว่าไลน์ที่แปลว่า การเข้าแถว

ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจี๊วงค์ (2556) กล่าวว่า แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) หมายถึง แอปพลิเคชัน สำหรับการสนทนาบนอุปกรณ์การสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ เช่นสมาร์ทโฟน (Smart Phone) คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (desktop) และแท็บเล็ต (tablet) ผู้ใช้สามารถสื่อสารด้วยการพิมพ์ข้อความจาก อุปกรณ์การสื่อสารเครื่องหนึ่งไปสู่อีกเครื่องหนึ่ง โดยได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถหลากหลาย เพื่อรองรับการใช้งานของผู้ใช้หลาย ๆ ด้าน จุดเด่นที่ทำให้แอปพลิเคชันไลน์แตกต่างกับแอปพลิเคชัน สำหรับการสนทนาในรูปแบบอื่น คือรูปแบบสติ๊กเกอร์ (sticker) ที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกของผู้ใช้ที่หลากหลาย เช่น สติ๊กเกอร์แสดงความรู้สึกขั้นพื้นฐาน สติ๊กเกอร์ตามเทศกาลและวันสำคัญ สติ๊กเกอร์ของตราสินค้า รวมถึงสติ๊กเกอร์การ์ตูนที่มีชื่อเสียง เป็นต้น (ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจี๊วงค์, 2556 : 43) ส่วนพรพิมล บุรณเบญญา และเพ็ญจิรา คันธวงค์ (2557) กล่าวว่า แอปพลิเคชันไลน์ หมายถึง โปรแกรมแชทที่สามารถใช้งานได้ทั้งบนโทรศัพท์มือถือที่มีระบบปฏิบัติการ IOS, Android, Windows Phone และสามารถใช้งานได้บนคอมพิวเตอร์ PC และ Mac สามารถใช้สนทนา (Chat) ฟรีคอล (Free Call) วิดีโอคอล (Video Call) ส่งรูปภาพ ส่งสติ๊กเกอร์ และตั้งค่าการสนทนาเป็นกลุ่ม เป็นต้น

สถิติการใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ จำนวนสมาชิกในการเชื่อมต่อของแอปพลิเคชันไลน์เพิ่มขึ้นสูงอย่างต่อเนื่องหากนับตั้งแต่ปีที่ ก่อตั้ง คือ ปี พ.ศ. 2554 แอปพลิเคชันไลน์มีสมาชิกไม่ถึง 1 ล้านคน แต่ในปี พ.ศ. 2557 จากการเปิดเผยตัวเลขของบริษัท LINE Corporation ผู้พัฒนาแพลตฟอร์มบนโทรศัพท์มือถือชั้นนำของโลก ในงานการจัดประชุมธุรกิจออนไลน์ (LINE Conference Tokyo 2014) ที่ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2557 พบว่า แอปพลิเคชันไลน์มีจำนวนผู้ใช้งานทั่วโลก 560 ล้านคน โดยประเทศที่มีจำนวนผู้ใช้งานมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ ประเทศญี่ปุ่น มีจำนวน 54 ล้านคน รองลงมา คือ ประเทศไทย มีผู้ใช้งานจำนวน 33 ล้านคน ประเทศอินโดนีเซียจำนวน 30 ล้านคน ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 25 ล้านคน ประเทศสเปนและเม็กซิโก จำนวน 18 ล้านคนเท่ากัน และมียอดผู้ใช้ ประจำทุกเดือน (Monthly Active Users : MAU) ทั้งหมด 170 ล้านคนทั่วโลก ขณะที่ยอดการรับและส่งข้อความสูงสุดภายในหนึ่งวัน (รวมถึงวิดีโอและรูปภาพ) มีจำนวน 13,000 ล้านข้อความ (เพิ่มขึ้นจากเดือนกันยายน 2556 ถึงร้อยละ 87) ยอดการส่งข้อความเสียงและโทรด้วยวิดีโอสูงสุด ภายในหนึ่งวัน จำนวน 34 ล้านครั้ง (เพิ่มขึ้นจากเดือนกันยายน 2556 ถึงร้อยละ 120) ส่วนสถิติการใช้พีเจอาร์ใหม่ไลน์นั้นมีปริมาณการสื่อสารรายวัน (โพสต์โลโก้และคอมเมนต์) จำนวน 160 ล้านครั้ง (เพิ่มขึ้นจากเดือนสิงหาคม 2556 ถึงร้อยละ 202) ส่วนสถิติการใช้สติ๊กเกอร์มีการรับและส่งสติ๊กเกอร์ ภายในหนึ่งวัน จำนวนเกิน 1.8 พันล้านครั้งและมียอดการใช้สติ๊กเกอร์ทั้งหมดเกิน 20,000 เซต (“ไลน์เผยผู้ใช้งานทั่วโลกทะลุ 560 ล้านคน”, 2557, ออนไลน์)

สำหรับประเทศไทย แอปพลิเคชันไลน์ถือเป็นแอปพลิเคชันการสนทนาที่มีการใช้งานในลำดับ ต้น ๆ เมื่อเทียบกับแอปพลิเคชันอื่น ๆ โดยผลจากการสำรวจพฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2557 ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ สพทอ. พบว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชันยอดนิยม 3 อันดับแรกที่มีการใช้งาน ได้แก่ เฟสบุ๊ก (ร้อยละ 93.7) ไลน์ (ร้อยละ 86.8) และกูเกิ้ลพลัส (ร้อยละ 34.6) ซึ่งเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556 จะเห็นว่าจะมีการสลับตำแหน่งระหว่าง ไลน์ (ร้อยละ 61.1) และกูเกิ้ลพลัส (ร้อยละ 63.7) แสดงให้เห็นว่ามีผู้ใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มผู้ที่นิยมเล่นไลน์มีอายุ ระหว่าง 20-34 ปีโดยใช้งานผ่านสมาร์ตโฟนมากที่สุด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), 2557, ออนไลน์) นอกจากนี้ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2558 พบว่า ไลน์เป็นแอปพลิเคชันที่ครองแชมป์ แอปพลิเคชันส่งความสุขปีใหม่ของคนไทย โดย บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) หรือ AIS เปิดเผยว่าการอวยพรปีใหม่ 2558 มีปรากฏการณ์การอวยพรผ่าน SMS ลดลง และนิยมอวยพรและสื่อสารผ่านโลกออนไลน์บนโซเชียลเน็ตเวิร์คต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แอปพลิเคชันไลน์ สูงขึ้นถึงร้อยละ 400 ในคืนวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ถึง 1 มกราคม พ.ศ. 2558 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ความนิยมมาจากการมีลูกเล่นสนุก ๆ ในการส่งความสุขปีใหม่ให้เลือกใช้มากมาย โดยเฉพาะสติ๊กเกอร์ลวดลายน่ารักเปรียบเสมือนการ์ดอวยพรกลายเป็นสีสันใหม่ ด้านบริษัท ทรูมูฟเอช (Truemove H) เปิดเผยว่า ยอดใช้งานคืนส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 400 จากช่วงเดียวกันในปีที่ผ่านมา โดยแอปพลิเคชันไลน์ครองแชมป์สูงสุด รองลงมา คือ เฟสบุ๊กและอินสตราแกรม เนื่องจากสะดวก รวดเร็ว มีการส่งสติ๊กเกอร์ หลากหลายรูปแบบ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558, ออนไลน์)

ในขณะที่ปี พ.ศ.2560-2561 ผลสำรวจจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าแอปพลิเคชันไลน์ ครองใจกลุ่ม Baby Boomer และกลุ่ม Generation X มากที่สุดเป็นอันดับแรก และแอปพลิเคชันนี้ครองใจกลุ่ม Generation Y และ Generation Z เป็นอันดับที่ 2 รองจากแอปพลิเคชันยูทูบ (Youtube) (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน), 2061, ออนไลน์) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลจาก Line Thailand ที่รวบรวมสถิติผู้ใช้งานไลน์ ประเทศไทยในปี พ.ศ.2562 พบว่า จากประชากรบนอินเทอร์เน็ตจำนวน 69 ล้านคน มีผู้ใช้ไลน์ถึง 44 ล้านคน คิดเป็น 64% ของประชากรทั้งหมดบนอินเทอร์เน็ตและใช้เวลาอยู่บนแพลตฟอร์มไลน์ 63 นาทีต่อวัน (Wittawin A., 2562, ออนไลน์) และในปี พ.ศ.2563 จำนวนผู้ใช้แอปพลิเคชันไลน์เพิ่มขึ้นเป็น 47 ล้านคน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564, ออนไลน์)

แอปพลิเคชันไลน์มีลักษณะเฉพาะที่สร้างความแตกต่างอย่างเด่นชัดจากแอปพลิเคชันสนทนา อื่น ๆ และเป็นช่องทางสื่อสารที่ผู้บริโภคเลือกเป็นสมาชิก โดยสามารถสรุปลักษณะเฉพาะของ แอปพลิเคชันไลน์ที่ทำให้ผู้บริโภคเลือกเป็นสมาชิก ซึ่ง ศุภศิลาภ์ กุลจิตต์เจี๊วงค์ (2556) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1) เป็นการสื่อสาร 2 ทาง (two-way communication) โลกเป็นการสื่อสารโดยตรงจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารสามารถส่งข้อความ รูปภาพ เอกสาร หรือข้อมูลข่าวสารตาม วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร เพื่อก่อให้เกิดการรับรู้และพฤติกรรมที่ผู้ส่งสารต้องการ อีกทั้งผู้รับสารยังสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) โดยตรงได้ทันที ทำให้ผู้ส่งสารสามารถวัดผลของการสื่อสารได้ทันที

2) สามารถสร้างกลุ่มการสื่อสารได้เฉพาะกลุ่ม (group communication) เมื่อผู้ใช้ต้องการพื้นที่สำหรับสมาชิกที่คุ้นเคยกันโดยเฉพาะ โดยผู้ใช้สามารถตั้งค่าการใช้งานของไลน์ด้วยวิธีการสร้างกลุ่มเฉพาะ ในแวดวงสนทนาที่มีความเกี่ยวข้องกันระหว่างบุคคลหลายบุคคลให้สามารถเชื่อมต่อและสื่อสารกันภายในกลุ่ม ซึ่งเมื่อสมาชิกภายในกลุ่มคนใดคนหนึ่งส่งสารออกไป จะถึงผู้รับสารที่เป็นสมาชิกในกลุ่มได้ทุกคน

3) สามารถเลือกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจง หลังจากที่มีผู้ส่งสารมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายหลักและลักษณะของสารที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ ผู้ส่งสาร สามารถส่งข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไปยังผู้รับสารได้ตรงใจตามที่ต้องการ

4) สามารถสื่อสารได้ตลอดเวลา (anytime) ผู้ส่งสารสามารถสื่อสารไปยังผู้รับสารได้ ตลอดเวลาโดยไม่จำกัดช่วงเวลาและระยะเวลาในการสื่อสาร หากยังมีการเชื่อมต่อเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตและคู่สื่อสารยังคงมีสถานะเป็นเพื่อนกันอยู่

5) สามารถส่งรูปแบบสารได้หลากหลาย (multi-media) ลักษณะเฉพาะของไลน์สามารถส่งสารที่มีรูปแบบหลากหลายแตกต่างกัน โดยผู้ส่งสารสามารถเลือกสรรสารให้เหมาะสมกับรูปแบบและกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารได้ เช่น ข้อความ รูปภาพ โปสเตอร์ การส่งลิงค์เพื่อเชื่อมต่อเว็บไซต์จากภายนอก คลิปวิดีโอ รายการสินค้า สติกเกอร์ ทรานส์คิป และข้อความเสียง เป็นต้น

6) สามารถเลือกปิดกั้นการสนทนาได้ (block) เมื่อผู้รับสารไม่มีความประสงค์ที่จะรับสารนั้น อีกต่อไป หรือข้อความที่ส่งมานั้นรบกวนให้กับผู้รับสาร โดยผู้รับสารสามารถเลือกปิดการสนทนายกับผู้ส่งสารรายนั้นได้อย่างเฉพาะเจาะจง

7) สามารถสนทนาด้วยเสียงผ่านไลน์ (voice call) ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งที่เพิ่มความโดดเด่นของไลน์ คือ ความสามารถในการสนทนาผ่านไลน์เสมือนการพูดคุยทางโทรศัพท์ไปยังสมาชิกบนเครือข่ายไลน์ โดยไม่เสียค่าบริการขณะสนทนา ถึงแม้ว่าปลายทางของคุณสนทนานั้นจะอยู่ต่างประเทศ โดยผู้ใช้ไลน์สามารถสนทนาด้วยเสียงผ่าน voice call จากสมาร์ตโฟนไปยังสมาร์ตโฟน จากสมาร์ตโฟนไปยังคอมพิวเตอร์ หรือคอมพิวเตอร์ไปยังคอมพิวเตอร์ได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมนอกจากค่าบริการอินเทอร์เน็ต

8) มีสติ๊กเกอร์รูปแบบการ์ตูนที่ช่วยเพิ่มการสนทนาให้ชัดเจนขึ้น โดยสติ๊กเกอร์รูปแบบการ์ตูนของไลน์ จะช่วยสนับสนุนข้อความระหว่างคู่สื่อสารให้ชัดเจนมากขึ้น เพราะข้อความไม่สามารถอธิบายได้ด้วยน้ำเสียงทำ

ให้คู่สนทนาไม่ทราบอารมณ์ผ่านน้ำเสียงระหว่างกัน สติกเกอร์จึงเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงออกแทนอารมณ์ และความรู้สึกของคู่สนทนา อีกทั้งรูปแบบของสติกเกอร์ยังถ่ายทอดบุคลิกภาพต่างๆ ผ่านตัวการ์ตูน เช่น การแสดงความเสียใจ ดีใจ ขบขัน ทำให้การสื่อสารมีสีสันมากขึ้น

9) สามารถสร้างไทม์ไลน์ (timeline) ได้ เช่นเดียวกับสังคมออนไลน์อื่น อย่างเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ โดยผู้ใช้สามารถโพสต์ข้อความ รูปภาพ หรือคลิปวิดีโอบนหน้าไทม์ไลน์ของตนเองได้ตามความต้องการ

10) รองรับไฟล์ข้อมูลได้หลากหลาย (files support) ในกล่องสนทนาของไลน์ นอกจากการส่งข้อความ สนทนาเป็นตัวอักษร ภาพ หรือสติกเกอร์แล้ว ผู้ใช้ยังสามารถส่งแฟ้มงานเอกสารในรูปแบบของนามสกุลไฟล์ต่างๆ ได้ มีลักษณะคล้ายกับการรับและส่งอีเมล จากผู้ส่งไปยังผู้รับโดยตรง ซึ่งไฟล์ที่สามารถใช้งานร่วมกับไลน์นั้น ได้แก่ ไฟล์ .pdf .ppt .doc และ .jpeg เป็นต้น ด้วยลักษณะของไลน์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้ใช้สมาร์ทโฟนเป็นจำนวนมากต่างดาวน์โหลดแอปพลิเคชันไลน์มาไว้ในเครื่อง เพื่อใช้งานตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ต่างใช้ช่องทางไลน์ในการสื่อสารไปยังผู้บริหารกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อื่นๆ อีกด้วย (ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจือวงศ์, 2556 : 46-49)

นอกจากนี้แอปพลิเคชันไลน์ยังมีความสามารถดังต่อไปนี้

1) มีอุปกรณ์รองรับที่หลากหลาย ได้แก่ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ และแท็บเล็ตต่างๆ ทำให้ ผู้ใช้สามารถซื้อและเลือกได้ตามขนาด ระบบปฏิบัติการและความชอบส่วนบุคคล

2) มีความเป็นส่วนตัว เมื่อผู้ใช้มีจำนวนเพื่อนในไลน์มากขึ้น ผู้ใช้สามารถเลือกรับหรือปฏิเสธ ข้อความด้วยการไม่โต้ตอบ โดยไลน์จะแจ้งเตือนเพื่อให้ผู้ใช้ทราบว่า มีข้อความส่งมา เมื่อผู้ใช้ไม่โต้ตอบจะไม่มีผลใดๆ นอกจากจำนวนการแจ้งเตือนที่เพิ่มขึ้น โดยผู้ใช้สามารถเลือกการปิดการแจ้งเตือนหรือยกเลิกการปิดการแจ้งเตือนได้ตามความต้องการของผู้ใช้เอง

3) สามารถสนับสนุนทางด้านธุรกิจ เจ้าของสินค้าหรือบริการสามารถประยุกต์ใช้สติกเกอร์ของไลน์กับบัญชีไลน์ที่เป็นทางการ (official LINE) ของบุคคลหรือองค์กรที่มีชื่อเสียงที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับไลน์ ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของตราสินค้าในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย

4) ช่วยเพิ่มสีสันและความมีชีวิตชีวาให้การสนทนาด้วยลักษณะเฉพาะของไลน์ที่สามารถสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบ เช่นข้อความ คลิปวิดีโอ คลิปเสียง โปสเตอร์ รูปภาพ เกม ตราสินค้าและสติกเกอร์ เป็นต้น อีกทั้งผู้ส่งสารยังสามารถเลือกรูปแบบของสารให้เหมาะสมกับรูปแบบของการ สื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) มีความใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องด้วยแอปพลิเคชันไลน์ต้องเชื่อมต่อกับระบบ อินเทอร์เน็ตตลอดเวลา โดยในระบบจะมีการตั้งค่าการแจ้งเตือนให้แอปพลิเคชันมีรุ่น (version) ที่ทันสมัยอยู่เสมอ ผู้ใช้จึง

สามารถตั้งค่าติดตามการแจ้งเตือนเพื่อปรับปรุงแอปพลิเคชัน (update) ตาม การพัฒนาระบบของผู้ผลิตได้ตลอดเวลา

6) ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสนทนาทางโทรศัพท์ โดยเฉพาะการสนทนาข้ามประเทศที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วยระบบของ voice call หรือการสนทนาด้วยเสียงผ่านไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ทำให้ไม่เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมนอกจากค่าบริการอินเทอร์เน็ต

7) สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงาน ด้วยประสิทธิภาพของไลน์ที่สามารถรองรับแฟ้มงานที่หลากหลาย นามสกุล ทำให้ผู้ใช้สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานโดยการรับ-ส่งแฟ้มงานที่มีนามสกุล ต่างๆตามที่ไลน์รองรับ จากนั้นผู้รับสามารถเปิดอ่าน ส่งต่อหรือพิมพ์ออกมาได้ทันที ช่วยสร้างความสะดวกสบายและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้แก่ผู้ใช้งานได้มากขึ้น เช่น โปรแกรม Microsoft powerpoint โปรแกรม Microsoft word โปรแกรม Adobe premiere pro และ โปรแกรม Adobe indesign เป็นต้น

8) เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้สร้างสรรค์งานจากการบันทึกภาพและวิดีโอ พร้อมกับการนำเสนอและร่วมแบ่งปัน (share) ให้กับกลุ่มเพื่อน ด้วยวิธีการสร้างอัลบั้มภาพ (create album) สำหรับ ภาพนิ่งและการตัดต่อวิดีโอ (snap movie) สำหรับภาพเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถใช้ได้ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การส่งต่อข่าว การอวยพรวันเกิดและทักทายในช่วงเทศกาลต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถรวบรวมภาพที่บันทึกไว้เป็นอัลบั้มตามแนวความคิดของผู้ใช้เองและสามารถร่วมแบ่งปันให้เพื่อนแบบส่วนตัวหรือแบบกลุ่มได้ทันที

ส่วนข้อจำกัดทางเทคนิคของแอปพลิเคชันไลน์มี 3 ประการ ได้แก่

1) ต้องอาศัยการเชื่อมต่อของระบบอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพเป็นตัวกลางในการรับ-ส่งข้อมูล โดยเฉพาะใน รูปแบบของ voice call ที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงจึงจะสามารถทำงานได้อย่างไม่ติดขัด ข้อจำกัดในเรื่องนี้ทำให้ไลน์สามารถเข้าถึงผู้ใช้ได้เฉพาะบางพื้นที่ที่มีระบบอินเทอร์เน็ตเท่านั้น

2) การใช้แอปพลิเคชันไลน์ทำให้สิ้นเปลืองพลังงานแบตเตอรี่ (battery consuming) ด้วยการรูปแบบการใช้งานที่หลากหลายของไลน์ เช่น การเปิดคลิปวิดีโอ การเชื่อมต่อจากลิงค์ภายนอก หรือการสนทนาโดยผ่าน voice call และ video call ทำให้สูญเสียพลังงานแบตเตอรี่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเปิดทิ้งไว้นานจะทำให้พลังงานแบตเตอรี่ลดลงอย่างรวดเร็ว

3) มีข้อจำกัดในเรื่องของการลงทะเบียน ที่แอปพลิเคชันได้กำหนดให้ผู้ใช้สามารถลงทะเบียนโดยผ่านสมาร์ตโฟนเท่านั้น กล่าวคือ สมาร์ตโฟน 1 เครื่อง จะมีไอดีไลน์สำหรับการเข้าใช้ (Log in) เพียง 1 ไอดี และไม่สามารถลงทะเบียนได้ด้วยวิธีอื่น ซึ่งต่างจากโปรแกรมสนทนาอื่น ในรูปแบบเดียวกันอย่างไอแมสเสจ (iMessage) เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ (Facebook Messenger) หรืออินสตาแกรม (Instagram) ที่ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถลงทะเบียนผ่านเว็บไซต์ได้ (เพ็งอ้าง, 2556 : 46-49)

ทั้งนี้ผลกระทบที่แอปพลิเคชันไลน์ส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ นั้น ผู้วิจัยขอ นำเสนอผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มจากงานของจุฑารัตน์ ประเสริฐ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของผู้สูงอายุไทย” โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลของผู้สูงอายุจำนวน 400 คน และสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกกับผู้สูงอายุจำนวน 12 คนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้สูงอายุใช้ฟังก์ชันสนทนาส่วนบุคคล สื่อสารกับ บุตรหลาน/ญาติพี่น้อง คนในครอบครัวและคนรู้จัก เพื่อพูดคุย-แลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร/เหตุการณ์ประจำวัน 2) พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ตนเองเชิงบวกของผู้สูงอายุ 3) พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์มีความสัมพันธ์กับการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่นของผู้สูงอายุกับ บุคคลภายในและภายนอกครอบครัว (จุฑารัตน์ ประเสริฐ, 2557) นอกจากนี้ยังมีงานของศิริพร แซ่ลิ้ม (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการใช้ไลน์แอปพลิเคชันของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุที่ใช้ไลน์แอปพลิเคชันมากกว่า 6 เดือน จำนวน 400 คน ผล การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเข้าถึงแอปพลิเคชันไลน์ผ่านอุปกรณ์สื่อสารสมาร์ตโฟนมากที่สุด มีทัศนคติในระดับดีมากมองว่าไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็ว มีการใช้การแชต/สนทนา ข้อความมากที่สุด รองมาคือ การส่งต่อ/แบ่งปันข้อมูลรูปภาพต่างๆ ส่วนวัตถุประสงค์ในการใช้ไลน์ เพื่อติดต่อ ลูกหลาน/ครอบครัว รองลงมาคือ ติดต่อเพื่อนเก่าสมัยเรียน/เพื่อนที่ทำงานเก่า (ศิริพร แซ่ลิ้ม, 2558)

ส่วนงานวิจัยที่ให้ภาพเชิงลึกของพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ นั้นพบในงานของ วิศปต์ย์ ชัยช่วย (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้ LINE ของผู้สูงอายุ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา” โดย ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จากกลุ่มเพื่อนการช่างสตรี 12 จังหวัดอุบลราชธานีและชมรมสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัด ขอนแก่น จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้งาน LINE ด้วยตนเองและจากการแนะนำ ของเพื่อนหรือลูกหลาน 2) แอปพลิเคชัน LINE ทำให้เกิดพื้นที่เสมือน (virtual space) ที่ผู้สูงอายุสามารถมี ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือญาติได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ 3) แอปพลิเคชัน LINE กลายเป็นส่วน หนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ 4) ผู้สูงอายุแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นและแสดงว่าตนเองสบายดีผ่านทาง ภาพ "สวัสดีตอนเช้า" 5) ผู้สูงอายุเห็นว่าแอปพลิเคชัน LINE มีข้อประโยชน์มากกว่าโทษ (วิศปต์ย์ ชัยช่วย, 2560) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ จันทรจิราพร ทองประสิทธิ์ (2563) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมของ ผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันไลน์บนสมาร์ตโฟน” โดยเก็บข้อมูลพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ จากกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55-69 ปี ซึ่งอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครฯ และปริณทผลที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ได้ จันทรจิราพรใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุจำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเรียนรู้วิธีใช้งานแอปพลิเคชันไลน์มาจากลูกหลาน พวกเขาใช้แอปพลิเคชันไลน์ ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนมากที่สุด และมักมีพฤติกรรมทำกิจกรรมที่เป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การส่ง

ข้อความ ส่งสติ๊กเกอร์และส่งรูปภาพ ส่วนกิจกรรมใดที่ไม่เคยทำจะไม่กล้าตัดสินใจลงมือทำเพราะเกรงว่าผลกระทบด้านลบจะเกิดกับข้อมูลในแอปพลิเคชันไลน์ของตนเอง (จันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์, 2563) จากงานที่ได้นำเสนอไปนั้นอาจให้ภาพผลกระทบของแอปพลิเคชันไลน์ที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุ ซึ่งงานหลายชิ้นเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ยกเว้นงานของวิศปต์ย์ ซัยช่วยซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแต่อาจยังให้ภาพและรายละเอียดของผลกระทบดังกล่าวยังไม่ค่อยครบถ้วนนัก ดังนั้นในส่วนถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอภูมิหลังของกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำการวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งและ 2) กลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์แห่งหนึ่ง เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาของกลุ่มที่ทำการศึกษา

3. ภูมิหลังของกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอภูมิหลังของกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำการวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่ง จำนวน 12 คน โดยในส่วนอื่นต่อไปจากนี้จะขอใช้คำเรียกกลุ่มนี้ว่า ผู้สูงอายุกลุ่มแรก และ 2) กลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์แห่งหนึ่ง จำนวน 10 คน โดยจะขอใช้คำเรียกกลุ่มนี้ว่า ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ซึ่งความแตกต่างของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้นคือ ผู้สูงอายุกลุ่มแรกรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงตั้งแต่เมื่อครั้งที่ยังเรียนอยู่ที่พณิชยการแห่งหนึ่ง แต่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง มารู้จักกันผ่านกระทู้ในเว็บไซต์ชื่อดังแห่งหนึ่งที่ประกาศรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมในกลุ่มบนแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอภูมิหลังของผู้สูงอายุกลุ่มแรกก่อน ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้สูงอายุกลุ่มแรก เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป เกิดในช่วงปี พ.ศ.2485-2491 เคยศึกษาที่โรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งร่วมกัน และจบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในปี พ.ศ. 2508 ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สูงอายุกลุ่มแรกนี้เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 12 คน โดยจะนำเสนอบทสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นไม่ครบทุกคน แต่เลือกบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นเพราะข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความใกล้เคียงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากการสรุปความจากบทสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก อันได้แก่ คุณสีก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี คุณตัม (นามสมมติ) อายุ 72 ปี และคุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงระบบการศึกษาในช่วงนั้น คือ ระดับประถมศึกษา เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7-8 ทั้งนี้การที่ผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่ได้เข้าศึกษาในชั้น ปวช.ปี 1 ณ โรงเรียนพณิชยการ จำเป็นต้องสอบคัดเลือก และใช้เวลาเรียน 3 ปี แต่ในระหว่างนั้น หากจบชั้นปวช.ปี 2 แล้วสอบเทียบมัธยมศึกษาปีที่ 8 ผ่านจะสามารถสมัครเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ แต่หากไม่เลือกสอบเทียบแล้วตัดสินใจศึกษาต่อชั้น ปวช.3 อีก 1 ปี จะได้รับวุฒิ ปวช. ในส่วนของค่าเทอม (ปีพ.ศ.2504-2508) ได้รับการบอกเล่าตรงกันว่าไม่ก็ร้อยละบาทเพราะเป็นโรงเรียนของรัฐบาล แต่หากเป็นโรงเรียนเอกชนจะมีค่าเทอมสูงถึงพัน

กว่าบาท (คุณสั๊ก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563) (คุณตั้ม, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563), (คุณมุก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

รูปประกอบที่ 1 รูปถ่ายในสมัยเรียนของสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก

ในด้านชีวิตในรั้วโรงเรียน มีเพื่อนอายุที่ต่างกันเพราะเพื่อนร่วมห้องมีการตกชั้น (ซ้ำชั้น) บางคนสอบ ปวช.1 ถึง 2 ปี ไม่ผ่าน หรือบางคนเรียน ปวช. 2 ซ้ำอีก 1 ปี รุ่นของตนเองจบไปแล้วก็มาจบพร้อมรุ่นน้อง ที่สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2508 คุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “ห้องตอนนั้น (ชั้นปวช. ปี2) มีรุ่น 06¹ 07² ตกชั้น(ซ้ำชั้น)คะ ปี สองปี ได้เรียนพร้อมกัน ตอนเรียนภาษาจีน ครูคนจีนผ่านเพราะเพื่อน (คุณตั้ม) นั่งริมหน้าต่างทั้งคู่ เขียนใส่โพย เราเอื้อมมือไปหยิบ แอบครู เลยผ่าน มีบุญคุณเลยนะ ตอนเลิกเรียน เดินไปบางลำพู ไปกินข้าวกัน บางคนลำบาก ตั้งไม่มี เราก็เลี้ยงถ้วยเดียว ในกลุ่มมี 8 คน เป็นผู้หญิงคนเดียว มี แต่เพื่อนผู้ชายคะ นั่งหลังห้องมั่ง ริมหน้าต่างมั่ง ไม่ค่อยเรียนกัน คนนี้ (ชี้ไปที่คุณสั๊ก) แฟนเก่า (ตอนเรียน) เมื่อก่อนเค้าหล่อละ พอเรียนจบทำงานคนละที่ ตอนนั้นเราทำงานโบว์ลิงมาหาที่โคก มาโยนโบว์ลิงฟรี นานๆ โทรมามั่ง อีกคน (ชี้ไปที่คุณตั้ม) เคยมาจีบ ไม่ชอบเป็นเพื่อนกันดีกว่า ถ้าเป็นแฟนตอนนี้ซ้ำใจตาย เจ้าชู้มาก (หัวเราะ) สงสารนี่³นี้รู้ทีหลัง แต่เราบอกเป็นเพื่อนสนิท นานๆ (โทรศัพท์)คุยกันที นัดกินข้าวมั่ง” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

¹ รุ่นที่น่าจะสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2506

² รุ่นที่น่าจะสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2507

³ ภรรยาคนปัจจุบันของคุณสั๊กที่นั่งอยู่ในวงสนทนาด้วย

ส่วนคุณตัม (นามสมมติ) อายุ 72 ปี ได้เล่าเพิ่มเติมว่า “เรียนภาษาจีนปี 1 ครูเป็นคนจีน เราคนจีนไงทำได้ เขียนใส่โพลี ให้คนนั้นคนนี้ ผมไม่เก่งวิชาคำนวณ เพื่อนก็ส่งโพลีตอนสอบ จบเพราะเพื่อนช่วย ใครเก่งวิชาไหนก็ทำโพลีส่ง ทั้งกลุ่มไม่เรียน คุยกัน เล่นกัน ครูสอนคำนวณเป็นครูปกครองด้วย แกตุ ทั้งตีหน้าชั้น ทั้งดำโดนหมด นี่ (ชี้ไปที่คุณมุก) โดนบ่อย คุยเก่ง ไม่คุยก็หลับ ตอนเลิกเรียน ไปเที่ยวกัน ไปดูหนังเฉลิมไทย ไปคอกวัวพ่อผมขายกล้วยเตี้ยอยู่ ไปกินกล้วยเตี้ย บ้านคนนี่ (คุณมุก) อยู่เพลินจิต เทียวแล้วรอสั่งขึ้นรถเมล์กลับบ้าน” (คุณตัม, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

เช่นเดียวกับคุณตัม (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เรียนไม่เก่งคะ กลุ่มเรานั่งหน้าห้องกลุ่มนี้ (ชี้ไปที่คุณลัก คุณตัม คุณมุก) ชอบนั่งหลังห้อง นั่งริมหน้าต่างไม่ค่อยสนิท สนิทกับไพ หยา เรียบร้อย ไม่ค่อยเที่ยว เลิกเรียนกลับบ้าน อยู่ทางเดียวกัน แวะทานข้าวที่ตลาดก่อนเข้าบ้าน ก่อนสอบเพื่อนไพกับหยามาตีว ไม่งั้นเรียนไม่จบ แพนเรียนรุ่นเดียวกันเป็นรุ่นพี่เค้าซ้ำชั้น เลยเจอกันก็มาจีบ ไพกับหยากันออก ตอนนั้นแพนเจ้าชู้ เราเลยกลัว กลัวพ่อรู้ด้วย พ่อดู หวง เวลาแพนนั่งรถเมล์มาส่ง ได้แค่ป้ายรถเมล์หน้าตลาด เข้าตลาดไม่ได้ พ่อรู้จักคนเยอะเตี้ยไปฟ้อง เขามีตั่งรถมารับเราไปเรียนด้วยกัน ไพกับหยาเห็นว่าแพนเล็กเจ้าชู้ มารับมาส่งเลยไม่หวั่ง ไปไหนมาไหนเลยไปกันสี่คน” (คุณตัม, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

รูปประกอบที่ 2 รูปถ่ายตอนท่องเที่ยวในสมัยเรียนของสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก⁴

⁴ ภาพนี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของภาพและบุคคลที่อยู่ในภาพให้เผยแพร่ได้

รูปประกอบที่ 3 รูปถ่ายในสมัยเรียนของสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก

ในเรื่องของการทำงาน ชีวิตหลังเกษียณ การติดต่อสื่อสารหรือพบปะสังสรรค์หลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพณิชยการของผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้น มีจำนวน 7 คนที่ยังติดต่อสื่อสารหรือพบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมรุ่นบ่อยครั้ง อันได้แก่ คุณมุก คุณต๋ม คุณติ่ม คุณมิก คุณไพ คุณหย่าและคุณสัก ทั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอบทสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวจำนวน 4 คน จาก 7 คน คือ คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี คุณไพ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี คุณหย่า (นามสมมติ) อายุ 74 ปี และคุณสัก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี โดยเริ่มจากบทสัมภาษณ์ของคุณมิก

คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี เป็นสามีของคุณติ่มได้อธิบายว่า “ตอนเรียนผมเป็นหัวหน้าห้อง ผมตกชั้น (ซ้ำชั้น) มาเจอติ่มเข้ามาปีแรก จีบเลยเขาสวยนะ ได้เป็นแฟน เรียนจบแล้วทำงานองค์การโทรศัพท์ตรงเพลินจิต ติ่มเค้าทำงานธนาคารกรุงเทพ คบกัน 5 ปีแต่งงาน เลยให้ออกมาเลี้ยงลูก บางทีเพื่อนที่จบแล้วโทรมาถาม คนนั้นทำงานอะไร คนนี้เป็นยังไง คงคิดว่าผมทำงานองค์การโทรศัพท์ที่น่าจะรู้เบอร์เพื่อน จริงๆ ผมรู้จักเพื่อนทุกห้อง มีเบอร์ติดต่อ คนโทรหาเยอะ บางคนติดต่อไม่ได้ เปลี่ยนเบอร์ ตาย โรงเรียนมีงานปีละครั้ง เจอเพื่อนรุ่นเดียวกัน ผมเป็นคนนัด ประชาสัมพันธ์ให้ ได้แลกเปลี่ยนเบอร์ ถามสารทุกข์สุขดิบ บางคนมางานเราก็ได้ติดต่อ บางคนไม่มาก็ไม่ได้ติดต่อ ทุกปีพยายามเก็บเบอร์ติดต่อไว้ ปีหลังๆ มีไลน์ก็เอาเบอร์เพิ่มเพื่อน ก็ขึ้นหน้านะ ได้คุยกัน เกษียณมาสิบกกว่าปีแล้วครับ มีเงินลงทุน ลูกให้ทุกเดือนด้วย เขาบอก พ่ออยากได้อะไร อยากไปเที่ยวไหนตามสบาย ผมก็ซื้อของที่ใช้งานจริงๆ อย่างมือถือ ไอแพด ก็ให้แฟน(คุณติ่ม)ด้วย ไปเที่ยว เพื่อนคนไหนไม่มีเงินเราก็จ่ายให้ ถือว่าไม่เดือดร้อน บางคนเงินเกษียณน้อย ไม่พอใช้มายืมเราก็ให้” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

คุณไพ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “เรียนจบทำงานปูนซีเมนต์ค่ะ ติดต่อแต่เพื่อนสนิท (คุณติ่ม คุณหย่า) โทรหากันมั่ง ไปทานข้าวกันมั่ง งานเลี้ยงรุ่น แรกๆ ไปค่ะ พอมีครอบครัว ออกจากงานมา

เลี้ยงลูก ไม่ได้ไปเลย ลูกทำงานมีครอบครัวแยกไปอยู่ของเค้า เรามีเวลามากขึ้น ตอนหลังไปทุกปี เจอเพื่อนสมัยเรียน สนุกนะ กลับมาเจอกัน กินข้าวกันเดือนนึงหนึง ไปเที่ยวต่างจังหวัดกันมั่งเหมือนตอนเรียน สำหรับเราเกษียณไม่มีผลเพราะค่าใช้จ่ายทุกวันนี่ลูกให้ โทรศัพท์นี่ก็เพิ่งได้มาตอนปีใหม่คะ เวลานั้นทานข้าว ไปเที่ยวบางที่เราก็อยากไปทุกงานนะ แต่เกรงใจลูก ก็ไปมั่งไม่ไปมั่งคะ ถ้าไปบ่อยเราก็ต้องเอาตรงโน้นมาโปะตรงนี้ ไม่อยากไปกวนเขา(ลูก) บางทีมีอกออกให้เราก้ไป อยากให้เราไปดูแลตัม(แฟนคุณมิก)” (คุณไพ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

คุณหย่า (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของคุณติ่มและคุณไพ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เรียนจบเราย้ายบ้านตามพ่อแม่มาอยู่สุขาฯ⁵ เรียนรามฯ⁶ ทำงานการเคหะฯ แต่งงาน มีลูกสาว 2 คน ติดต่อดีกับไพบ้าง งานโรงเรียนไปบ้าง เกษียณมานานต้องทำอะไรทำ รายได้เราก้มีที่ฝากสหกรณ์ไว้กินดอก ดึกว่าธนาคาร นอกนั้นลูกสาวคนโตให้คะ คนเล็กให้บ้างไม่ให้บ้าง ลูกเขาหลายคนภาระเยอะ คนโตลูกคนเดียว แฟนเขามีเงินคะ เลยให้เราได้ทุกเดือน อยากได้อะไรเราก้เก็บเล็กผสมน้อยไป ค่าใช้จ่ายในบ้านที่จ่ายประจำก็ (ค่า)น้ำ (ค่า)ไฟ (ค่า)อินเทอร์เน็ต (ค่า)บริการเครือข่ายโทรศัพท์มือถือคะ อย่างหลังนี่เพิ่งเปลี่ยนแพ็คเกจมา แพงอยู่คะ แต่เราดูหนัง ดูยูทูปบ่อย ต้องยอม บางทีมีนัดเจอเพื่อนเก่าทานข้าว ทำบุญต่างจังหวัดบ้างคะ ไปกับมิก ติ่ม ไพ” (คุณหย่า, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

คุณสัก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ผมไปเรียนต่อฟิลิปปินส์แล้วกลับมาช่วยงานที่บ้าน มีธุรกิจครอบครัวทำงานปีสองปีแต่งงานมีลูกชายคนนึงครับ ติดต่อดีกับมิก ไปที่ทำงานมูก เค้าทำงานโบว์ลิ่ง ไปโยนโบว์ลิ่ง ไปกินไส้กรอกทอดตรงบาร์⁷ คนอื่นติดต่อมั่ง พวกมิก ติ่ม งานโรงเรียนเมื่อก่อนไปบ่อยเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยได้ไป ไปกินข้าวกันในกลุ่มมากกว่า เกษียณแล้วผมยังไปบริษัทอยู่ แต่ให้ลูกชายดูแลแทนแล้ว ก็ได้ปันผลจากหุ้น ลูกชายก็ให้เพิ่มมา พออยู่ได้ไม่ลำบากครับ” (คุณสัก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

ทั้งนี้ข้อมูลข้างต้นเป็นข้อมูลของกลุ่มที่ยังติดต่อสื่อสารและพบปะสังสรรค์กับเพื่อนร่วมรุ่นอย่างสม่ำเสมอ หากแต่ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมรุ่นเลย เพียงแต่พบเจอในงานพบปะสังสรรค์ประจำปีของโรงเรียนพนิชยการเมื่อปี เดือนธันวาคม พ.ศ.2559 หรือในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2560 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลแห่งหนึ่ง⁸ จนได้กลับมาติดต่อกับเพื่อนร่วมรุ่นใหม่ ซึ่งจะนำเสนอในช่วงถัดไป

สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมรุ่นหลังจากสำเร็จการศึกษาที่โรงเรียนพนิชยการ แต่ได้เข้าร่วมงานประจำปีของโรงเรียนพนิชยการที่จัดขึ้น ปีละ 1 ครั้ง จนได้ช่องทางติดต่อของเพื่อนร่วมรุ่นคน

⁵ ย่านสุขาภิบาล 1 ปัจจุบันคือ ย่านถนนนวมินทร์

⁶ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

⁷ ลานโบว์ลิ่งจะมีบาร์ขายเครื่องดื่ม ของว่าง เช่น ไส้กรอกทอด มันฝรั่งทอด เป็นต้น

⁸ โรงเรียนพนิชยการได้ถูกจัดตั้งให้เป็น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เมื่อปี พ.ศ. 2548

อื่นและได้กลับมาติดต่อสื่อสารกันอีกครั้ง ได้แก่ คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี คุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี คุณเล็ก (นามสมมติ) อายุ 74 ปี คุณหง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี และคุณกึ่ง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี โดยผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลของผู้สูงอายุจำนวน 3 ท่าน เพราะข้อมูลมีความใกล้เคียงกันดังต่อไปนี้

คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี ได้เล่าว่า “เรียนจบปวช.ต่อปวส. กลับกระสัง⁹ ทำงานบริษัทเพื่อนพ่อครับ ไม่ได้ติดต่อใครเลย เกษียณแล้วก็ทำสวน ทำไร่ พอมีพอกิน ลูกให้เงินทุกเดือน โทรศัพท์นี้หลานซื้อให้ผมกับแฟน ผมย้ายตามหลานมาอยู่ที่นี่ (กรุงเทพฯ) สามปี หลานจำได้ว่าผมเรียนที่ไหนผมเล่าเรื่องตอนเรียนให้ฟังเค้าเห็นใน(อินเทอร์)เน็ต มีเลี้ยงรุ่น ปี 60 (พ.ศ.2560) มาบอกผม ไม่ได้เจอเพื่อน เลยไปงาน มีลงทะเบียน จ่ายค่าบัตรงานเลี้ยง โอนเงิน หลานทำให้หมด ผมทำไม่เป็น 70กว่าแล้ว วันงานตื่นตื่น นึกถึงตอนเรียน ในงานไม่รู้จักใคร เข้าไปเค้าถามรุ่นที่เท่าไรจะได้นั่งโต๊ะเดียวกับเพื่อน ผมจำรุ่นไม่ได้ แต่จำปีที่จบได้เลยบอกไป ได้นั่งโต๊ะเดียวกับเพื่อนเก่า จำกันไม่ได้ แก่กันหมด บางคนยังมีเค้าตอนเรียน บางคนไม่มีเลย แนะนำตัวกันใหม่ ความจำไม่รู้มาจากไหนนะ เล่านั่นเล่านี้ ดีใจที่มางาน เจอประธานรุ่นเป็นหัวหน้าห้อง (คุณมิก) ขอเบอร์ติดต่อผม เอาผมเข้ากลุ่ม (ในแอปพลิเคชันไลน์) เจอเพื่อนเก่าเยอะ บางคนไม่มางานก็คุยกันในวัน” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 27 มิถุนายน 2563)

คุณหง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “น้ำเรียนจบ แต่งงานเลยแฟนเรียนที่เดียวกันนี้ ละ ย้ายตามไปอยู่ชลบุรี¹⁰ เป็นแม่บ้านเลี้ยงลูก ไม่เจอใครเลย หนังสือรุ่น เบอร์โทร(ศัพท์) จดไว้ อยู่บ้านพ่อ ไม่ได้เอาไปด้วย พอมีลูกไม่มีเวลาทำอย่างอื่น มีลูก 5 คน ลูกๆ เค้าเรียนจบมาทำงานกรุงเทพฯ ชลบุรี สมุทรปราการ ที่นี้ลูกสาวคนเล็กเราสนิทมีอะไรเล่าให้กันฟังตลอด พ่อเค้า(สามีคุณหง)เสีย กลัวเราเหงา ไม่มีเงินใช้เลยชวนมาเลี้ยงหลานชายที่กรุงเทพฯ ค่าใช้จ่ายอะไรเขาก็ดูแลหมด โทรศัพท์นี้เขาก็ซื้อให้ วันนึงลูกสาวมาบอกว่าโรงเรียนแม่มีงาน (เดือนธันวาคม พ.ศ.2559) แม่อยากเจอเพื่อนมัธยม เราบอกว่าอยาก เค้าเลยพาไปเอง ดีใจได้เจอเล็กเพื่อนสนิท ไม่เจอกันมา 40-50 ปีแล้วนะ ตอนเรียนไปเที่ยวกันบ่อย เล็กถามถึงแฟนเรา เราบอกเสียแล้ว ตกใจไม่รู้ เล็กเป็นแม่สื่อให้น้ำกับแฟนนะ ในงานได้เบอร์เพื่อนมาหมดเลย เอาไว้คุยกัน มาอยู่กรุงเทพฯ ไม่รู้จักใคร นี้มีเพื่อนแล้วชวนไปเที่ยว แต่เราก็ไม่ได้ไปบ่อยนะเกรงใจลูกสาว ไปที่นี้ทั้งห้าร้อยพันนี่ บางที่รู้จักก่อนเดือนนี้เราก็เก็บ(เงิน)เอง ใช้น้อยหน่อยเลยได้ไป ถ้าเล็กรู้ว่าเราเก็บไม่ทันเขาก็จ่ายให้นะเราก็เกรงใจเขา ไม่กล้าบอก” (คุณหง, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

คุณเล็ก (นามสมมติ) อายุ 74 ปี เพื่อนสนิทในอดีตของคุณหง ได้ให้ข้อมูลว่า “เล็กเหมือนหงคะเรียนจบแล้วแต่งงานเลย แฟนเป็นครู เล็กทำงานบริษัทอยู่สลักบาตร¹¹ ทำงานด้วยเลี้ยงลูกด้วย ไม่ได้ลงมากรุงเทพฯ ไม่ได้ติดต่อใครเลย เหมือนเราทำแต่งงานนะ พอลูกโตมาเรียน มาทำงานในกรุงเทพฯ มีครอบครัว เรามาเยี่ยม

⁹ อำเภอหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์

¹⁰ ชลบุรีเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดจันทบุรี

¹¹ ตำบลสลักบาตร จังหวัดกำแพงเพชร

หลานบ้าง พอเลิกกับแฟนเกษียณ (14 ปีที่แล้ว) แฟนมีเงินบำนาญ เรามีเงินก้อน ลูกให้เงินทุกเดือน ว่าง ยิ่งมากรุงเทพฯบ่อย แฟนเห่อหลาน ลงมาค้างเป็นอาทิตย์ เลยชวนแฟนมาอยู่นี่ ซื้อมันข้างๆ ไร่แล้ว คำขายพอดีใช้ที่ขายบ้านขายที่ที่โน่น (อำเภอสกลนคร) มาซื้อ ลูกชายชอบมีคนช่วยเลี้ยงลูก ห่วงเราด้วย มีวันนึงแฟนเล่นโทรศัพท์ (สมาร์ทโฟน) บอกว่ามีงานเลี้ยงรุ่นที่โรงเรียนเก่านะ (เดือนธันวาคม พ.ศ.2559) อยากไปไหม เราอยากไปเลยพากันไป คำไม่ได้จบนี่นะ ไปเป็นเพื่อน นี่บังเอิญเจอหง คัดถึง ไม่เจอมานาน เสียใจไม่เจอไก่ (สามีคุณหง) เสียแล้ว ห่วงหงจะเหงา นี่ได้เบอร์กันแล้วเดี๋ยวชวนไปเที่ยว ไปกันหลายๆ คน ไปทำบุญกัน บางทีออกเงินให้หง เพื่อนกันคะไม่คิดอะไร อยากให้ไปเที่ยวกัน” (คุณเล็ก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอมานั้นพบว่าผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้รู้จักกันตั้งแต่สมัยที่เรียนโรงเรียนพณิชการร่วมกัน มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อนร่วมชั้น เพื่อนสนิท แฟนและคู่สมรส ทั้งนี้มีผู้สูงอายุในกลุ่มที่ยังติดต่อบริการ พบปะสังสรรค์ รักษาความสัมพันธ์กันไว้หลังจากสำเร็จการศึกษาไปแล้ว อย่างไรก็ตามยังมีผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาแล้วแต่ไม่ได้ติดต่อกับเพื่อนร่วมรุ่นท่านอื่นเลยเป็นเวลาหลายสิบปี แต่มีโอกาสได้กลับมาพบปะเพื่อนร่วมรุ่นในงานเลี้ยงรุ่นประจำปี ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลแห่งหนึ่งจนสามารถสานต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมรุ่นในอดีตต่อไปได้ ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มแรกนี้มีภูมิหลังความสัมพันธ์ที่รู้จักกันมาก่อนแตกต่างจากผู้สูงอายุกลุ่มที่สองที่ไม่รู้จักกันมาก่อนดังจะได้นำเสนอในช่วงต่อไป

3.2 ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เกิดในช่วงปี พ.ศ.2494-2500 ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง รู้จักกันผ่านเว็บไซต์ชื่อดังแห่งหนึ่งที่มีการตั้งกระทู้หาเพื่อนคุยอายุ 60 ปีขึ้นไปในแอปพลิเคชันไลน์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สูงอายุกลุ่มแรกนี้เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 10 คน คือ คุณหมี่ คุณปุก คุณหน่า คุณป้อน คุณทิพย์ คุณปลี คุณต้อย คุณนัย คุณสินและคุณพล โดยผู้วิจัยใช้นามสมมติแทนชื่อจริงของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองทุกคน ผู้วิจัยจะนำเสนอบทสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นไม่ครบทุกคน แต่เลือกบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นเพราะข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความใกล้เคียงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอภูมิหลังของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองในประเด็นวิถีชีวิตวัยเรียน ชีวิตวัยทำงานและชีวิตหลังเกษียณอย่างคร่าวๆ ดังนี้

ชีวิตวัยเรียน ชีวิตวัยทำงานและชีวิตหลังเกษียณของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 10 คน มีผู้สูงอายุจำนวน 8 คน ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและมีผู้สูงอายุ 2 คนสำเร็จการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอบทสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 5 คน เริ่มจาก คุณหน่า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เล่าว่า “เป็นคนนครศรีธรรมราช เข้าธรรมศาสตร์ได้ย้ายมาอยู่บ้านน้ำตกทม.คะ สมัยเรียนสนุกนะ เลิกเรียนไปหาของกินบางลำพุกกับเพื่อน ของเยอะ อร่อย เต็มวัน

หายหมดแล้วร้านอร่อย เรียนจบ ทำงานการเคหะ¹² อยู่ฝ่ายนโยบายและแผน เจอแฟนที่นี้ แต่งงานมีลูกสองคน ชายคนหญิงคน เรียนจบทำงานหมดแล้ว เกษียณมา 5 ปี ได้เงินบำนาญมาก่อนนี้ ทุกวันนี้ลูกสองคนเลี้ยงคะ ให้คนละ(หนึ่ง)หมื่น(บาท) ค่าใช้จ่ายในบ้านเขาก็ดูแล เพื่อนสมัยเรียนธรรมศาสตร์ยังติดต่ออยู่สองสามคน เพื่อนที่กคช. (การเคหะแห่งชาติ) ติดต่อหลายคนคะ เพื่อนคนละกลุ่มกัน คุณคนละเรื่อง พอเราไม่ได้ทำงานเหมือนเมื่อก่อน เวลาว่างเยอะ นอนทั้งวัน อยู่บ้านไม่มีอะไรทำเหมงานะ ยิ่งแฟนเสียไปสองปียิ่งเหงา เค้าเป็นมะเร็งรู้อีกทีระยะสุดท้ายแล้ว ทุกวันนี้ลูกเลี้ยงเราแล้ว เราทำงานบ้านลูกก็ห้าม จ้างแม่บ้านมากแล้วแม่ลำบากแต่จะเหมือนเราทำได้ยังไง เค้าไม่ละเอียด ก็มีแอบๆ ทำนะ แถวบ้านไม่ค่อยรู้จักใคร บ้านเป็นหลังๆ ต่างคนต่างอยู่ไม่ยุ่งกัน เมื่อก่อนยังคุยกับตายาย แถวนี้ พอรุ่นลูก รุ่นหลานเค้าสวัสดิเรา ไม่ได้คุย ไม่สนิท คงไม่รู้จะคุยอะไรกับคนแก่ ว่างเราก็ก่อนไลน์ ดูหนัง ฟังเพลง ไปทานข้าวกับเพื่อนบ้าง” (คุณหนา, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

คุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้อธิบายชีวิตของตนเองคร่าวๆ ว่า “เป็นคนสงขลาคะ เรียน(ปริญญา)ตรี วารสารฯ ธรรมศาสตร์ เพื่อนชอบแซวเห็นนามสกุลรู้เลยมาจากจังหวัดไหน (หัวเราะ) ทำงานปูน¹³คะ แล้วย้ายมาทำงานบริษัทเอกชน เจ้านายเห็นว่าน่าจะเรียนต่อเลยให้ เรียน(ปริญญา)โทนิด้า¹⁴ ทำงานด้วยเรียนด้วยคะตอนเลิกงาน บริษัทจ่ายค่าเรียนให้หมด แต่ใช้งานเรากุ่มนะคะ (หัวเราะ) เจ้านายเอ็นดู เราคอนอ่อนน้อมรับผิดชอบ ให้ทำอะไรทำหมด ออกต่างจังหวัดก็ไปหมด เหนือได้ออกตก แต่เพื่อนไม่ชอบ เพื่อนน้อย ว่าเราเอาหน้ามั่ง เป็นเด็กนายมั่ง เพื่อนที่เข้าใจไม่มีก็คน แต่งงานตอน 30 คะ มีลูกสาวสองคน คนโตห่างกับคนเล็ก 3 ปี ตอนลูกคนเล็กเข้ามัธยม แฟนเสีย หนักคะ เลี้ยงลูกคนเดียว ทำของขายเสาร์อาทิตย์เพิ่มลูกช่วยขายคะ ดีที่แฟนทิ้งบ้าน ทั้งรถไว้กับได้เงินประกัน รอดมาได้ ตอนนี้อยู่กับคนโตแต่งงานแล้วมีลูก อยู่กับแฟนเค้าที่ราม (คำแหง) ทำเบเกอรี่ขาย เราอยู่บ้านกับคนเล็ก เป็นสถาปนิกไม่ค่อยอยู่ ไปนั่นไปนี่บ่อย คนนี้ไม่มีแฟน เงินเดือนให้แม่ทุกเดือนคะ ไอโฟนนี้เขาก็ให้มาตอนวันเกิด เกษียณมา 9 ปี 10 ปี แล้วเงินเราเตรียมไว้พอ เค้าให้เรา ก็เก็บไว้ให้เค้าตอนเราไม่อยู่แล้ว ช่วงนี้เค้าไม่ค่อยอยู่บ้านเราก็กหาอะไรทำ ทำสปาแก้ตื้อ ทำสเด็กไก่ สเด็กปลา ไปขายร้านลูก วันนึงทำไม่เยอะ ลิบห้ายี่สิบกล่อง หมดทุกวัน เตรียมของตอนตี 4 ทำตอนตี 5 เจ็ดโมงต้องไปส่งที่ร้านแล้ว รถติด แก่แล้วปวดขา ถ้าไม่ทำ ไม่รู้จะทำอะไร งานบ้านไม่เยอะ อยู่กันสองคน เพื่อนที่ปูนไม่ได้ติดต่อเลยเราออกมากะทันหัน เพื่อนที่บริษัทเกษียณพร้อมกัน มีติดต่อบ้าง เป็นลูกค้าร้านลูกสาวเรา แต่ไม่ค่อยไปเที่ยวกัน จะไปเที่ยวกับอีกกลุ่มมากกว่า เวลาว่างอ่านข่าว เล่นไลน์ เล่นเฟซ(ปุก)คะ ช่วยโปรโมทร้านลูกสาว” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 28 มิถุนายน 2563)

¹² การเคหะแห่งชาติ

¹³ บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด

¹⁴ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (National Institute of Development Administration)

คุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “เป็นคนทอม.ค๊ะ เรียนจบอักษร(ศาสตร์) จุฬา(ลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ทำงานองค์การโทรศัพท์ค๊ะ รู้จักแฟนเค้าเป็นนักกฎหมาย ทำงานที่เดียวกัน เค้าจีบเพื่อนเรา เราคอยกันให้ เพื่อนเราเค้าไม่ชอบ สุดท้ายเค้าจีบเราแทน เราก็คิด เอาก็เอาไม่มีคนคุยด้วยพอดี (หัวเราะ) คบกัน 2 ปี แต่งงานอายุ 35 ค๊ะ แก่นะสมัยนั้น 35 เนี่ย เกือบขึ้นคาน เพื่อนแผนกเดียวกันแต่งงานไปหมดแล้ว ลูกมีแล้ว เรานี้ทีหลังเค้าเพื่อนเลย มีลูกชายคน หนึ่งคนค๊ะห่างกันปีนึง ตอนนั้นสามีออกจากที่เก่า มาเปิดบริษัทเล็กๆ ของตัวเอง เอรุ่นน้องมาทำด้วย เรายังอยู่ที่เดิม เค้าชวนนะแต่ไม่อยากไปทำ ยังไงนะผัวเมียกันทำงานด้วยกัน ถ้ามีปัญหาจะเข้าหน้ากันไม่คิด ไหนจะลูกอีก ที่ทำงานเก่าใกล้โรงเรียนลูก เลิกเรียนก็ให้เค้าเรียนพิเศษ รอ เลยตัดสินใจไม่ย้ายงานค๊ะ ทีนี้สามีเสียตอนลูกชายเรียนปีสุดท้าย ลูกสาวเรียนปีสาม เอกชนทั้งคู่ คนนิ่ง.รังสิต คนนิ่ง.กรุงเทพ ช่วงนั้นกลัวไม่มีเงินส่งลูก ไหนจะค่าบ้าน ค่ารถ ยังผ่อนไม่หมด แต่รุ่นน้องที่บริษัทแฟน เค้าซื้อบริษัทไปทำต่อ ได้เงินมาก่อนเลย ทีนี้เรากันไว้ ส่วนนี้ค่าเทอมลูก ส่วนนี้ค่าบ้าน ส่วนนี้ค่ารถ ส่วนนี้เงินลงทุน ส่วนนี้เงินออม ก็ผ่านมาได้ค๊ะ ตอนนี่เกษียณมา 5 ปีแล้วค๊ะ ทุกเดือนมีเงินจากหุ้น จากที่ลงทุนกับลูกสองคนให้ค๊ะ อย่างโทรศัพท์นี่ลูกชายก็ซื้อให้วันเกิดค๊ะ ไอแพดลูกสาวซื้อให้วันเกิดเหมือนกันค๊ะ ตอนนี้อยู่กับลูกสาว ยังไม่แต่งงาน ส่วนลูกชายมีครอบครัวแล้ว พาหลานมาทุกอาทิตย์ นี่ยังคิดเลยว่าถ้าลูกสาวแต่งงานเรา จะอยู่ยังไง ทุกวันนี้อยู่บ้านทำงานบ้าน หมดไปวันๆ แล้วค๊ะ งานบ้านนี้ทำยังไงก็ไม่หมด ถ้าว่าง ดู Netflix¹⁵ ดูยูทูบ¹⁶ เล่นเฟซบุ๊ก ตอบไลน์เพื่อนค๊ะ มีไปเที่ยวกับเพื่อนที่องค์กรฯ บ้าง เพื่อนที่จุฬาฯ บ้าง นานๆ เลี้ยงรุ่นกันปีละครั้ง แต่มาไม่ครบนะ ปีนี้ไม่ได้จัด เจอโควิด 19 ค๊ะ” (คุณหมี, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 28 มิถุนายน 2563)

คุณนัย (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้นำเสนอภูมิหลังชีวิตของตนเองว่า “ผมอยู่แถวตลาดมีน(บุรี) ม.ต้น เรียนเศรษฐบุตร(บำเพ็ญ) แล้วมาเรียน (วิทยาลัย)เทคนิคมีน(บุรี) เรียนไม่เก่งครับ อยากเรียนสายอาชีพ บ้านเปิดคู่ง ileyเรียนช่างยนต์จบปวส. ช่วยงานที่บ้านเลยครับ พ่อเป็นช่างเปิดคู่งตัวเอง มีปัญหาลูกมีอยู่ไม่นานเหมือนมาทำงาน พอได้วิชา ก็ไป อยากช่วยพ่อไม่ต้องง้อช่าง แกอยากให้เรียนสูงๆ จบมหา(วิทยา)ลัย หัวผมไม่ไป เอาแค่นี้พอ จบมาทำงานกับพ่อ ไม่เหมือนตอนเรียนทฤษฎี ปฏิบัติ ต้องทำเองถึงรู้ ทำอยู่ 2-3 ปี เจอแฟน เอรรถมาซ่อม ขอเบอร์ ได้คุย แฟนอยู่ฉะเชิงเทรา เราชวนเที่ยว ชวนกินข้าว 5 ปี ขอเขาแต่งงาน มีลูก 2 คนผู้ชายทั้งคู่ฝาแฝด ชน คือ ไม่ค่อยเรียน (หัวเราะ) ชอบรถ ช่วยงานผม ผมก็ให้ลองจับๆ แฟนตามใจ จนลูกจะจบ. 6 แฟนรถคว่ำ ตายตอนไปคู่งอีกที่หนึ่งให้รุ่นน้องผมทำ ผมไปไม่ถูกเลย จะทำไง ลูกผมบอกว่าจบ.6 แล้วจะช่วยพ่อทำคู่ง ไอ้เราดีใจ แต่อยากให้เรียนปริญญาดีกว่า ไปเป็นเจ้าคนนายคน แต่เค้าตัดสินใจแล้ว ผมส่งไปเป็นลูกมีรุ่นน้องอีกคู่ง ผมสอนเค้าไม่ได้ต้องให้คนอื่นสอน วันธรรมดาอยู่โน้น วันหยุดมาอู่ผม เที่ยวไปเที่ยวมา 3 ปี ผมเลยเปิดร้านแต่งรถให้คนโต แกวนี่ (มีนบุรี) ้วยรุ่นเยอะ มอ(เตอร์)ไซค์เยอะ คนเล็กตอนนีทำอู่ผมนี้ละ

¹⁵ เป็นผู้ให้บริการสื่อภาพยนตร์ทางอินเทอร์เน็ตทั่วโลก

¹⁶ Youtube คือเว็บไซต์ที่เผยแพร่วิดีโอทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั่วโลก

ผมแก่แล้วไม่ไหว ลูกให้เงินทุกเดือนครับ ยังดี ตอนนี้ผมไปอยู่หนองจอก นอกเมือง บางทีเหงาเหมือนกัน เพื่อนเทคนิคฯ มากินเหล้ามั้ง ล้มหายตายจากกันไปก็มี เบื่อๆ ก็เล่นเฟซบุ๊ก ฟังเพลง ไลน์ ไปตามเรื่อง บางทีอยู่คนเดียว ก็ไปช่วยลูก เสร็จแล้วก็ไปบ้านเพื่อนต่อ เพื่อนไม่เยอะ ตอนนี้เหลือ 2-3 คน ผู้ชายทั้งนั้น เพิ่งมีเพื่อนผู้หญิงเร็วๆ นี้ (เพื่อนจากกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง)” (คุณนัย, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 28 มิถุนายน 2563)

คุณสิน (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของตนเองว่า “ผมเป็นคนพิษ(ณุ)โลก จบคณะวิทย์(คณะวิทยาศาสตร์) มน.(มหาวิทยาลัยนเรศวร) ทำงานที่กำแพง(เพชร) สุโขทัย พิจิตร ก่อนย้ายมากรุงเทพฯ ทำงานแถวบ้านมาตลอด พอมากรุงเทพฯ ไม่ค่อยคุ้น ถนนหนทาง เคยได้ยืมบ้านนอกเข้ากรุงมัย ผมเลย (หัวเราะ) ดีแต่มาได้แฟนทำงานที่เดียวกัน สวย ใจดี พาเราไปเที่ยว ไปกินข้าว คบกัน 3 ปี ตอนนั้นผม 33-34 แล้ว แต่งงานเลย เข้าไปอยู่บ้านแฟนแถวบางกะปิ มีลูกชายคนเดียว ลูกหัวแก้วหัวแหวน ส่งเรียนจบปริญญาโทเลยนะ หัวดี รักพ่อรักแม่ ชยัน ทำงานด้วยเรียนด้วย เรียนจบมาไม่ทันไร เสียปีก่อนผมเกษียณปีเดียว แฟนตรอมใจ ป่วย ปีต่อมาเสียตามลูกไปอีก เค้ารักของเค้า ผมเกษียณมาเหมือนหมดทุกอย่างนะ เงินเรามี คนใช้เงิน คนอยู่กับเราไม่มีแล้ว เจอญาติเจออะไร ไม่เหมือนเราอยู่กับครอบครัวเราเอง ดีผมมีเพื่อนที่เคยทำงานที่เดียวกันเกษียณแล้วเหมือนกัน พวกกันไปกินเหล้าบ้าง ไปเที่ยวบ้าง ตอนนี้มีเพื่อนใหม่เยอะเลย (เพื่อนจากกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง) บางทีพากันเที่ยว ไปอยุธยา ปทุมธานี เพชรบุรี ได้ไม่เหงา แต่ไปบ่อยไม่ได้หาเงินไม่ทัน ทุกวันนี้ทำสวน ปลูกผักออร์แกนิก พอมีพอกินครับ ถ้าอยู่บ้านเฉยๆ ก็เล่นเฟซบุ๊ก ดูยูทูป เล่นไลน์” (คุณสิน, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

จากที่ได้นำเสนอข้อมูลภูมิหลังของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองไปนั้น ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่สองไม่มีใครที่วิถีชีวิตมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเลย ต่างคนต่างมีวิถีชีวิตของตนเอง เมื่อเกษียณก็ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการผ่อนคลายความเหงา ด้วยการรับชมสื่อบันเทิงต่างๆ หรือแม้แต่ใช้ติดต่อสื่อสารกับเพื่อนฝูงที่ได้เรียนหรือได้ทำงานร่วมกันมา ทั้งนี้จากข้อมูลข้างต้นนั้นผู้สูงอายุกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองต่างก็ได้ให้ข้อมูลว่าตนเองนั้นได้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ ผู้วิจัยจึงขอแนะนำเสนอข้อมูลในช่วงต่อไปว่ากลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้นรู้จักและเรียนรู้การใช้แอปพลิเคชันไลน์ได้อย่างไร เพื่อให้ทราบถึงการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4. การเริ่มรู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นจากผู้สูงอายุทั้งกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองจำนวน 22 คน สามารถแบ่งข้อมูลที่ได้ออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 4.1) รู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากคนในครอบครัว 4.2) รู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากเพื่อนและ 4.3) รู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากการศึกษาด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะนำเสนอตามประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 รู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากคนในครอบครัว ผู้สูงอายุกลุ่มแรกจำนวน 6 ท่านจาก 12 ท่าน และผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 4 ท่านจาก 10 ท่านได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่าคนในครอบครัวคือผู้แนะนำให้ตนเองรู้จักและสอนให้ทราบวิธีการใช้แอปพลิเคชันไลน์

โดยผู้สูงอายุกลุ่มแรกผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลจำนวน 3 ท่าน โดยเริ่มจากคุณกึ่ง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ลูกชายทำให้ค่ะ บอกแม่เอาโทรศัพท์มา ลงไลน์ให้ เราไม่รู้จั๊ก ไลน์คืออะไร ได้ยินคนพูดกัน ลูกชายบอกเอาไว้พิมพ์คุยกับเพื่อนไงแม่ แม่มีเบอร์มือถือเพื่อนก็พิมพ์คุยได้ เราก็อ่าเหมือนส่งข้อความมัย ถ้าเหมือนจะเอามาลงทำไม ลูกบอกเหมือนแต่ไม่เสียดัง โทรคุยก็ได้ โทรเห็นหน้าก็ได้ เราไม่ได้ตามพวกนี้ เวลาเค้าสอน ให้พูดซ้ำๆ เราเอาปากกากระดาษมาจด กदनันกदनนี้ไม่รู้เรื่องกลัวฟัง จดไว้ดีกว่าไม่ต้องจำ ตอนนีใช้มาสองปี แต่ไม่คล่องนะ บางทีลืมต้องเอาที่จดมาดู ส่งตัวการ์ตูนได้ (สติ๊กเกอร์) ส่งรูปได้” (คุณกึ่ง, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

คุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “แฟนทำให้ค่ะไลน์ เค้ามีเพื่อนทหารเรือด้วยกันมีกลุ่มคุย เค้าบอกเราว่าจะมีกลุ่มเหมือนกันนะ เลยเอาไปลงให้ สอนเราใช้ เราลืมนึกถามแฟน ส่งสติ๊กเกอร์ทำยังไง หาตัวใหม่จากไหน ส่วนมากเค้าส่งมาให้ใช้ เพื่อนทักขยันหาสติ๊กเกอร์ เราก็อ่าไม่ใช่ แฟนส่งมาให้ ทีนี้ตอนหาเพื่อนเพิ่มเพื่อน ทำไม่เป็น แฟนนั่นละมาทำให้ดู เพื่อนขึ้นมาเต็มเลยทั้งเพื่อนพมิชฯ เพื่อนที่ทำงาน บางคนไม่ได้ติดต่อเลยแต่มีเบอร์เค้าขึ้นมาหมด เลยได้คุยกัน ไลน์นี่ดีนะ ทำให้ไม่เหงา แฟนเล่นทั้งวัน คุยกับคนนั้นคนนี้ถ้าเราคิดผิดก็เรียกแฟนมาดูให้ บ่อยเข้าก็ทำเป็น” (คุณพิม, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

คุณติ่ม (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ไลน์นี้แฟนทำให้ค่ะ เราไม่รู้เรื่องอะไรกับเค้าเท่าไร แฟนสอนให้ใช้ พิมพ์ยังไง กดตรงไหน ส่งรูปยังไง โทรยังไง เราหวัชัว ใช้เวลาหน่อย แฟนบอกเอาไว้คุยกับเพื่อนพมิชฯ เราว่าดีเหมือนกัน ปกติโทรคุยกับไฟกับหายอยู่แล้ว มามีไลน์ประหยัดเงิน คุยแบบเห็นหน้าได้ เราก็อคนป่วยเนอะ แก่แล้วไม่ค่อยได้ไปไหน อาศัยไลน์คุยกับเพื่อนคนนั้นคนนี้ นัดไปกินข้าว ทำบุญ ไปต่างจังหวัดจะได้สดชื่น อยู่บ้านอย่างเดียวเบื่อ” (คุณติ่ม, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

ในส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นผู้วิจัยขอยกตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์ของคุณป्ली (นามสมมติ) อายุ 62 ปี และคุณพล (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ดังนี้

คุณป्ली (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ไลน์ลูกสาวทำให้ค่ะ กลัวแม่เหงาตอนเค้าไปทำงาน เลยเอามาลงให้เราเล่น คุยกับเพื่อน บางทีก็คุยกับเค้าแหละ ทักไปถามเหนื่อยมัย เย็นนี้อยากกินอะไร เราได้เตรียมไว้ให้ค่ะ หลังๆ เค้ามีแฟนเราก็อไม่ยอมถามเค้ามา คงอยากไปกินข้าวอะไรกับแฟน เราผ่านมาแล้ว เราเข้าใจ บางทีเราคิดผิดถูกก็ถามลูกนะต้องทำยังไงแม่กคิด ลูกน่ารักส่งรูปมา วงมาให้กดตรงนี๊ๆ ส่งสติ๊กเกอร์กดตรงนี๊ๆ แต่ทักบ่อยกลัวลูกรำคาญค่ะ” (คุณป्ली, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563)

คุณพล (นามสมมติ) อายุ 66 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ลูกชายสอนผมใช้ไลน์ครับ โทรศัพท์เค้าก็ซื้อให้วันเกิดผม แพนเสียไปแล้ว อยู่กับแมว เจ้าไทเกอร์ครับ ลูกชายย้ายไปอยู่กับครอบครัวเค้า วันอาทิตย์มาเยี่ยมที่พาลานมาด้วย มีไลน์คุยกันง่าย ตอนเย็นบางทีหลานโทรมาคุย วิดีโอคอลมา ตอนแรกผมก็กตัญญู ลูกชายเขียนไว้ให้ รับสายกดตรงไหน ส่งข้อความ โทรออก วิดีโอคอล ถ้าไม่เจตไว้ จำไม่ได้ แก่แล้ว ตอนหลังนี้รู้แล้วทำยังไง โหลดสติ๊กเกอร์ แต่งรูป ทำได้ นี่เพื่อน(ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง)ส่งรูปมาให้แตงนะ เค้าว่าแตงแล้วเค้าสวย (หัวเราะ)” (คุณพล, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

จากข้อมูลที่น่าเสนอไปนั้นชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้สูงอายุกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองนั้น รู้จักและเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์เพื่อกิจกรรมอันหลากหลาย จากบุคคลในครอบครัว อย่าง สามี บุตรชายและบุตรสาว เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุบางท่านอาจไม่มีความชำนาญในการใช้ บุตรหลานจึงจัดทำคู่มือ หรือตัวผู้สูงอายุเองใช้วิธีการจดบันทึกหรือพิมพ์สอบถามกับบุคคลในครอบครัวเพื่อให้สามารถใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 รู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากเพื่อน จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้สูงอายุกลุ่มแรกจำนวน 4 ท่านจาก 12 ท่าน และผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 2 ท่านจาก 10 ท่านได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า เพื่อน คือผู้แนะนำให้ตนเองรู้จักและสอนให้ทราบวิธีการใช้แอปพลิเคชันไลน์ โดยผู้สูงอายุกลุ่มแรกผู้วิจัยขอแนะนำข้อมูลจำนวน 2 ท่าน อันได้แก่ คุณหยง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี และคุณไพ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 1 ท่าน คือ คุณป๋อง (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ดังนี้

คุณหยง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ตอนโทรหาติม เค้าบอกแฟนเค้าสอนใช้ไลน์ อยากให้เราใช้ จะได้คุยกันไม่เปลืองค่าโทรศัพท์ เราทำไม่เป็นอีกวันไปบ้านติม ติมเค้ารู้เยอะนะ เค้าบอกมิก(สามีมิก)สอน เลยสอนเราต่อ วันนั้นไฟไม่ได้มาเราเลยต้องไปสอนไฟด้วย ตอนไม่เจอกันนานๆ ได้วิดีโอคอลกัน เห็นหน้าเห็นตาหน่อย นี่สติ๊กเกอร์ติมส่งมาให้ นะ แฟนเขา(คุณมิก)ซื้อให้ เพื่อมาถึงเรา ไม่ค่อยซื้อเอง นานๆ ที่เสียดายตั้ง คนในกลุ่มบางทีส่งรูป ส่งข่าวมาให้ ดินะมีอะไรให้อ่านตลอด ไม่เบื่อ” (คุณหยง, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

คุณไพ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันกับคุณหยงว่า “ไลน์เครื่องนี้หยงทำให้คะ เค้าบอกให้ติมสอน เราก็คิด ย้ายติมไปเรียนกะใครมา ถึงบางอ้อ มิกสอนเลยเป็นรถไฟ เป็นทอดๆกันมา มาถึงเรานี้ลองฝึกลองดูมาเยอะ (หัวเราะ) บางทีตรงไหนไม่เข้าใจ ถามหยง แต่หยงก็รู้ไม่เท่าติม ไม่น่าเชื่อนะ ตอนเรียนติมไม่เก่ง เคียวนี้เก่งไปได้ อีกอย่างถามหยงหยงตอบช้า ไปนั่นไปนี่บ่อย ถามมากกลัวรำคาญ ติมใจเย็น ค่อยๆ สอนไม่ดุ เราเลยถามติมมากกว่า สติ๊กเกอร์ไลน์นี้ใช้บ้าง มิกเขาส่งมาให้ จะได้ไว้ส่งเล่นกับแฟนเขา (คุณติม) นานๆ เราซื้อทีคะ ชอบที่เป็นกระต่าย น่ารักดี ซื้อเยอะ ซื้อแจกไม่ไหวคะ ประหยัด เคียวนี้ข้าวของแพงหมด ต้องเอาไว้ใช้ด้วยคะ” (คุณไพ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

คุณป้อน (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ซึ่งเป็นผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “เพื่อนที่อยู่อีกชอย ทำให้กะ อยู่กันมาตั้งแต่เด็ก เห็นว่าลูกเขาสอนให้เล่นนะ เลยมาชวนเราเล่น เราไม่เคยเล่นไลน์ ปกติเล่นแต่เฟซบุ๊ก ไม่อยากขัดศรัทธาเพื่อน มาชวนมาลง มาสอนให้ถึงบ้าน พอลองใช้ ไม่เข้าใจตรงไหนก็โทรถาม ส่งข้อความไปถาม ตอนนี้ใช้ได้แล้ว ถ่ายรูป ส่งรูปอาหารที่เราทำไปให้ เค้าทำขนมก็ส่งมาให้ สนุกดีคะ เป็นแม่บ้าน ทั้งคู่ แปกกะพ้อมีไลน์เหมือนสนิทกันขึ้น บางทีแฟนเรานอนแล้ว ลูกนอนแล้ว เรายังคุย(แชต)กันอยู่เลย คุยเรื่องนั้นเรื่องนี้ บางทีแฟนตื่นมาเห็นเราแชต แชวว่าคุยกับหนุ่มไหนหรือเปล่า (หัวเราะ) เรื่องสติ๊กเกอร์ ไม่ค่อยซื้อคะ แฟนซื้อให้มั่ง ลูกซื้อให้มั่งคะ ไม่อยากเพิ่มค่าใช้จ่ายคะ” (คุณป้อน, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า เพื่อนที่เคยเรียนด้วยกันหรือแม่แต่เพื่อนในละแวกบ้านก็เป็นบุคคลสำคัญ ที่มีบทบาททำให้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้รู้จักและได้เรียนรู้การใช้แอปพลิเคชันไลน์ เพื่อนกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันได้

4.3 รู้จักและการเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์จากการศึกษาด้วยตนเอง จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้สูงอายุกลุ่มแรกจำนวน 2 ท่านจาก 12 ท่าน และผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 4 ท่านจาก 10 ท่าน ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า รู้จักและเรียนรู้การใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ด้วยตนเอง โดยผู้สูงอายุกลุ่มแรกผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลจำนวน 1 ท่าน คือ คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองจำนวน 2 ท่าน คือ คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี และ คุณสิน (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ดังนี้

คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ไลน์ผมทำเอง เอาไว้ติดต่องาน ติดต่อเพื่อน ครอบครัว แฟนไม่สบายต้องวิดีโอคอลคุยกันตอนผมไปทำงาน ทุกวันนี้ผมยังไปดูพันทิป ไปดูงานแทนลูกชาย ดิลชีฟู้ดให้ลูกสาว เขาเปิดร้านอาหารทะเลมีสั่งออนไลน์ด้วย ใช้ไลน์หมดครับ สะดวกกว่า ลูกผมชม พ่อรู้มากกว่าเขาอีก ที่จริงคนเรานี้ไม่รู้มาก่อนใช้ใหม่ ต้องศึกษา ต้องฝึก ตรงไหนไม่เข้าใจเราเสิร์ชหาข้อมูลได้ นี่ผมสอนติม (ภรรยาคุณมิก) เล่น ทำให้เค้า เอาไว้คุยกับเพื่อน พวกไฟ หย่า ยิ่งตอนนี้ป่วยยิ่งอยากได้กำลังใจ เห็นคุยกันทุกวัน มีซื้อสติ๊กเกอร์ส่งให้เหมือนกันทั้ง 4 คนเดือนนึงหลายเงินอยู่ครับ” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้อธิบายให้ผู้วิจัยฟังว่า “ใช้ไลน์ตั้งแต่ตอนทำงานแล้วคะ จัดการเองหมด ตรงนี้ทำยังไง ไม่ยากคะ ที่ทำงานให้เข้าไลน์กลุ่ม มีหลายกลุ่มคะ ของทั้งบริษัท ของแผนกที่มีหัวหน้าอยู่กับของแผนกที่ไม่มีหัวหน้าคะ กลุ่มเพื่อนสมัยเรียนไม่มีคะ คุยกันในเฟซ(บุ๊ก)มากกว่า กับมีกลุ่มครอบครัวแล้วก็มีกลุ่มเพื่อนใหม่ (ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง) เพิ่งเกษียณมาปีเดียว มีโควิดอีก ไม่ชินคะ ไม่ได้ทำงาน ไม่ได้เจอเพื่อนเหงา เจอแต่แฟนกับลูก เจอจนเบื่อกันไปข้างเลย ก่อนหน้านี้ทำงานไม่ค่อยเจอ ไม่ค่อยคุย ทีนี้เราเลยอยากคุยกับคนอื่นไปเลยคะ เลยไปเจอใน(เว็บไซต์)พันทิป เป็นน้องใหม่ในกลุ่ม(ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง)เลยคะ เรื่องสติ

เกอร์ตอนทำงานซื้อเยอะคะ แจกคนโน้นคนนี้ด้วย แต่ตอนหลังไม่ค่อยซื้อคะ เสียขายเงิน นานๆ ซื้อที” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

คุณลิน (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้นำเสนอข้อมูลว่า “ไลน์หรือครับ ทำเองหมดครับ ลองผิดลองถูก ตรงไหนซับซ้อนก็เปิดยูทูป ผมไว้แชต ไว้คุยกับครอบครัวเมื่อก่อนนะ เดี่ยวนี้มีไว้คุยกับเพื่อนกับญาติ หนักไปทางเพื่อน นัดดื่ม นัดเที่ยว อยู่คนเดียวใครรับ ตอนนี้รู้จัก พวกนี้ พี่หมี (ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง) คุยกันทุกวัน เหมือนมีคนอยู่กับเรา ไม่ได้อยู่คนเดียว ผมชอบสติ๊กเกอร์ ตอนมีของใหม่ๆ เข้ามา ผมจะบอกในกลุ่ม พวกผู้หญิงเค้าชอบ แต่ผมไม่ค่อยซื้อเท่าไร ต้องประหยัดครับ ไว้ใช้จ่ายที่จำเป็น” (คุณลิน, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563)

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุบางท่านรู้จักและเรียนรู้แอปพลิเคชันไลน์ด้วยตนเอง เพราะความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัว ญาติ เพื่อนหรือใช้ในการทำงาน ผู้สูงอายุได้มีการลองผิดลองถูกหรือหาข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะเว็บไซต์ยูทูปที่มีวิดีโอสอนการใช้แอปพลิเคชันไลน์อย่างละเอียดง่ายต่อการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามจากปัจจัยทั้งสามประการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รู้จักและเรียนรู้การใช้แอปพลิเคชันไลน์นั้น ยังพบอีกว่า ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีทั้งผู้ที่เสียเงินเพื่อซื้อสติ๊กเกอร์ทั้งใช้เองและแจกสมาชิกท่านอื่นในกลุ่ม แต่ก็มีผู้สูงอายุหลายท่านซื้อสติ๊กเกอร์เพื่อใช้เองบ้าง หรือบางท่านก็ไม่ซื้อเลยเพราะมองว่าเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นทำให้กระทบต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของตนเองอีกด้วย ในประเด็นต่อไปจะนำเสนอการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ทั้งสองกลุ่ม

5. การเป็นสมาชิกกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ที่นอกเหนือจากกลุ่มที่เป็นกรณีศึกษา

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นจากผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มแรกและกลุ่มที่สองจำนวน 22 คน แต่ละคนเป็นสมาชิกกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ 1.สมาชิกกลุ่มครอบครัว เครือญาติ 2.สมาชิกกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน 3.สมาชิกกลุ่มเพื่อนร่วมงานและ 4.สมาชิกกลุ่มเพื่อนบ้าน ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลโดยภาพรวม เพราะผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มทั้ง 4 กลุ่ม แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามข้อมูลของผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้น ผู้วิจัยเลือกนำเสนอบทสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เรียนร่วมกันในระดับอุดมศึกษาเพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนของข้อมูลกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลของผู้สูงอายุจำนวน 4 คน จากผู้สูงอายุกลุ่มแรกจำนวน 2 คน คือ คุณหย่า (นามสมมติ) อายุ 74 ปีและคุณสัก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนำเสนอข้อมูลจำนวน 2 คน คือ คุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี และคุณปึก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ดังนี้

คุณหย่า (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ว่า “ไลน์เรามีกลุ่มที่มีแฟนกับลูกสาวกลุ่มหนึ่ง ไว้ถามลูกจะกลับมากินข้าวมั๊ย ส่วนแฟนไว้ส่งสวัสดิ์วันจันทร์ (หัวเราะ) มีกลุ่มเพื่อนที่(มหาวิทยาลัย)ราม(คำแหง)กลุ่มนี้เพื่อนไม่ค่อยเยอะ ไม่ค่อยคุยเท่าไร กับเพื่อนที่(การ)เคหะ

(แห่งชาติ)กลุ่มนี้มีรุ่นน้องที่เกษียณนัดไปทานข้าวนานๆ ที แล้วก็มักกลุ่มเพื่อนบ้านอยู่ตรงนี้(ถนนสุขาภิบาล1 ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นถนนนวมินทร์) นานแล้วเป็นหูเป็นตากัน บางทีเราไปกินเลี้ยงกับแฟน ลูกสาวทำงาน ไม่มีคนอยู่บ้าน เพื่อนบ้านเค้าดูให้ มีของมาส่งเค้าเก็บให้ อยู่กันมานานช่วยๆ กัน เค้าไม่อยู่ก็ฝากบ้านไว้กับเรา 4-5 หลัง เราไปไหน เค้าไปไหนก็เอาของมาฝาก” (คุณทยา, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2563)

คุณลัก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ผมอยู่กลุ่มคนในบ้านมีแฟนกับลูกชาย สะใภ้ หลาน บางทีลูกติดงานที่บริษัท(ส่งข้อความทางแอปพลิเคชัน)ไลน์มา ไม่มีคนรับข้าวหอม(หลานสาวคุณลัก ตอนนี้อยู่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา) แฟนเขาก็ติดงาน ผมก็ไปปรับแทน แก่แล้วยังขับรถได้ อีกกลุ่มเพื่อนเรียนฟิลิปปินส์ คนไทยทั้งนั้น 5-6 คน ไปเจอกันที่โน่น กลับมายังเจอกัน นี่ลูกคนในกลุ่มแต่งงานกันคู่หนึ่ง กลุ่มนี้นานๆ นัดกินข้าวที่กลุ่มเพื่อนที่ทำงานจะเรียกยังไง ผมเป็นเจ้าของบริษัทมีลูกน้องเกษียณไปยังคุยกัน แต่ผมไม่ค่อยไปกินข้าวเกษียณแล้วยังเกรงๆ ผม อึดอัด อยากไปกินอย่างเพื่อนมากกว่า บางคนอยู่ตั้งแต่ผมช่วยงานพ่อแรกๆ เลยนะ อีกกลุ่มหนึ่งเพื่อนแถวบ้าน เล่นกันมาแต่เด็กมี 3-4 คน คนหนึ่งย้ายไปเลี้ยงหลานที่ชล(บุรี)แล้ว นานๆ กลับมาที่ก็ไปกินข้าวกันปีละหน เค้ามาดูบ้านเค้า ผมกับเพื่อนช่วยดูอยู่ครับ เคยมีคนมาตุลาตเลา เลยติดตู้แดง(ตู้ที่ตำรวจจะมาลาดตระเวนแล้วใส่รายงานลงในตู้)ที่บ้านผม ช่วยกัน” (คุณลัก, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2563)

คุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้นำเสนอข้อมูลว่า “มีกลุ่มที่บ้าน ตัวเอง ลูกสาว ลูกชาย ไว้ถามอยากกินอะไร กลับบ้านมัย ลูกชายบางทีไปนอนบ้านแฟน ลูกสาวมาวันอาทิตย์ ทำงานไกลค่ะ มีกลุ่มเพื่อนจุกหา(ลงกรรมมหาวิทยาลัย) สองสามเดือนนัดทานข้าวที มีนัดไปพม่าช่วงปีใหม่นี้ค่ะ ไม่รู้โควิด มาอีกหรือเปล่า มีกลุ่ม(การ)เคหะ(แห่งชาติ) คนที่เกษียณแล้วค่ะ ทำงานกันมา ก่อนเกษียณบางคนเป็นรองผู้ว่า(การ การเคหะแห่งชาติ) บางคนทะเลาะกันมาตอนทำงาน เกษียณมาแล้วคุยกันดี ในกลุ่มนี้ละคะ หัวใจกันทั้งนั้น เดือนหนึ่งนัดทานข้าวทีหนึ่งคะ นอกนั้นมีโพสต์อวดดอกไม้ปลูกเอง อาหารทำเอง เกษียณแล้วต้องมีอะไรทำนะไม่นั่งเบื่อ อีกกลุ่มนิติหมู่บ้านคะ แจ้งคนค้ำค่าส่วนกลาง แจ้งซ่อมโน่นซ่อมนี้ หลักๆ คือแจ้งข่าว แต่มีฝากบ้านกันด้วยนะคะ เวลาไม่อยู่ทั้งบ้าน อย่างปีใหม่จะมีบางบ้านไม่ไปไหนก็ช่วยดูให้ ยามไม่ทั่วถึงคะ” (คุณหมี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2563)

คุณปึก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “มีไลน์กลุ่มครอบครัว มีตัวเอง ลูกสาวคนโต ลูกเขย หลานสาว กับลูกสาวคนเล็ก คนโตนี้บางทีที่ร้านยุ่งๆ เรียกให้ไปช่วย บางทีโทรมาบอกลูกค้าถามหาเสต็ก สปาเก็ตตี้บ้าง ลูกเขยเป็นคนฟิลิปปินส์นานๆ มาที ตอนมาจะถามเราเอาอะไรที่วิวดีฟรีไหม ใจดี หลานสาวไลน์มาทุกเช้า คิดถึงคุณยาย น่ารักคะ ลูกคนเล็กส่วนมากถามเราจะทานอะไร จะซื้อมาให้ เป็นสถาปนิกคะ ไม่มีแฟน ติดแม่ มีกลุ่มเพื่อนที่ธรรมศาสตร์ นิดาแล้วก็เพื่อนที่ปุ่นด้วยคะ ไม่ค่อยได้คุย ได้ไปไหนกับสองกลุ่มนี้เท่าไร มีคนบอกว่ารำคาญเราพิมพ์ไม่หยุด เลยไม่พิมพ์แล้วคะ กับมีกลุ่มเพื่อนบ้าน 3-4 หลัง ไว้ช่วยกันดูบ้านคะ ส่วนมากเราฝากเค้าดูนะออกจากบ้านกันทุกคนเลย นานๆ เค้าฝากเราที่คะ ช่วงปีใหม่จัดงานเลี้ยง เราเอา

อาหาร ขนม เค้กไป เค้กติดใจตอนนี้เป็นลูกค้ำหมัดแล้ว มีงานวันเกิดลูกเค้กหลานเค้กก็สั่งเค้กเรา เราก็แถมคุกกี้ แยมทาร์ตไปให้ อยู่มานานคะ ตั้งแต่ถนนยังเรียกสุขาภิบาล 2 อยู่เลย ตอนนี้เปลี่ยนเป็นเสรีไทยแล้วคะ” (คุณ ปุก, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2563)

ข้อมูลที่ได้นำเสนอไปชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุ 1 คนสามารถเป็นสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ได้คนละ หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีความสัมพันธ์ที่หลากหลายสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัยของผู้สูงอายุ แต่ละท่าน หรืออาจใช้ประโยชน์จากกลุ่มในด้านคลายความเหงา สื่อสารกันในครอบครัว หรือแม้แต่ช่วยเหลือ ผ่าฝัังให้ช่วยดูแลบ้านพักอาศัยในยามที่ตนเองและคนในครอบครัวเดินทางไปต่างจังหวัดก็ได้

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ 3 บ่งชี้ให้เห็นว่ากระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารทาง เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำลายข้อจำกัดทางพื้นที่และเวลาทำให้ผู้คนในสังคมสามารถติดต่อสื่อสารกันได้สะดวก มากกว่าในอดีต โดยเฉพาะ Mobile internet ที่มาพร้อมกับสมาร์ทโฟน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมอย่างชัดเจน ผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าวและมีการปรับตัวให้เข้ากับ เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการบริโภคสมาร์ทโฟนและไอแพดซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นทั้งจากตัว เครื่องใช้เองและค่าใช้จ่ายจากเครือข่ายโทรศัพท์ที่ใช้งาน อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุได้ใช้แอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งเป็นที่ นิยมอย่างมากในปัจจุบัน ผู้สูงอายุใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการรวมกลุ่มสนทนากับ ครอบครัว เพื่อนที่เคยร่วมงาน รวมถึงเพื่อนที่เคยเรียนด้วยกันมาก่อนตั้งแต่เมื่อครั้งอดีต และอาจใช้เพื่อต่อ ยอดความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ได้มาทำความรู้จักและมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านแอปพลิเคชัน ไลน์ โดยในบทต่อไปจะนำเสนอสาเหตุและพฤติกรรมกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์และ การรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่อไป

บทที่ 4

สาเหตุและพฤติกรรมกรรวมกลุ่มในชุมชนเสมือนและพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์

ในบทที่ผ่านมาผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลให้เห็นการเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างสื่ออินเทอร์เน็ต ที่ส่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมให้แก่มนุษย์ในสังคมโดยเฉพาะผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุได้ปรับตัวด้วยการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนที่เคยเรียนด้วยกันมาตั้งแต่ในอดีตหรือแม้แต่เพื่อนใหม่ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลภูมิหลังของผู้สูงอายุอย่างคร่าวๆ รวมถึงการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ในแอปพลิเคชันไลน์ ดังนั้นในบทที่ 4 จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม เพื่อให้เห็นขั้นตอนการเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน 2) สาเหตุที่เข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุเพื่อให้ทราบถึงเหตุผลของผู้สูงอายุในการรวมกลุ่มในพื้นที่ดังกล่าว 3) พฤติกรรมการรวมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการรวมกลุ่มในพื้นที่ดังกล่าวในลักษณะของชุมชนเสมือนที่มี วัตถุประสงค์ ตลอดจนสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร ท่ามกลางการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 4) พฤติกรรมการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมรักษาความสัมพันธ์ผ่านการท่องเที่ยวและการร่วมสร้างสรรค์ที่จัดขึ้นทุกเดือนของผู้สูงอายุกลุ่มแรกและเพื่อให้ทราบถึงการต่อยอดความสัมพันธ์ที่ขยายจากแอปพลิเคชันไลน์มาสู่พื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ดังมีรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม

การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้น กลุ่มแรกเป็นกลุ่มเพื่อนพินิจการแห่งหนึ่งซึ่งรับเฉพาะบุคคลที่เป็นเพื่อนร่วมรุ่นที่โรงเรียนพินิจการเท่านั้น ส่วนกลุ่มที่สองจะเป็นกลุ่มที่รับสมัครสมาชิกจากเว็บไซต์ชื่อดังเว็บไซต์หนึ่ง โดยมีรายละเอียดการเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

1.1 ผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มโรงเรียนพินิจการแห่งหนึ่งในแอปพลิเคชันไลน์นั้น ถูกชักชวนและเพิ่มเพื่อนให้เข้าเป็นสมาชิกโดยคุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์

คุณมิกเล่าว่า “หลายคนมีไลน์คุยกันอยู่แล้ว ผมคิดว่าควรสร้างกลุ่มให้เพื่อนรุ่นเดียวกันคุยกัน เรื่องทั่วไปส่งสวัสดิ์วันจันทร์อะไรก็ได้ จะได้ไม่เหงา หลายคนอยู่กันสองคนตายาย ลูกหลานไม่ค่อยมีเวลา เอาไว้นัดกินข้าว ไปเที่ยว ทำบุญ เดือนละครึ่งก็ยั้งดี ใครมีเรื่องอะไรอ๊อฟเทศ คนนี้ป่วย คนนั้นเสีย ลูกหลานแต่งงาน แล้วอยากเชิญเพื่อนก็ส่งข้อความเข้ามา เวลาผ่านไป 50-60 ปี แต่ความเป็นเพื่อนยังอยู่ ตอนเลี้ยงรุ่นที่โรงเรียนก็

ประกาศในไลน์กลุ่มครับ ใครบ้านใกล้ก็แวะไปรับ มาขึ้นรถบ้านผมไปพร้อมกันก็มี ผมมีคนขับรถ ไม่ได้ขับเอง ถ้าทางผ่านบ้านใครผมก็แวะรับ อยากให้ไปด้วยกัน ผมแอดเพื่อนเข้ากลุ่มจากไอดีไลน์กับเบอร์มือถือ มีส่วนให้เพิ่มเพื่อนอัตโนมัติ ถ้ามีเบอร์โทรศัพท์ของเขากับเขาใช้ไลน์ก็เพิ่มได้หลายคน ส่วนมากทำแบบนี้ไม่ต้องเพิ่มทีละคน บางคนเราไม่เจอ ก็ให้เพื่อนอีกคนมาบอกเราให้เพิ่มเข้ากลุ่มด้วย มีไลน์กลุ่มนะดี ใครมีอะไร พิมพ์ทีเดียวรู้ทั้งกลุ่ม ไม่เสียเวลาบอกทีละคน” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

นอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่สมาชิกขอให้คุณมิกเป็นคนเพิ่มตนเองเข้ากลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์หรือขอให้เพื่อนของตนแจ้งให้คุณมิกเพิ่มตนเองเข้ากลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งมีผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 12 คน ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอบทสัมภาษณ์จากผู้สูงอายุจำนวน 3 ท่าน ดังนี้

คุณสีก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ผมเจอมิกบ่อย นัดกินข้าวกัน เค้เคยคุยว่าจะทำไลน์กลุ่ม(โรงเรียนพณิชยการ) ไว้ด้วยกัน นัดกินข้าว ไปงานเลี้ยงรุ่น ผมเห็นด้วย บอกให้เพิ่มผมด้วย คิดถึงเพื่อนบางคนไม่ได้เจอ แยกย้ายกันไป มิกเจอคนเยอะกว่าผม พอเค้าสร้างกลุ่มแอดทุกคน ถ้าเป็นผมคงแอดได้ 5-6 คน ผมเจอแค่นี้จริงๆ พอเข้ากลุ่มแล้วคนเยอะเลย ผมไล่ดูรูปเลยนะใครเป็นใคร บางคนหน้ายังมีเค้าๆ ตอนเรียนบางคนจำไม่ได้เลย” (คุณสีก, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

คุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้เล่าว่า “เป็นคนใช้ไลน์ เข้ากลุ่มไม่เป็นค่ะ ลูกชายทำให้หมด วันนึงคุยกับมิก เค้เจอเราเล่นไลน์ ก็ทักมาแล้วถามว่าเราจะเข้ากลุ่มโรงเรียน(พณิชยการ)ไหม เราคิดถึงเพื่อน ไม่ได้เจอหลายคน เลยขอให้เพิ่มเข้ากลุ่มค่ะ พอเราเข้าไป คนนั้นคนนี้มาคุย เรียกชื่อเก่า นามสกุลเก่าตอนเรียนของเรา ความรู้สึกเหมือนเจอเพื่อนเก่า มีแซวกัน จำกันได้ใครเป็นแฟนเรา แฟนเก่าอยู่ในกลุ่มค่ะ (หัวเราะ) ตอนเข้าโรง(พยา)บาล เค้ก็ประกาศในกลุ่มนะ มาเยี่ยมกันหลายคน คนมาไม่ได้ก็ฝากมาเยี่ยม อวยพรในกลุ่มมั่ง” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2563)

คุณหยง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้อธิบายว่า “เรารู้จากไพอ้วามิกแอดเข้ากลุ่มโรงเรียน(พณิชยการ)ไปแล้ว เลยฝากตี๋ม (ภรรยาคุณมิก) บอกมิกให้เพิ่มเราไปด้วย เรากับมิกไม่ได้คุยไลน์กัน แต่สนิทกับแฟนเขาคุยกันบ่อย วันนั้นมิกเค้แอดเราเข้ากลุ่ม เจอเพื่อนหลายคน หายไปนานเข้ามาทักกันใหญ่ เจอคนที่เคยชอบตอนเรียนด้วย นึกว่าจะไม่ได้คุยกัน เราทักส่วนตัวไปหาเค้านะ คุยกันตลกดีค่ะ” (คุณหยง, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2563)

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปพบว่าคุณมิกเป็นผู้สร้างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์และเพิ่มเพื่อนร่วมชั้นที่ตนเองมีเบอร์ติดต่อหรือคุยไลน์กันอยู่แล้วเข้ากลุ่ม อีกทั้งเพื่อนบางคนติดต่อกับสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์และได้ทราบข่าว ก็ขอให้สมาชิกแจ้งให้คุณมิกได้เพิ่มตนเองเข้าในกลุ่มเช่นกัน อย่างไรก็ตามกระบวนการเข้าร่วมกลุ่ม

ดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นที่แตกต่างจากการเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองที่จะนำเสนอต่อไป

1.2 ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์นั้นเป็นกลุ่มที่ไม่รู้จักกันมาก่อน จุดเริ่มต้นในการสร้างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนี้เริ่มจากคุณหน้า

คุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เล่าว่า “ตอนเกษียณมาปี สองปีแรก มีไลน์กลุ่มเพื่อนที่เกษียณมาจาก กคช. (การเคหะแห่งชาติ) กลุ่มเพื่อนที่เรียนธรรมศาสตร์ก็มีคะ กลุ่มครอบครัวอีก อยู่หลายกลุ่ม ทีนี้แต่ละกลุ่มคุยไม่เหมือนกัน ไม่ค่อยแอกทีฟ ไม่ค่อยตอบกัน รู้จักกันมานาน ต่างคนต่างมีครอบครัว ไม่ค่อยได้ไปเที่ยวไหนกัน เราเลยคิด อยากเจอเพื่อนใหม่ แต่ให้ไปหาตามห้าง ตามตลาดก็ไม่รู้ว่าเขาจะอยากคุยกับเราไหม อยากมีเพื่อนเพิ่มใหม่ ปกติเล่น(เว็บไซต์)พันทิปอยู่แล้ว เห็นเค้ามีประกาศหาเพื่อน มีวัยทำงาน วัยรุ่น มีผู้สูงอายุด้วย เคยเข้าไปร่วมแล้ว เข้ากันไม่ค่อยได้คะ เหมือนใครจะเข้ามาก็ได้ อีกร้อยเค้าคุยกันมานาน เราเข้าไปไม่คุ้นกับใคร เลยออกมาเอง เราคิดว่าเริ่มใหม่เลยดีมี๊ยะ สร้างกลุ่มเราเอง คัดคนเอง คนเข้ามาก็คนใหม่เหมือนกันเลย โพสต์ในพันทิปห้องดีโอล์ดสยามคะ เราก็ตั้งคุณสมบัติ อายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่เกิน 70 ปี อาศัยอยู่กทม. เป็นมิตร ชอบแชต อยากแสวงหาเพื่อนใหม่ๆ ให้หลังไมค์มาคุย ที่ต้องตั้งเกณฑ์เพราะ ถ้าอายุมากเกินไปอาจคุยไม่รู้เรื่อง หรือเวลาไปเที่ยวต่างจังหวัดอาจเดินไม่สะดวก ส่วนอยู่กทม.เพราะไม่ยอมให้ลำบากตอนนัดไปทานข้าว ต้องหาร้านตรงกลางเพื่อทุกคนจะมาได้ ส่วนเป็นมิตรหรือชอบแชต สำคัญเพราะเราอยากให้กลุ่มแอกทีฟคะ พอโพสต์ไปก็มีคนสนใจเยอะนะ มีมาต่อรอง อายุ 45 55 เข้าได้ไหม เราก็ปฏิเสธไปคะ เรารับจำนวนจำกัด 40 คนคะ กลุ่มใหญ่หน่อย เพื่ออยู่กันไปแล้วมีคนไม่ค่อยคุย ไม่ค่อยไปทานข้าว จะได้ถัวเฉลี่ยไม่โหรงเหรงมากคะ กลุ่มนี้สร้างมา 3 ปี เป็นอย่างที่คิดคะ ตอนนี้คุยกันอย่างมากก็ลืบลึกว่าคน ไปทานข้าว ไปเที่ยวส่วนมากเวียนกันมา อย่างมากก็ 14-15 คนคะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563)

รูปประกอบที่ 4 เว็บไซต์พันทิปไอคอนห้องดีโอล์ดสยาม

¹ ในเว็บไซต์พันทิป หลังไมค์ หมายถึง ส่งข้อความสนทนาแบบส่วนตัวไปที่กล่องข้อความของอีกฝ่าย

รูปประกอบที่ 5 ตัวอย่างกระทู้ห้องดิโอลด์สยาม

นอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุกลุ่มที่สองได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่คุณหน้าได้นำเสนอ ซึ่งมีผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 10 คน ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอบทสัมภาษณ์จากผู้สูงอายุจำนวน 3 ท่าน ดังนี้

คุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้อธิบายขั้นตอนการเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ที่คุณหน้าได้สร้างขึ้นว่า “ส่วนตัวเล่นพันทิปอยู่แล้วนะ อยู่ห้องกันครัว²ค่ะ ดูสูตรอาหาร ดูรีวิวร้านอาหาร เอามาประยุกต์สูตรของเราที่ทำขายค่ะ อีกห้องที่เข้า คือ ดิโอลด์สยาม ห้องคนแก่ค่ะ (หัวเราะ) เจอกระทู้ที่หน้าหาเพื่อนคุย เราก็ทักไปหาค่ะ เจื่อนใจเราได้ด้วย อยู่กทม. ชอบแซด ชอบคุย ชอบไปเที่ยว ทานของอร่อยๆ คุยกับพี่หน้าถูกคอดีด้วยค่ะ แกคงเห็นว่าพูดมากเลยเอาเข้ากลุ่มค่ะ ได้ไม่เจียบเกินไป (หัวเราะ) พอคุยหลังไมค์พี่หน้าให้ไลน์ ก็คุย

² ห้องกันครัว เป็นเรีบอร์ดที่มีประเด็นในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับอาหารทั้งสูตรอาหาร รวมถึงการวิจารณ์ร้านอาหารที่สมาชิกได้ไปใช้บริการ นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารที่จ้างสมาชิกให้วิจารณ์ร้านของตนเองด้วย

กันวันสองวัน แก่ก็แอดเข้ากลุ่มค่ะ เจอเพื่อนใหม่ๆ เยอะเลยค่ะ ใหม่กันทุกคนเพราะกลุ่มเพิ่งสร้าง อย่างนี้ก็ดี ค่ะ ได้ไม่คุยกันเฉพาะคนรู้จัก ตอนแรกคุยกันครบ 50 คนนะคะ ไปๆ มาๆ 3 ปีแล้ว คนคุยเหลือครึ่งเดียว แต่ยัง ดีกว่ากลุ่มอื่นที่อยู่ค่ะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563)

รูปประกอบที่ 6 เว็บไซต์พื้นที่ปไอคอนห้องกันครว ไอคอนห้องรัชดาและห้องบลูแพลนเน็ต

คุณนัย (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้นำเสนอข้อมูลว่า “เล่นพื้นที่ปนานแล้ว เข้าห้องรัชดา³ กระจุกพวก รถยนต์ มอเตอร์ไซด์ งามราคา งามสเป็ค รถอาการแบบนี้ซ่อมยังไง ถ้าผมรู้จักเข้าไปตบ ช่วยคน บางคนไม่รู้ เรื่องอะไรเลย ชับอย่างเดียว ไปศูนย์ ไปอู่ โดนพันหัวแบะ ซ่อมแพง บางทีอะไหล่ยังดีอยู่ก็เปลี่ยนเอาค่าแรง ห้องคนแก่ (ดิโอลด์สยาม) นานๆ เข้าที ไปดูว่าแก่แล้วเราทำอะไรดี ห้องนั้นมีไปเที่ยวกัน ไปทานข้าวกัน ปีละ หน ผมอยากไปมั่ง เจอพี่หน้าโพสต์หาเพื่อนเข้ากลุ่มไลน์ ให้หลังไมค์ไปคุย ตอนแรกกลัวเค้ารังเกียจ เราช่าง ซ่อม เรียนไม่สูง เค้าจะคุยด้วยมัย พี่หน้าเค้าคุยดีนะ แชวผมว่าถ้าให้เข้ากลุ่มไปเป็นบอดีการ์ดใหม่ กลุ่มผู้หญิง เยอะ ไปต่างจังหวัดมีผู้ชายไปด้วย อุ่นใจกว่า มีคนไปดูแล ผมตกลงเลย ไม่ค่อยมีเพื่อนผู้หญิง เพื่อนผู้ชายนี้ เยอะ ถือว่าลองดู พอเข้าไปแรกๆ คนแซวเยอะ ผู้ชายน้อยในกลุ่มนี้ จากที่ผมไม่ค่อยคุย เลยต้องคุย คนชวนคุย เยอะ ไม่คุยกับเค้าจะไม่ดี อยู่มา 3 ปีแล้ว คนน้อยลง ผู้ชายนะที่น้อยลง ผู้หญิงยังคุยกันเหมือนเดิม สนุกครับ ไม่เหงา” (คุณนัย, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563)

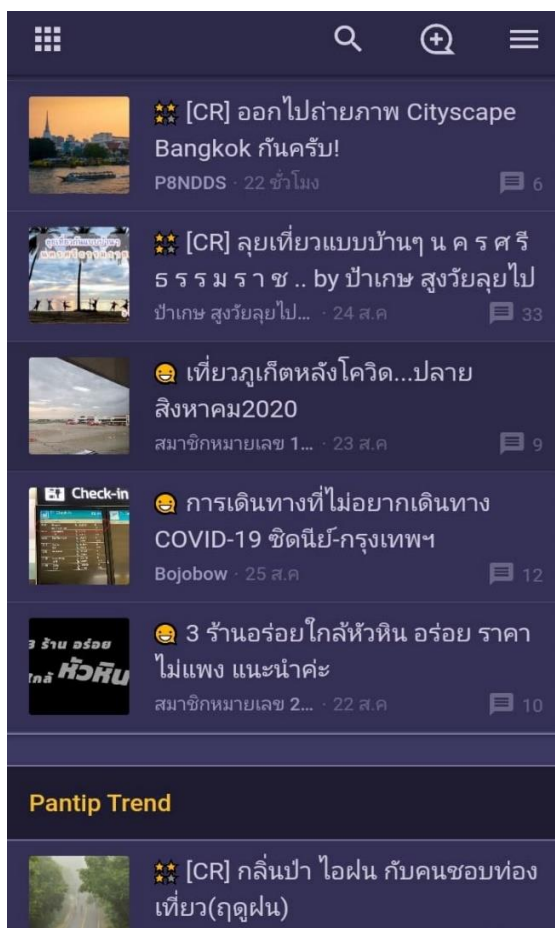
³ ห้องรัชดา เป็นเว็บบอร์ดที่มีประเด็นในการนำเสนอเรื่องรถยนต์ มอเตอร์ไซด์ การซ่อม การดูแลรักษายานพาหนะ

รูปประกอบที่ 7 ตัวอย่างกระทู้ห้องรัชดา

คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “พันทิปเล่นห้องบลูแพลนเน็ต⁴ชอบเที่ยวค่ะ ตอนทำงานไม่มีเวลาไปเที่ยว ได้แต่ดูกระทู้คนนั้นคนนี้เค้าไปกัน เราอยากไปบ้าง ที่นี้เห็นมีกระทู้ของคุณเกษ แก เกษียณแล้วไปเที่ยวกับเพื่อน เราคิดว่าเราไปเที่ยวแบบนั้นได้นะแต่กลุ่มไลน์ที่เราอยู่ไม่ค่อยจัดทริป วันนึงเราเข้าห้องผู้สูงอายุ (ดิโอล์ดสยาม) เจอกระทู้พี่หน้า 3-4 วันแล้วนะ นึกว่าคนเต็มแล้วเลยทักไปดู เหลือ 3 คน คุยกันไม่นาน พี่หน้าแอดเข้ากลุ่มค่ะคิดในใจ ผันเป็นจริงแล้ว กลุ่มนี้มีคนชอบเที่ยวเหมือนกัน ตอนนี้อยู่มาปีกว่าแล้วค่ะ ไปทุกทริปที่จัดเลยค่ะ สนุกนะปลอดภัยด้วย พี่นัยไปไม่ต้องห่วงเรื่องนี้ค่ะ พี่ปุกก็ไปบ่อยไปเป็นแม่ครัว ทำกับข้าวอร่อย ส่วนนี้สันทนการ อายุน้อยสุดแล้วในกลุ่มแล้วค่ะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563)

⁴ ห้องบลูแพลนเน็ต เป็นเว็บบอร์ดที่มีประเด็นในการนำเสนอเรื่องการท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ

รูปประกอบที่ 8 ตัวอย่างกระทู้ห้องบลูแพลนเน็ต

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นพบว่าผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้เข้าร่วมกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์จากการชักชวนของเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่โรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่ง ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองได้เข้าร่วมกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์จากการเข้าอ่านกระทู้ในเว็บไซต์พันทิปห้องดีโอดส์สยามที่มีการโพสต์ข้อความเพื่อหาเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ท่องเที่ยว ทานเลี้ยงสังสรรค์ หรือแม้แต่สนทนาในช่วงเวลาว่าง ทั้งนี้ในประเด็นต่อไปจะเป็นการนำเสนอสาเหตุที่เข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มเพื่อให้ทราบเหตุผลของผู้สูงอายุที่เข้ามาร่วมกลุ่มกันในแอปพลิเคชันไลน์

2. สาเหตุที่เข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ

สาเหตุที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม ได้เข้าร่วมกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ประการแตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ 2.1) สาเหตุจากความต้องการในการรักษาและเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก และ 2.2) สาเหตุจากความต้องการในการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สาเหตุจากความต้องการในการรักษาและเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มแรกเป็นเพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งที่เคยใช้เวลาเล่าเรียนร่วมกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ผู้สูงอายุบางท่านยังรักษาการติดต่อกันอยู่หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว คือ คุณมิก คุณสัก คุณตัม คุณมุก คุณติ่ม คุณไพและคุณหย่า ทั้งนี้กลุ่มที่ยังคงติดต่อกับเพื่อนได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า กลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ได้ช่วยรักษาความสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมรุ่นให้ยังคงอยู่ ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วแต่ไม่ได้ติดต่อกับเพื่อนร่วมรุ่นจนมาติดต่อกันอีกครั้งที่งานโรงเรียนฯ คือ คุณต้อ คุณพิม คุณเล็ก คุณหงและคุณกึ่ง ซึ่งได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า กลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรกทำให้เพื่อนในอดีตที่ไม่ได้เจอกัน กลับมาสานต่อความสัมพันธ์เดิมที่เคยมีต่อกัน โดยผู้วิจัยขอสัมภาษณ์สัมภาษณ์ของผู้สูงอายุจำนวน 6 ท่าน จาก 12 ท่าน โดยเริ่มจากคุณมิก ซึ่งเป็นประธานรุ่นและเป็นผู้สร้างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ ดังนี้

คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้นำเสนอข้อมูลว่า “ผมสร้างกลุ่ม(ในแอปพลิเคชันไลน์)นี้มา อยากให้เพื่อนๆ มาคุยกัน เวลานั้นดั่งเสียงรุ่น นัดกินข้าวจะได้สะดวก คนคุยกันอยู่แล้วได้เจอเพื่อนเก่าด้วย (สมาชิกที่เข้ามาด้วยการเพิ่มเพื่อนในงานเสียงรุ่น) บางคนหายไป ไม่เจอเป็น 40 50 ปี เจอกันอีกทีก็แก่หมดแล้ว อย่างผม ตัม มุก สัก หลังเรียนจบเจอกันตลอด ตีมเค้าเจอกับ หย่า ไพเพื่อนสนิทเค้า พอมีกลุ่มนี้ก็คุยทีเดียวเลย สะดวกดี ใครเป็นอะไร สบายดี ไม่สบายบอกที่เดียว รู้ทั้งกลุ่ม เวลาไปงานโรงเรียนเค้าก็ทักกันมานะ เอาจะอะไรไป ไปด้วยได้ไหม มีทั้งมาขึ้นรถที่บ้านผม กับให้ผมแวะรับทางผ่าน เราอยากให้คุย ให้เจอกัน ยังไงก็เพื่อน เรียนมาด้วยกัน โดนครูตุดมาด้วยกัน” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

คุณสัก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้กล่าวว่า “กลุ่มนี้(กลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก)อยู่ได้คุยกับเพื่อนเก่า บางคนเจอที่งานโรงเรียน ที่ร้านอาหารก็แบบนี้ ในกลุ่มก็แบบนี้ เห็นมุมอื่นของเค้า ชอบอะไร สนใจอะไร เวลาผ่านมานานมาก เมื่อก่อนเค้าชอบแบบนี้ เดียวนี้เค้าชอบอีกแบบหนึ่ง เวลานั้นก็สะดวก บอกที่เดียวรู้หมดครับ งานโรงเรียน กินข้าว คนที่สนิทกันมากๆ มีอีกกลุ่มไว้นัดกันส่วนตัว อันนี้กลุ่มรวมทั้งรุ่นครับ” (คุณสัก, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

คุณติ่ม (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ภรรยาคุณมิก ได้ให้ข้อมูลว่า “กลุ่มนี้มีเค้าเพิ่มเราเข้าไปค่ะ เค้าอยากให้เราเจอเพื่อนคนอื่นด้วย ปกติเจอไพ เจอหย่า นานๆ เจอมุก เจอคนอื่นที่ ที่นี้ได้คุยกับพิม กึ่ง หย่าไปเลย เล็กกับหงด้วย พวกนี้สมัยเรียนเค้าเที่ยวด้วยกัน งานโรงเรียนเค้ามากันไม่ทุกปี ไม่ค่อยได้เจอ อยู่ในนี้อยากคุยอะไรทักหาได้ อย่างชวนไปทานข้าว ไปทำบุญ ถ้าว่างจะเจอกันค่ะ ต้อก็ไม่ได้เจอนาน ตอนนี้นำมาทำงานให้มิก ให้ลูกชายมิกเพิ่มเค้าเข้ากลุ่มด้วย เลยช่วยเอารูปลง ช่วยตอบคำถามเวลาเพื่อนคนอื่นถามเรื่องนัดค่ะ ตอนแรกเราไม่อยากจะเข้ากลุ่ม ไม่ค่อยสบาย อยากอยู่เงียบๆ แต่พอเข้ากลุ่มแล้วเพลินดีค่ะ มีเพลงเก่าๆ ให้ฟังด้วย” (คุณติ่ม, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

คุณไพ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี เพื่อนสนิทคุณติ่มและคุณหย่า ได้แสดงความคิดเห็นว่า “อยากคุยกับเพื่อนมานานแล้วค่ะ ไม่ได้เจอเลยหลายคน งานโรงเรียนไปบ้างไม่ไปบ้าง นี่หย่าเค้าให้มิกเพิ่มเราเข้ากลุ่มเลยได้คุย อย่างเล็ก หง นี่เพิ่งได้คุยจริงๆ ไม่รู้ไปอยู่ไหนกัน มาเจออีกทีก็แก่แล้ว อย่างหงแฟนเค้าเสีย เรายังไม่เคยเจอละนะ เวลาผ่านไปเร็วนะ ถ้าไม่มีกลุ่มนี้คงไม่ได้คุย ไม่ได้เจอเพื่อนเก่า เล่าให้แฟน ให้ลูกฟัง มีรูปตอนเรียนไง เจออัลบั้มแล้วเอามาดู คิดถึงเพื่อนค่ะ ตอนนี่ดีแล้วไปกินข้าว ไปเที่ยวกัน ไม่งั้นเจอกันปีละครั้งงานโรงเรียนค่ะ” (คุณไพ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “เข้ากลุ่มนี้ไว้คุยกับเพื่อนครับ ผมเรียนจบไปอยู่บุรีรัมย์อย่างที่เล่า ไม่ได้ติดต่อใครเลย มัวแต่ทำงาน มาเจออีกที่งานโรงเรียน มิกเอาผมเข้ากลุ่มแล้วชวนผมมาทำงานด้วย งานเล็กๆ น้อยๆ ครับ ถ่ายรูป ลงรูป ลงข่าวในกลุ่ม ช่วยลูกชายมิกหาเสียง ผมเคยบ่นหง่า ไม่มีอะไรทำเค้าคงอยากช่วย ทีนี้จัดเลี้ยง ไปเที่ยว ไปงานโรงเรียน ผมช่วยมิก ช่วยติ่ม (เลขาฯรุ่น) เพื่อนหลายคนไม่ไปงานก็คุยในกลุ่มนี้ นัดกันนอกรอบครับ ใครเจ็บใครป่วยบอกกันวันนี้ได้ ไม่หายไปแบบเมื่อก่อนครับ” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

คุณกึ่ง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า “เข้ากลุ่มนี้เพราะเอาไว้คุยกับเพื่อนค่ะ เจอมิกงานโรงเรียน เค้าเลยเพิ่มเข้ากลุ่ม บางคนไม่มางานไหนคะ ไม่ได้เจอ แต่เขาอยู่ในกลุ่มอยู่แล้ว เรานี่คนทำๆ เลยที่เข้ากลุ่ม ดีใจนะ หลายคนจำได้ กลุ่มเกเร กลุ่มเรียบร้อย ในกลุ่มมีพิมพ์จำได้ เคยโดนครูดุเพราะคุยกัน ปกติเค้าเคยโดนนะ มาโดนเพราะเราคงจำแม่นเลย หงกับเล็กก็ไปเที่ยวด้วยกันตอนเลิกเรียนค่ะ คุยกันแล้วก็ทำ กลุ่มนี้มีเที่ยว มีกินเลี้ยงกัน พอจะจัด มิกจะประกาศ แล้วต่อเอาตารางมาลง จัดวันนั้นวันนี้ จัดที่ไหน เราสงสัยอะไรก็ถามไป อย่างคำใช้จ่ายเท่าไร ถ้าแพงมากเราก็ไม่ไป ไม่อยากกวนลูกค่ะ” (คุณกึ่ง, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไป อาจกล่าวได้ว่า สำหรับผู้สูงอายุที่เคยมีประสบการณ์ในการเรียนร่วมกันมาก่อน หลังจากสำเร็จการศึกษาต่างก็แยกย้ายกันไปไม่ได้ติดต่อกัน หรือบางคนยังติดต่อกันอยู่ แต่แอปพลิเคชันไลน์ได้ถูกใช้เป็นพื้นที่ในการสนทนาของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ติดต่อกันมาตลอด รวมถึงเชื่อมต่อกับความสัมพันธ์กับสมาชิกที่ห่างหายกันไปเป็นระยะเวลาอันยาวนานอีกด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นกลับมีเหตุผลที่แตกต่างจากผู้สูงอายุกลุ่มแรก ดังจะนำเสนอในประเด็นต่อไป

2.2 สาเหตุจากความต้องการในการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

ในกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นเป็นผู้ที่ไม่รู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง หากแต่เคยเห็นกระทู้หาเพื่อนในเว็บไซต์พันทิปของคุณหมี่ จนได้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ โดยแต่ละท่านได้ให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของสมาชิกจำนวน 5 คน จากสมาชิก 10 คน ดังนี้

เริ่มจาก คุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ผู้สร้างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ ได้ให้ความคิดเห็นว่า “สร้างกลุ่มนี้เพราะอยากรู้จักเพื่อนใหม่ค่ะ เพื่อนที่ทำงานมีกลุ่มอยู่แล้ว ไม่ค่อยแอคทีฟ คือ ค่อยไปแล้วเงียบ อ่านอย่างเดียว เลยอยากได้คนที่แอคทีฟ เพื่อนที่เลือกเอง ทำความรู้จักกันใหม่ ให้พ้นไปจากกลุ่มเดิม ไลฟ์สไตล์ความคิดคล้ายๆ กัน ไม่ต้องแบ่งพรรคแบ่งพวกค่ะ เจอคนใหม่ๆ ทำให้เราตื่นเต้นเหมือนกันนะ อยากลองไปเที่ยวที่แปลกๆ มีประสบการณ์ใหม่ๆ ค่ะ กลุ่มตอนนี้ถือว่าดีแล้ว ช่วยกัน สนับสนุนกัน ขวนไปเที่ยวที่ใหม่ๆ สนุกดีค่ะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2563)

คุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกับคุณหน้าดังนี้ “เข้ากลุ่มนี้ อยากได้เพื่อนใหม่ค่ะ อยากมีกิจกรรมอื่น ทำบ้าง ดูหนังฟังเพลง อยู่บ้านเฉยๆ บางทีเบื่อค่ะ เลยได้เข้ากลุ่มนี้ ว่างก็โพสต์ข่าวบ้าง ขวนไปเที่ยว ขวนทานข้าว ไปเยี่ยมกันบ้าง มีกลุ่มเพื่อนที่องค์กร(โทรศัพท์) กับเพื่อนจุฬา(ลงกรรมมหาวิทยาลัย)เหมือนกัน แต่เค้าไม่ค่อยไปเที่ยวไหนกัน อยู่ไกลด้วยค่ะ กลุ่มนี้น่ารัก ช่วยกัน เป็นห่วงกัน ดูแลกัน ทั้งที่ไม่รู้จักกันมาก่อนนะ ปุ๊กยังเคยพูดว่า ดีกว่าญาติตัวเองอีก คิดไม่ผิดค่ะที่อยู่กลุ่มนี้” (คุณหมี, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

คุณป้อน (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า “อยากหาอะไรทำ อยากรู้จักเพื่อนใหม่ๆ ค่ะ ปกติทำงานบ้าน ทำอาหารไปวันๆ วนเป็นลูป เลยอยากไปต่างจังหวัด อยากนัดทานข้าวกับเพื่อนกลุ่มอื่น ไม่ใช่ไม่มีเพื่อนนะค่ะ มีค่ะ แต่เราารู้สึกว่าตอบใจหทัยคนละเรื่อง อย่างเพื่อนสมัยเรียน ไว้คุยเรื่องเก่าๆ เพื่อนที่ทำงาน ว่างนัดทานข้าวกันนานๆ ที แต่กลุ่มนี้เหมือนเริ่มทุกอย่างใหม่หมด ใครก็ไม่รู้ จนมารู้จัก ใ้ นัดเจอ จนสนิท นัดเที่ยวกัน ต่างจากกลุ่มอื่นที่คนนั้นคนนี่เข้ามาในชีวิตเรา เคยเจออะไรมาด้วยกัน อันนั้นผูกพัน แต่กลุ่มนี้เราเลือกของเราเอง ทุกคนน่ารักค่ะ คิดว่าตอบใจหทัยในแง่ไลฟ์สไตล์ค่ะ ชอบกิน ชอบเที่ยว ชอบซื้อปิ้งเหมือนกันค่ะ” (คุณป้อน, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2563)

คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เข้ากลุ่มเพราะอยากไปเที่ยวกับเพื่อนใหม่ๆ ค่ะ กลุ่มอื่นอยู่ต่างจังหวัดบ้าง เดินทางไม่สะดวก กลุ่มนี้บังเอิญ อยู่ละแวกเดียวกันหลายคน อย่าง พี่หน้า กับพี่หมีกับเรานี้ก็ไม่ไกล เวลานั้นนัดเที่ยว นัดทานข้าวสะดวกหน่อยค่ะ กลุ่มนี้เราชอบนะค่ะ ไม่เงียบ มีอะไรช่วยเหลือกัน อย่างที่เราเคยช่วยพี่ปุ๊กหาตึกให้ลูกสาวเขาทำร้าน รู้สึกดี ได้ช่วย เรายังมีค่า เกษียณมาปีเดียวยังไม่ชิน (บริษัทคุณทิพย์จ้างงานจนถึงอายุ 60 ปี) ยังปรับตัวไม่ได้ แต่อีกด้านนี้ เราว่างเยอะ ถ้าเยอะไปไม่มีอะไรทำอะไรจะเครียดเหงา กลุ่มนี้คุยกันทุกวัน ไปนั่นไปนี่เพลินๆ ไม่เหงา ว่างเราก็มองดูหน้าร้านลูกพี่ปุ๊กบ้าง บางทีเจอพี่นัย เจอพี่ลินด้วยค่ะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

คุณลิน (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกับสมาชิกท่านอื่นว่า “ตอนแรกเข้ากลุ่มอยากเจอเพื่อนใหม่ครับ อย่างที่รู้ ผมไม่เหลือใคร ตัวคนเดียว อาศัยไปเที่ยว ไปเจออะไรใหม่ๆ ให้เวลาผ่านไปวันหนึ่ง ไม่มีจุดหมาย ยิ่งเกษียณผมไม่รู้จะเอาเงินที่หามาทั้งชีวิตไปให้ใคร ก็เอามากิน มาเที่ยว ก่อนเจอกลุ่มนี้ผม

เที่ยวเยอะนะ ใช้เงินมือเติบเลย พอมาเจอกลุ่มนี้เราก็งง ผู้หญิงเยอะจะตีมี๊ แต่เราก็อยากเจอคนใหม่ๆ ใจเข้ามาปั๊บ ออกไม่ได้อีกเลย (หัวเราะ) เหมือนผมเติมเต็มนะ ที่ผ่านมาไม่มีคนห่วง เพราะคนห่วงไม่อยู่แล้ว คนให้ห่วงก็ไม่มี ตอนนี้มีแล้ว อย่างเป็นทางการไปเพชรบุรี ผมโดนลึงกัด คนโน้นคนนี้ส่งของมาให้ มาเยี่ยมที่บ้าน คุณว่าผมยังต้องการอะไรอีก นี่ลูกสาวที่ปุกเข้าโรงพยาบาลคราวก่อน ผมนี้ห่วงไม่รู้จะห่วงยังไง หลานน่ารัก ถ้าลูกผมยังอยู่ก็อายุไล่ๆกับลูกผมครับ พอออกจากโรง(พยา)บาล ผมไปรับแล้วไปส่งบ้าน” (คุณสิน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

จากข้อมูลที่น่าเสนอไปนั้นพบว่าสาเหตุสำคัญของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ที่เข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ที่คุณหน่าเป็นผู้สร้างนั้น มาจากความต้องการในการหาเพื่อน สร้างความสัมพันธ์กับคนใหม่ๆ นอกเหนือไปจากกลุ่มเพื่อนที่ตนเองมีอยู่แล้ว สิ่งที่น่าสนใจคือ สมาชิกในกลุ่มต้องทำความรู้จัก เรียนรู้นิสัยใจคอ สมาชิกภายในกลุ่มใหม่ทุกคน ก่อนที่จะนัดหมายพบปะกันในพื้นที่กายภาพภายหลัง อย่างไรก็ตามสาเหตุในการร่วมกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม อาจมีความแตกต่างกันไปบ้าง หากแต่พฤติกรรมการรวมกลุ่มกลับมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันดังจะนำเสนอในประเด็นถัดไป

3 พฤติกรรมการรวมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ

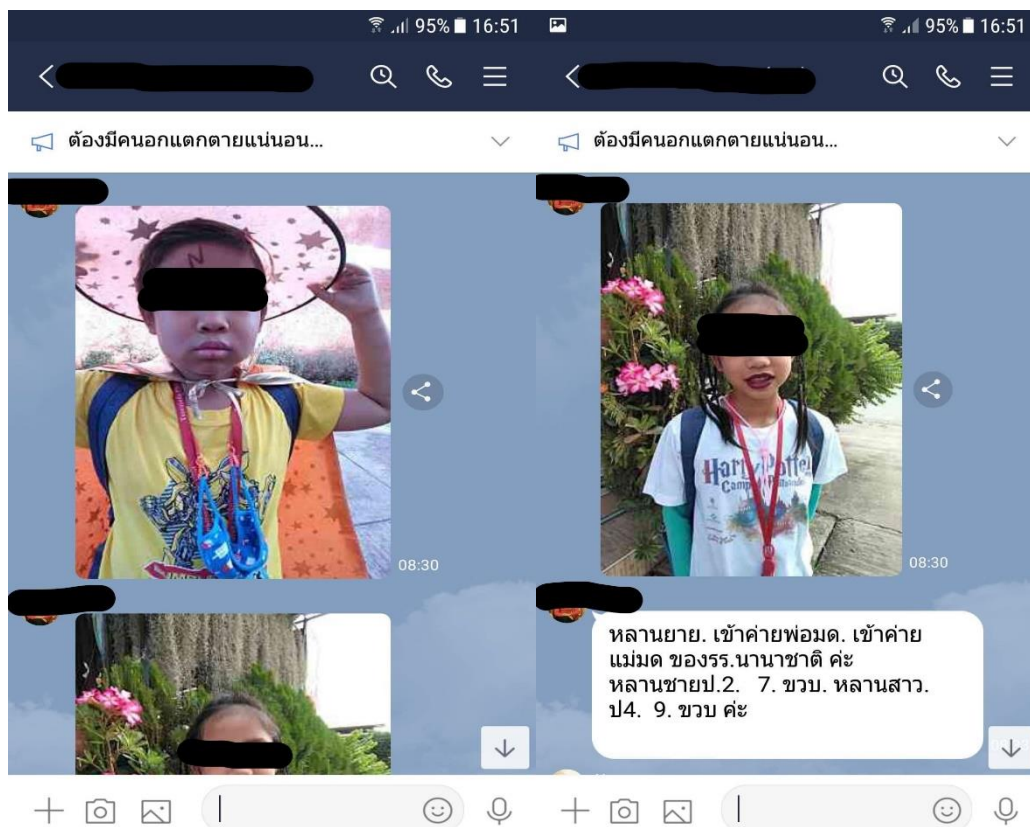
ในประเด็นพฤติกรรมการรวมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ประการได้แก่ 3.1) การส่งรูปภาพ 3.2) การส่งข่าวและสารน่ารู้ 3.3) การส่งคลิปวิดีโอ และ 3.4) การพิมพ์ข้อความสนทนา ซึ่งในแต่ละประเด็นผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ จากผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 2 บทสัมภาษณ์ รวม 4 บทสัมภาษณ์ ต่อ ประเด็น โดยเริ่มจากประเด็นการส่งรูปภาพ ดังนี้

3.1 การส่งรูปภาพ

การส่งรูปภาพของกลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองนั้น มีทั้งรูปภาพที่เกี่ยวกับตนเองและครอบครัว รูปภาพที่ส่งต่อกันมาอย่างภาพสวัสดิ์วันจันทร์ ภาพดอกไม้ ธรรมชาติ หรือแม้แต่ภาพทางการเมือง ก็มีการส่งรูปกันในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์เช่นกัน โดยแต่ละภาพที่ส่งมานั้นผู้ส่งได้มาจากหลายหลายแหล่ง ทั้งจากการถ่ายรูปของตนเองและคนรู้จัก จากการส่งต่อกันมาอีกทอดหนึ่ง หรือแม้แต่ภาพที่ได้มาจากสื่อสังคมออนไลน์

คุณทยา (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้อธิบายว่า “ส่งรูปตัวเอง กับหลานๆ ค่ะ เราไปทำอะไรก็ส่งเข้ากลุ่ม เราไปเที่ยวไหน อยากให้เพื่อนๆ เห็น บางคนไม่ได้ไปด้วย ไปไม่ไหว จะได้ดูรูปสวยๆ ที่เราถ่าย โพสต์ไปก็มีคนมาชมนะค่ะ ชมวิวค่ะ ไม่ได้ชมตัวเอง(หัวเราะ) คิดว่าดีนะค่ะเราแก่แต่เราไม่ยากให้คนอื่นมองว่าเราแก่ ที่ส่งรูปแต่งตัวสวยๆ ไปเที่ยว เพื่อนจะได้มีกำลังใจลุกขึ้นมาแต่งตัว แต่งหน้า ที่เค้าบอกผู้หญิงอย่าหยุดสวย เห็นด้วยค่ะ ตอนแรกไฟก็บอกนะว่าอย่าเอารูปลงเยอะ เดียวคนอื่นเค้าหมั่นไส้ เราก็งงใจค่ะ ความสุขของเราเอง เราไม่ได้คิดร้ายใคร ส่วนรูปหลานๆ ที่เอาลงเพราะหลานชาย หลานสาวน่ารัก เคยมางานเลี้ยงครั้งนึง เพื่อนชม

ค่ะ กลัวจะคิดถึงกัน เอาจริงให้เห็นหน้าค่าตากันบ้างว่าโตขนาดไหนแล้ว ไพล่รูปดอกไม้ บ้านเค้าต้นไม้ ดอกไม้ เยอะ คนมือเย็นปลูกอะไรก็ขึ้นงาม มิกนี่จะส่งสวัสดิ์วันนั้นวันนี้ทุกวัน ดินะตอนโควิดเราไม่ได้ไปไหน ลืมวัน ลืมคืน ได้สวัสดิ์วันจันทร์พวกนี้เตือนค่ะ ถ้ามิกไม่ลง ต้อเค้าลางแทน เขาไปหาหมิกบ่ช่วยลูกเค้าทำงาน ลงรูป ครอบครัวมิก ไปเป็นตากล้อง ลูกเค้า่นักการเมืองนะ มีหลังๆ มีรูปมื่อบด้วย เราไม่ค่อยชอบค่ะ มีทะเลาะกันในกลุ่มด้วย เครียด นอนไม่หลับ เลยไม่อ่าน 2-3 วันค่ะ” (คุณทยา, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

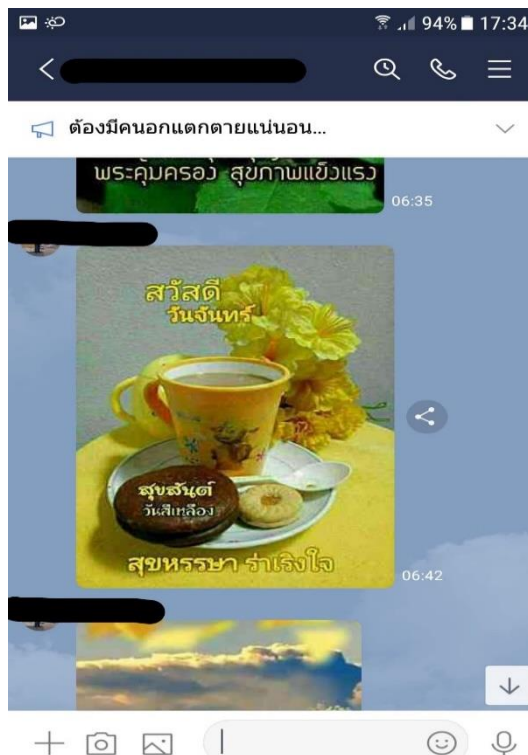

รูปประกอบที่ 9 คุณทยา (นามสมมติ) ส่งรูปหลานชายและหลานสาวตนเองลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

ส่วน คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ส่วนมากผมลงรูปครอบครัวมิกครับ เค้าจ้างเราทำงานตอนแก่ ช่วยเรา ทำนั่นนิตนี่หน่อย ตอนทำบุญพ่อแม่เขา ที่วัดนวลจันทร์ ผมก็ไปเป็นตากล้องให้เค้าถ่ายกับครอบครัว ทุกงานผมไปผมจะเอามาลง ลูกมิกเป็นนักการเมืองต้องโปรโมท ความกตัญญูต้องมี ถ้าใครเห็นนักการเมืองคนนี้ ไม่กตัญญูจะเลือกไหม เพื่อนร่วมรุ่นก็อยู่เขตลูกมิก หลายคน รูปที่ผมลงในกลุ่มก็มีรูปผู้ชุมนุม กลุ่มปลดแอก พลังบริสุทธิ์ครับ คนลงรูปการเมืองอีกคนอยู่เชียงใหม่ คนนั้นลงบ่อยู่ หลังๆ มิกเตือนให้ลงน้อยหน่อย เพื่อนทะเลาะกันเอง ผมก็ลงน้อยหน่อย มิกเตือนต้องเชื่อเขา การเมืองเห็นอยู่แล้วว่าใครผิดใครถูก บางคนไม่ได้ตามข่าวไร ไม่มีข้อมูลอาศัยความเชื่ออย่างเดียว ไม่พอ ยุคนี้เค้าไปไหนกันแล้ว มีรูปสวัสดิ์วันจันทร์ผมช่วยมิกลง วันไหนมิกไม่วาง เค้าฝากไว้ บอกว่าแก่กันแล้วกลัวลืมว่าวันไหน ช่วงโควิดนี้ต้องลงเพราะไม่ได้ไปไหนกัน จำวันไม่ถูกครับ” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

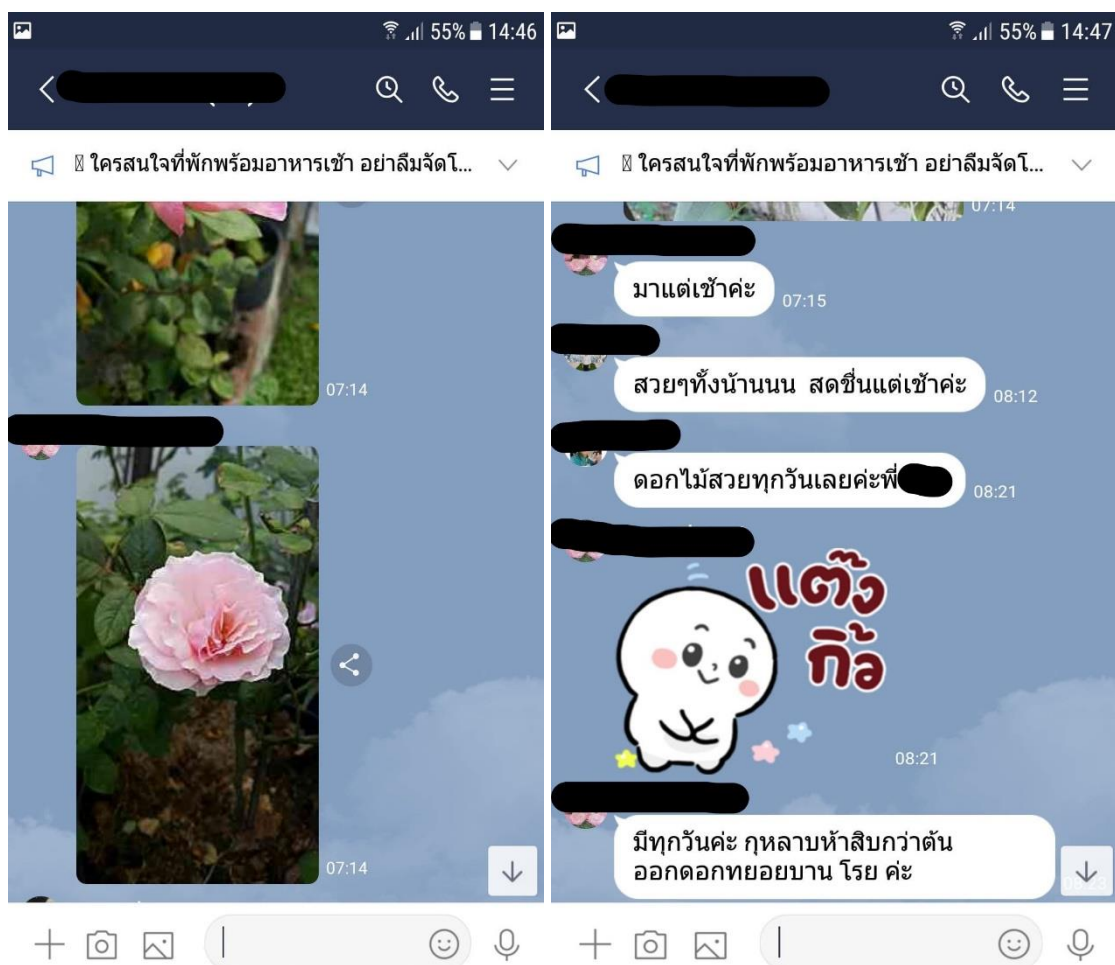
รูปประกอบที่ 10 คุณต้อ (นามสมมติ) ส่งรูปครอบครัวคุณมิกลงในในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์

รูปประกอบที่ 11 รูปสวัสดีวันจันทร์ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นการส่งภาพลงในในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ไปในทิศทางเดียวกับผู้สูงอายุกลุ่มแรก โดยเริ่มจาก คุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เล่าว่า “ภาพในกลุ่มหรือ ถ้า

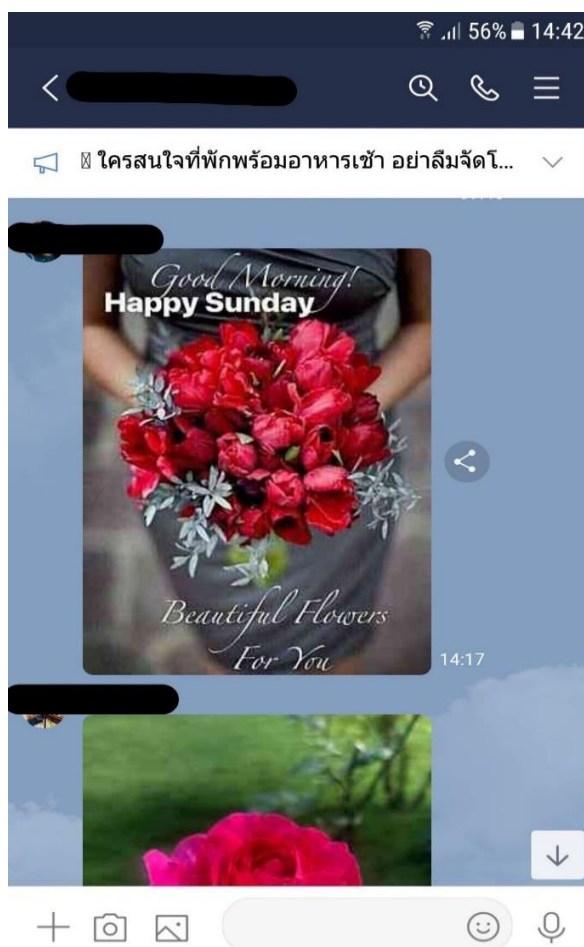
พวกสวัสดิ์วันอาทิตย์ วันจันทร์จะเป็นทิพย์นะเค้ามีเพื่อนหลายกลุ่มคงส่งต่อกันมา ป้อนนี้ชอบลงรูปอาหารกับ ปุ๊ก ทำอาหารเก่งทั้งคู่ ลูกปุ๊กเค้ามีร้านขนมด้วยนะ ลงรูปขนมตอนดึกๆ ใจร้ายมากเลยอยากทานแต่ไม่มีให้ทาน ต้องรอเช้าคะ (หัวเราะ) หมินี่รูปการเมือง มีอบจะมีตลอด นัยนี้ต้องต้นไม้ ทุ่งนา สบายตาดีนะ เราอิจนอยากมี บ้านชานเมืองมั่ง พี่พลนี่ไทเกอร์แมวอ้วน เลี้ยงแมวเป็นหมูได้ (หัวเราะ) เราชอบลงรูปดอกไม้คะ ที่บ้านปลูกไว้ เยอะ ผลัดกันออกดอก แพนเสีย ช่วงโควิดด้วยไม่ได้ไปไหน ไม่มีอะไรทำก็ดูแลต้นไม้ ดอกไม้ ทำงานบ้านไป กุหลาบนี้ซื้อเมล็ดมาปลูกเองนะ พอโตเราก้เอาเมล็ดที่ร่วงไปปลูกต่อ มีพันธุ์ซันคิงส์ สีเหลือง คริสเตียนดิออร์ สีแดง เฟรนด์ชิพสีชมพูคะ เวลาลงแล้วคนชมชื่นใจนะ ปลื้เคยมาขอเมล็ดไปด้วย ไปปลูกให้ลูกสาว สังเกตนะช่วง โควิด คนลงรูปเยอะกว่าเพราะไปไหนกันไม่ได้คะ เหงา แต่ดูเยอะๆ ก็ปวดตา ปวดแขนนะ ต้องพักไปทำอย่าง อื่นมั่ง” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

รูปประกอบที่ 12 รูปกุหลาบของคุณหน้า (นามสมมติ) และรูปประกอบที่ 13 คำชื่นชมจากสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

ในกรณีของคุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้ให้ความคิดเห็นว่า “โพสต์ภาพสวัสดิ์วันจันทร์อะไรพวกนี้คะ อยู่หลายกลุ่มทุกกลุ่มมีคนโพสต์หมดเลย กลุ่มนี้ไม่มี เคยรอนบายไม่มีใครโพสต์ เลยแชร์จากกลุ่มอื่นมา

กลุ่มนี้ค่ะ ป้ายสองได้ เหมือนเรารับหน้าที่นี้ ทุกวันต้องมาแชร์ตอนเช้าก่อนแล้วค่อยไปทำงานบ้าน ถึงมาตอบที่เค้าคุยๆ กันค่ะ พี่ต้อยเคยบอกว่า ถ้าไม่มีเรา พี่เขาไม่ทราบเลยว่าเป็นวันอะไร นี่มีโควิดด้วย ไม่ได้ไปไหนเลยไม่รู้วันรู้คืน เหมือนอยู่ถ้ำค่ะ ภาพการเมืองพี่หมีเอาโพสต์บ้างเหมือนกัน บางที่เป็นภาพคำหยาบของมือบักก็ไม่ตอบค่ะ ไม่ค่อยชอบ บางที่เราดูมากๆ เครียดนะเรื่องนี้ ยิ่งทะเลาะกันยิ่งไปกันใหญ่ค่ะ รูปที่ลงอีกก็รูปตอนไปเที่ยวกับครอบครัวค่ะ ไปต่างจังหวัดบ้าง ต่างประเทศก็ไป มีแต่คนมาถามคุ้มไหม ไปยังไง ค่าใช้จ่ายเท่าไร กลายเป็น guru เรื่องเที่ยวเลย แต่ช่วงนี้โควิดไม่ได้ไปต่างประเทศนานแล้วค่ะ ไปแต่ในประเทศ เดียวกลางเดือนหน้า (ธันวาคม) ก็ไปเที่ยวกันแล้วค่ะ ช่วยพี่หมีกับพี่ปักจัดโปรแกรมว่าไปไหนบ้าง ในกลุ่มพี่ปักจะโพสต์รูปอาหาร รูปขนมร้านลูกสาว พี่ป้อนโพสต์รูปอาหารที่ทำทุกวัน พี่หน้ารูปกุหลาบรูปดอกไม้ พี่ปลีรูปสวนในบ้าน ตอนนี้แกจัดสวนใหม่ ผู้ชายโพสต์น้อยค่ะ พี่นัยโพสต์รูปทุ่งนาแถวบ้าน แกอยู่หนองจอกเนอะยังมีนา หลายคนชอบนาเขียวๆ พี่พลนี่รูปแมวเลย เจ้าไทเกอร์ อ้วนน่ากอด พอใครโพสต์ก็ไปชม ไปชวนคุยค่ะ ยิ่งตอนโควิดโพสต์กันเยอะเลยจะไปไหนไม่ได้ เล่นกันจนแสบตา น้ำตาไหลก็มีค่ะ อย่างพี่หน้า ต้องไปหาหมอ ได้น้ำตาเทียมมาหยอดเลยค่ะ บางที่เราเองก็ปวดแขนนะ ถือเล่นนานๆ ค่ะ ต้องไปพยายามทา บางทีทานยาคลายกล้ามเนื้อด้วยค่ะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

รูปประกอบที่ 14 รูปสวัสดิ์วันอาทิตย์ที่คุณทิพย์(นามสมมติ) ส่งให้สมาชิกในกลุ่ม

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นพบว่าการส่งรูปภาพกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นรูปภาพจากการใช้ชีวิตประจำวันของตนเอง ที่ตนเองทำงานอดิเรกอาทิ ภาพอาหารที่ตนเองทำ ภาพขนมที่ร้านของลูกสาว ภาพไปงานทำบุญ ภาพดอกไม้ที่ตนเองปลูก หรือภาพวิวทิวทัศน์ ณ สถานที่พักอาศัยของตนเองหรือแม่แต่ทิวทัศน์จากสถานที่ที่ตนเองไปท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีภาพสวัสดีวันต่างๆ ที่ส่งต่อกันมาจากกลุ่มอื่นๆ ได้ถูกผู้สูงอายุนำมาโพสต์ในกลุ่มเช่นกัน อย่างไรก็ตามภาพการเมืองที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนำมาโพสต์นั้น ก็มีการบันทึก หรือแชร์ภาพดังกล่าวมาจากเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่นเช่นกัน เป็นจุดบ่งชี้ว่า ผู้สูงอายุที่โพสต์เรื่องการเมืองก็ได้เรียนรู้วิธีการใช้แอปพลิเคชันอื่นในช่วงเวลาว่างเช่นกัน อีกทั้งภาพทางการเมืองดังกล่าวอาจทำให้สมาชิกที่มีทัศนคติทางการเมืองไม่ตรงกันเกิดวิวาทะระหว่างกัน จนนำมาสู่ภาวะความเครียดของสมาชิกในชุมชนได้ ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือการโพสต์รูปภาพในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเสี่ยงไม่สามารถเดินทางไปสถานที่ต่างๆ ได้เพราะเป็นกลุ่มผู้มีความเสี่ยงสูง จึงโพสต์รูปงานอดิเรกของตนเองลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์มากขึ้นแต่จากการจ้องหน้าจอเป็นเวลานานก็ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพอย่างการแสบตา ตาแห้ง ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เช่นกัน นอกเหนือจากรูปภาพที่ได้นำมาแบ่งปันกันในกลุ่มแล้ว ยังมีการส่งข้อมูลข่าวสารหรือสาระน่ารู้ในชีวิตประจำวันให้กันในกลุ่มอีกด้วย

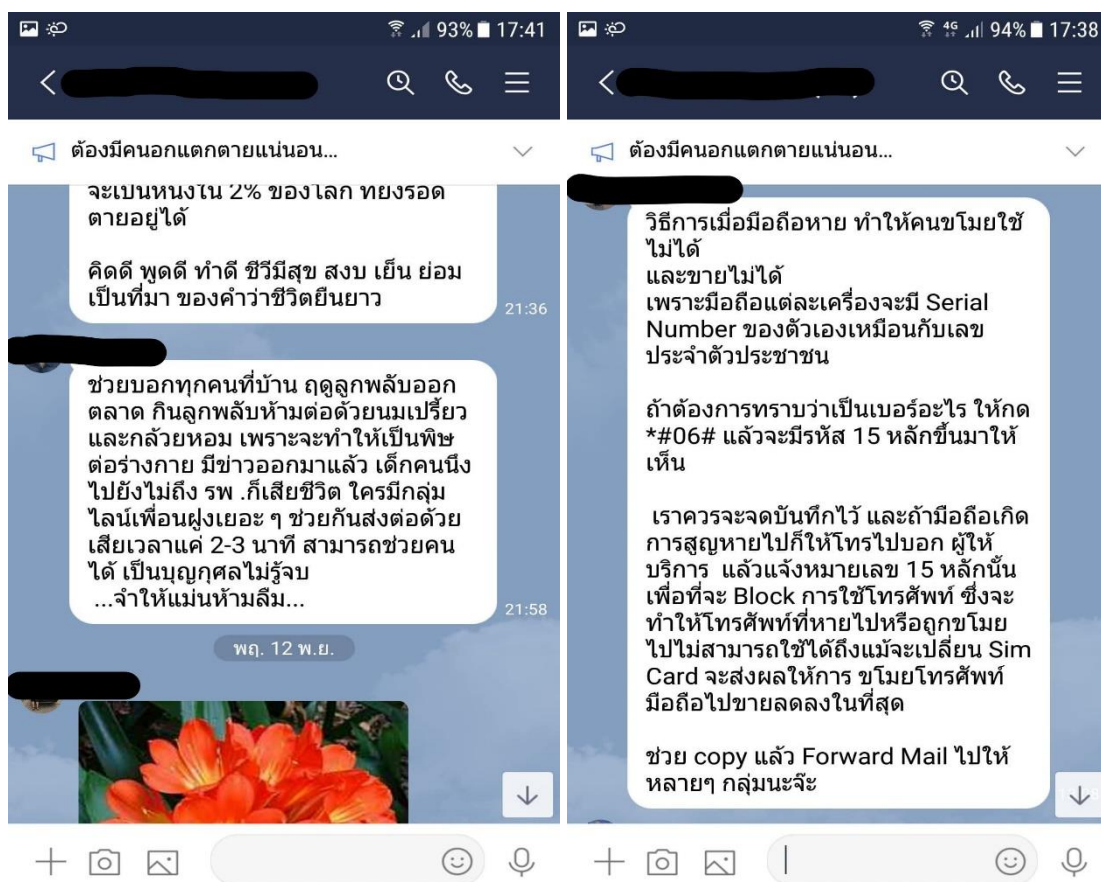
3.2 การส่งข่าวและสาระน่ารู้

การส่งข่าวและสาระน่ารู้นั้น เป็นการนำข่าวหรือสาระน่ารู้ในรูปแบบข้อความ จากแอปพลิเคชันอื่นอย่าง เฟซบุ๊ก V chat ทวิตเตอร์ ที่ผู้สูงอายุมิบัติของตนเองอยู่ หรืออาจแชร์มาจากกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มอื่นที่เป็นสมาชิก รวมถึงแชร์มาจากเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงอย่างพันทิปก็ได้

กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มแรกอย่างคุณเล็ก (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “เพื่อน(ในแอปพลิเคชันไลน์) กลุ่มอื่นส่งมา ก็ส่งต่อในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก) มีเรื่องสุขภาพ กินอะไรดี อะไรไม่ดี ระวังโควิดยังไง อันนี้เล็กลงบ่อย เรื่องมือถือ เรื่องออกกำลังกาย สลับกันลง มีต้ม ต้ม มิก ข่าวการเมืองต่อลงคะ เรื่องชวนไปร้องเพลง เล่นโยคะต้องหย่าคะ ที่เล็กลงเรื่องกิน อาหารสำคัญ เราแก่แล้วไม่รู้กินอะไรไม่ได้ ต้องระวังคะ อย่างที่แชร์วันนี้ เรื่องลูกพลับไม่ให้กินกับกล้วยหอม นมเปรี้ยว เราไม่รู้มาก่อนเลยนะ ในกลุ่มชอบกินลูกพลับหลายคนหงกับต้มก็ชอบ ต้มเค้ากินยาคุลท์ทุกวัน เลยริบลอง อันตรายคะ ช่วงนี้เข้าออกโรง(พยา)บาลยังกะบ้าน เรื่องผงชूरสก็เคยลงนะคะ ไกล่ตัว กินมากเป็นมะเร็ง ผักกาดดอง ไข่เยี่ยวม้า เวลาเราทานข้าวต้มใช้ไหมคะ ผงชूरสทั้งนั้น ในกลุ่มเราเป็นมะเร็งหลายคน ปีที่แล้วมุกก็ให้คีโม ฉายแสง ต้องระวัง” (คุณเล็ก, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

เช่นเดียวกับคุณต้ม (นามสมมติ) อายุ 72 ปี “ผมแชร์เรื่องมือถือ ชาร์จแบต เรื่องไกล่ตัว อย่างมือถือ ในกลุ่มไม่ค่อยรู้ เดือนก่อนต้องเพิ่งทำหาย แล้วตามไม่ได้ แจ้งตำรวจไม่ได้คืนหรอก ต้องจดรหัส (Serial number)

ไว้แล้วโทรไปแจ้งเครือข่าย เราต้องป้องกันตัวเอง แยกแล้ว ความจำไม่ดี อย่างผมจดไว้ในกระเป๋าตั้งเลย เราไม่รู้ อะไรเกิดขึ้น ไปเที่ยวไปไหน วางลืมไว้ ได้ตามเจอ เรื่องแบบนี้ต้องรู้ไว้บ้าง ไปต่างจังหวัดผมก็ช่วยนะใครทำอะไร (เกี่ยวกับแอปพลิเคชันหรือสมาร์ตโฟน)ไม่ได้จะถามผม ไม่ก็มิก ที่ลงข่าว ถ้าการเมืองก็ต้อ หลังๆ น้อยลง ทะเลาะกันเอง มีคนมาบ่นเหมือนกันไม่อยากจะเข้ามาอ่านสองสามวัน เครียด เรื่องสุขภาพต้องเล็ก อ่านจนไม่กล้ากินอะไร (หัวเราะ) นั่นกินไม่ได้ นี่กินไม่ได้ บางเรื่องเราเชื่อไว้ไม่เสียหาย อย่างผมขอรสนี้เรารู้ว่าไม่ดี แต่ผลไม่อะไร ไม่ให้กินกับอะไรอันนี้เพิ่งรู้ ได้ระวังตัว” (คุณตัม, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

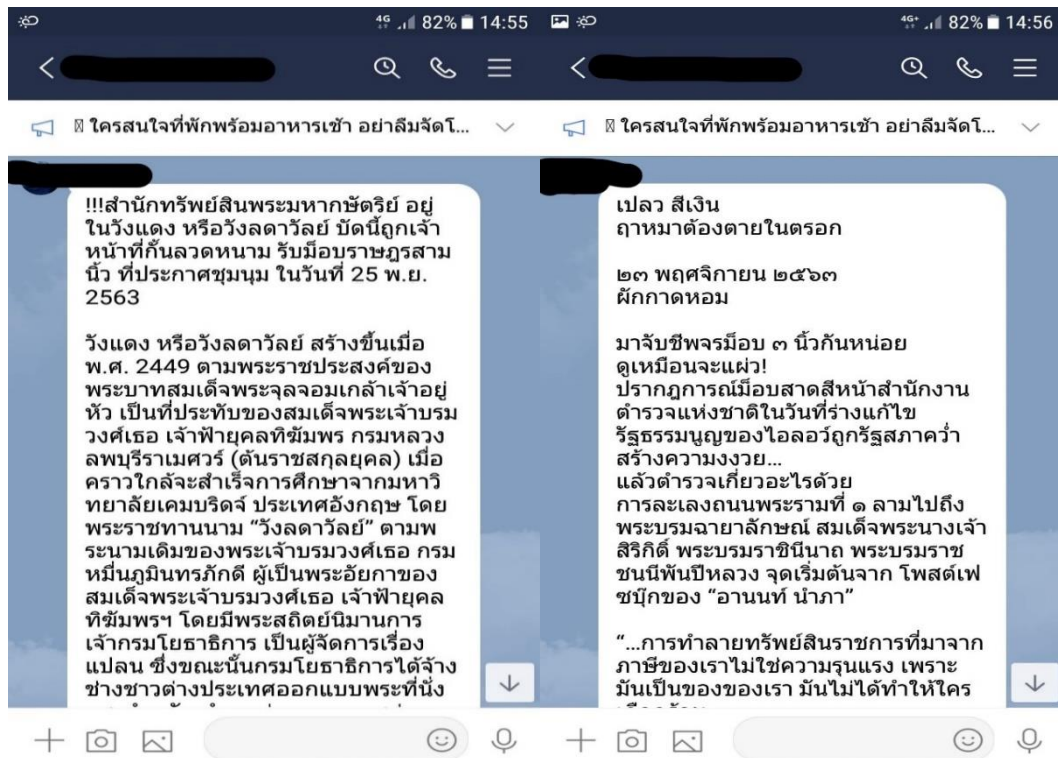

รูปประกอบที่ 15 และ 16 การแชร์ข่าวและสารระนำรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง คุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ช่วงนี้(พฤศจิกายน 2563)การเมือง แรงแชร์ข่าวการเมืองมากหน่อย มี 2 ฝ่ายคะ มองไม่ตรงกัน มีเรากับทิพย์ที่โพสต์ข่าวคนละแนว ทิพย์เค้าเลื้อยเหลือิง เราอยู่ฝ่ายเยาวชนคนรุ่นใหม่ ข้อเสนอผู้ชุมนุมน่าสนใจ เราไปตามจากในทวิตเตอร์ เหมือนคนละโลกกับในเฟซบุ๊กเลยคะ ดูอันทวิตไหนน่าสนใจ ไม่แรงไปก็แคปลงกลุ่มคะ เคยลงพลาตก็ทะเลาะกัน ป้อนมาเดือนก็เลยกรองตีๆ คะ ตอนนั้นเครียด นอนไม่หลับเลย เหมือนเป็นต้นเหตุ ส่วนลินจะไฮเทค สมาร์ตโฟนออกใหม่ วิธีดูแล ชาร์จแบตยังงี้ถึงถูก มีแจกสติ๊กเกอร์คะ ช่างไปหามา คนเค้าสนใจด้านนั้น กลายเป็นที่ปรึกษาด้าน IT ของกลุ่มไปเรียบร้อยคะ ส่วนปลีจะแนวสาระ อย่างตอนมีข่าวผู้ชุมนุมจะไป(สำนัก)ทรัพย์สิน(ส่วน

พระมหากษัตริย์) ที่เปลี่ยนไป SCB แทน ก็จะมาละ ประวัติ(สำนัก)ทรัพย์สิน(ส่วนพระมหากษัตริย์) ช่วงมีโควิด ก็เอาเรื่องโรคระบาดมาลง ส่วนพลจะเป็นเรื่องแมว ของเล่นแมว แมวห้ามกินอะไร ทิพย์เค้าจะหาแมวมาเลี้ยง เหมือนกัน ลูกสาวคนเล็กเค้าไปทำงานต่างจังหวัดที่หลายวัน กลางคืนอยู่คนเดียวคงเหงา บ๊องจะเป็นเรื่องอาหารนะ คนทำอาหารอยู่แล้ว เป็นสูตรอาหาร ประโยชน์ของผัก ผลไม้คะ บางทีปู้ก็ช่วยโพลด์ คนทำอาหาร ทั้งคู่ นัยจะเรื่องรถ ดูแลรถ เราผู้หญิงขับอย่างเดียว ไม่ต้องดูอะไร พอนัยโพลด์เราก็ออ ตอนติดไฟแดงไม่ควรเข้าเกียร์ P ควรเข้าเกียร์ N แบบนี้คะ หรือเวลาจอดรถที่บ้านดับเครื่องต้องปรับความเย็นแอร์ไปที่น้อยสุด พอสตาร์ทเครื่องค่อยปรับ ดีนะเรามีโพลด์หลายๆ เรื่องได้ความรู้ ใช้กับตัวเอง ไม่ก็เอาไปแชร์ต่อในกลุ่มอื่นได้คะ” (คุณหมี่, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

ในขณะที่คุณป्ली (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เราชอบโพลด์พวกประวัติศาสตร์ เรื่องเก่าๆ ค่ะ อย่างโควิดมา เราก็โพลด์โรคระบาดในประวัติศาสตร์ โรคห่าบ้าง กาฬโรคบ้าง เขาก็มีวิธีการจัดการของเขาคะ พี่หมี่ต้องข่าวการเมืองคะ ในทวิตเตอร์ แกเซฟมา บางอันแรงไปคะ ทิพย์ก็จะอีกแนว เสื่อเหลียงสถาบันฯ แต่ของทิพย์แชร์มาจากในเฟซ(บุ๊ก)ซะส่วนใหญ่ บางทีแรงมากเราต้องบอกพี่บ๊อง ให้ช่วยเตือนหน่อย ทะเลาะกันเปล่าๆ ค่ะ เครียด นอนไม่หลับก็มี ส่วนพี่พล เป็นทาสแมวคะ น้องไทเกอร์ โพลด์เรื่องแมว แกบอกเผื่อบ้านใครมีแมวจรมาขอข้าวได้รู้ว่าจะเข้าหาอย่างไร ไม่ให้โดนข่วน นัยจะโพลด์เรื่องรถคะ ดูแลยังไง ขับยังไงให้ประหยัดน้ำมัน บางทีเราก็กส่งให้ลูกสาวคะ เขาขับรถ แพนเขาก็ไม่ค่อยรู้ รถเป็นอะไรบอก แม่ถามน้ำนัยให้หนูหน่อย นัยเป็นช่างประจำกลุ่มคะ (หัวเราะ) พี่ลีนก็เป็นช่างคะ ช่างโทรศัพท์ (สมาร์ทโฟน) ใครมีปัญหาเรื่องนี้ต้องถามพี่ลีน ที่แกโพลด์ก็เรื่องเสียบสายชาร์จ ดูแลแบตเตอรี่โทรศัพท์ (สมาร์ทโฟน) ยังไง ไปจนถึงโหลดสติ๊กเกอร์ฟรียังงั้น อันนี้ทุกคนชอบมากคะ เหมือนหลายคนไม่อยากจะถามลูกตัวเอง กลัวลูกรำคาญ เกรงใจลูกเราเองก็เหมือนกันคะ ต่อยเค้าชอบโพลด์ภาพราศีไฉนช่วงนี้จะรวย เราก็รอนะเมื่อไหร่จะถึงราศีเราสักที พี่บ๊องกับพี่ปู้ก็จะโพลด์เรื่องอาหาร กินอะไรสุขภาพดี ป้องกันโรค เพิ่มภูมิคุ้มกัน มีประโยชน์นะคะ ได้เอามาใช้อายุมากแล้วต้องดูแลตัวเอง ไม่อยากเป็นภาระลูกสาว ยังมีโควิดก็ต้องระวัง” (คุณป्ली, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

รูปประกอบที่ 17 และ 18 การแชร์ข่าวและสารระนำรู้ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

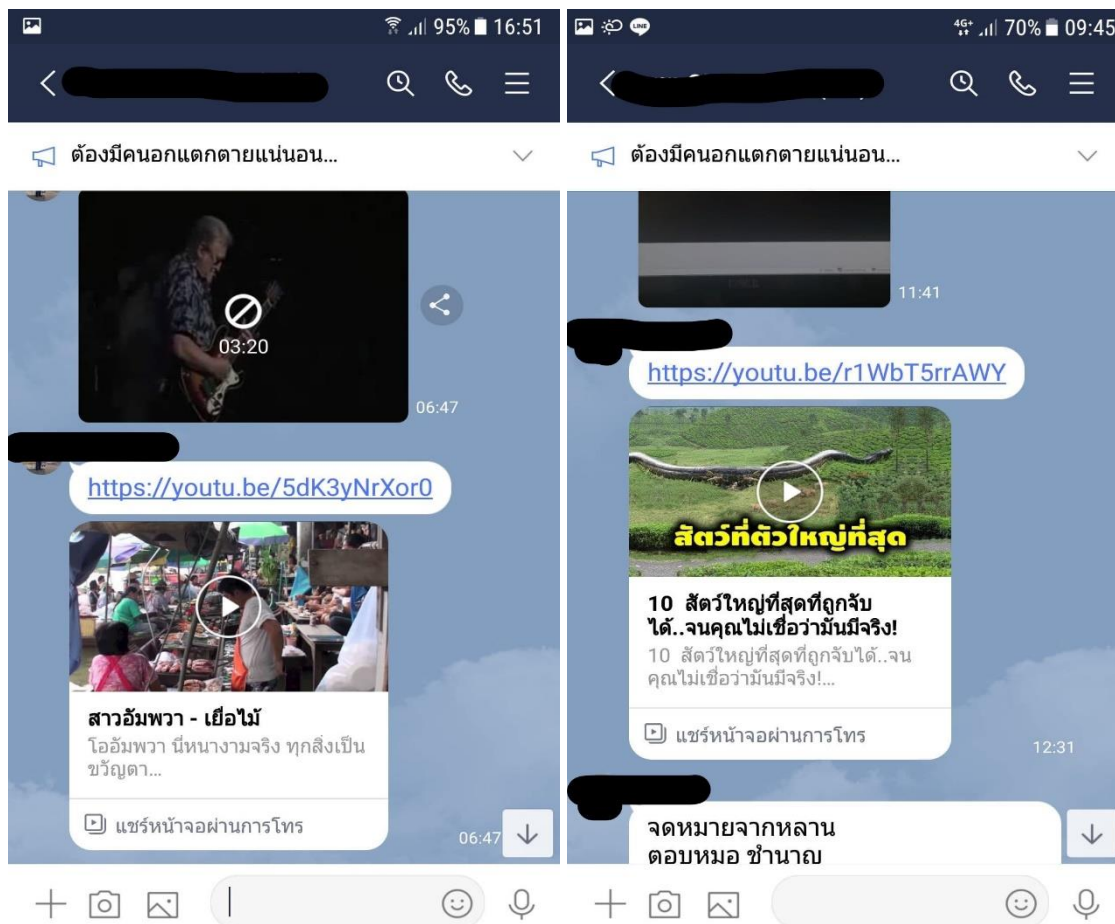
จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นพบว่า ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีการแชร์ข่าวสารและข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของสมาชิกในกลุ่ม ทั้งเรื่องข่าวการเมือง ประวัติศาสตร์ สารระนำรู้เรื่องของอาหารเพื่อสุขภาพ ป้องกันโรคร้าย เสริมภูมิคุ้มกัน โดยเฉพาะช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 การดูแลรถยนต์ สมาร์ทโฟน และการดูแลรักษา เทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือแม้แต่เรื่องแมว ทั้งนี้การแชร์ข่าวเรื่องการเมืองของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มที่มีทัศนคติทางการเมืองที่ไม่ตรงกัน นำมาซึ่งความขัดแย้งกันในกลุ่ม แต่ก็มีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้คอยไกล่เกลี่ยให้ความขัดแย้งนั้นลดลงเพื่อให้สมาชิกในชุมชนผ่อนคลายความตึงเครียดซึ่งส่งผลต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชน อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มที่เกิดขึ้นในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การส่งคลิปวิดีโอ

3.3 การส่งคลิปวิดีโอ

การส่งคลิปวิดีโอเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจให้กับผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มเป็นอย่างมาก เพราะคลิปวิดีโอมีทั้งภาพเคลื่อนไหวมีเสียงประกอบ อีกทั้งยังมีระยะเวลาของคลิปไม่มากนัก ซึ่งเนื้อหาของคลิปวิดีโอที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มโพสต์ลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์นั้น มีความหลากหลาย เช่น การเมือง เทคโนโลยี สุขภาพ สารคดี เพลง เป็นต้น คลิปวิดีโอเหล่านี้ผู้สูงอายุบางท่าน ได้ค้นหาในเว็บไซต์ยูทูป หรือบางท่านอาจแชร์ต่อกันมาจากกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มอื่นที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ก็ได้

คุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก ได้แสดงทรรศนะในประเด็นดังกล่าวว่า “ในกลุ่มพวกผู้ชายจะส่งวิดีโอกัน ผู้หญิงไม่ค่อยส่ง ชอบฟังเพลง เพลงเก่าๆ เอามาลง เพราะนะ เมื่อก่อนเราฟังวิทยุได้ใช้ใหม่ แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว อยู่กลุ่มนี้ สักเค้าจะส่งเพลงกังหันต้องลม กลิ่นราตรี ขอให้เหมือนเดิม ของสุนทราภรณ์ เพลงขอให้เหมือนเดิมดังมากนะสมัยนั้น เพลงของเยื่อไม้ก็มี เคยถามสักเอามาจากไหน เขาบอกยู่ทูป เราเลยถามแฟน แฟนเค้าเลยเข้าให้ดูสอนให้ส่งต่อเข้าในกลุ่ม ตอนหลังเลยช่วยสักหาเพลงลงกลุ่มคะ ไพทยา ก็মনะว่าเพราะดี ไม่ได้ฟังนานแล้ว เพลงเดี๋ยวนีฟังไม่เพราะ คงแก่แล้ว ตามไม่ทันแล้ว ในกลุ่มมีต่อโพสต์วิดีโอการเมือง ด่ากันเสียๆ หายๆ ไม่อยากฟัง ไม่ชอบ ถ้าเห็นไม่กตดูเลย อย่างมุกนี้ชอบส่งหมา วิ่งไล่กัน เพลินดี เป็น เด็ก เป็น สัตว์ก็มีนะ ดูเพลินๆ กัน อันไหนดี เราส่งให้แฟน แฟนก็ส่งต่อกลุ่มเค้า ทหารเรือ ต้มจะมีพวกออกกำลังกายเบาๆ เหมาะกับเรา อันไหนไม่ยากเราก็ทำตาม กระตุกกระเดี้ยวไม่เหมือนก่อนจะให้กระโดดโลดเต้นเหมือนสาวๆ ไม่ไหวแล้วคะ มิกมีโพสต์(เรื่องเกี่ยวกับ)มือถือ กตตรงไหน ทำยังไง เราก็ดูตามนะ ทำได้บ้างไม่ได้บ้าง อาศัยถามแฟนเอาคะ ที่ใช้ได้ มีพวกเสียบ(ชาร์จ)มือถือยังไงให้ไฟเข้า วางยังงั้นทางไหน ดินะกลุ่มนี้มีอะไรช่วยๆ กันคะ ไม่เหงา อยู่กับแฟน แฟนก็เล่นกลุ่มเค้า เราก้เล่นกลุ่มเรา” (คุณพิม, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

คุณกึ่ง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “วิดีโอหรือคะ ในกลุ่มมีพวกเพลงเก่าๆ นะ ชอบฟังคะ เมื่อก่อนสักเค้าเอาลง เดี๋ยวนีพิมเค้าเอาลงเป็นแล้ว พิมเค้าเต้นลีลาชนะกับแฟนเค้า(คุณที่เป็นทหารเรือนะ สูงหล่อเลย ชอบเต้นกันทั้งคู่ สโมสรทหารเรือ (ราชนาวีสโมสร) เค้ามีเต้นลีลาด้วย ยังไปดูเค้าเต้นอยู่เลยคะ แต่เราชอบฟัง ชอบดูนะ ไม่ชอบเต้น ส่วนวิดีโอหมาแมวเนี่ย มุกเค้าเอาลง เค้าชอบเลี้ยงหมา เมื่อก่อนเลี้ยง 5 ตัว เพิ่งคุยเมื่อวันก่อน มีแมวมาอยู่ด้วยอีกแล้ว ถ้าพวกวิดีโอการเมืองนี่ต่อเอาลง ไม่ชอบ เด็กก้าวร้าว เอามาลงแต่ละอันฟังไม่ได้เลย กตเข้าไปดูทีนึง ไม่ดูเลยคะ อ้อ มีพวกทะเลิ่งนะ เอาวีดิโอไปมาลง น่าเกลียด เราอยู่กับลูกชายกตเปิดบับ ผู้หญิงร้องออกมาเลย ลูกชายเค้าขำนะ เราไม่ขำ อาย เลยบอกมิก เค้าเป็นประธานรุ่น ว่าอย่าให้คนเอาวีดิโอพวกนี้ลง ผู้หญิงอยู่กันเยอะ แก่แล้ว ทำตัวเป็นเด็ก คีคคะนองหรืออะไร หลังจากนั้นไม่มีใครเอาลงละ เห็นเค้าบอก ไปส่งกันแต่กลุ่มผู้ชายแล้ว เค้ามีอีกกลุ่มนึง เจ็ดสิบกว่าแล้วยังไม่ปล่อยวางกันอีกนะ ที่ชอบดูวิดีโอจะมีพวกที่เค้าทำเป็นที่หนึ่งที่สองถึงสิบคะ ทำเป็นลำดับ เรื่องสัตว์ เรื่องผี เรื่องที่เทียว เพลินดินะ ได้ความรู้ด้วย บางเรื่องเราอยู่มา เจ็ดสิบกว่าปียังไม่เคยเห็น มาเปิดดูเปิดตาเอาตอนนี้ กลุ่มนี้ดินะคะ ไม่รวมเรื่องทะเลิ่ง ดูวิดีโอเพลินๆ ตอนนี้อยู่ลูกชายสอน เลยช่วยมิกเค้าเอาลงกลุ่มมั่ง ถ้าเจออันไหนมีลำดับนั้นเราเอาลงเองคะ” (คุณกึ่ง, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

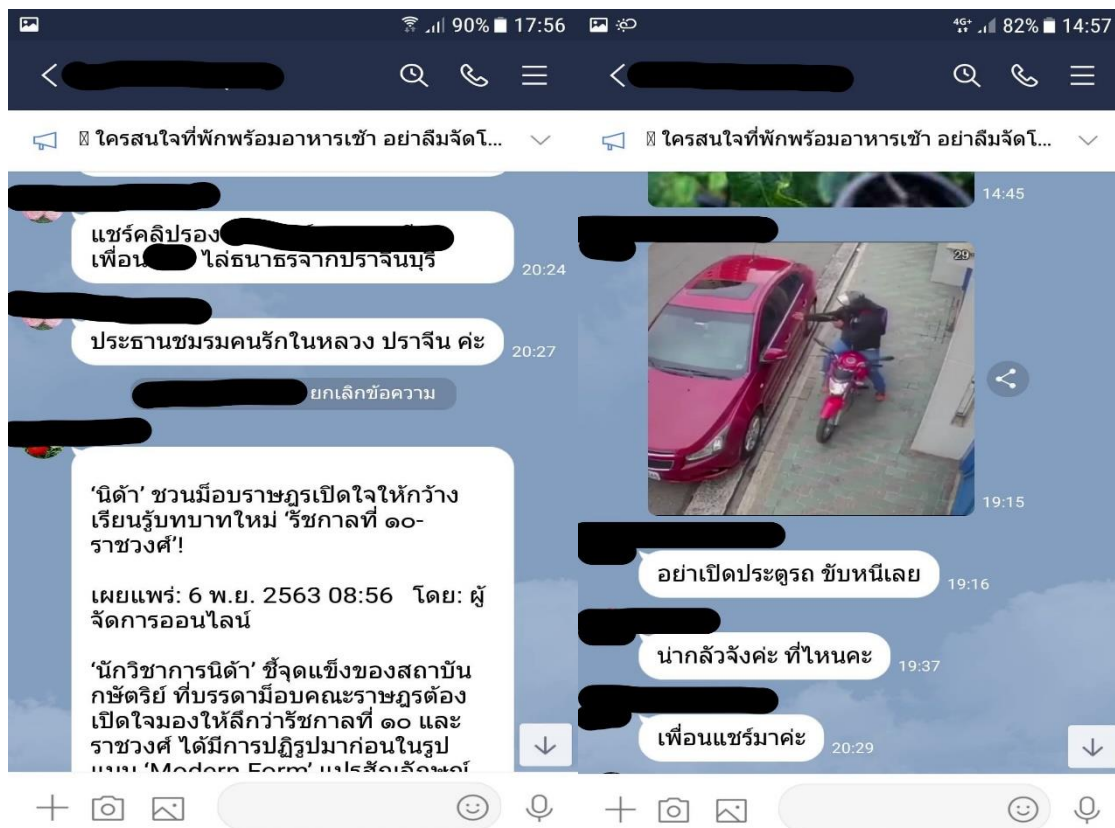

รูปประกอบที่ 19 การแชร์คลิปวิดีโอเพลงของเยื่อไม้และรูปประกอบที่ 20 การแชร์คลิปวิดีโอจัดอันดับ โดยคุณกั้ง(นามสมมติ)

ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองก็มีการนำคลิปวิดีโอโพสต์ลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของตนเองเช่นกัน ดังกรณีของคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า “วิดีโอที่โพสต์มีเยอะค่ะ พวกการเมืองนี่หมึกับทิพย์ บางทีหมึเค้าโพสต์เยอะไป คนในกลุ่มก็ไม่โอเคนะค่ะ เขาเครียดกัน พอหลายครั้งเข้า เราเคยโพสต์คลิปเพื่อนของเพื่อนไล่อารชชะเลย แล้วบ๊อแนค้ำคงไปเตือนหมึ แล้วมาคุยกับเราขอให้ลบคลิปที่ไล่อารชออกจะได้ไม่กระทบกระทั่งกัน เราก็โอเค ไม่อยากให้เรื่องยาว เอาเวลาไปดูกุหลาบดีกว่า พวกปู้ก บ๊อแนโพสอาหาร ช่างไปหาคลิปมา ทำพาย ทำสปาเก็ตตี้ นี่เคยแซวปู้กนะ ปู้กทำสเต็ก ทำสปาเก็ตตี้ทำไม่ถ่ายตอนตัวเองทำแล้วเอาคลิปลงยูทูปละ เป็นวิทยาทาน แถมได้โปรโมทร้านลูกสาวด้วย เค้าว้าไม่กล้าถ่าย ครัวยังไม่ได้ทำใหม่ ด่าบ๊อเห็นว่าคุณสาวคนเล็กเก็บเงินทำบ้านใหม่อยู่ คงได้เห็นคลิปปู้กแน่นอน รอดติดตามนะค่ะ ต่อยนี้คลิปดูดวง หมอลักษณ์มาก่อนเลย นัยนี้คลิปโปรโมทอู่ตัวเอง ลูกชายเค้าถ่าย แต่มีพวกเคล็ดลับการดูแลรถด้วยนะ ยังเคยแชร์ให้เพื่อนที่ทำงานเก่าเลยคะ เค้าวอยู่แถวมีนบุรีได้ไปซ่อมอยู่ ช่วงโควิดนี้มีคลิปเซ็ตรถยังให้สะอาดเบาจะไม่เสีย บางทีเราไม่รู้เนาะก็เอาแอลกอฮอล์เซ็ทหมด เบาะต่างเลย เคยบ่นทำไมไม่ส่งมาเร็วกว่านี้ (หัวเราะ) พลนี้โพสต์คลิปหมาแมว ยังเคยแซวให้เอาคลิปไทเกอร์ลงจะได้เป็นเซเลบในยูทูป สร้างเพจอะไรให้เป็นเรื่องเป็นราว เรา

ยังคิดทำเลยคะ ถ่ายการปลูกกุหลาบนี่ละ ตั้งแต่เพาะเมล็ดเลย ดูการโตทุกวัน มีแนะนำพันธุ์ ตอนกิ่ง ทาบกิ่ง ไม่รู้ใครจะสนใจรีเปล่านะ ปลีนี้นี่ศิลปะประวัติศาสตร์ เดียวมาละพระเจ้าแผ่นดินอยุธยา สุขุขทัย มีหมดยันโรคระบาด บางทีมีศิลปะเตือนภัยนะ เพื่อส่งมาเราเลยเอามาโพสต์ในกลุ่ม แต่ละคน ขับรถคนเดียวทั้งนั้น หมီးเอ๋ย ปุกเอ๋ย น่ากลัวคนเดียวนี้ ในศิลปะจอตลอดอยู่ มอเตอร์ไซด์มาจอดเอาป็นจ่อ ถ้ายอมเปิดกระจกอะไรอันตรายมาก เลยบอกว่าถ้าเจอเหตุการณ์แบบนี้ให้ขับหนีเลยคะ ลินจะเป็นศิลปะเที่ยว นำไปหลายที่นะ แปลกๆ ทั้งนั้น ค่าไม่ตามกระแส ไปแล้วเห็นอะไรเยอะ จัดทริปเดือนหน้าจะให้เขาเป็นไกด์ กับคลิปเทคโนโลยี สมาร์ทโฟน เราไม่ทันเลย ในกลุ่มใครมีปัญหาเรื่องนี้ชื่อแรกที่นึกถึงคือลินคะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

คุณลิน (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “พี่ปุกชอบลงคลิปทำอาหาร ผมก็เชียร์ให้พี่ปุกเค้าโพสต์คลิปทำอาหารลงยูทูปนะ เมื่อมีรายได้เพิ่มคนกดไลค์ ได้ค่าโฆษณาอีก แกบอกรอริโนเวทคร่ำก่อนแล้วค่อยว่ากัน ผมอาสาไปถ่ายคลิปให้ ผมชอบเที่ยวไง พอรู้มุม รู้ฉาก บางทีไปเพชรบุรี ผมก็ถ่ายรูปถ่ายคลิปนะ ให้อารมณ์ต่างกับที่เขาโพสต์ๆ ในยูทูป อันนี้สดกว่า เห็นมุมมองที่หลายคนไม่เห็น ไปร้านที่คนพื้นที่แนะนำ ไม่ไปร้านที่คนกรุงเทพฯ กิน อันนั้นไม่อร่อย หรือวัดมีแต่คนไปวัดดั่งๆ เราไปวัดไม่ดั่ง อย่างนี้แล้วโพสต์ลงกลุ่ม หลายคนชอบนะ บอกจะไปเที่ยวตามรอยผม ให้เป็นไกด์ พี่ปุกนี่ก็โพสต์คลิปทำอาหาร แกชอบทำอาหารไทย พี่ปุกทำอาหารฝรั่ง ตอนนี้มีสองแม่ครัวละ หากคนที่สามอยู่ จะได้เป็นสามแม่ครัว (หัวเราะ) แกโพสต์พวกผัก ผลไม้ อันนี้ช่วยอะไร ในกลุ่มบางคนนอนตึกกัน แกก็โพสต์คลิปผัก ผลไม้บำรุงสายตาครับ ไม่รู้ช่วยได้แค่ไหนนะ หมอ(ดู)ต้อยนี่คลิปดวง แก่ชง นัยนี้โพสต์คลิปโปรด ผมชอบดูนะ ถ้าไม่โปรโมทตัวเองมากไป แต่ยอมรับ เขาเก่งจริง ลูกเขาด้วย พี่หมีนี่การเมืองจัด คลิปแรงๆ ทั้งนั้น หลังๆ น้อยลง พี่ปุกบอกพี่ป้อนเตือน เดียวทะเลาะกัน ทิพย์ก็ไชย้อยนะ เลื้อยเหลือ้ออ้อยเลย พี่หน้าอีกคน เพิ่งรู้แกไม่ชอบคลิปพี่หมี่ แกโพสต์คลิปเพื่อน(ของเพื่อน)แกไลธนาธรตอนไปหาเสียง ผมเป็นพี่หมี่คง งง นะ เพราะแกไม่มีท่าทีเลย แกนิ่งๆ โพสต์รูป โพสต์คลิปสวน(ดอก)กุหลาบอยู่ๆ โพสต์คลิปตุ้มเลย ทีเดียวจบ เห็นทิพย์บอกว่าพี่หมี่เขาเครียด นอนไม่หลับไปช่วงนึงเลย พี่พลนี่สัตว์เลี้ยงแสนรักเลย หมา แมว ต่อไปไม่รู้จะมีกิ้งก่า แมงมุมรีเปล่า (หัวเราะ) ปลีเจ้าแม่ประวัติศาสตร์ ไล่มาหมด สมัยไหนสมัยไหน ตอนนี้ สุขุขทัย อยู่ชยาละนะ ใกล้เข้าธนบุรีละ ต้อยจะเงิบๆ ไม่ค่อยโพสต์ นานๆ โพสต์เรื่องดวงทีนึ่ง สาวๆ เค้าชอบ กลุ่มนี้เพลินนะผมว่า หลากหลายแต่เข้ากันได้ เคยคิดว่าผมต้องอยู่คนเดียวแล้วตอนแก่ แต่ตอนนี้มีเพื่อน มีอะไรให้ทำด้วยกัน ไม่เหงาครับ ” (คุณลิน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

รูปประกอบที่ 21 การแชร์คลิปวิดีโอของคุณหน้าเรื่องการเมืองและรูปประกอบที่ 22 การแชร์คลิปวิดีโอเตือนภัย

จากข้อมูลที่น่าเสนอนั้นพบว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่างโพสต์คลิปวิดีโอที่ได้มาจากเว็บไซต์ยูทูปหรือจากกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์อื่นที่ตนเองเป็นสมาชิก หรือแม้แต่การโพสต์คลิปวิดีโอที่ตนเองได้ไปเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ให้เพื่อนสมาชิกได้ร่วมรับชมอีกด้วย โดยสมาชิกแต่ละคนจะโพสต์คลิปวิดีโอตามเรื่องที่ได้ชมจากความสนใจของตนเอง เช่น อาหาร สุขภาพ การท่องเที่ยว เทคโนโลยี การดูแลรถยนต์ การเมือง สัตว์เลี้ยง เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ทั้งสองกลุ่ม ได้มีประสบการณ์ในการรับชมคลิปที่มีความแตกต่างหลากหลายมากขึ้นด้วย ทั้งนี้คลิปวิดีโอการเมืองที่สมาชิกโพสต์ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกด้วยกัน จนส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มบางท่านได้รับความเครียดจากเหตุการณ์ดังกล่าว แต่สมาชิกได้ช่วยกัน ไกล่เกลี่ยให้ความขัดแย้งลดน้อยลงและผ่อนคลายความตึงเครียดในกลุ่มด้วย อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ทั้งสองคือ การพิมพ์ข้อความสนทนา ซึ่งจะนำเสนอในประเด็นถัดไป

3.4 การพิมพ์ข้อความสนทนา

การพิมพ์ข้อความสนทนานับเป็นพฤติกรรมหลักที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้กระทำบ่อยครั้งกว่าพฤติกรรมอื่นๆ และสามารถกระทำได้ทุกที่ที่มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้การติดต่อสื่อสารไม่ถูกสกัดกั้นจากข้อจำกัดทางพื้นที่และเวลา โดยผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าว ดังนี้

คุณหง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก ได้กล่าวว่า “เมื่อก่อนคุยกันลำบาก 50 ปีก่อนย้ายตามแฟนไปชลบุรี ไม่มีอะไรเลย ติดต่อพ่อแม่ยังลำบาก เพื่อนไม่ได้คุยเท่าไร สัมผัสหนังสือรุ่นไว้บ้านพ่อ เพื่อนโทรไปที่บ้านแล้วพ่อให้เบอร์เรา เลยได้คุยกัน นานๆ ที ค่าโทรแพง โทรทางไกล แต่เดี๋ยวนี้สบายมีไลน์คุยกันทีเดียวได้หมดทุกคน เรามีข่าวลูกเรามีอะไร อย่างลูกแต่งงาน เราก็บอกในกลุ่ม แล้วแต่จะดูตอนไหน บางคนจะเล่นตอนเช้า บางคนเล่นตอนบ่าย ว่างไม่ตรงกัน ถึงวันเค้าก็มากัน ไม่ต้องโทรทีละคน” (คุณหง, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563) เช่นเดียวกับ คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรกเช่นกัน ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า “ตอนนี่ดีกว่าเมื่อก่อน ถ้าเมื่อก่อนมีงานโรงเรียนไล่วิทยาทีละคน บางคนเราก็ลืมโทรเค้าไม่ได้ไปงาน ก็มาน้อยใจ ตอนนี้มีอะไรเราลงไลน์ทีเดียว ถึงกันหมด ประหยัดเวลา ใครสงสัย พิมพ์ถาม บางคนถามเผื่อเพื่อน ถามเส้นทาง ขอติตรถไปด้วยก็มีครับ ยิ่งช่วงงานโรงเรียนนะผมพิมพ์ตอบจนนิ้วผมลือควันรุ่งขึ้นต้องไปหาหมอ ตอนหลังเลยให้ต่อมาช่วยตอบ ไม่ก็ลูกชายครับ” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

ส่วนคุณนัย (นามสมมติ) อายุ 62 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ได้ให้ความเห็นว่า “ไลน์กลุ่มหรือครับผมว่าดีนะ ไม่เหงา ผมเพื่อนน้อย ตื่นมาทุกเช้าเจอข้อความที่ปักก่อนทุกวัน แยกตื่นไปช่วยลูกที่ร้าน จะทักไว้ก่อนเลย หรือใครสั่งอาหาร สั่งขนมอะไรก็พิมพ์ทิ้งไว้ในกลุ่ม แยกให้บอกล่วงหน้าวันนึง ต้องเตรียมของ เข้ามาแยกอ่านก่อนไปจ่ายตลาด ถ้าสมัยก่อน(ยังไม่มีอินเทอร์เน็ต)คงโทรหาจนแกร้อคาญ สั่ง 10 คน โทรหา 10 คน” (คุณนัย, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 ในขณะที่ คุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ตื่นเข้าค้ะ ไปจ่ายตลาดมาทำอาหารไปขายร้านลูกสาว ทักกลุ่มก่อนเลย คนตอบไวที่สุดก็นัยค้ะ อีกคนก็สิน ส่วนทิพย์ พี่หมี่นี้จะตอบสายๆ น้อย บางทีสั่งอาหาร สั่งขนมกันค้ะ เราก็ให้ล่วงหน้า 1 วัน เพราะเราต้องเตรียมของ ทำเสร็จแล้วไลน์เข้ากลุ่มตอนถึงร้านลูกสาว เค้าก็มารับของที่ร้านค้ะ ถ้าไม่มีไลน์กลุ่มต่างคนต่างโทรมาสั่งวุ่นวาคู ต้องหาอะไรมาจดอีก แต่นี่ดูจากไลน์กลุ่มชัดเจนใครสั่งอะไร ก็กล่องจะนัดรับตอนไหนค้ะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2563 และ 28 มิถุนายน 2563)

จากบทสัมภาษณ์ที่ได้นำเสนอไปนั้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม เพราะรูปแบบของการสนทนาเป็นลักษณะ การสื่อสารระหว่างกลุ่มแบบไม่พร้อมกัน (asynchronous communication) ที่สามารถทิ้งข้อความไว้แล้วรอให้คนในกลุ่มโต้ตอบในภายหลังได้ ทั้งนี้ข้อความที่ใช้สนทนาในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์นั้นจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์จากผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม สามารถแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้ 6 ประเด็น ได้แก่ 3.4.1) การสนทนาเรื่องครอบครัว 3.4.2) การสนทนาเรื่องการเมือง 3.4.3) การสนทนาเรื่องสุขภาพ 3.4.4) การสนทนาเรื่องในอดีต 3.4.5) การสนทนาเรื่องชีวิตประจำวัน และ 3.4.6) การนัดหมายภายในกลุ่ม เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอบทสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็น จำนวน 4 บทสัมภาษณ์ ดังนี้

3.4.1 การสนทนาเรื่องครอบครัว

การสนทนาเรื่องครอบครัวมักเป็นหัวข้อที่ผู้สูงอายุใช้สนทนากันบ่อยครั้งที่สุดมากกว่าประเด็นอื่นๆ ทั้งนี้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีเงื่อนไขทางครอบครัวที่แตกต่างกันออกไป ทั้งที่อยู่ร่วมกับลูกและหลานในลักษณะของครอบครัวขยาย บางกรณีก็อยู่ร่วมกับสามีหรือภรรยาเป็นครอบครัวเดี่ยว และบางกรณีก็พักอาศัยเพียงคนเดียวเพราะสามีหรือภรรยาเสียชีวิตไปแล้ว การสนทนาเรื่องครอบครัวจึงมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ดั่งที่ คุณเล็ก (นามสมมติ) อายุ 74 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก ที่อาศัยอยู่ที่ตำบลสลกบาตร จังหวัดกำแพงเพชรกับสามี แต่ลูกชายมาศึกษาต่อ ทำงานในจังหวัดกรุงเทพฯ จนได้แต่งงานและมีลูก คุณเล็กและสามีได้ตัดสินใจซื้อบ้านข้างๆ ลูกชายของตนเอง เพื่อที่จะได้ช่วยเหลือหลาน โดยคุณเล็กได้กล่าวว่า “ตอนนี้มาอยู่ที่นี่แล้ว (กรุงเทพฯ) มาช่วยเหลี่ยหลาน พ่อแม่ทำงานทั้งคู่ จ้างคนมาเลี้ยง ไม่ไว้ใจ ไม่เหมือนเราเลี้ยง ในกลุ่ม (แอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุกลุ่มแรก)เอาข่าวมาลง พี่เลี้ยงที่ตีเด็ก เรากลัวนะ หลานคนเดียว ชอบคุยเรื่องหลาน ในกลุ่มมีเรากับหงนะ เลี้ยงหลานทั้งคู่ บางทีมีถามในกลุ่มว่านมีหย้อไหนดี เลือกไม่ถูก เด็กๆ ลูกกินเนสเปรตอนนี้มีขายแล้ว ถ้ามเสื้อผ้าเด็กด้วยหย้อไหนดี สมัยก่อนไม่มีเยอะขนาดนี้ เดี่ยวนี้มีจนเลือกไม่ถูก หลานตัวเล็กแพ้ง่าย บางทีผ้าอ้อม เสื้อซื้อเองแล้วหลานแพ้ เลยมาถามในกลุ่มดูคะ นมได้เอนฟา แพงนะ เห็นเขา(เพื่อนในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์)ว่าดี เสื้อผ้าได้ของอองฟอง (Enfant) เป็นออแกนิกคะ เราคนต่างจังหวัดเนอะ รูไม่เท่าคนอยู่ในเมือง ต้องถามในนี้ บางคนมีหลาน บางคนมีหลานแล้ว ในนี้มีหิงที่เพิ่งมีหลาน ลูกแต่งงานมีลูกซ้ำเหมือนกัน นอกนั้นมีบ่นลูก บ่นหลานตามประสาคนแก่ มีฝากงาน มีชวนไปงานแต่งด้วยนะ กับหลานใครเรียนที่ไหน สอบเข้าที่ไหนได้ มาบอกกัน มีกลุ่มเพื่อนในนี้ (กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์) มีอะไรก็ช่วยกันเพื่อนกันทั้งนั้น” (คุณเล็ก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

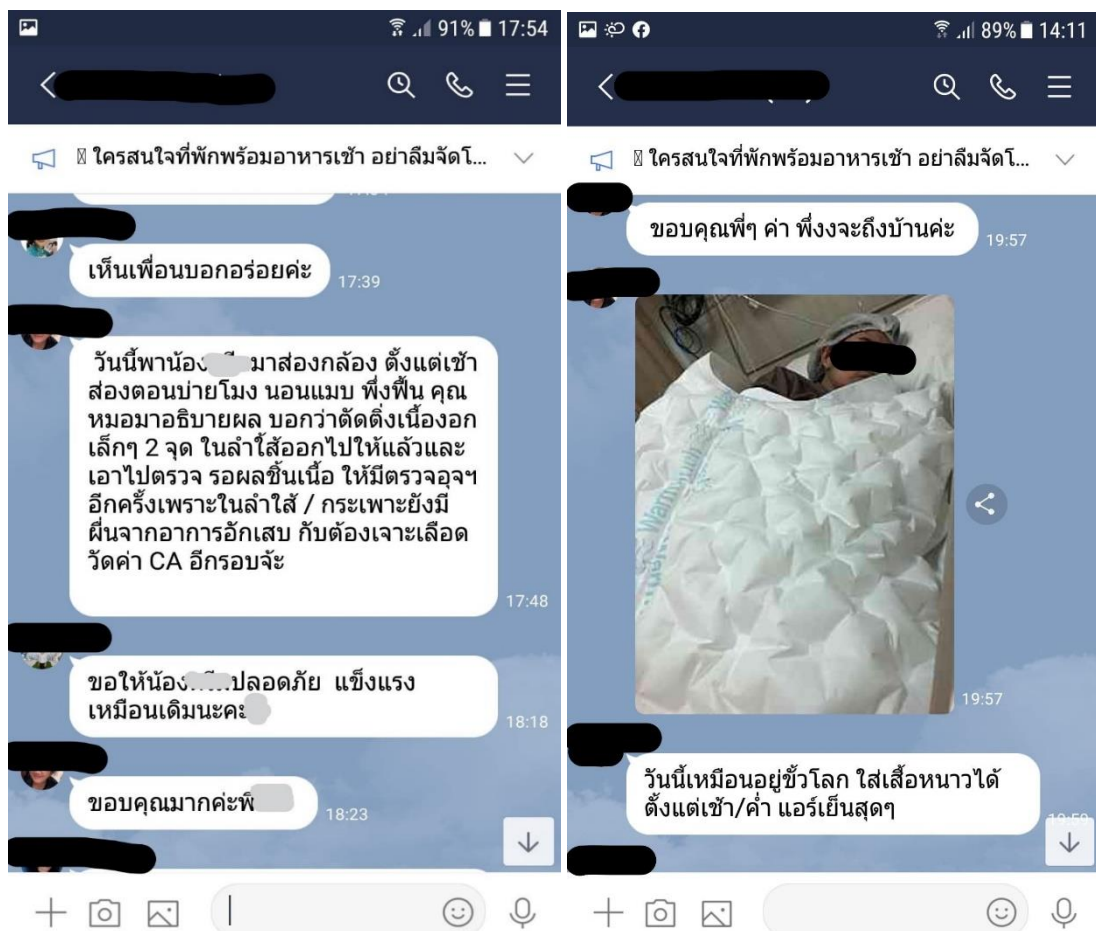
ส่วน คุณสัก (นามสมมติ) อายุ 76 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรก ที่อยู่อาศัยร่วมกับภรรยา ลูกชาย ลูกสะใภ้และหลานสาวในลักษณะของครอบครัวขยาย ซึ่งทั้งลูกชายและลูกสะใภ้ของคุณสักต่างก็ทำงาน การเลี้ยงดูหลานสาวจึงตกอยู่กับคุณสักและภรรยา ในปัจจุบัน (พ.ศ.2563) คุณสักยังขับรถไปรับ ไปส่งหลานสาวที่มหาวิทยาลัย แม้จะมีรถไฟฟ้าผ่านหน้ามหาวิทยาลัยก็ตาม คุณสักได้กล่าวว่า “ผมมีหลานสาวคนเดียว เลี้ยงมาเองกับแฟน ตอนสอบติดผมมาบอกในกลุ่ม เพื่อนเค้ามายินดีด้วย ชมหลานเรา เรียนอักษร (ศาสตร์) จุฬา(ลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ภาษาญี่ปุ่น ปีสุดท้าย มาบอกในกลุ่ม เราก็กถามใครมีงานแนะนำมัธยมไว้ก่อน ต้ม (สมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มแรก) เค้าบอก มีบริษัทเพื่อนเค้ากำลังจะเปิดสาขา กลางปีหน้าหาล่าม ติดต่อกับญี่ปุ่น ขาดคนพอดี ถ้าจบแล้วจะให้หลานไปลองทำ ไม่ไกลบ้านด้วย ไม่ต้องเป็นห่วง วันนั้น มิกก็บอกให้ลองไปทำที่ทำงานเก่าเค้าดู จะฝากให้ แต่คุยกับหลานไม่อยากใช้เส้น เข้าไปมีปัญหา

ผมว่าคิดมากไป เจอโควิดไปนี่งานหายาก คนตกงานเยอะ ปีหน้าน่าจะดีขึ้น ในกลุ่มมีมิก มาคุยช่วงลูกหาเลี้ยง ลูกเค้าเก่ง ลูกสาวอีกคนขายกุ้งเผา กุ้งตัวโตๆ (ลือบลสเตอร์) เค้าเก่ง ทำอร่อย เคยเอามาให้ชิม เอารูปรมาลงเรื่อย อยากช่วยลูกชาย เราก็ส่งต่อกลุ่มอื่น อย่างเพื่อนที่ไปเรียนฟิลิปปินส์นี่ก็เป็นลูกค่านะ ส่งไปเลี้ยงวันเกิด เล็กเพ็ง มีหลาน หงด้วย คู่นี้สนิทกัน มาถามซื้อของให้หลาน ยังไม่ชอบดี พวกผู้หญิงไปตอบ ตอนลูกเค้าแต่งงานมาบอกในกลุ่ม ก็ไปงานอยู่ กลุ่มนี้ช่วยกัน ตั้งแต่สมัยเรียนก็ช่วยกันครับ” (คุณลัก, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

ในกรณีของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง อย่างคุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ที่เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว เลี้ยงลูกสาวสองคนเพียงคนเดียวเพราะสามีเสียชีวิตตั้งแต่ครั้งที่ลูกสาวคนโตกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และลูกสาวคนเล็กกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบัน (พ.ศ.2563) ลูกสาวคนโตแต่งงานมีครอบครัว และเปิดร้านเบเกอรี่ร้านรามคำแหง ส่วนลูกสาวคนเล็ก ได้เล่าว่า “คุยเรื่องลูกกับหลานค่ะ ตอนลูกออกจากงานโดนที่ทำงานฟ้อง ตอนนั้นไม่รู้จะพึ่งใคร ทะนงทนายก็ไม่รู้จักกับเขา มาถามในกลุ่มให้ช่วยแนะนำ พี่หมีเค้าแนะนำรุ่นน้องสามีที่เป็นทนายให้ นัดให้เราเลยนะ ไปปรึกษาแล้วช่วยดำเนินการให้ ขึ้นโรงขึ้นศาล สุดท้ายลูกเราไม่ผิด ที่ทำงานก็ต้องจ่ายค่าชดเชยให้อีก เราก็ปรึกษาในกลุ่มว่าจะให้ลูกเราอยู่ต่อหรือหางานอื่น มีแต่คนเชียร์ให้ลาออกค่ะเพราะอยู่ไปก็อึดอัด ยังมีคดีแบบนี้ด้วย เลยให้ออก ลูกสาวตอนนั้นอยากทำเบเกอรี่ เค้าทำอร่อยเลยถามในกลุ่มอีกว่ามีใครมีทำเลแนะนำไหม พอดีทิพย์เค้ามีญาติให้เช่าที่ทำร้านพอดี ทำเลดี ราม (คำแหง)ด้วย มี 3 ชั้น ลูกสาวก็ขามาจนตอนนี้ค่ะ ส่วนเรื่องหลานก็มาปรึกษาหาโรงเรียนค่ะ บอกกันมาหลายคนเดี๋ยวดัดลินใจอีกที พี่หมี นัย ลิน นี่จะถามถึงหลานบ่อยค่ะ ตอนลูกสาว(คนเล็ก)เข้าโรงพยาบาลก็มีคนมาให้กำลังใจ อวยพรให้หายไวไวค่ะ พี่หมีช่วงนี้เพื่อหลานชาย ตอนลูกสะใภ้ท้องก็ขอสูตรบำรุง เรากับพี่ป้อนก็หามาให้ แต่ลองทำเองก่อนนะ ลองชิมด้วย สำคัญนะท้องแรก หลานคนแรก พี่หมีเค้าประคบประหงมจะตาย พอออกมาแกบอกหน้ยังกะแพนเค้า(เสียชีวิตไปแล้ว)เลย งานแต่งลูกพี่หมีในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์)นี่ไปกันหลายคนนะ อ้อ นัยก็โพสต์หลานชายเขา เรียนเก่งเหมือนกันไปแข่งตอบปัญหา พวกวิชาการนี้ ได้รางวัลด้วยนะ เค้านึกว่าหลานจะเรียนไม่ดีเหมือนพวกเค้า เราเคยแนะนำที่เรียนพิเศษให้นะ แถวมินบุรี ที่(ห้างสรรพสินค้า)แพชั่น (ไอส์แลนด์)ชั้นใต้ดิน ก็มี เมื่อก่อนเคยพาไปเรียน นานมากแล้วค่ะ มีกลุ่มนี้ดี เหมือนมีคนช่วยดู ทั้งเราทั้งลูกเราก็ช่วยดูหลานคนอื่นด้วยค่ะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563)

เช่นเดียวกับคุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ที่เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวเช่นเดียวกับคุณปุก เพราะสามีของคุณหมี เสียชีวิตไปตั้งแต่ ช่วงที่บุตรชายศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 4 และบุตรศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยเอกชนทั้งสองคน คุณหมีได้รับเงินจากรุ่นน้องของสามีที่ซื้อบริษัทของสามีไปดำเนินงานต่อ จนผ่านพ้นวิกฤตชีวิตมาได้ ปัจจุบัน (พ.ศ.2563) คุณหมีอาศัยอยู่กับบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงาน ส่วนบุตรชายแต่งงานและมีหลานชายที่พามาเยี่ยมคุณหมีทุกสัปดาห์ ส่วนเรื่องการสนทนาในประเด็นครอบครัวคุณหมีได้กล่าวว่า “ตอนนี้โพสต์เรื่องหลานชายค่ะ คุยเรื่องหลานในกลุ่ม เค้าน่ารัก หน้าเหมือนแพน (ที่เสียชีวิตไปแล้ว) คิ้วนี้ใช่เลย ชี้นั้น เค้าว่าคิ้วกังฉินนะ(หัวเราะ) แม่เค้า (ลูกสะใภ้) ส่งรูปมาทุกวัน เราก็ส่งต่อ เลือกรูปน่ารักๆ คน

ตื่นเช้าๆ อย่างปุ๊ก จะเห็นก่อน มาชมใหญ่ ชอบลิคะ คนชมหลานเรา เหมือนนัยก็มีหลานชายเหมือนกัน เรียนเก่ง คำก็มาบอกในกลุ่มนะ ได้รางวัลแข่งตอบปัญหาภาษาอังกฤษ ประมาณนี้ค่ะ เราก็ไปยินดีด้วย ต้อย ปุ๊ก ป้อน หน้า ก็ไปชมนะ คิดว่าเราต้องซัพพอร์ตกันค่ะ เป็นเพื่อน พี่น้องกัน เหมือนตอนช่วยปุ๊ก คำเล่าให้ฟังแล้ว ใจใหม่ ตอนนั้นสงสารมาก คำมาโพสต์ในกลุ่ม เราเข้าใจนะ เลี้ยงลูกมาคนเดียวมีเรื่อง ไม่รู้จะพึ่งใคร เราก็นัดรุ่นน้องแฟนที่เป็นทนายให้มาช่วย จนเสร็จ ลูกเขาไม่ผิด ออกมาทำร้านเบเกอรี่ ก็มาโพสต์ปรึกษา พอดีทิพย์ คำก็ช่วย เรียบร้อยไปอีกเรื่อง คนอื่นก็มีนะโพสต์ลูกสาว ลูกชายแต่งงาน เราก็เคยโพสต์ค่ะ มากันจริงๆ ด้วย ดีใจมาก ลินคำตัวคนเดียว คำก็มาคุยเรื่องนี้บ่อยหน่อย เราก็คุยกับปุ๊กให้ช่วยชวนคุย ไม่อยากให้เขาแปลกแยก เราโพสต์รูปหลานจะโพสต์เพิ่มให้ลินคำมาตอบ อย่าง น้ำลินผมหล่อมัยครับ กับน้ำใครหล่อกว่ากัน คำก็ขำนะ มาตอบ หรือปุ๊กคำมีหลานสาวก็มาโพสต์ คิดถึงน้ำลินจังเลยคะ น้ำลินจะมาเยี่ยมมัยคะ หลังๆ ลินคำดีขึ้นมากเลยนะ ปุ๊กบอกเป็นข้อดีของสังคมไทย นับญาติทุกคน เป็นน้ำเป็นลุง ตอนนี้น้ำลิน ลุงลินนี้ลูกปุ๊กคำชอบ เอาของไปเยี่ยมบ่อย ไปรับอาหารกล่องมาแจกด้วย นัยก็เหมือนกัน ครอบครัวเรามีแต่ผู้ชาย พอมาเจอหลานสาว ปุ๊กก็ปรับตัวหน่อย จะแข็งๆ แบบเดิมไม่ได้ละ คำก็ปรับตัวนะ เรว่ากลุ่มนี้(แอปพลิเคชันไลน์) ให้อะไรกับหลายๆ คนนะ เต็มในสิ่งที่ขาด ช่วยเหลือเท่าที่จะช่วยได้” (คุณหมี่, สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2563)

รูปประกอบที่ 23 การบอกกล่าวเรื่องบุตรสาวเข้าโรงพยาบาลของคุณปึก (นามสมมติ) และรูปประกอบที่ 24 ภาพลูกสาวที่คุณปึก (นามสมมติ) โพสต์ลงในกลุ่มและอนุญาตผู้วิจัยให้เผยแพร่ได้

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นแสดงให้เห็นว่าการสนทนาในเรื่องครอบครัว มีทั้งเรื่องการขอคำแนะนำในการซื้อสินค้าให้หลานซึ่งยังอยู่ในวัยเด็ก รวมถึงการนำเสนอเรื่องราวความสำเร็จในเรื่องการเรียนของหลาน ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมแสดงความยินดี ทั้งนี้กลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ไม่ได้ใช้เพียงแค่การสนทนาเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีประเด็นในการหาเครือข่ายการทำงานให้หลานที่สำเร็จการศึกษาแล้ว หรือแม้แต่การหาเครือข่ายทางกฎหมายเพื่อช่วยเหลือเมื่อบุตรสาวของตนเกิดปัญหาขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ประเด็นการสนทนาเรื่องครอบครัวที่ได้นำเสนอไปยังมีประเด็นที่ร้อนแรงซึ่งทำให้เกิดบทสนทนาและวิวาทะระหว่างคนในกลุ่มด้วย นั่นคือการสนทนาเรื่องทางการเมือง

3.4.2 การสนทนาเรื่องการเมือง

การสนทนาเรื่องการเมืองเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มให้ความสนใจและแสดงความคิดเห็นกันในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ ทั้งนี้ในช่วงที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (พฤศจิกายน พ.ศ. 2563)) อยู่ในช่วงการชุมนุมของกลุ่มทางการเมืองหลายกลุ่ม ยิ่งทำให้การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมีลักษณะที่สุ่มเสี่ยงให้เกิดความขัดแย้งกันในกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันไลน์ทั้งสองกลุ่มมากขึ้นจากช่วงเวลาที่ผ่านมา ทั้งนี้มีสมาชิกที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการนำประเด็นทางการเมืองเข้ามาสนทนากันในกลุ่มเพราะผู้สูงอายุต่างก็มีความแตกต่างทางความคิดในทางการเมือง ได้แสดงความคิดเห็นดังนี้

คุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มที่ 1 ได้อธิบายในประเด็นดังกล่าวว่า “มีคนนึงอยู่เชียงใหม่เป็นสื่อแดง ชอบโพสต์หยาบๆ คายๆ ไม่ชอบเลยคะ เราเองไม่เห็นด้วยกับมือบจบบจ้วง แต่ละเรื่องรับไม่ได้เลย แล้วชอบเอาคลิปเอาภาพมาโพสต์ ควรรู้ว่ามีคนหลายกลุ่มอยู่ด้วยกัน ไม่ได้มีแต่สื่อแดงกับส้ม เลยพิมพ์ไปอย่าเอาเรื่องการเมืองมาพูดกันในกลุ่มทะเลาะกันเปล่าๆ ก็เอาลงน้อยลงนะ ต้ออีกคน ตอนนีไปเป็นลูกน้องมิก ทำงานให้ลูกเค้าด้วย นีก็ชอบเอาคลิปมือบมาลง เราเคยบอกมิกให้เตือนสองคนนี่หน่อย ไม่อยากให้ทะเลาะกัน คนนับถือก็มี อย่าทำร้ายจิตใจกัน ช่วงก่อนไม่มีมือบก็สงบดีนะ เราไม่เข้าเฟซบุ๊กมาเล่นไลน์ กะจะฟังเพลง เอาคลิปหมาแมวลง แล้วมาเจอการเมือง เคยมีทะเลาะกัน แรงทั้งสองฝ่าย สุดท้ายโพสต์หนังสือสมบัติผู้ดีให้ มิกมาเปลี่ยนเรื่อง เก่ง สมเป็นประธานรุ่น ช่วงโพสต์การเมืองเยอะๆ เครียดคะ นอนไม่หลับ ต้องไม่อ่านสักวันสองวันแล้วค่อยเข้ามาใหม่” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

ในขณะที่ คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มที่ 1 บุตรชายของคุณมิกก็เป็นนักการเมืองค่อนข้างมีชื่อเสียงและเคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับประเทศมาแล้ว คุณมิกได้แสดงทรรศนะว่า “เรื่องการเมืองผมเคยเตือนคนที่ลงให้เปลวๆ น้อย เพื่อนกันทั้งนั้น ในกลุ่มมีหลายฝ่าย อย่างผมชอบฝ่ายไหน ไม่ชอบฝ่ายไหนก็เก็บไว้ในใจ ไม่เอามาทะเลาะกัน ทุกคนรู้

ลูกผมเป็นนักการเมืองฝ่ายไหน บางคนคิดว่า เราเข้าข้างการเมืองฝ่ายพรรคลูกตัวเอง แต่ต้องไม่ได้ อันนี้ไม่ใช่ ผมไม่เคยปิดกั้นความคิดใคร ลูกผมมีมาถาม ลุงๆ ป้าๆ คำว่าผมบ้างมัย ผมจะได้ปรับปรุงตัว ผมก็บอก คำว่าไม่ คำว่าหอก คุยกันเฉยๆ คนโพสต์การเมืองเยอะๆ มีดื้อ มีจอนที่อยู่เชียงใหม่ คนอื่นไม่โพสต์แต่มาคุยกัน ถ้าถามว่ามีเสียงกันแรงๆ ไหม มีนะ ถ้าวันไหนผมเห็นเสียงกันหนักก็จะชวนเปลี่ยนเรื่องคุย เอาเรื่องนัดทานข้าว เรื่องนัดเที่ยวมาแทน คนมาตอบเยอะก็ดันเรื่องการเมืองขึ้นไป หลายกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์)ที่ผมอยู่คุยกันเรื่องนี้ได้ นะ เดือดกว่านี้แต่กลุ่มนี้ไม่ชอบ มีคนฝากมาเตือนหลายคน ผมเคยเตือนต่อกับจอนเหมือนกันครับ ให้ลดๆ ลง ไม่ก็ไปโพสต์ในกลุ่มผู้ชายคนเดียวกับอีกกลุ่ม กลุ่มนี้ผู้หญิงเยอะ คำชอบเรื่องกิน เรื่องเที่ยว เรื่องลูกหลาน ต่อกับจอนคำก็ฟังนะ หลังๆ ไปโพสต์ในกลุ่มผู้ชายก็จบ ไม่มีเรื่อง” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 25 การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของผู้สูงอายุกลุ่มแรก (ที่ใช้คำไอ้หลานเพราะคู่สนทนาแชร์ความคิดเห็นของกลุ่มเยาวชนปลดแอกมาโพสต์ในกลุ่ม) ก่อนที่คุณมิกจะนำคลิปเรื่องแข่งพายเรือมาโพสต์

ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่ 2 นั้น คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้ให้ความคิดเห็นที่ “ในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่ 2) คุยเรื่องการเมืองบ้าง ไม่มากค่ะ มีแซะบ้างนิดๆ หน่อยๆ เราเทิดทูนสถาบัน (พระมหากษัตริย์) พี่หมีเคยเอาภาพจากทวิตเตอร์มาให้ดู รับไม่ได้ค่ะ ก้าวร้าว หยาบคาย แต่กลุ่มอื่นที่อยู่ก็มีคุยกันยิ่งช่วงนี้ยิ่งเยอะค่ะ เหตุการณ์รุนแรงเนอะ เสียงไม่ได้ ตัวเองไม่สนับสนุนมีอบนะค่ะ ไม่ว่าจะกลุ่มไหน เคยคุยกับพี่ปลิวว่าพี่หมีเอาที่แคบจากทวิตเตอร์มาลง แรงไป พี่ปลิวเลยไปคุยกะพี่ป้อน ให้พี่ป้อนช่วยคุยกับพี่หมีอีกทีค่ะ คงไม่ยากให้มีปัญหากัน พี่ป้อนก็เตือนเราด้วย เราก็ลดลงแล้วค่ะ เมื่อก่อนพี่หมีพิมพ์มาเราพิมพ์โต้กลับ แต่ไม่

เคยโกรธกันนะคะ ช่วงนั้นเครียดด้วยแสบตาด้วย ได้จันตึก นอกนั้นมีพีหน้าครึ่งหนึ่ง เรื่องนี้ทำคนอื่นงงกันทั้งกลุ่ม คือพีหน้าแจะโพสต์คลิป โปสเตอร์รูปมือจากทวิตเตอร์ใช้ใหม่คะ ปกติพีหน้าแจะเงียบ มีเราที่ไปโพสต์ไปคุยกับพีหน้า วันนั้นพีหน้าโพสต์คลิปเพื่อนแกล้งธนาธรตอนไปช่วยหาเสียง เจ็บทั้งกลุ่ม มีคนไปบอกเพื่อน แกก็คุยกับพีหน้ากับเรา แล้วไปคุยกับพีหน้าอีกที่มั้งคะ แกล้งลบคลิปออกไป ตั้งแต่นั้นเลยไม่ค่อยพูดเรื่องการเมืองกันในกลุ่ม แต่ถ้าเจอกันจะเลือกคุยกับบางคนที่มีมองเหมือนเราคะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

เช่นเดียวกับคุณป๊อน (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “เรื่องการเมืองช่วงนี้แรงนะคะ ในกลุ่ม หมี่เอามาคุยกันบ้าง เป็นคนเปิดประเด็น อย่างเรื่องมือที่จะไปสำนักงานทรัพย์สิน (ส่วนพระมหากษัตริย์) ก็พูดกันอยู่นะ ในกลุ่มมี 2 ฝ่าย ถ้าพูดเยอะเดี่ยวทะเลาะกัน อย่าง หมี่ ก็สนับสนุนเด็กทิพย์เลื้อยเหลือง เราอายุเท่ากับหมี่ก็เตือนไปบ้าง ถ้าแรงเกินจะทะเลาะกันเปล่าๆ หมี่กับทิพย์เขาก็ฟังนะ น่าจะพีหน้าโพสต์คลิปด้วยละ ปกติเค้าเงียบ เจ็บแข่งกับต้อย โปสเตอร์ดอกไม้ใบหญ้าอะไรไป วันนั้นคงฟางเส้นสุดท้ายของเขาแล้วละ หน้าเค้าไม่ชอบคนไม่มีสัมมาคารวะอยู่แล้วไง ที่หมี่เอามาเป็นคลิปปราศรัยของแกนนำนักศึกษาเนื้อหา คำพูดแรงนะ เมื่อก่อนเราต้องชวนเปลี่ยนเรื่องคุยคะ ขนาดในครอบครัวยังทะเลาะกันเลยเรื่องการเมืองอยู่ในกลุ่มไม่ยากให้มีปัญหากันคะ กว่าจะคุยกว่าจะคบกันได้ขนาดนี้ ไปเที่ยวไปค้ำกันมาแล้วเสียตายความรู้สึกคะ ตอนหลังหน้าเค้าก็ลบคลิปออกนะ เลยไม่ค่อยมีใครโพสต์เรื่องการเมืองแล้วคะ เคยถามๆ นอกกรอบ คนในกลุ่มเขาเครียดกันนะ เรื่องการเมือง บางคนนอนไม่หลับก็มี เก็บไปคิดคะ หมี่เองช่วงนั้นเขาก็พิมพ์โต้ตอบกับทิพย์เห็นว่านิ้วล็อค ต้องไปหาหม้อคะ” (คุณป๊อน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563 และ 10 กรกฎาคม 2564)

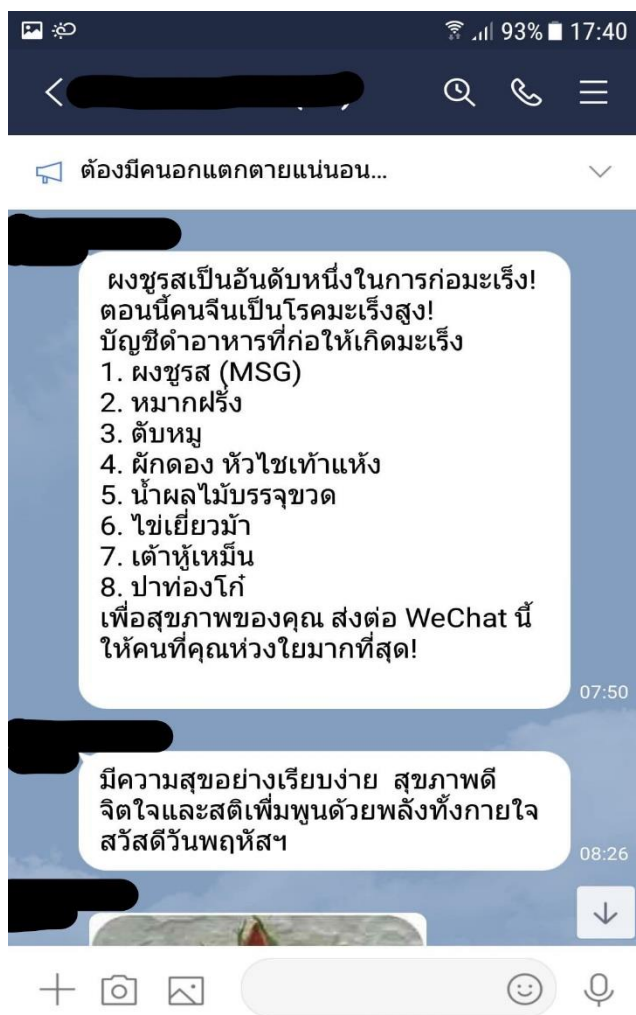
รูปประกอบที่ 26 การสนทนาในประเด็นทางการเมืองในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นแสดงให้เห็นว่าการสนทนาในเรื่องการเมือง ซึ่งสมาชิกในกลุ่มอาจมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันบ้าง แต่ก็มีผู้ดูแลหรือแม่แต่สมาชิกด้วยกันเองคอยประนีประนอมให้สมาชิกในกลุ่มไม่เกิดความบาดหมางกัน ด้วยวิธีการอันละมุนละม่อม อย่างวิธีเปลี่ยนประเด็นในการสนทนา หรือการเตือนในฐานะเพื่อนหรือพี่ ให้นึกถึงความสัมพันธ์อันดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นทางการเมืองที่สมาชิกลำมาสนทนาภายในกลุ่มนั้นยังส่งผลให้ผู้สูงอายุบางท่านประสบปัญหาทางด้านสุขภาพ ทั้งความเครียด การพักผ่อนไม่เพียงพอ นีวลิ้อค รวมถึงปัญหาด้านการระคายเคืองตาจากการใช้สมาร์ทโฟนเป็นเวลานานด้วย นอกจากนี้ประเด็นการเมืองที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มสนทนากันแล้วยังมีประเด็นสนทนาอีกประเด็นหนึ่งคือ ประเด็นเรื่องสุขภาพ

3.4.3 การสนทนาเรื่องสุขภาพ

การสนทนาเรื่องสุขภาพ ถือเป็นประเด็นที่มีการสนทนากันในหมู่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีอายุมากและบางคนก็มีโรคประจำตัว หรือต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล จึงทำให้สมาชิกในกลุ่มผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีการโพสต์คลิปวิดีโอและแชร์ข่าวสารเกี่ยวกับการออกกำลังกายและการรักษาสุขภาพให้กับสมาชิกภายในกลุ่มของตนเองเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ว่าสมาชิกในกลุ่มคนใดเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลและจะได้ส่งตัวแทนมาเยี่ยมไข้ด้วย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

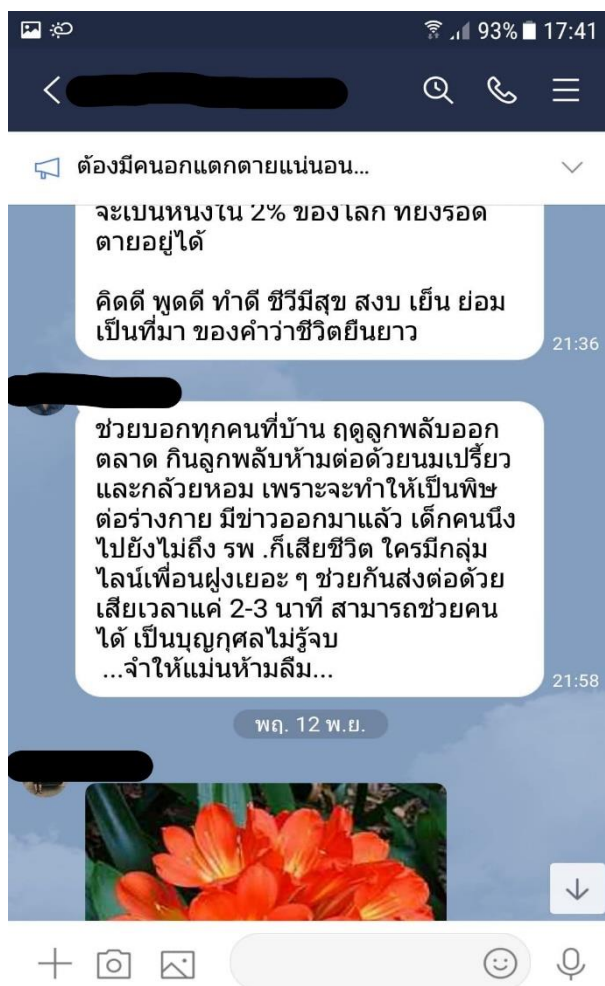
คุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี สมาชิกกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุกลุ่มแรก เมื่อ 4 ปีก่อนมีอาการหายใจไม่สะดวก เหนื่อยง่าย มือเท้าบวม พอหลานนำไปพบแพทย์ แพทย์ได้ทำการ CT Scan แล้วพบว่าน้ำท่วมปอด และมีน้ำในท้องหัวใจทำให้ต้องเจาะปอดเพื่อถ่ายเทน้ำออก สุดท้ายพบว่าปอดเป็นเนื้องอกบริเวณเส้นเลือดใหญ่หัวใจ ไม่สามารถผ่าตัดได้ ต้องรักษาด้วยเคมีบำบัดและฉายแสง ซึ่งระหว่างที่พักรักษาตัวที่โรงพยาบาล สมาชิกในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุกลุ่มแรก) ได้ชักชวนกันเข้ามาเยี่ยมเยียนและมอบกระเช้ารังนกให้คุณมุกด้วย โดยคุณมุกได้เล่าว่า “ตอนนั้นเข้าโรงพยาบาลแต่ยังเล่นไลน์ หลานอัพเดททอการเราลงกลุ่ม ในกลุ่มตกใจ เพราะเราไม่ได้บอกใครเลย ตอนออกมาอยู่ห้องพักฟื้นเค้าก็มาเยี่ยมกัน มิก ลัก ตีม ต้ม เออกระเช้ามา บอกเราอีกถ้าค่ารักษาไม่พอให้บอก จะโอนให้ เราใช้สิทธิ์บัตรทองอยู่แล้ว ไม่น่ามีค่าใช้จ่ายอะไร สุดท้ายมีค่าห้อง หมิ่นกว่าบาท ทางกลุ่มเค้าเรียไรกันมาได้หมิ่นกว่าบาท ทุกวันเพื่อนส่งไลน์มาให้กำลังใจ เรานอนอยู่โรงพยาบาลก็มีไลน์กลุ่มนี้ละ ส่งวิดีโอมาให้ มีกำลังใจ ไม่เหงา หลานเขาไปทำงานไม่มีคนอยู่ด้วย ตอนกลางวัน พอออกจากโรง(พยา)บาล ในกลุ่มก็ส่งเรื่องสุขภาพบ่อยขึ้น อย่างเล็กนี่ส่งเรื่องอาหารมา เราเพิ่งรู้ว่าอาหารที่มีผงชูรสเยอะ มีสารก่อมะเร็ง ของชอบทั้งนั้น ผักกาดคอง ปาท่องโก๋ ไข่เยี่ยวม้า กินกับโจ๊ก กับข้าวต้มตอนเช้า เลยระวังมากขึ้น เลิกทานไปเลย ไม่มีใครอยากป่วย ให้คีโมทรมาน ผมร่วงหมด น้ำหนักลด นี่ลดไป 10 กิโลแล้วนะ ก่อนให้หนัก 55 ตอนนีเหลือ 45 แล้ว ก็รักษาตัวต่อไป คนอื่นมีมิโกโพลด์ มีท่าออกกำลังกายของคนแก่ นั่งยังงั้น นอนยังงั้นให้ถูก ไม่ปวดหลัง แล้วก็โพสต์เรื่องดื่มเข้าโรงพยาบาลเหมือนกันคะ เดือนก่อนดื่มเกือบไม่รอด น้ำท่วมปอด ลุ้นกันทั้งกลุ่ม พอปลอดภัยแล้วดีใจคะ เดือนหน้านัดไปต่างจังหวัดกัน ไปทำบุญด้วยคะ” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 27 รูปที่คุณเล็ก (นามสมมติ) โปสต์เตือนเรื่องสารก่อมะเร็ง

คุณตี๋ (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ภรรยาของคุณมิก เมื่อเดือนก่อน (ตุลาคม 2563) คุณตี๋น้ำท่วมปอด เข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นเวลากว่าสัปดาห์ ในขณะที่รักษาตัวอยู่นั้นคุณมิกได้นำข้อความให้กำลังใจจาก สมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุกลุ่มแรกให้คุณตี๋อ่าน ซึ่งทำให้คุณตี๋มีกำลังใจและคลายเหงาได้ โดยคุณตี๋ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ในกลุ่มมีเล็กกับแฟนเรา(คุณมิก) โปสต์เรื่องสุขภาพนะ ตอนนั้นมุกเค้าเข้าโรง (พยา)บาลไป เลยมีเรื่องพวกนี้มากขึ้น เราเคยบอกแฟนเราให้โปสต์ลงกลุ่มจะได้เตือนเพื่อนให้ระวัง มิกเค้าก็ โปสต์นะ ออกกำลังกายง่ายๆ แก่แล้วต้องมีทำเฉพาะค่ะ ทำอะไรมากไม่ได้ บางคนกระดุกๆ กระดุกพรวดพราดทำ ผิดทางไป เดินไม่ได้จะลำบาก กับเล็กที่โปสต์เตือนเรื่องลูกพลับไม่ให้อินกับนมเปรี้ยว เรากินยาคุลท์ทุกวัน ไม่รู้ มาก่อน กล้วยหอมอีก คุณรู้ไหม กินด้วยกันไม่ได้นะ ที่ป่วยคราวนี้(น้ำท่วมปอด) ไม่รู้เกี่ยวกับไหม เราทำกิน แบบนั้นมาตลอด ตอนอยู่โรง(พยา)บาล มิกเค้าเอาข้อความให้ดู พวกนี้เค้าให้กำลังใจ ขอให้เราปลอดภัย รีบๆ หาย ไว้ไปเที่ยวกัน เราก็มักมีกำลังใจนะ นึกว่าจะไม่รอด ตอนนั้นเหมือนจะจมน้ำ หายใจไม่ทั่วแล้วมารู้สึกตัวอีกที อยู่โรงพยาบาลแล้ว หมอบอกมาซ้ำอีกนิดไปเลยนะ เดียวนี้ถ้าในกลุ่มมีเรื่องอาหารการกินอะไรดี อะไรไม่ดีจะ รับผิดชอบ หรือมีคนมาแล้วว่าเจอคนนั้นคนนี้ เค้าเข้าป่วย กินอะไรมา เราจะไม่กินเลยคะ อย่างผักทอง กินมาก

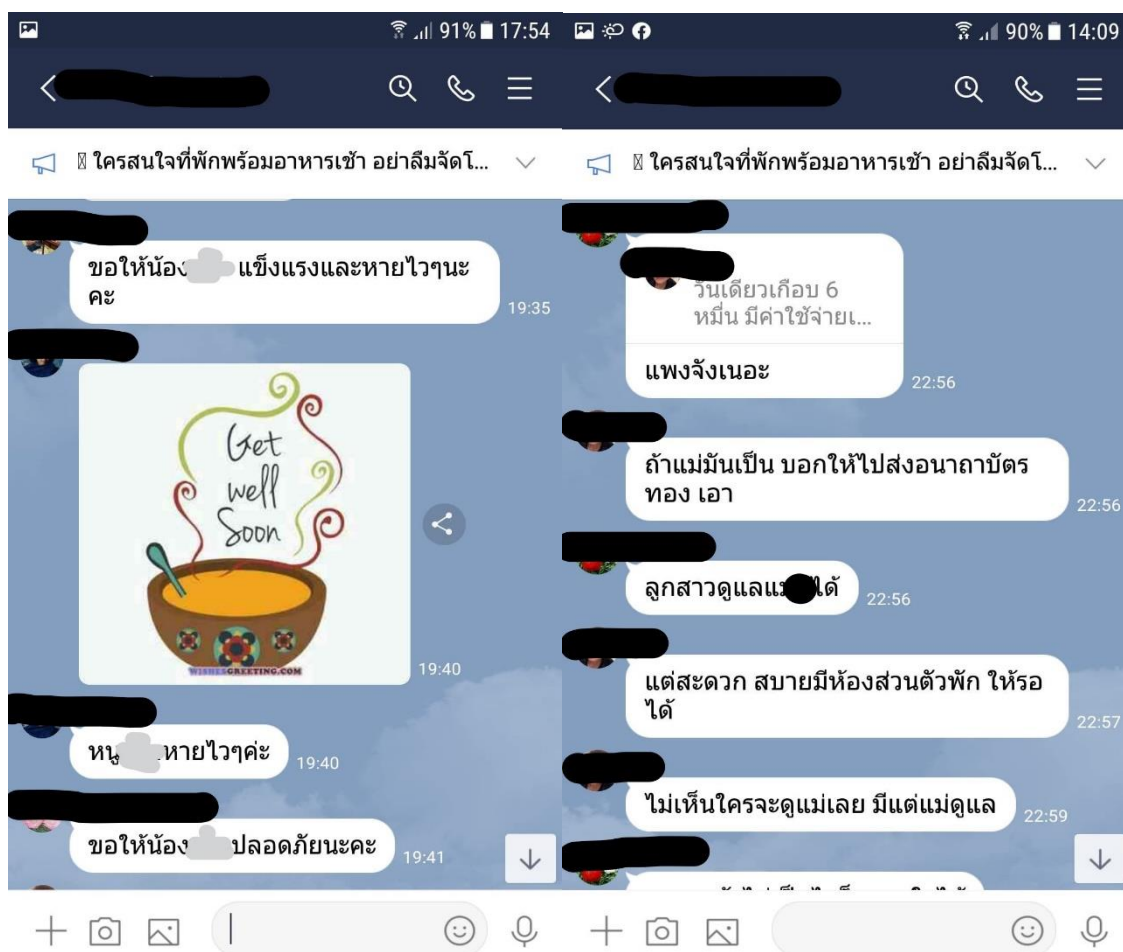
ไตเสื่อมนะ ต้องระวัง เราว่าดีที่เอาเรื่องพวกนี้มาแบ่ง มาคุยกัน ไม่งั้นใครเป็นอะไรไปอีกแยะเลยนะ กลุ่มนี้เพื่อนกันตั้งแต่เรียน พลัดหายกันไป เพิ่งจะมาได้เจอกันไม่กี่ปี อยากให้อยู่กินอยู่เที่ยวด้วยกันนานๆ ค่ะ” (คุณตี๋ม, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 28 รูปที่คุณเล็ก (นามสมมติ) โปสต์เตือนเรื่องข้อควรระวังในการรับประทานลูกพลับ

ในขณะที่สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มที่สองอาจไม่ได้มีประสบการณ์ในการเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาล หากแต่ลูกสาวของสมาชิกในกลุ่มอย่างคุณปุกได้เข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล สมาชิกในกลุ่มก็ต่างเข้าไปแสดงความห่วงใยและอวยพร ขอให้ลูกสาวของเธอหายจากอาการป่วย ซึ่งทำให้คุณปุกที่มีโรคประจำตัวอย่าง ความดันโลหิตสูงซึ่งกำลังเครียดอยู่ได้ผ่อนคลายและกล่าวสัพยอกกับเพื่อนในกลุ่มได้ โดยคุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้เล่าถึงเหตุการณ์ช่วงนั้นให้ผู้วิจัยฟังว่า “ที่เล่าไปก่อนหน้า ลูกสาวคนเล็กเข้าโรงพยาบาลใช้ไหม ค่ะ เราเครียดนะ เป็นความดันสูงด้วย ทุกวันนี้ทานยา 2 ตัว รู้เลยถ้าเครียดนี้ขึ้นหลังหัวเลยคะ พยามไม่เครียด วันนั้นคนในกลุ่มเข้ามาให้กำลังใจ ขอให้หลานหายไวไว พอถึงบ้านก็โพสต์ว่าถึงบ้านแล้ว ไม่นึกว่าทิพย์ยังไม่ กลับมาตอบเรา เราเลยชวนคุยเล่นบอก ลูกโชคดีมีบริษัททำประกันให้ ถ้าเราเป็นให้ส่งบัตรทองเลย(หัวเราะ) ทิพย์เค้าก็บอกลูกดูแลเราได้ เราก็คิดนะ คนอื่นยังเชื่อมั่นเลยว่าลูกเราจะดูแลเราได้ ทำไมเราจะไม่เชื่อมั่นลูก เราละ ที่เครียดๆ นี่หายเลยนะ ลึกๆ เรากลัววันนึงเราเป็นอะไรลูกเราจะลำบาก ไปเป็นภาระเขา เลยแกล้งบ่น

ไป มีแต่แม่นี่ละดูแลลูก ตอนเช้าลिनกับนัยโธรมาจะพาไปรับลูกกลับบ้าน เราโชคดีที่มีเพื่อนดี อีกวันพี่ป้อนเค้า โปสต์สูตรอาหารลดความดัน แล้วต้นซุบไก่อมาให้ลูกกับเอาชากาโมมายล์มาให้เรา ชื่อเป็นชานะแต่ไม่มีใบชา มีแต่ดอกคาโมมายล์ คนเป็นความดันดื่มชาไม่ตีค่ะ พี่ป้อนแกทราบ ส่วนมากมีเรากับพี่ป้อนนี่ละ เอาเรื่องสุขภาพ อาหารการกินมาโปสต์ อายุมากแล้วต้องระวัง กินอะไรเหมือนตอนสาว ๆ หนุ่ม ๆ ไม่ได้แล้วค่ะ พี่ป้อนกับเราคุยกันว่า ถ้าในกลุ่มมีใครไม่สบายให้ช่วยกันดูสูตรอาหาร หรือเรื่องเกี่ยวกับโรคนั้นมาโปสต์เลยจะได้ช่วยกัน ถ้าใครสนิทก็ส่งซุบส่งอาหารเสริมไปให้ เดี่ยวนี้ส่งง่าย ทั้ง Grab ทั้ง Line man สะดวกค่ะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 29 สมาชิกในกลุ่มร่วมอวยพรให้ลูกสาวของคุณปุก (นามสมมติ) หายป่วย และรูปประกอบที่ 30 คุณทิพย์ (นามสมมติ) รोजนคุณปุก (นามสมมติ) กลับถึงบ้านและได้สนทนาหยอกล้อกัน

คุณลีน (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เรื่องสุขภาพนี้ต้องสองสาวแม่ครัว พี่ป้อนกับพี่ปุกจะโปสต์สูตรอาหารคนป่วย เวลาคนในกลุ่มไม่สบาย เค้ารู้ เค้าไว ถ้าใครอยู่ไม่ไกลบ้านเค้านี้ซุบเอวย ข้าวต้ม เอยมมาถึงบ้าน ผมเคยไปเที่ยวเพชรบุรีแล้วลิ่งหวงลูก เขาวัง (พระนครคีรี) ลิ่งดู ไปถ่ายรูปลูกมันไถลั้ง กระโดด ขึ้นหลังเลย ถากๆ ไม่เข้า เป็นแผลถลอก ต้องไปโรงพยาบาล ฉีดทั้งบาดทะยัก ทั้งพิษสุนัขบ้า ก็โปสต์ลงกลุ่ม ห่วงกันใหญ่ รุ่งขึ้นผมถึงกรุงเทพก็โปสต์บอกในกลุ่มว่าถึงบ้านแล้วนะ บ่ายๆ ปุกให้ Grab เอาสลัดไข่ขามาให้

กับบอกไถ่อย่าง เยอะเลย ให้ผมเก็บไว้กินมืออื่นด้วย อีกวันพี่ป๋อนส่งครีมใบบัวบกมา แล้วให้ผมรีวิวลงกลุ่มด้วยว่า ใช้จริงแผลหายไหม แก่ขู่ว่าถ้าไม่โพสต์ลงจะโกรธ สุดท้ายต้องโพสต์ครับ ครีมแกก็จริงไม่รู้ชื่อมาจากไหน แผลแห้ง ไม่มีรอยครับ เรียกกลับหลังว่าแม่หมอ (หัวเราะ) เรื่องลูกสาวที่ปึกผมก็ห่วงนะ ผมกับนัย พี่พลจะไม่โพสต์อะไร คือเรารู้ เราเอาการกระทำมากกว่า ผมโทรถามอาการตลอดนะ ถามด้วยเงินพอไหม วันรุ่งขึ้นไปรับนัยก็ไปด้วย พี่หน้า ทิพย์ พี่ต้อย พี่ป๋อน พี่หมี ผ่าของมาเยี่ยมหลานเต็มเลย พี่พลแกมาสายเลยมาเจอที่บ้านปรากฏซื้อดอกไม้มา มากับไทเกอร์ บอกเอามาเยี่ยมด้วย หลานดีใจ กำลังใจดี พี่ปึกคงดีใจเหมือนกัน ยิ้มไม่หุบ คนห่วงลูกแกเยอะ ตั้งแต่นั้นมา ใครไม่สบายแกหุ้มเลย อยากกินอะไรบอก ส่งเองไม่ได้โทร ส่ง Grab ถ้าผมอยู่กทม.ผมอาสาส่งให้ เสียตายเงินแทนครับ ถ้าสุดท้ายกันเรื่องอาหารหน้าตึงละนะ คอလာเจน หนังกปลา หัวปลา อะไรนี่ล่ะครับ ผู้หญิงจะอายุขนาดไหน ห่วงสวยทุกคน” (คุณสิน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปเรื่องการสนทนาในประเด็นสุขภาพนั้น ผู้สูงอายุกลุ่มแรก เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลโดยตรง ต่างได้รับกำลังใจจากสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ (กลุ่มแรก) การส่งตัวแทนมาเยี่ยมเยียนที่โรงพยาบาลที่พักรักษาตัว รวมถึงการได้รับเกร็ดความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอีกด้วย ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ไม่ได้มีประสบการณ์ในการรักษาตัวที่โรงพยาบาลแบบผู้สูงอายุกลุ่มแรก หากแต่ เมื่อลูกสาวของสมาชิกในกลุ่มเจ็บป่วยจนต้องเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาล สมาชิกในกลุ่มก็เข้ามาช่วยกันให้กำลังใจ รวมถึงยังส่งของเยี่ยมมาให้ที่บ้านอีกด้วย บ่งชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ในโลกออนไลน์สามารถขยายออกมาสู่โลกกายภาพได้อีกด้วย ทั้งนี้สมาชิกในกลุ่มก็ยังมีชวนสนทนาเรื่องเกี่ยวข้องกับสุขภาพและความสวยงามอีกด้วย อย่างไรก็ตามประเด็นที่สมาชิกของผู้สูงอายุในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ทั้งสองกลุ่มนั้นยังมีการสนทนากันถึงเรื่องในอดีตที่ผ่านมาแล้วอีกด้วย ดังที่จะนำเสนอในประเด็นถัดไป

3.4.4 การสนทนาเรื่องในอดีต

การสนทนาเรื่องในอดีตสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่เป็นสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์นั้น แต่ละคนต่างก็เป็นเพื่อนที่โรงเรียนพาณิชย์การแห่งหนึ่งมาด้วยกันตั้งแต่ในอดีต ทำให้มีประสบการณ์ร่วมกันในเหตุการณ์อันหลากหลาย ตั้งแต่ตอนเข้าเรียน จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ เมื่อมีผู้โพสต์คลิปวิดีโอกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.2500 กลับไม่มีสมาชิกท่านใด แสดงความคิดเห็นหรือแชร์ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องเลย ประเด็นนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสงสัยและได้สอบถามผู้สูงอายุกลุ่มแรกบางท่านที่ปกติจะเป็นผู้แสดงความคิดเห็นประจำ ว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

คุณกุง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้ให้ข้อมูลว่า “จำไม่ได้เลยไม่ตอบค่ะ เจ็ดสิบกว่ากันหมดแล้วเนอะ ความจำไม่ดีเหมือนก่อน ช่วง 2500 อายุสิบกว่าขวบเอง ยังเด็กอยู่เลย เกิด (พ.ศ.) 2488 ถ้าถามตอนเรียนยังจำได้บ้าง ตอนเรียนไปเที่ยวไหนกัน ไปกินอะไรกัน อันนี้พอจำได้ ยังไปกินก๋วยเตี๋ยวร้านพ่อต๋มตรงแถวคอกวัว อันนี้ถามดีกว่าใครไม่เคยไปจะนั่งง่ายกว่า ไปกินกันหมด พ่อเค้าชอบแถม เพื่อนลูกมากิน แถวนั้นมีร้านขนม ซ่าหริ่ม ทับทิมกรอบอร่อยแถวบางลำพู ห้างนิวเวิลด์ยังไม่เปิดเลย มาเปิดทีหลัง เรื่อง

เก่าๆ ไม่ค่อยคุยกันในกลุ่ม ไปคุยกันตอนเจอกันมากกว่า ได้เห็นหน้าคุยกัน ช่วยกันนึก ในนี้นึกไม่ออก ไม่มีคนเริ่ม ก็ไม่มีคนต่อค่ะ ตอนไปกินข้าว ต้องพวกมุก ต้ม ลัก เค้กเกอร์ โดนครูตีประจำ ครูสอนภาษาจีนแกลง พวกตีมีไพ๋ หยานี้พวกเด็กเรียนไม่ค่อยไปไหน เรียบร้อยค่ะ ในกลุ่มเลยไม่ค่อยคุยกันเรื่องเก่าๆ ต้องไปเจอกันข้างนอกค่ะ คุยเสียงดังเลย ไม่ใช่อะไรนะ แก่แล้ว ไม่คุยดังไม่ได้ยิน (หัวเราะ)” (คุณกึ่ง, สัมภาษณ์, 27 มิถุนายน 2563)

คุณไพ๋ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันกับคุณกึ่งว่า “เรื่องในอดีตตอนเรียนไม่ค่อยได้คุยในกลุ่มนะ นานๆ ทีเอารูปเก่าๆ มาโพสต์ ตอนทำหนังสือรุ่น มีพูดกันคนนั้นหล่อ คนนี้สวย คนนี้เกเร กลุ่มเกเรมี มุก ต้ม ลัก ไม่ค่อยเรียน กลุ่มเรานี้จะเรียบร้อย มีเรา หยาน ตีม พวกหง เล็ก กึ่งนี่อีกกลุ่มเรียนกลางๆ ที่ถามเรื่องวิดีโอใช้ไหมคะ ปี (พ.ศ.)2500 นะ ยังเด็กอยู่เลย ไม่มีคนมาตอบยังไม่รู้เรื่องอะไรเท่าไร ถ้ามาช่วงตอนเรียนจะจำได้บ้าง ต้องมีคนช่วยเสริม ไม่งั้นนึกไม่ออก พอคนนั้นคนนี้พูดขึ้นมา เราก็จำได้บางเรื่อง บางเรื่องจำไม่ได้แล้วนะ ลืมไปเอง เจ็ดสิบห้าแล้ว จะให้จำแม่นเหมือนคนหนุ่มคนสาวไม่ได้ วัลลองไปดูวันกินเลี้ยงนะคะ ได้ข้อมูลเยอะแ่แน่นอนค่ะ คนนั้นพูด คนนี้เสริม” (คุณไพ๋, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2563)

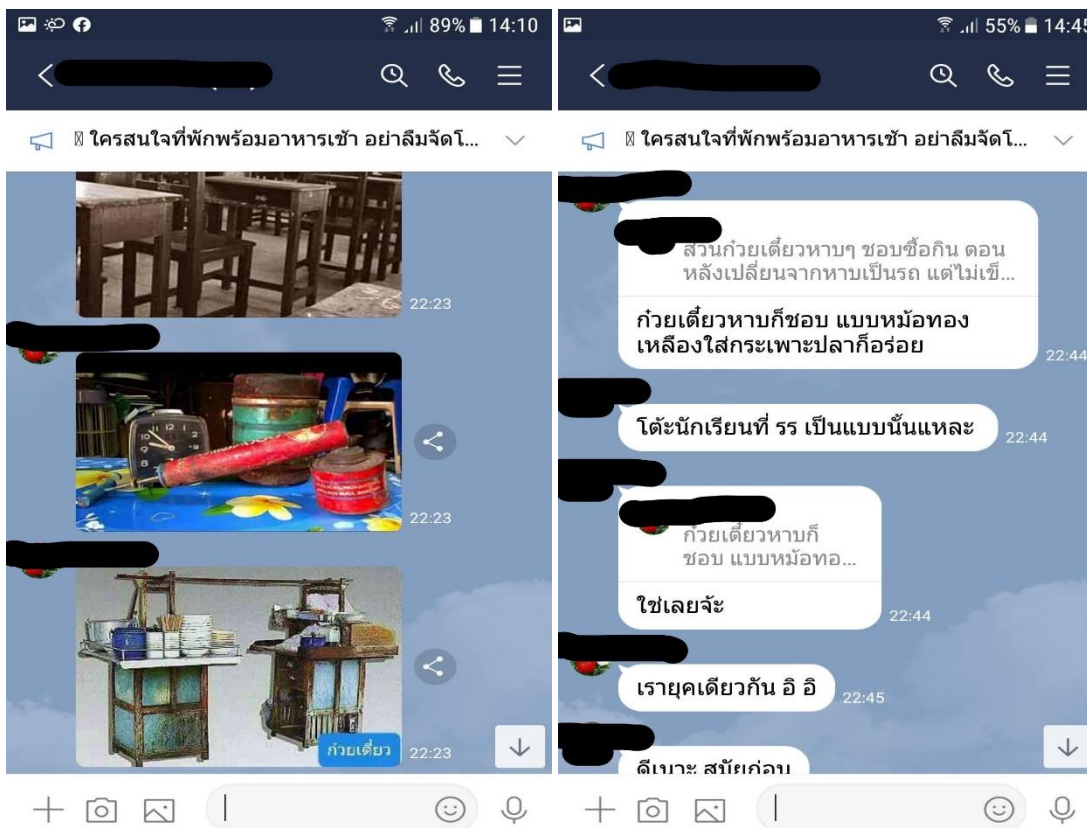

รูปประกอบที่ 31 การโพสต์คลิปวิดีโอเกี่ยวกับกรุงเทพฯ ช่วงปี พ.ศ.2500

ในส่วนของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้ให้ความคิดเห็นว่า “เคยแชร์รูปจากอีกกลุ่มมาค่ะ พวกโต๊ะเก้าอี้สมัยเรียน กว๊วยเตี้ยวหาบ ไอติมตัด หาดูยากค่ะ เดี่ยวนี้ไม่ค่อยเห็นแล้ว เวลาเปลี่ยน ของบางอย่างก็หายๆ ไป มีแต่ก๊วยเตี้ยวรถถีบ มอเตอร์ไซค์พ่วงข้างหมดแล้วค่ะ แต่วันนั้นต๋อยเค้ามานะคะ”

ตอบนะ ปกติไม่ค่อยตอบ อยู่ห่างๆ อย่างห่างๆ แยกแบบนี้นี่คะ โพลสต์เรื่องดวงตลอด ตอนเราโพลสต์เรื่องของเก่า แกมาตอบคะ พี่ปุกหลังไมค์มาแฉว สงสัยราศีทิพย์จะรววย ต่อยมาตอบ ตอบเยอะด้วยนะคะ แยกบอกแกชอบเรื่องแบบนี้ นึกถึงอดีต แต่ประวัติศาสตร์แบบพีปัสไป อันนี้แกยังระลึกได้ตอนเด็กๆ ไอติมตัดแกชอบทาน กับที่ฉีดยามาแกลงแบบเก่าที่มีที่ด้นให้ลมเข้าแล้วมีกระบอกใส่ยาอยู่ด้านหน้านะคะ ทันช่วงนั้น เดียวนี้ไม่มีแล้ว เมื่อก่อนของกินหาบใส่ไม้กระจาดสองใบมีไม้คานหาบมาขาย ขนมหล้วย ขนมน้ำมัน ขนมหีบ ข้าวเฉไปอร่อยนะคะ เดียวนี้หาทานแบบอร่อยๆ ยาก อาหารคาวแต่รสหวานไปหมด เมื่อก่อนอาหารคาวจะไม่หวานเลย ยกเว้นบางประเภทจะหวานพอติดปลายลิ้น เดียวนี้แม่ค้าบอก คนกรุงเทพฯ กินหวาน งงเลยคะ เคยชวนคุยในกลุ่มนะเรื่องนี้ พี่ปุก พี่ป้อนแม่ครัวหัวป่าก์ทั้งคู่ เคื่อก็บอกตอนเด็กๆ อาหารคาวน้อยชนิดมากที่จะหวาน รสชาติชัดเจน มาหวานเอาช่วงหลัง อย่างแกงเขียวหวานนี้หวาน สงสัยต้องเติมส้มไปหน้าเขียวหวาน เป็นแกงส้มเขียวหวานคะ พี่ปุกบอกเพิ่ม คนรุ่นใหม่ น่าจะติดหวาน คนขายเลยต้องทำหวานไปด้วยกลัวขายไม่ได้ พูดแล้วคิดถึงตอนเป็นเด็กนะ มีแต่ของอร่อย ไม่แพงด้วยคะ พอพูดเรื่องนี้ต่อเรื่องอื่น เรื่องเที่ยวเรื่องเพลงสมัยก่อนไปไกลเลยคะ พี่นัยบอกเด็กๆ ยังช่วยพ่อซ่อมรถ แถวบ้านมีแต่นา เดียวนี้ถนนผ่านหมด นาแทบไม่มี พี่ลีนก็มาคุยบ้านแกอยู่พิษณุโลกปลุกอ้อย เดียวนี้โรงงานขึ้นหมดแล้ว เรว่านานๆ ที่พูดถึงเรื่องเก่าๆ ก็ดีคะทดสอบความจำตัวเอง เรื่องเก่าไม่เล่าก็ลืมคะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ในขณะที่คุณต้อย (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “เป็นคนไม่ค่อยโพลสต์ ไม่ค่อยคุยในกลุ่มคะ เน้นอ่าน ถ้าโพลสต์ จะโพลสต์เรื่องดวงมากกว่า ยังไม่มีใครโพลสต์ในกลุ่ม ผู้หญิงนะ ชอบดูดวงทุกคนละคะ เรื่องในอดีตที่เข้าไปคุยกับทิพย์นะหรือคะ ตอนนั้นเรากำลังจะนอน ก่อนหน้าเราเอารูปเก่าๆ มาดู นึกเรื่องตัวเองพอดี ทิพย์เค้าโพลสต์ ทีนี้เรื่องเก่าๆ มันมาหมดเลยนะ เลยไปตอบคะ อย่างกวยเตี๋ยวหอบนะ เดียวนี้ไม่เห็นแล้วคะ เมื่อก่อนอยู่แถวโอเดียนง เชียงกง คนจีนทั้งนั้น อาศัยเค้าอยู่คะ กวยเตี๋ยวหอบนี้คนจีนเค้าหาบขาย มีเส้นแคเส้นหมี่ขาวกับเส้นใหญ่ ใส่ลูกชิ้นแคะ ที่เป็นเต้าหู้ทอดแล้วข้างบนเป็นหมูคะ เคยทานไหมคะ ผักก็ใส่ถั่วงอก ต้นหอม น้ำซุบเซงเซง ไม่ต้องปรุงเพิ่มเลยคะ เดียวนี้หาร้านที่ทำน้ำซุบแบบนี้ยาก เมื่อก่อนยังกินร้านนิวยีนง เดียวนี้เราย้ายมาอยู่รามอินทรา ไม่เจอร้านกวยเตี๋ยวแบบนี้อีกเลย กับกระเพาะปลาต้องใส่หม้อทองเหลืองนะ อร่อย ไข่นกกระทาเค้าต้องเอาไปต้มในซุบกระดูกหมูให้เข้าเนื้อ ก่อนเอาใส่ลงไปในหม้อกระเพาะปลา เดียวนี้ไข่นกกระทาขาวจืดเลย กินไปไม่มีรสชาติ หรือข้าวหมูกรอบ เมื่อก่อนต้องย่างเท่านั้นเดียวนี้เอามาทอด ความกรอบมันต่างกัน พี่ป้อนเค้าเห็นเราคุยเรื่องนี้เค้าเห็นด้วยนะ เค้าบอก เมื่อก่อนอย่างเตาถ่าน เอน้ำมันถั่วลิสง น้ำส้มสายชูกับเหล้าจินทาที่หนั่ง เวลาอย่างหนั่งจะระเบิด กรอบคนละแบบกับทอด คนนั้นคนนี้ก็เริ่มเข้ามาไวกันละคะ คุยเรื่องอาหารตอนดึก ทิว (หัวเราะ) เลยพับเรื่องนี้ไป นานๆ มาคุยทีคะ ถ้าเป็นเรื่องเก่าๆ จะตอบสนุกดีคะ ชอบตอนเด็กๆ รถไม่ติดเหมือนตอนนี้นี่คะ” (คุณต้อย, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 32 รูปเครื่องใช้ในอดีตที่คุณทิพย์ (นามสมมติ) โปสต์ และ รูปประกอบที่ 33 คุณต้อย (นามสมมติ) เข้ามาแสดงความคิดเห็น

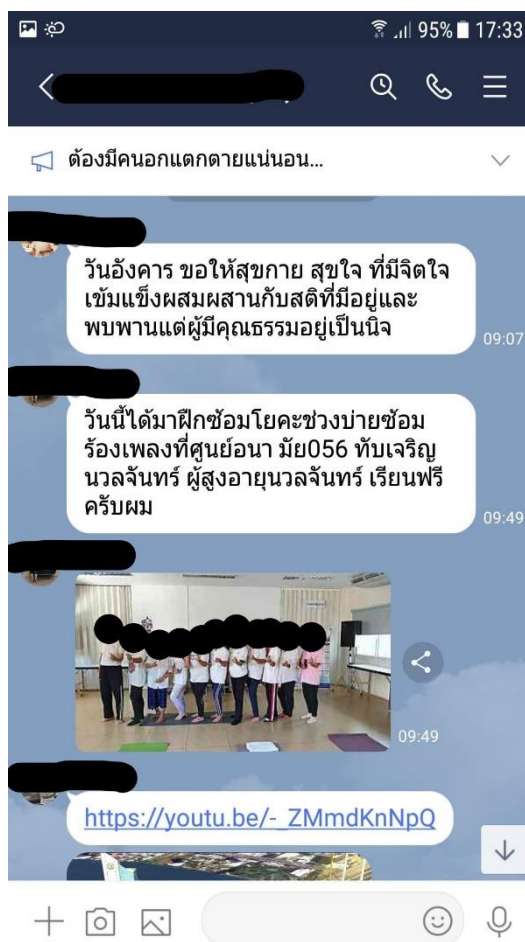
จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มแรกมีการสนทนาในประเด็นเรื่องราวในอดีตไม่มากนักแม้จะมีเรื่องราวในอดีตร่วมกันก็ตาม ยกเว้นช่วงที่มีการโปสต์รูปเพื่อทำหนังสือเพื่อนร่วมรุ่นที่โรงเรียน จะมีการสนทนาถึงเรื่องราวในอดีตบ้าง ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ณ ร้านอาหารที่ผู้สูงอายุกลุ่มแรกนัดกันเพื่อพบปะสังสรรค์นั้นก็พบว่า มีการสนทนากันถึงเรื่องราวในอดีตอย่างออกรสมากกว่าสนทนาในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งจะนำเสนอในประเด็นการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุ ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองมีการสนทนากันถึงเรื่องราวในอดีตบ้างหากมีการโปสต์ภาพเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีต ทำให้ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกันได้เข้ามาสนทนาในประเด็นดังกล่าว อย่างไรก็ตามเรื่องที่คุณวิจัยพบว่าการสนทนากันในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มอีกประเด็นหนึ่งคือ การสนทนาเรื่องชีวิตประจำวัน

3.4.5 การสนทนาเรื่องชีวิตประจำวัน

การสนทนาเรื่องชีวิตประจำวัน มักเป็นการสนทนาและนำเสนอว่าผู้สูงอายุท่านนั้น ได้ทำกิจกรรมใดบ้างในวันนี้หรือช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่นาน อาจเป็นกิจกรรมการออกกำลังกาย การไปร่วมงานมงคลสมรส หรืองานเทศกาลประจำปี เป็นต้น ทั้งนี้หลังจากผู้สูงอายุได้ทำการโปสต์รูป หรือเปิดประเด็นการสนทนาในประเด็นดังกล่าว ก็มีสมาชิกในกลุ่มเข้ามาสนทนาในประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้ช่วงการระบาดของไวรัสโควิด 19 ทำให้

สมาชิกในกลุ่มไม่ได้นัดพบปะสังสรรค์กันเลยเพราะผู้สูงอายุถือเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง จึงได้อาศัยกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ ในการนำเสนอเรื่องราวของตนเอง

คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี “ผมเคยเอารูปที่ไปเล่นโยคะมาลง เล่นตรงศูนย์อนามัย 56 ทับเจริญ (ศูนย์บริการสาธารณสุข 56 ทับเจริญ) แถววัดนวลจันทร์ เคยไปไหมครับ มีกิจกรรมให้ทำหลายอย่าง ร้องเพลง ลีลาศ รำไทย มีบางวัน ออกกำลังกายมีทุกวัน ที่เอา(รูป)ลง ชวนเพื่อนๆ มาออกกำลังกาย มาหาอะไรทำ คำมีกิจกรรม จันทร์ถึงศุกร์ ถ้าลูกหลานไปทำงาน อยู่ห่างๆ ก็มาคุย มาหาอะไรทำครับ มีบอกให้ผมชวนในกลุ่ม หลายทีแล้ว ผมเพิ่งเอาลง คนที่ถามมาก็มี หยา คำออกกำลังกายอยู่แล้ว ชอบร้องเพลงด้วย มีเพลงเก่าๆ เยอะ คำบอกไว้จะลองมา ผมเคยบอกว่ามีลีลาศ รำไทยด้วยนะ พิมก็ถามผมมา สนใจลีลาศ นั้นแฟนเขาเป็น ทหารเรือ เมื่อก่อนเต้นลีลาศกัน ชวนให้มาที่นี้ ลีลาศมีสองวันครับพุธกับพฤหัสบดี พิมสนใจ ไม่ไกลบ้านด้วย แถวเลียบบางตัวน(เอกมัย-รามอินทรา) ผมเอารูปพิม ตีลงด้วย ตามคำไปทำบุญ ไปโรงพยาบาล เพื่อนในกลุ่มมาเยี่ยมที่บ้าน บางคนบอก ไม่เจอนานตั้งแต่ติดโควิด คิดถึง ก็ได้รูปได้ทักหากันในกลุ่มครับ ช่วงโควิด คุยในกลุ่มบ่อย กว่าช่วงปกติครับ ที่คุยกับเอารูปตัวเองลงกลุ่ม หลักๆ มี หยากับผม คนอื่นเอาลงตอนไปทำบุญ ไปงานแต่งงาน ไปเที่ยวครับ” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

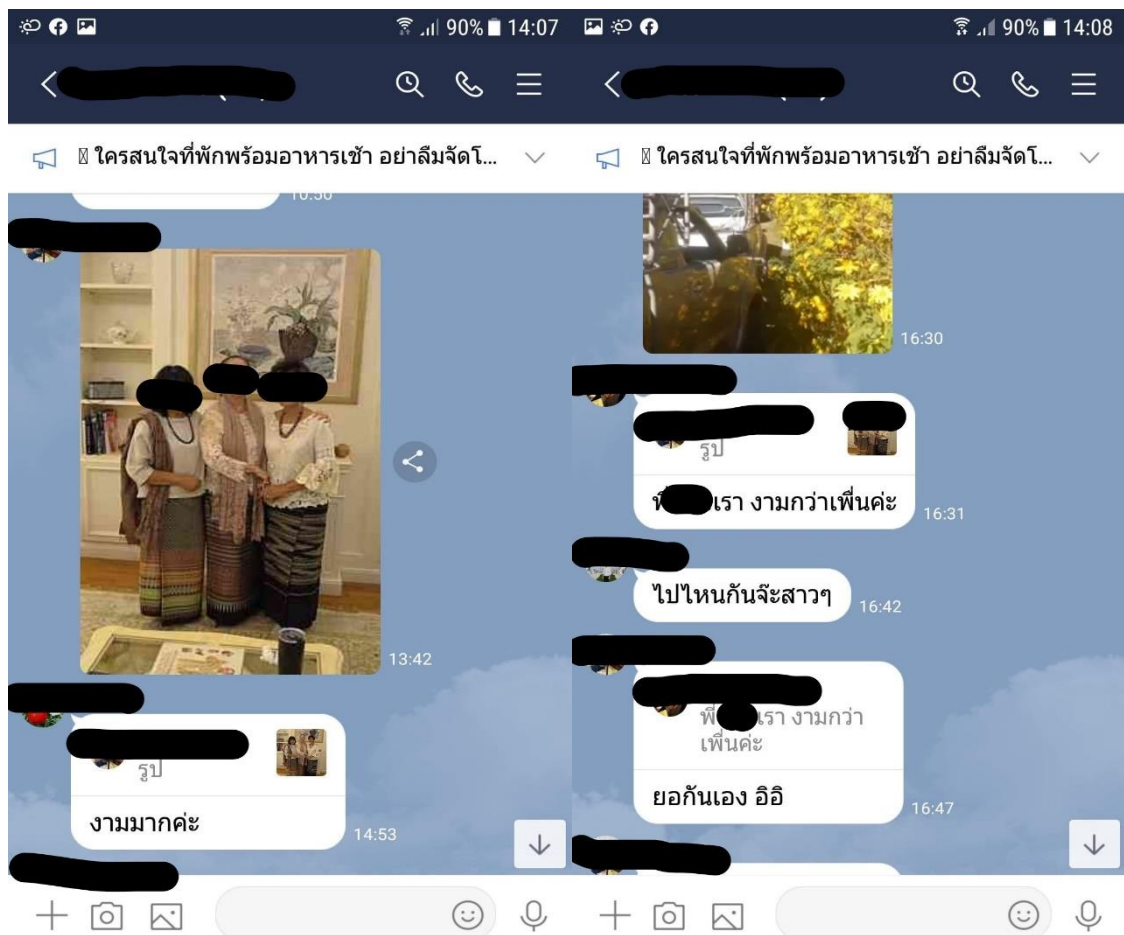
รูปประกอบที่ 34 รูปคุณต้อ (นามสมมติ) โพสต์กิจกรรมในชีวิตประจำวันของตนเองลงในกลุ่ม

คุณทยา (นามสมมติ) อายุ 74 ปี หนึ่งในสมาชิกแอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุกลุ่มแรกก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่มักจะโพสต์เรื่องราวในชีวิตประจำวันลงในกลุ่มเพื่อชวนสมาชิกสนทนา “ส่งรูปตัวเองลงกลุ่มคะ เวลาไปไหนเราใส่ชุดสวยๆ นานๆ ใส่ที อยากให้เพื่อนเห็น เคยบอกไป(ในการสัมภาษณ์คราวก่อน)แล้วว่า เราอยากให้เพื่อนลูกขึ้นมาแต่งตัว แต่งหน้า ออกกำลังกาย ไปที่ใหม่ๆ จะได้ไม่เบื่อ ไม่เฉา อยู่บ้านเฉยๆ ไม่ไหวคะ อายุเรามากต้องระวังก็จริง แต่ต้องออกกำลังกาย ไปเที่ยวบ้าง จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว เคยได้ยืนไหมคะ ถ้าใจเราดีสุขภาพเราก็ดีไปด้วย ไม่อยากให้เกิดโรคภัยคะ ลงรูปไปก็ไม่ค่อยมีใครมาตอบ มีไฟตอบบ้างคะ แล้วก็เตือนว่าอย่าลงรูปตัวเองเยอะ ตอนนี้เรากำลังอยู่ ความสุขของเราคะ นอกนั้นมีดี้อ ที่ลงรูปตัวเอง ชวนไปเล่นโยคะ ไปร้องเพลง ตรึงนวลจันทร์ เค้มีศูนย์ น่าสนใจคะ ถ้าว่างจะไป คนอื่นมีรูปพวกทำบุญ อย่างช่วงเข้าพรรษา กิ่งมิกไปทำบุญ คนก็เข้ามาอนุโมทนาสาธุกันคะ เรายืนยันจะลงรูปตัวเองต่อไปคะ ช่วงโควิดก็ลงปกตินะคะ อยู่บ้านเราก็ต้องแต่งหน้า ออกกำลังกาย บางทีถ่ายคลิปตอนออกกำลังกายลงคะ ชวนเพื่อนในกลุ่มมาออกกำลังกายด้วยกัน ป้องกันโควิดคะ ทุกคนไปไหนไม่ได้ อยู่บ้านอย่างเดียวน่าเบื่อ ต้องหากิจกรรมทำ จะได้ไม่เครียดนะคะ” (คุณทยา, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

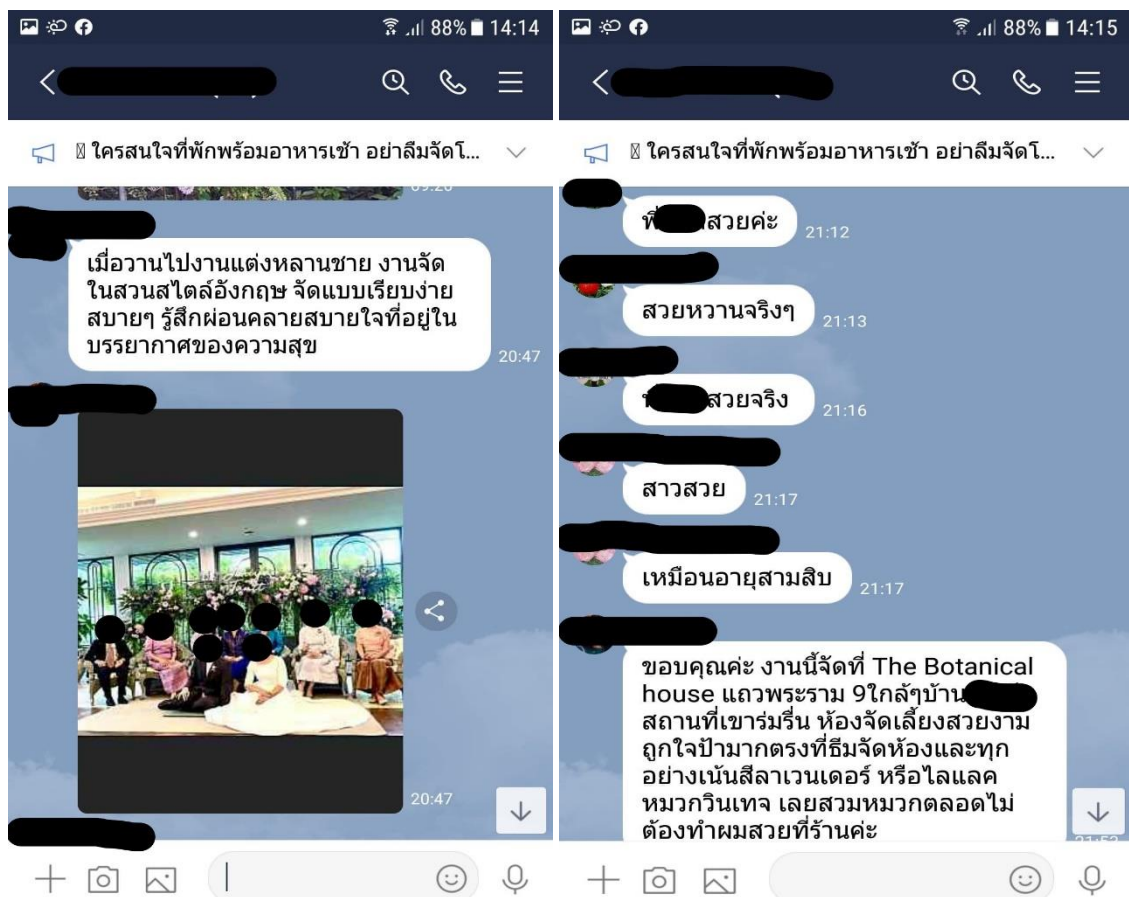
รูปประกอบที่ 34 รูปคุณทยา (นามสมมติ) โพสต์กิจกรรมภาพของตนเองที่ไปร่วมงานแห่งหนึ่งลงกลุ่ม ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองอย่างคุณต้อย (นามสมมติ) อายุ 63 ปี “เราไปไหนแต่งชุดไทย ชุดสวยๆ ก็โพสต์คะ นานๆ ใส่ที รูปนี้(รูปประกอบที่ 35)ไปงานลอยกระทงคะ ช่วงโควิดไม่ได้ไปไหนเลย จะใส่อยู่บ้านก็ใช้

ที่ พอมีโอกาสต้องใส่ค้ะ พอโพสต์ก็มีคนมาชมนะค้ะ หน้าม้ากันทั้งนั้น จ้างมาค้ะ (หัวเราะ) อย่างที่เห็น กลุ่มนี้ช่วยกัน ให้กำลังใจ เราไม่เหมือนตอนสาวๆ แล้ว พอมีคนมาชมเราก้ะดีใจนะค้ะ ทุกวันนี้แกตัวไปใครจะมาชมคนในครอบครัวไม่ชมหรือค้ะ ในกลุ่มนี้พี่ปุก พี่หมี พี่ป๋อน พี่หน้่า ปลี ทิพย์ จะเป็นขาประจำ ส่วนผู้ชายเค้าเจียบตามเรื่อง ที่นี้พอใครโพสต์ต้องไปชมค้ะ ไม่ให้เสียกำลังใจ บางทีเราอายุมากแล้วแต่จะอะไรไป ไม่มันใจนะจะสวย จะดีหรือเปล้่า ถ้ามในน้อะไรก้ะดีไปหมด สวยงามตามท้องเรื่องค้ะ ทำให้เรามันใจขึ้น ตอนหลังไม่อวดใครแล้วอวดในกลุ่มนี้ละ บางทีซื้อเสื้อ ซื้อเครื่องประทินโฉม ก้ะเอามาโพสต์ค้ะ ได้ตัวนั้นตัวนี้มา มาแชร์กันใช้ดีไม่ดียังงั้ เหมือนเรายังมีพวก มีเพื่อนที่เข้าใจ ไม่ใช่อยู่กันหลายคนในบ้านแล้วเหมือนอยู่คนเดียว ต่างคนต่างอยู่ค้ะ กลุ่มอื่นที่อยู่ก้ะไม่สนใจ ให้กำลังใจกันเท่ากลุ่มนี้ะค้ะ โชคดีค้ะที่ได้มาเจอกัน เสียตายไม่เจอกันมาก่อนหน้านี้ เคยพูดกับทิพย์แบบนี้เหมือนกันค้ะ เราว่าเป็นดวงนะ ให้ใครใครจะมาเจอใคร เห็นม้ยเข้าเรื่องดวงจนได้” (คุณต้อย, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 36 คุณต้อย (นามสมมติ) โพสต์รูปตนเองที่ไปงานลอยกระทงและสมาชิกเข้ามาชื่นชม เช่นเดียวกับคุณ ป๋อน (นามสมมติ) อายุ 65 ปี “ภาพนี้โพสต์ตอนไปงานแต่ง(งาน)หลานชายค้ะ ลูกพี่ชาย ชอบล้ีม่วงอยู่แล้วค้ะ ที่บ้านมีหลายชุด เราแต่งตามธ้ีมค้ะ ไล้แลกกับลาเวนเดอร์ มีโคโลญจน์ลาเวนเดอร์ของล้็อกซิทาน (L'Occitane) ก้ะ โจนาลอน (Jo Malone) งานกลางวันเลือกฉีดโคโลญจน์ดีก้ะว่าค้ะ ในงานมี

คนชมเหมือนกันค่ะ สีเข้าธีม หอมด้วย พออีกวันเอามาโพสต์ สาวๆ มาชมกันใหญ่ค่ะ ตลกหน้าบอกว่าเหมือนอายุสามสิบ กับทิพย์ชมว่าสวยหวาน เราอยู่บ้านเป็นนางกันคร้า ในบ้านเชื่อว่าแต่งแล้วจะสวยหรือ แต่งตัวเป็นหรือ ไม่ได้แต่งนานแล้ว พอแต่งออกมาเจียบกริบ เราเกษียณแล้ว ไม่ได้หมายความว่าเราจะแต่งตัวเหมือนสาวๆ เราแต่งให้สมวัย คูสี คูธิมเขาด้วย งานจัดที่ไหน ควรแต่งอย่างไร งานจัดเหมือนงานเลี้ยงน้ำชาอังกฤษ ใส่ชุดไทยไปได้หรือ ไม่ได้หรือค่ะ หมวกช้อนานแล้วใส่กล่องใส่ตู้ไว้สวยอยู่เลย เอามาใส่งานนี้ ที่จริงไม่ได้ไปทำผมที่ร้านค่ะ ต้องตัดต้องทำสีอีก เลยใส่หมวกทั้งงาน กลายเป็นดีไป ในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง) เคยคุยกันว่าเราต้องให้กำลังใจกันนะ หาข้อดีของกันและกัน ผู้หญิงทุกคนมีความสวยของตัวเอง อย่าให้คำพูดไม่ดีของคนอื่นมาทำร้ายเราได้ค่ะ ที่โพสต์เพราะอยากแชร์ความสุขที่เห็นหลานชายเป็นฝั่งเป็นฝา กับอยากให้กลุ่มเห็นว่าเราอายุหกสิบกว่าแล้ว แต่ยังแต่งตัวสวยๆ ได้นะ เป็นกำลังใจให้กันและกันค่ะ ก็เข้ามาคุยเคล็ดลับความสวยความงามกันนะคะ อย่งไรแลกกับลาเวนเดอร์ ปุ๊กก็เข้ามาถามว่ามีสรรพคุณอะไรไหม ก็บอกว่าคลายความเครียด ทำให้อนหลับสบายค่ะ ตอนไปเที่ยวกันก็เอาติดตัวไปด้วย ว่างให้ดื่มก่อนนอนค่ะ” (คุณป๋อน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบที่ 37 คุณป๋อน (นามสมมติ) โพสต์รูปตนเองที่ไปงานมงคลสมรสและสมาชิกเข้ามาชื่นชมจากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้น พบว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มบางท่านมีการลงรูปและเปิดการสนทนากับสมาชิกภายในกลุ่มเรื่องชีวิตประจำวันของตนเองที่ได้ทำกิจกรรมอันหลากหลาย สมาชิกภายในกลุ่มก็เข้ามา

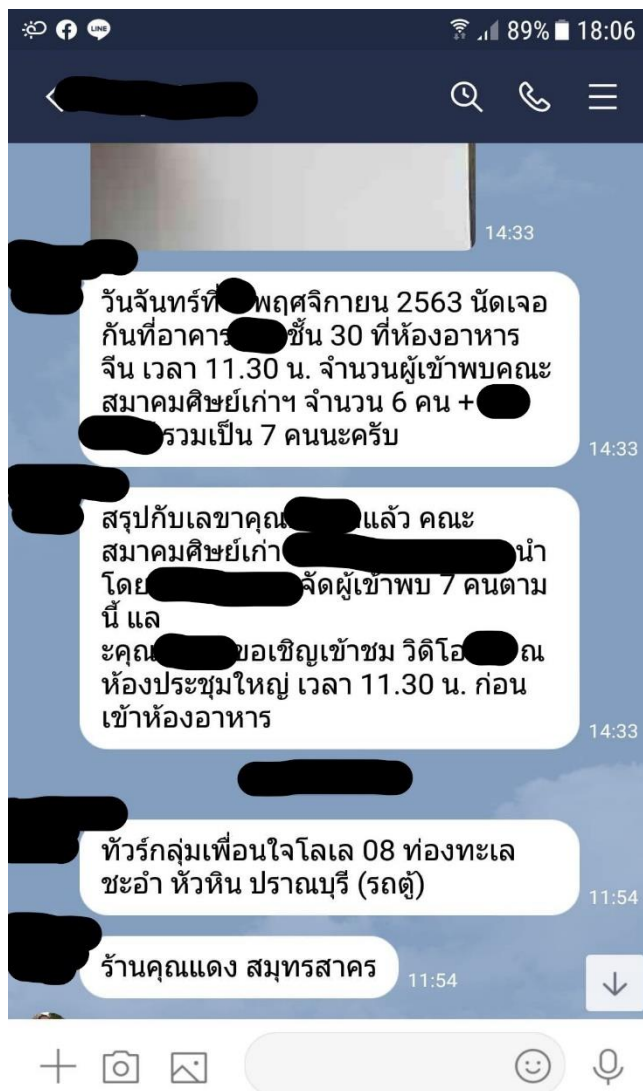
สนทนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ ด้วย อย่างไรก็ตามก็ตีผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มยังใช้ พื้นที่แอปพลิเคชันไลน์ในการนัดหมายภายในกลุ่มเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นบนพื้นที่กายภาพอย่างการจัดเลี้ยงรับประทานอาหารและการท่องเที่ยวต่างจังหวัดร่วมกันอีกด้วย ซึ่งจะนำเสนอในประเด็นต่อไป

3.4.6 การนัดหมายภายในกลุ่ม

การนัดหมายภายในกลุ่มนั้น สำหรับผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มถือเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะเป็นการรักษาความสัมพันธ์เดิมให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น หรือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ให้กับบุคคลที่ไม่เคยรู้จักกันในชีวิตจริงมาก่อน ได้มาทำความรู้จักและพบปะกันในพื้นที่กายภาพ ทั้งนี้แม้ว่าผู้สูงอายุกลุ่มแรกจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกันในด้านการเรียนตั้งแต่อดีต หากแต่ได้แยกย้ายกันไปหลังสำเร็จการศึกษา หลายคนไม่ได้พบหรือติดต่อกันเพื่อนร่วมชั้นเลย รวมถึงไม่รู้จำชื่อสมรสหรือครอบครัว บุตรหลานของเพื่อนร่วมชั้นด้วย

สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มแรกผู้วิจัยพบการใช้แอปพลิเคชันไลน์เพื่อนัดหมายในการพบปะสังสรรค์บ้างแต่ไม่บ่อยครั้งนัก ประมาณเดือนละครึ่งหรือนัดหมายไปต่างจังหวัดปีละ 1 ครั้ง ไม่นับการนัดกลุ่มย่อย ทั้งนี้คุณตั้ม (นามสมมติ) อายุ 72 ปี ได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวว่า “ในกลุ่มนี้เรื่องนัดกิน นัดเที่ยว ถ้าเกี่ยวกับสมาคมศิษย์เก่าๆ ส่วนใหญ่ผมเป็นคนโพสต์ ผมเป็นเลขานุการรุ่น มิกเค้าเป็นประธานรุ่น มีอะไรประชาสัมพันธ์เป็นหน้าที่ผม ตอนนี้มีดีต่อมาช่วย เขาทำงานกับมิก เลย์เบอลง นัดกินข้าวที่นึ่งต้องเตรียมเยอะ จองโต๊ะ จองอาหาร น้ำดื่ม เราต้องดู จ่ายไหวมั๊ย บางทีจัดนัดร้านแพงไป จ่ายไม่ไหวคนก็น้อย หลายคนรายได้น้อย ต้องประหยัด ยิ่งนัดไปเที่ยวต่างจังหวัด ยิ่งต้องคิดเยอะครับ มีค่ารถตู้ มีค่าน้ำมันด้วย อีกอย่างคนแก่ทั้งนั้น นั่งรถนานไม่ได้ เมื่อยขบไปหมด ต้องพาไปที่ไม่ไกลมาก นครปฐม สมุทรสาคร ชล(บุรี) ปทุม(ธานี) สมุทรปราการ กลุ่มนี้ผม มิก ต้อ เป็นคนจัดทริป เป็นคนนัด เพื่อนในกลุ่มรอฟังอย่างเดียวว่าไปไหน ราคาเท่าไร พอไปแล้ว ผมก็มารายงานว่าเป็นอย่างไร ไปไหนมาบ้างครับ” (คุณตั้ม, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

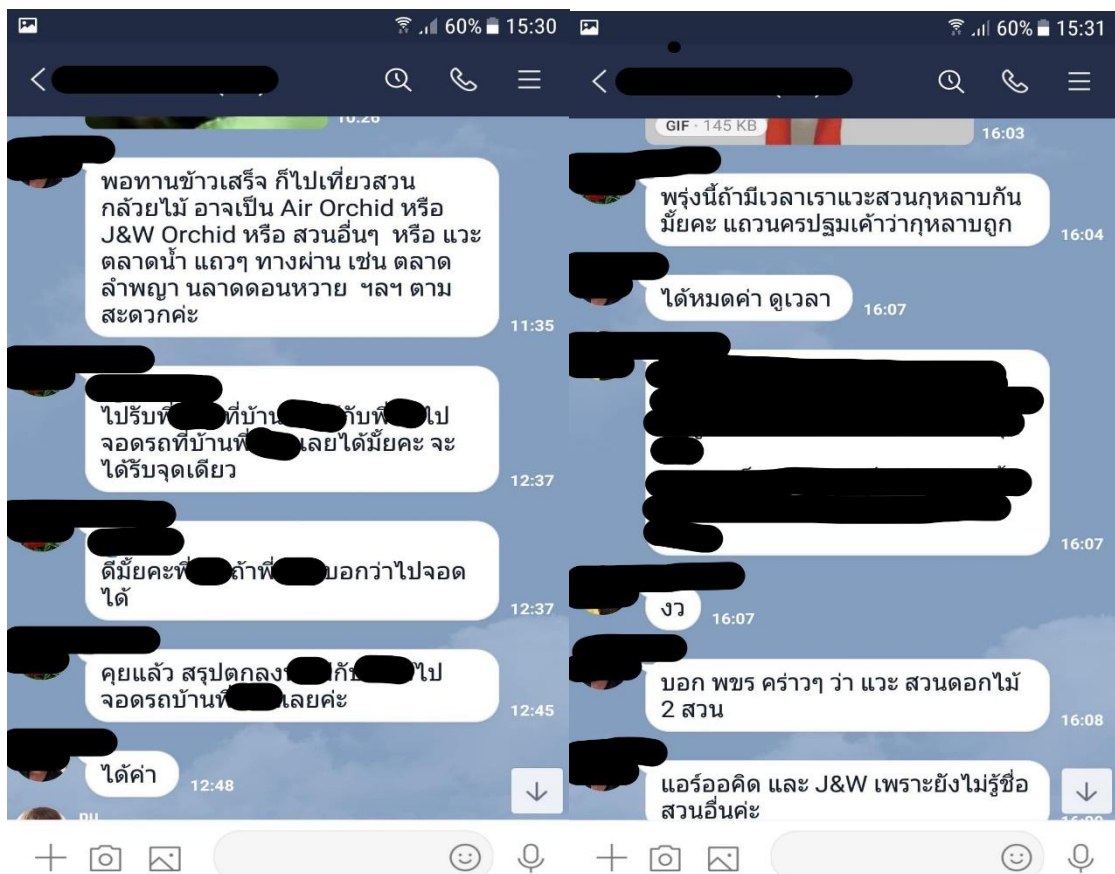
คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมจากคุณตั้มว่า “นัดกินข้าวในกรุงเทพฯ ง่ายกว่า คนไปมากกว่าครับ ไปต่างจังหวัดส่วนใหญ่ไปไม่เกิน 10 คน รถตู้คันนึงพอดีครับ เวลานั้น ผม มิก ต้ม คุยกันเองไปที่ไหน กินอะไร คนมาส่วนมากขาประจำ บางทีรายจ่ายเกินมิกก็ควักแทน พวกลงชื่อแต่พาลูก หลาน แฟน มาด้วยนี่ทำให้เกินงบ อาหาร น้ำ น้ำแข็ง เราต้องสั่งเพิ่ม มิกเขาว่า ไม่เป็นไร ลูกๆ หลานๆ เพื่อนเรา คนกันเอง กินกันไม่เท่าไร ตอนหลังเลยใช้วิธีถามอ้อมๆ มากับใคร มายังไง ถ้ามากับลูกหลานนี้ รู้เลยของต้องเพิ่ม เราก็สั่งเกินเอาไว้หน่อย ที่เคยเกินงบมากที่สุดประมาณห้าพัน(บาท) ลงชื่อ 10 มา 20 คนแก่กินไม่เยอะนะ ผู้ติดตามนี่ละกินเยอะ ในกลุ่มพอถามว่าใครจะไปบ้าง รายละเอียดแบบนี้ๆ ไม่ค่อยมีคนถามครับ คู่กันมากกว่า รู้ว่าไปที่นี่ กินอะไร แวะที่ไหน เขาก็เตรียมเงิน เตรียมตัวกันมา เงินมาจ่ายวันนั้นหรือโอนมาก่อนก็ได้ครับ ไม่มีปัญหา” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบ 38 การสรุปยอดผู้ร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวโดยคุณต๋ม (นามสมมติ)

สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น การนัดหมายเพื่อท่องเที่ยวกลับมีลักษณะที่แตกต่างจากผู้สูงอายุกลุ่มแรกอยู่บ้าง ตรงที่สมาชิกในกลุ่มมีการร่วมสนทนากันและมีการนัดหมายสถานที่ที่จะให้รถตู้รับที่เดียวกันเพื่อประหยัดเวลาในการเดินทาง ซึ่งส่วนมาก คุณหมื่น คุณหน้าและคุณทิพย์จะนัดรถตู้ให้มารับที่บ้านของคุณหน้าซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางระหว่างบ้านคุณหมื่นและคุณทิพย์ ซึ่งการสนทนาเพื่อนัดหมายสมาชิกในกลุ่มเพื่อเที่ยวนั้น คุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ทริปนครปฐม เป็นคนจองรถตู้กับหาที่เที่ยวกะ ทิพย์ก็ช่วยนะคะ คนอื่นก็คุยว่าโอเคไหม ตารางแน่นไปไหม หรืออยากให้แวะที่ไหน ก็เสนอมายะนะคะ ต้องช่วยกันคะ เราไปกันทุกคน อยากให้มีส่วนร่วม ก็เข้ามาตอบกันนะคะ บางคนอยากให้แวะร้านต้นไม้ อันนี้ปลื้กับที่หน้าเสนอกะ ร้านอาหารที่ป้อนเสนอ แกดูรีวิวเห็นว่าใช้ได้ ร้านเซฟกระทะเหล็ก เซฟตุ๊กตาคะ มีแวะพิพิธภัณฑสถานอนเนก (นาวิกมูล) ตลาดน้ำด้วยคะ เรื่องซ้อบปิ้งที่หมื่นเสนอกะ วันเดียวขอให้คุ่ม กิน เที้ยว ซ้อบปิ้งคะ คนขับ(รถตู้) ไว้ใจได้คะ คนรู้จักนัยเค้า เค้าช่วยหา ตั้งแต่คราวก่อน ราคาไม่แพง กรุงเทพ 1,800 (บาท) ต่างจังหวัด 2,000 (บาท) ไม่รวม(ค่า)น้ำมันคะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ในขณะที่คุณหมิ (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้นำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ครั้งแรกที่เจอกัน หน้าเค้านัดที่ (ภัตตาคารชายทะเล)จันทร์เพ็ญ ตรังรามอินทราคะ ร้านนี้แพงแต่อร่อย หน้าบอกว่าเจอครั้งแรกอยากได้ร้านมีห้องส่วนตัว นัดกันในกลุ่มนี้ละคะ แล้วนัดวันเวลา ไปเจอกันที่ร้านเลย ไม่มีใครเคยเจอกันคะ ตื่นเต้นเหมือนกัน ที่นี้เดือนกันยา(ยน) ของทุกปีต้องไปทานข้าวที่นี่ครั้งนึง นึกถึงวันแรกที่เจอกันคะ ส่วนทริปต่างจังหวัด อันนี้ ต้องคุยกันยาวในกลุ่ม แต่ละคนชอบ แต่ละคนนัดไม่เหมือนกัน อย่างคนรู้จักรถตู้ ก็หารถหาคนขับ คนชอบเรื่องอาหาร ก็หาร้านอาหารมา หรือเตรียมไปทำทานกันเอง ใครชอบซื้อปิ้งก็หาที่ซื้อปิ้ง เรื่องนี้เรานัดคะ ถ้าร้านขายต้นไม้ใบหญ้าต้อง หน้ากับป्ली แล้วมาคุยในกลุ่มอีกที เสนอมา ได้ร้านนี้ ได้ที่ซื้อปิ้งนี้ ได้ที่เที่ยวนี้ โอเคไหม สุดท้ายปู้ก็มึสรูปให้อีกที เขาวางแผน จัดตารางเก่งคะ ชอบที่ทุกคนมีส่วนร่วม ไม่ไหลดงานไปที่ใคร จนหนักไป ช่วยกันดีที่สุคคะ พอได้แผนแล้วจะประกาศไว้ในกลุ่มคะ” (คุณหมิ, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบ 39 แผนการท่องเที่ยวและการนัดหมายของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการนัดหมาย แลกเปลี่ยนข้อมูลการนัดสังสรรค์และการท่องเที่ยวภายในกลุ่ม เพราะลักษณะของกลุ่มทำให้ข่าวสารจากผู้ส่งสารเพียงคนเดียวสามารถแพร่กระจายสู่ผู้รับสารทั้งกลุ่ม อีกทั้งสารหรือข้อความดังกล่าวยังอยู่ในกลุ่ม ทำให้

สมาชิกสามารถเข้าดูกำหนดนัดหมายได้ตามต้องการ ซึ่งรายละเอียดของการนัดหมายและพฤติกรรมกรรวมกลุ่มบนพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มจะนำเสนอในประเด็นต่อไป

4 พฤติกรรมการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุ

การรวมกลุ่มบนพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้น ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น ประเด็นต่างๆ ตามกลุ่มของผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

4.1 การรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

การรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุกลุ่มแรก ซึ่งเป็นกลุ่มที่รู้จักกันมาตั้งแต่สมัยเรียนที่โรงเรียนพาณิชย์แห่งหนึ่งนั้น สามารถแบ่งพื้นที่การรวมกลุ่มได้ 2 พื้นที่คือ พื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่างจังหวัด ดังนี้

4.1.1 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในเขตกรุงเทพมหานครของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหัวข้อนี้มักจะเป็นการรวมกลุ่มรับประทานอาหารประจำทุกเดือน รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อไปร่วมงานประจำปีของโรงเรียนพาณิชย์ที่จบการศึกษาด้วยกันในอดีต โดยผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม ดังนี้

4.1.1.1 การรวมกลุ่มรับประทานอาหารประจำทุกเดือน กิจกรรมนี้จะเป็นกิจกรรมที่มีคุณมิกเป็นประธานรุ่น เป็นผู้หาร้านอาหารในแต่ละเดือน คุณตั้มจะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ในกลุ่มและคุณต่อจะเป็นผู้รวบรวมค่าใช้จ่ายในวันงาน ทั้งนี้คุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นของการเลือกร้านอาหารว่า “ผมเลือกร้านต่างๆ อยู่มานาน อย่างเมื่อก่อนชอบนัด 13 เหรียญ⁵ ตอนนี่ปิดไปหมดแล้วต้องเปลี่ยน ไป(ภัตตาคารชายทะเล)จันทร์เพ็ญ⁶ แต่นัดจ่ายไม่ได้ร้านนี้ราคาสูง มา 10 คน นี่ 7-8,000 ร้านนี้สามสี่เดือนนัดที่ ถ้าอาหารจีน ไปเชียงการีลา สีส้ม ร้านลูกเขยสักเค้า เค้าลดให้ คุณค่าใช้จ่ายได้ เน้นดื่มชา หมี่ ผัด ผัดผัก คนแก่ กินไม่เยอะ ถ้าราคาถูกมาหน่อยก็พูนสิน รามอินทรา ร้านนี้นัดบ่อย ไม่ค่อยนัดที่ห่าง คนเยอะไม่ค่อยอยากไปกันด้วยครับ เลือกร้านที่ไปง่ายมีที่จอดรถ บางทีกินดแถวเลียบ(ทาง)ด่วน(เอกมัย)รามอินทราครับ” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

เมื่อคุณมิกเลือกร้านและเมนูอาหารแล้วคุณตั้มจะเป็นผู้นำข้อมูลไปประชาสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ซึ่งคุณตั้ม (นามสมมติ) อายุ 72 ปี ให้ข้อมูลว่า “ผมคุยกับมิก ต่อ ว่าต้องแจ้งก่อนวันนัด 3 สัปดาห์ ตอนแรกเลยนะ มีปัญหานัดแล้วถึงวัน ไม่ว่าง ไม่ใช่อะไร สีม (หัวเราะ) จ่ายตั้งแล้วด้วย นัดซ้อน เลยไม่ได้มา แต่เค้าไม่เอาเงินคืน

⁵ ร้าน 13 เหรียญเป็นร้านอาหารเก่าแก่สไตล์ยุโรป ที่มีเมนูหลากหลาย อาทิ สเต็ก สลัด ซุป บาร์บีคิว สปาเก็ตตี้ เป็นต้น

⁶ ภัตตาคารชายทะเลจันทร์เพ็ญ สาขารามอินทรา เป็นภัตตาคารที่เน้นขายอาหารทะเล ทั้งไทยและจีน

กันนะ ถือว่าเลี้ยงเพื่อน ที่นี้เลยนัดล่วงหน้า อาทิตย์หนึ่ง ค่อยจำได้ พอใกล้วันเราจะเตือนไปอีกที่กันพลาด บางทีเหลือ 3 วัน เราเตือนไป เหลือวันเดียวเราเตือนไปอีกรอบ ถ้าใครพลาดพาหลานมาด้วยเค้าจะแจ้งเราก่อน ช่วงโควิด (19) บ่นกันใหญ่ไม่ได้ไปไหน พอโควิดซาถึงได้นัดกันเดือนก่อน วันนี้เกือบล้มแล้วโควิด(19) มาอีกรอบ เรากลุ่มเสี่ยงด้วยคนแก่ทั้งนั้น นี่ปีใหม่จะได้นัดกันใหม่ไม่รู้เลย” (คุณสัก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

หลังจากที่คุณสักได้ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกของกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์แล้วประมาณ 3 วันก่อนวันนัดหมาย คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี จะเป็นผู้เช็คยอดในกลุ่ม แล้วจึงทำการจองโต๊ะในร้านอาหารนั้น โดยคุณต้อได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “รอเช็คยอดในกลุ่มก่อนครับ เคยไปจองก่อนวันจริงคนกิน พาลูกพาหลานมาด้วย ลักเค้าเลยให้บอกว่าใครพาใครมา ตอนหลังไม่มีปัญหาครับ ไม่ใช่อะไร ร้านเขาจัดเก้าอี้ จัดโต๊ะพอดี ถ้ากินเยอะไม่รู้จักแทรกตรงไหน เคี้ยวนี้ร้านเค้าไม่รับจองล่วงหน้าหลายวัน เมื่อก่อนอาทิตย์นึงจองได้ เคี้ยวนี้ 3 วัน ยังไม่ยอมจอง ต้องโอนมัดจำ มิกเค้าให้เงินมาสำรองจ่ายไปก่อน วันจริงค่อยมาเก็บ บางทีผมไปออกกำลังกายไปจองที่ร้านก็มี เฉพาะแถวรามอินทรา นะ พอวันจริงคนที่มาเค้าก็เอาเงินมาจ่ายที่เรา ถ้าอยากสั่งอะไรเพิ่มก็สั่งได้ มิก ลัก ต้ม เค้าจ่ายให้” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

ในวันนัดหมาย ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและจ่ายค่าอาหารในทุกครั้งที่เข้าร่วมรับประทานอาหาร ทั้งในวันที่ 20 มิถุนายน 2563 วันที่ 27 มิถุนายน 2563 วันที่ 11 กรกฎาคม 2563 วันที่ 21 พฤศจิกายน 2563 ณ และวันที่ 12 ธันวาคม 2563 พบว่า คุณมิก คุณต้ม คุณต้อ มักจะเป็นผู้ไปถึงในวันดังกล่าวก่อนเวลานัดหมายประมาณ 30 นาที เพื่อสั่งอาหารและดูแลความเรียบร้อยในด้าน โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับรับประทานอาหาร และโต๊ะที่ไว้วางหน้าากอนามัย รวมถึงเจลแอลกอฮอล์ด้วย ซึ่งอาหารที่สั่งนั้นคุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “สั่งอาหารหลากหลายครับ รสไม่จัด มีทั้ง ผัด แกง ทอด ของว่าง ขนมหวาน ผลไม้ เราต้องดูว่ามากันกี่คน อย่างวันนี้ (12 ธันวาคม 2563) มากัน 15 คน ก็ต้องสั่งจานเล็ก 3 ชุด เหมือนๆกัน รอบก่อน (21 พฤศจิกายน 2563) มากัน 9 คน เราสั่งจานใหญ่ ชุดเดียว ไม่นั้นเหลือครับ อายุมากทานกันไม่เยอะ อาหารจะสั่งที่เป็นผัดผัดน้ำแดง เปื่อยๆ กินง่ายหน่อย ถ้าสั่งผัดผัดทั่วไปมา แข็งเคี้ยวไม่ไหวครับ กับสั่งผัดเปรี้ยวหวานเป็นไก่ เป็นปลา กระทบะปลาผัดแห้ง อันนี้ชอบกัน ของทอด ของย่าง จะเป็นพวกฮ่อยจ๊อ แฮ่กิ้น สลัดกุ้งทอด เป็ดย่าง ส่วนแกงน้ำๆ จะมีแกงจืด 1 แกงเผ็ด 1 พวกแกงจืดลูกรอก กระทบะปลาน้ำแดง แกงเผ็ดเป็ดย่าง ต้มยำกุ้ง แกงเขียวหวานลูกชิ้นปลากราย ปลากระพงนึ่งมะนาวไม่เผ็ดมาก ของหวานมี เต้าทึง บัวลอยน้ำขิง ผลไม้ สับปะรด แดงโม” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563) ซึ่งคุณมิกได้สั่งอาหารกับพนักงานเพื่อรอสมาชิกคนอื่นเดินทางมาตามเวลาที่นัดหมาย

เมื่อเวลาที่นัดหมายมาถึง เป็นที่น่าสังเกตว่าในทุกครั้งที่มีการนัดหมาย สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้น ส่วนมากจะมาถึงสถานที่นัดหมายก่อนเวลาประมาณ 5 นาที หรือบางท่านอาจมาล่าช้ากว่ากำหนด แต่ไม่เกิน 10 นาที แม้ที่พักอาศัยจะอยู่ไกลจากร้านอาหารที่นัดหมายมากก็ตาม เมื่อสมาชิกมาถึงกันครบแล้ว คุณมิกจะ

ให้พนักงานนำอาหารมาเสิร์ฟให้สมาชิกได้ร่วมรับประทานอาหารกัน โดยในระหว่างรับประทานอาหารนั้นจะมีการสนทนากันอย่างออกรสชาติ ทั้งการถามไถ่สารทุกข์สุขดิบ เรื่องครอบครัว เรื่องสุขภาพ ซึ่งเรื่องเหล่านี้ผู้วิจัยพบว่าการสนทนากันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ไปบ้างแล้ว แต่มาสอบถามรายละเอียดกันที่ร้านอาหาร เมื่อสอบถามก็ได้คำตอบว่า “เรื่องยาว ชี้เกียจพิมพ์” ดังที่คุณหง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้เล่าว่า “คุยแบบเห็นหน้าสนุกกว่านะ ใน(แอปพลิเคชัน)ไลน์ชี้เกียจพิมพ์ ให้โทรคุยก็ชี้เกียจถือ เรื่องยาว มานั่งคุยกันที่ร้านนี้ดีกว่า ไม่ชอบคุยโทรศัพท์นาน ตั้งแต่ตอนเรียนไม่ชอบใช้โทรศัพท์ มีโทรศัพท์สาธารณะที่หยอดเหรียญนะ ไม่รู้จะโทรทำไม อีกวันก็เจอกันแล้ว” (คุณหง, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563) เช่นเดียวกับคุณ เล็ก (นามสมมติ) อายุ 74 ปี คู่สนทนาของคุณหง ได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “ชี้เกียจพิมพ์ ไม่ชอบโทร(ศัพท์)เหมือนกัน ค่ะ ชอบคุยกันแบบเห็นหน้ามากกว่า เราเห็นอารมณ์ เห็นสายตาว่าคนคุยด้วยเค้าเป็นยังไง บางเรื่องจะให้เล่าจะให้พิมพ์ก็ยาวมาก ช่วงโควิดยังมีโทร(ในแอปพลิเคชันไลน์)แบบเห็นหน้ากันบ้าง ไม่ได้เจอกัน พอโควิดขามาเจอกัน คุยกันแบบนี้ดีกว่าค่ะ” (คุณเล็ก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

รูปประกอบ 40 การรวมกลุ่มรับประทานอาหารของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

ทั้งนี้ประเด็นที่ผู้สูงอายุมักสนทนากันในทุกครั้งคือ เรื่องเล่าในอดีต สมัยที่ยังเรียนด้วยกันที่โรงเรียน พนชยการแห่งหนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุแต่ละท่านจะมีความทรงจำที่ประทับใจในสมัยเรียนและนำมาพูดถึงหลายต่อหลายครั้งที่มีการนัดหมายรับประทานอาหารกัน เช่น กรณีของ คุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้พูดถึงความทรงจำในอดีตที่มีต่อคุณ ต้มและคุณสัก ว่า “คนนี้ (ชี้นิ้วไปที่คุณสัก) เป็นแฟนเก่า ส่วนคนนี้ (ชี้ นิ้วไปที่คุณต้ม) มาจีบ แต่ไม่ได้ชอบ เป็นเพื่อนกันดีกว่า เค้าเจ้าชู้ด้วย” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563) ซึ่งบทสัมภาษณ์ดังกล่าว คุณมุกได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อครั้งที่ได้เก็บข้อมูลในวันที่ 20 มิถุนายน 2563 แล้ว อีกทั้ง เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2563 ก็มีการสนทนาในประเด็นดังกล่าวอีกครั้งเช่นกัน ทั้งนี้คุณต้ม (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้แสดงความคิดเห็นว่า “มุกเค้าไม่มีครอบครัวอยู่กับหลาน ลูกของลูกพี่สาวเค้า หลังจากเลิกกับสัก ก็มีแฟนคนนึงแล้วเลิกกัน จากนั้นก็ไม่มีแฟนอีกเลย สักเค้าแต่งงานใหม่กับเพื่อนในรุ่นนี้ละ คนเรา

พอมีอะไรประทับใจ เป็นเรื่องดีๆ เราก็เก็บไว้ พอเจอคนรู้จักสนิทสนมเราก็อยากบอกให้คนอื่นรู้ คนแก่แล้วลืมนี่ไปหลายเรื่อง แต่บางเรื่องก็ไม่ลืมนะ เรื่องประทับใจ เล่าก็ทีก็เหมือนเดิม บางทีอาจลืมนี่แล้วแล้วเลยเล่าซ้ำก็ได้ อย่าเพิ่งเบื่อกันนะ นี่แฟนเรา(คุณมิก) ตอนมาจับ พ่อคุณ หวงเราจะตาย เวลามาส่งบ้าน ส่งได้แค่ป้ายรถเมล์ค่ะ” (คุณตี๋ม, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563) ซึ่งสิ่งที่คุณตี๋มได้เล่าในช่วงท้ายก็เป็นเรื่องที่คุณตี๋มได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเมื่อครั้งที่ได้สัมภาษณ์ในวันที่ 22 มิถุนายน 2563 และวันที่ 21 พฤศจิกายน 2563 แล้วเช่นกัน แต่ผู้วิจัยมีความคิดสอดคล้องกับที่คุณตี๋มว่า เรื่องที่ผู้สูงอายุหลงลืมไปมีมากเหลือเกิน แต่กลับมีเรื่องที่น่าสนใจบางเรื่อง ที่แม้กาลเวลาผ่านไปแล้วก็ยังอยู่ในใจไม่ลืมก็มีเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้ให้เหตุผลว่า เหตุใดจึงตัดสินใจมาร่วมรับประทานอาหารกับเพื่อนกลุ่มนี้ คุณไพ (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้เหตุผลว่า “อยากมาเจอเพื่อนค่ะ ช่วงโควิดไม่ได้เจอกันเลย เดือนก่อน (21 พฤศจิกายน 2563) เพิ่งนัดกันหลังโควิด แล้วก็คราวนี้ (12 ธันวาคม 2563) มาคุยกัน มากินข้าวกัน บางคนล้มหายตายจากไปก็มีนะ ไม่รู้จะได้เจอกันอีกกี่ครั้ง เพื่อนกลุ่มนี้นัดจะพลาดไม่ได้ คุยสนุก ไม่เบื่อ ตอนเรียนวิศวกรรมเยอะค่ะ พวกมุกพวกต๊ม ลัก โดนครูทำโทษเรื่อย” (คุณไพ, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563) เช่นเดียวกับคุณหยง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี เพื่อนสนิทและคู่สนทนาของคุณไพได้ กล่าวเพิ่มเติมว่า “อย่างเรามีเพื่อนที่ (การ)เคหะ(แห่งชาติ) เกษียมนานแล้วนานๆ นัดที ถ้านัดช้อนกลุ่มนี้เรามากกลุ่มนี้ ต่างกันนะเพื่อนเรียนกับเพื่อนทำงาน ชอบเพื่อนตอนเรียนมากกว่า สนุกใจกว่าเลยเลือกมากกลุ่มนี้ทุกครั้งไม่เคยพลาด เว้นแต่ไม่ว่างจริงๆ เราไม่เน้นกินข้าว เราเน้นคุยค่ะ (หัวเราะ) เรื่องตอนเรียนนะ ไปเที่ยวกัน ตี๋ม ไพ เรา ตอนหลังมีมิกมาจับตี๋ม เรากับไพก็กันออกให้ สุดท้ายคนจะคู่กัน ดูลิตอนนี่สบายเลย มาที่ไรคุยกันเรื่องนี้ ดีใจกับตี๋มได้ครอบครัวดี ก็ได้คุยสารทุกข์สุกดิบกันค่ะ” (คุณหยง, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

จากที่วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์หลายครั้งพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มแรกมักจะนัดรับประทานอาหารกันในวันเสาร์ ช่วงเวลาประมาณ 11.00 น. ถึงเวลา 13.30 น. ไม่เกินช่วงเวลาดังกล่าว โดยคุณมิกซึ่งเป็นผู้นัดหมายได้ให้เหตุผลว่า “นัดช่วง 11 โมง เพราะทานมื้อกลางวันกันราวๆ นี้ครับ ปกติ ตี 5 6 โมงเช้าก็ตื่นแล้ว ทานอาหารเช้าไว้ ถ้านัดเที่ยงจะหิวกันมาก ทรมาณครับ อีกอย่างไม่ติดต่อกันด้วย ตอนเที่ยงคนเยอะกว่า ลูกหลานใครพาพ่อ พาแม่มาส่งแล้วเค้าไปเดินห้างกัน พอบ่ายครึ่งลูกหลานก็มารับกลับครับ ผู้หญิงเค้ากินเร็ว กินไม่เยอะ ชอบคุยกันมากกว่า พวกเราผู้ชายเน้นตี๋ม นิ่งเรื่อยๆ ครับ ค่าเบียร์ค่าเหล้าที่เราจ่ายต่างหาก ไม่รวมอาหารครับ พอถึงบ้านก็เอนหลังคนละชั่วโมงสองชั่วโมงครับ อายุมากแล้วนอนยาวไม่ได้ อาศัยนอนบ่อยครับ” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

หลังจากรับประทานอาหารเสร็จคุณต๋อ จะมีหน้าที่ในการรวบรวมค่าใช้จ่ายและนำไปชำระเงิน ซึ่งคุณต๋อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี ได้กล่าวว่า “ตอนบ่ายกว่าๆ ผมจะบอกว่าเดี๋ยวเช็คบิลละนะ แล้วจะบอกยอดค่าใช้จ่ายอีกครั้งว่าเท่าไร เพราะต้องแยกกันของส่วนรวมกับเหล่าเบียร์ ของส่วนรวมที่ทานด้วยกัน บางทีมีสั่งอาหารเพิ่ม เราก็มาเฉลี่ยใหม่ ส่วนมากเก็บเป็นเลขกลมๆ ครับ อย่าง 520 เราก็เก็บ 500 ที่เหลือ รวมค่าทิป

มิก สัก ต้ม เค้กรับผิดชอบ ไม่คิดมากครับ เลี้ยงเพื่อน” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563) เมื่อคุณต้อได้ชำระเงินเรียบร้อยแล้วสมาชิกก็ทยอยกันเดินทางกลับบ้าน โดยเมื่อถึงบ้านแล้วในช่วงเย็นของวันดังกล่าว คุณมิก จะเป็นผู้ลงรูปภาพงานเลี้ยงดังกล่าวให้สมาชิกภายในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ด้วย ซึ่งคุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้กล่าวว่า “ลงเป็นที่ระลึก เดือนละครึ่ง เมื่อคนไหนไม่ได้มา อย่างพิมกับกุ้ง เขาอยากเห็นว่าไปกินข้าวกันเป็นยังไงบ้าง สบายดีกันไหม ก็ได้ดูด้วย ส่วนคนที่ไปทานข้าว เขาก็อยากได้รูปเอาไว้เก็บครับ อีกอย่างพอลงแล้วเราก็อัพเดทว่าเลี้ยงคราวนี้เป็นยังไงอาหารอร่อยไหม คราวหน้าจะได้เลือกร้านดีๆ ครับ” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2563)

การนัดหมายรับประทานอาหารในเขตกรุงเทพมหานครของผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นการนัดหมายเพื่อสนทนาเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ถามไถ่ทุกข์สุขของกันและกัน รวมถึงการสนทนาเรื่องราวในอดีตตั้งแต่สมัยเรียนที่โรงเรียนพณิชยการด้วยกัน ซึ่งเป็นความทรงจำและความสุขในช่วงชีวิตหนึ่งของผู้สูงอายุ ไม่ลบลืมไปตามกาลเวลา อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุยังมีการรวมกลุ่มกันที่ช่วยเสริมย้ำความทรงจำในวัยเรียนของตนเองได้อย่างเด่นชัดคือ การรวมกลุ่มเพื่อไปร่วมงานประจำปีของโรงเรียนพณิชยการที่จบการศึกษาาร่วมกันในอดีต โดยจะนำเสนอในประเด็นถัดไป

4.1.1.2 การรวมกลุ่มเพื่อไปร่วมงานประจำปีของโรงเรียนพณิชยการที่จบการศึกษาาร่วมกันในอดีต กิจกรรมนี้มักจะจัดขึ้นในเดือน ธันวาคมของทุกปี ตามที่โรงเรียนพณิชยการประกาศ ซึ่งตรงกับวันครบรอบวันประสูติของเจ้าของพื้นที่ตั้งโรงเรียนพณิชยการแห่งนี้ จึงถือเป็นวันสำคัญที่มีกิจกรรมอันหลากหลาย อาทิ กิจกรรมทางศาสนา พิธีบวงสรวงเพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ให้พื้นที่ก่อตั้งโรงเรียนพณิชยการ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน และมีงานเลี้ยงสังสรรค์ประจำปีในช่วงเย็นอีกด้วย

งานเลี้ยงในช่วงเย็นถือเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจของศิษย์เก่าโรงเรียนพณิชยการอย่างผู้สูงอายุกลุ่มแรกเป็นอย่างมาก คุณมิกและคุณสักได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ทุกปีทางโรงเรียนพณิชยการจะติดต่อผ่านประธานรุ่นแต่ละรุ่น ขอจำนวนคนที่จะเข้าร่วมงานในวันดังกล่าว โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งค่าอาหารและเครื่องดื่มนั้น สมาคมศิษย์เก่าได้สปอนเซอร์สนับสนุนในทุกปี ซึ่งคุณมิก คุณสัก คุณต้มและคุณต้อ จะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์กำหนดการวันที่จัดกิจกรรมดังกล่าวผ่านกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อสอบถามว่าใครมีความประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวบ้างเพื่อรวบรวมรายชื่อส่งให้สมาคมศิษย์เก่าซึ่งเป็นผู้จัดงาน รวมทั้งสอบถามว่าจะให้แวะรับสมาชิกคนใดบ้างตามสถานที่นัดหมาย เนื่องจากคุณมิกมีรถของครอบครัว เดินทางไปพร้อมกับคุณต้ม (ภรรยา) และคุณต้อ (เพื่อนร่วมรุ่น) จึงทำให้เหลือที่นั่งสำหรับสมาชิก ประมาณ 3 ที่นั่ง ซึ่งส่วนมาก สมาชิกที่มักจะขอโดยสารรถไปด้วยนั้น ได้แก่ คุณไพ คุณมุกและคุณสัก ทั้งนี้การแต่งกายเข้าร่วมงานประจำปีนั้น ส่วนมากจะเน้นชุดที่สุภาพ เสื้อสีอะไรก็ได้ หากเลือกสีโทนฟ้าหรือน้ำเงินจะถือว่าเข้าธีม เพราะเป็นสีของโรงเรียนในอดีต แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสีม่วงแล้ว (คุณมิก, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

ในวันที่จัดงานผู้วิจัยได้สังเกตว่าระหว่างการเดินทาง คุณมิกจะคอยอ่านข้อความจากกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์เพื่อตรวจสอบว่า มีสมาชิกท่านใดสอบถามเส้นทางลัดหรือสอบถามเส้นทางหลีกเลี่ยงรถติดหรือไม่ รวมถึงคอยตรวจสอบในแอปพลิเคชันไลน์แบบส่วนตัวว่าผู้ที่มีนัดหมายขอโดยสารรถไปด้วยนั้นมาถึงจุดนัดหมายหรือยัง ซึ่งคุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “ผมต้องพกที่ชาร์จมาด้วยครับ คนถามทางมาเยอะ บางคนปีก่อนมาเอง ปีนี้ลูกมาส่ง มาไม่ถูก บางคนถามว่าให้บอกแท็กซี่ บอก Grab ว่ายังไงเพราะโรงเรียนเปลี่ยนชื่อแล้ว บางคนถามว่าไปทางไหนรถไม่ติดครับ จริงๆ ติดทุกเส้น ทางด่วนยังติดเลยครับ ไม่นับคนที่นั่งรถรับกลางทางด้วย อย่างสักนี้เค้ามาขึ้นรถที่บ้าน ไฟกับมุกเค้าให้รับแถวบีเอ็ม(น้ำมัน)ปตท.แถวทางด่วน ผมคอยเช็คดูว่าใครถึงแล้ว ใครยังไม่ถึงด้วย” ส่วนผู้ที่ไปถึงหน้างานโรงเรียนพณิชการแล้วมักจะยังไม่เข้าไปในงาน แต่รอเพื่อนร่วมรุ่นอยู่หน้างานเพื่อถ่ายรูปร่วมกันก่อนดังที่คุณมิกได้ให้ข้อมูลว่า “คนที่ถึงงานแล้ว เค้ารอถ่ายรูปกันก่อน บอกกันว่าเดี๋ยวตอนงานเลิก ใครต่อใครทยอยกลับกันไม่ได้ถ่ายรูปเลยต้องถ่าย(รูปร่วม)กันก่อนครับ อีกทีก็ไปถ่ายในงานที่โต๊ะรุ่นเรา” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563), (คุณสัก, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

รูปประกอบ 41 การร่วมถ่ายรูปก่อนเข้าร่วมงานเลี้ยง ปี พ.ศ.2562

รูปประกอบ 42 การร่วมถ่ายรูปที่โต๊ะในงานเลี้ยง ปี พ.ศ.2562

เมื่อถึงงานเลี้ยงรุ่นผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้ทักทายกันและร่วมถ่ายรูปก่อนลงทะเบียนและเข้าไปในงาน ซึ่งจะมีโต๊ะประจำรุ่นที่คุณมิกได้ให้รายชื่อแก็สมมาคมศิษย์เก่าผู้จัดงานก่อนหน้าแล้ว จากการสังเกตการณ์ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมงานพบว่า ผู้สูงอายุแต่ละท่านได้สนทนากันอย่างสนุกสนาน เรื่องที่สนทนาส่วนมากจะเป็นการถามไถ่สารทุกข์สุขดิบ สนทนาเรื่องครอบครัว สุขภาพและเรื่องในสมัยเรียน มีการระลึกความหลังในสมัยเรียน คล้ายกับการสนทนากันในกิจกรรมนันทรับประทานอาหารประจำทุกเดือน แต่มีสิ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือ การได้พบปะกับรุ่นพี่และรุ่นน้องที่ไม่ค่อยได้พบเจอกันมานาน เช่นกรณี คุณมิก จริงๆ แล้วอยู่คนละรุ่นกับสมาชิกในกลุ่ม แต่เป็นรุ่นพี่ ทั้งนี้เพราะคุณมิกสอดตกทำให้เข้าชั้นจนมาอยู่รุ่นเดียวกับเพื่อนในปัจจุบัน เช่นเดียวกับคุณพิมและคุณกึ่งก็เข้าชั้นเช่นกัน ดังนั้นในงาน คุณมิก คุณพิมและคุณกึ่ง จึงได้พบเพื่อนร่วมรุ่นก่อนที่จะเข้าชั้นในงานเช่นกัน ซึ่งทุกคนก็ยังจำกันได้และนำเรื่องเข้าชั้นมาพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน

รูปประกอบ 43 การร่วมถ่ายรูปที่โต๊ะในงานเลี้ยง ปี พ.ศ.2563

สมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มแรกได้ให้ข้อมูลผู้วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นในการสนทนาในงานเลี้ยง ณ โรงเรียนพณิชยการ ดังนี้ คุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ไม่ได้เจอรุ่นเดียวกันเลยคะ จริงๆเรา มิก กึ่งเป็นพี่ พวกนี้(ผู้สูงอายุกลุ่มแรก) เข้าชั้นคะ เลยมาเจอกัน ในงานเราเจอเพื่อนร่วมรุ่นตอนแรกของเรา ปกติไม่ได้นัดไม่ได้เจอกันคะ เลยได้คุย ได้ถามไถ่ใครเป็นยังไง ลูก หลาน เหลน สุขภาพ ทุกวันนี้ยังโดนล้ออยู่เลยคะ ก็บอกเค้าไป ถ้าไม่เข้าชั้นไม่ได้เจอแฟนนะ (สามีคุณพิม(คุณนัน)เป็นทหารเรือพบกันตอนคุณพิมไปเที่ยวกับคุณกึ่ง คุณหงและคุณเล็ก) เค้าก็ขำกัน ยังพูดถึงครูที่ให้เราตกอยู่เลยว่าจะต้องไปขอคุณเค้าอีกคน (หัวเราะ) ตอนนี้อยู่อยู่เลยนะคะ อายุ 97 ปีแล้วคะ อีก 3 ปีก็ 100 พอดี วันนี้ดีใจนะที่มางาน ปีละครั้งคะ” (คุณพิม, สัมภาษณ์ ,19 ธันวาคม 2563)

ในกรณีของคุณกึ่ง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “มางานนี้ ได้เจอ ได้ถ่ายรูป ปีละหนคนกันเองคะ ไม่ได้เจอรุ่นเดียวกันเลย (รุ่นก่อนหน้าที่จะเข้าชั้น) เจอแต่รุ่นนี้ (รุ่นเดียวกับ

ผู้สูงอายุกลุ่มแรก) สนทนากว่า ชั่วโมงพร้อมกับมิกกับพิมพ์คะ ภาษาจีน จำแม่น ครูดูด้วยคะ แต่ทำให้มิกกับพิมพ์มี
ครอบครัวนะคะ ส่วนเราปีต่อมาผ่านเพราะตั้ง เค้าเป็นคนจีน ทำโพล่ง ครูไม่เห็น ถ้าแก่รู้คงได้ชั่วโมงอีกรอบ
คะ เจอเพื่อนนี่ถามใครเป็นยังไง ลูกหลานใครทำอะไร ใครเจ็บ ใครป่วย ใครเป็นโควิดก็ว่ากันไป กับคุยเรื่อง
เก่าๆ อย่างที่เล่าให้ฟังคะ” (คุณกึ่ง, สัมภาษณ์ ,19 ธันวาคม 2563)

ในขณะที่คุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า “หลายคนมาถามคะ เป็นยังไงบ้าง เราเป็น
เนื้องอก น้ำท่วมปอด เข้าโรงพยาบาล พอมาเจอหน้าเขาก็มาถาม มาไถ่กัน เพิ่งรู้มิกเค้าเอาไปฝากรุ่นเขา (รุ่น
พี่) ลงในกลุ่มด้วย ตอนเอาของมาเยี่ยมก็ของรุ่นพี่ด้วยคะ ทีนี้พอเจอเราเค้าก็ให้กำลังใจ ดีใจคะ ไม่เจอกันนาน
แล้วแต่ยังจำได้ ยังห่วง มีน้ำใจ นอกนั้นก็คุยศัพท์เพะ เรื่องลูกเค้า เรื่องหลาน ใครย้ายงาน ใครตกงานเพราะ
โควิด กระทบเยอะนะคะ เรื่องเก่าสมัยเรียนก็มีคะ ใครโดดเรียน ใครโดนครูดู จำได้จนวันนี้ ส่งโพล่ ลอก
การบ้านมีหมดคะ” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2563)

คุณหง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “คุยเรื่องทั่วไปคะ ครอบครัว ใครเป็นยังไงบ้าง
ลูกใครทำงานอะไร หลานใครสอบติดที่ไหน มีบ้างมาถามหาแฟนเรา(คุณไก่ สามี่คุณหงเสียชีวิตแล้ว) เราบอก
เสียไปแล้ว เค้าก็ตกใจไม่ได้เจอกันเลย งานศพไม่ได้ไป บางคนมาเล่าตอนเรียน ที่ไก่อมาจีบเรา ไปเที่ยวไปอะไร
กัน อย่างเล็กเค้าสนิท เค้าก็ชวนคนนั้นคนนี่มาคุยด้วย ดีใจนะเค้ายังไม่ลืมแฟนเรา เค้าไม่อยู่แล้วแต่เค้ายังอยู่ใน
ใจเพื่อนๆ ถ้าเค้า(คุณไก่)ยังอยู่คงคุยโขมงเผลอแล้วคะ รายนั่นเสียงดัง รักเพื่อน บางทีเพื่อนในรุ่นที่เสียก็พูด
ถึงกันนะ เล่าเรื่องตอนเรียนเหมือนกันคะ เค้าเรียกอะไรนะ วันวานยังหวานอยู่คะ” (คุณหง, สัมภาษณ์, 19
ธันวาคม 2563)

เมื่อถึงเวลาปิดงานเลี้ยง ผู้สูงอายุต่างรำลាក់กัน บางท่านที่ไม่ได้เจอกันมานานอาจอยู่สนทนากันหน้า
งานสักเล็กน้อยก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้าน บางรายที่ไม่มีช่องทางติดต่อ หรือคลาดกันในงานเลี้ยงรุ่นครั้ง
ก่อนๆ ก็มีการแลกเปลี่ยนโทรศัพท์ติดต่อ หรือช่องทางติดต่ออื่นๆ ผ่านแอปพลิเคชันไลน์และเฟซบุ๊ก เป็นต้น
ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในวันรุ่งขึ้น คุณมิกและคุณต่อจะช่วยกันนำรูปงานเลี้ยงรุ่นที่ได้ไปร่วมงานกันมานั้น โปสต์ลงใน
กลุ่มแอปพลิเคชันเพื่อให้ผู้ที่ไปร่วมงานแต่ไม่ได้ถ่ายรูป ได้บันทึกภาพนั้นๆ เอาไว้ รวมถึงให้ผู้ที่ไม่ได้ไป
ร่วมงานได้เห็นภาพบรรยากาศในงาน ตลอดจนเห็นบรรดารุ่นพี่ รุ่นน้องและเพื่อนร่วมรุ่นอีกด้วย ในบางกรณีมี
ผู้ที่ไม่ได้ไปร่วมงานแล้วเห็นภาพรุ่นพี่ที่ไม่ได้พบกันมานานก็ทำการสอบถามภายในกลุ่มเพิ่มเติม อย่างคุณหยง
(นามสมมติ) อายุ 74 ปี ที่คราวนี้ไม่ได้ไปร่วมงานที่โรงเรียนพณิชยการ ได้อธิบายว่า “เห็นรูปพี่แดงคะ รุ่นพี่
สมัยเรียน ไม่ได้เจอแกลนานแล้ว ไปงานครั้งก่อนไม่เจอ คราวนี้เราไม่ได้ไปติดธุระ เห็นแกในรูปเลยถามดูว่าใคร
ได้คุยกับแกบ้าง เป็นยังไง มิกได้คุยคะ บอกว่าแกไม่ค่อยสบาย กระจุกกระเดี้ยวๆ เดินไม่ค่อยไหว นั้นนะ อดีต
นักบาส(เกตบอล)โรงเรียนนะคะ สาวๆ กรีดกัน เมื่อก่อนแกเคยมาจีบ แต่เราไม่สนใจคะ แกเจ้าชู้ (หัวเราะ) นี่
เห็นรูปแกเลยลองถามดูคะ” (คุณหยง, สัมภาษณ์ , 19 ธันวาคม 2563) อย่างไรก็ตามกิจกรรม

ของผู้สูงอายุกลุ่มแรก ไม่ได้จำกัดพื้นที่เฉพาะจังหวัดกรุงเทพมหานครเท่านั้น ยังมีการนัดหมายไปทำกิจกรรมในต่างจังหวัดที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนักอีกด้วย

4.1.2 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในต่างจังหวัดของผู้สูงอายุกลุ่มแรก

รูปแบบกิจกรรมมักจะเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อไปท่องเที่ยวในต่างจังหวัดแบบไม่พักค้างแรม ออกเดินทางในตอนเช้าและกลับถึงกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาไม่เกิน 16.00 น. โดยมักจะนัดหมายกันในวันเสาร์ ซึ่งจังหวัดที่มักเดินทางท่องเที่ยวกันนั้นจะอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก อาทิ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดชลบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครนายกและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมถึงเหตุผลในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจากคุณมิก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ผมอยากให้เพื่อน ไปเที่ยว ไปทำบุญ กินข้าวกัน เปลี่ยนบรรยากาศ มีแต่คนอยู่กรุงเทพฯ กันนานๆ ไปต่างจังหวัดที่ ปีก่อน(พ.ศ.2562)มีโควิด ไม่กล้าไป ปีนี้(พ.ศ.2563)ซาแล้ว ได้นัดกันวันนี้ (28 พฤศจิกายน 2563) ไปนครนายก วัดพราหมณีแล้วไปกินข้าวกัน ครึ่งวันก็กลับ 5-6 ปีก่อนไปทั้งวันได้ ไปเพชรบุรี ลพบุรี ชัยนาท เมืองกาญจน์(จบุรี) เต็มนี้แก็ นั่งรถนานไม่ได้ บ่นปวดเมื่อยกัน เส้นทางเราต้องดูให้ดี เส้นทางไหนมีปั้มน้ำมัน มีห้องน้ำสะอาด เลือกลงไป เข้าห้องน้ำกันบ่อย เคยบอกให้ใส่แมส(ผ้าอ้อมผู้ใหญ่) ไม่ยอมใส่กัน ที่กินที่เที่ยวลูกผมช่วยดู ร้านที่พวกผมเคยไป ก็แจ้งไปหมดแล้ว มีแต่ร้านใหม่ๆ ไม่รู้จัก แต่ลูกชายมีเพื่อนเยอะ คนพื้นที่ ให้เพื่อนแนะนำครับ ส่วนมากไปรถ 2 คัน รถที่บ้านคันนึง นั่งได้ 6 คน กับรถตู้ 1 คัน 10 คน ไม่เกินนี้ครับ รถตู้ของคนรู้จักเต็มครับ ไปด้วยกันหลายรอบแล้ว ลองถามเขาดู” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563)

คุณต้อม (นามสมมติ) อายุ 72 ปี ซึ่งเป็นผู้จัดหารถตู้ให้ผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “คนขับอยู่แถวบ้านผมเมื่อก่อนเป็นลูกน้องเขา ตอนนี้มีรถของตัวเอง ยังมีให้เช่าอีก 2 คัน ค่าเช่าขับรถ ปีนี้(อายุ) 50 แล้วมั้ง เคยจ้างวัยรุ่นมาขับ ขับไม่ดี ขับเร็ว (เพื่อน)บ่นกันทั้งรถ แวะห้องน้ำบ่อยไม่ได้ หงุดหงิด เลยเลือกคนที่ดีกว่า ถ้าเขาไม่มีคิวว่าง เราไม่นัดเที่ยวเลย เลื่อนออกไปก่อน คนขับรถสำคัญนะ ถ้าไม่เข้าใจคนแก่ ไปเที่ยวจะไม่สนุกเลย คนนี้ขับดี ไม่เร็วมาก แวะเข้าห้องน้ำได้ตลอด แวะซื้อของฝากก็ไม่บ่น ผู้หญิงชอบซื้อของฝาก มุก ไพ หย่า ซื้อเยอะ ค่ารถตู้ก็ 3,000 บาท ทั้งวัน รวมค่าน้ำมันแล้ว ออกจากบ้านมิก สองโมงเช้า (8.00 น.) กลับมาก็สี่โมงห้าโมงเย็น ไม่เกินนี้ เมื่อก่อน ออกโมงเช้า (7.00น.) กลับมา ท่วม สองท่วม เต็มนี้ไปไม่ไกลครับ” (คุณต้อม, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563)

ในส่วนค่าใช้จ่ายในการเดินทางนั้น คุณต้อ (นามสมมติ) อายุ 73 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “แต่ละครั้ง มิกกับต้อมบอกว่าไม่อยากให้เก็บเงิน 1,000 บาท ส่วนมากอยู่ที่ประมาณ 7-800 บาทครับ ผมเป็นคนเก็บเงิน บางคนใส่ซองมาวันนี้เลย บางคนให้ลูกหลานโอนมาให้ จะมีบัญชีรุ่นอยู่ครับ เราเก็บเท่ากันทุกคน ไปรถมิกก็เก็บเท่าคนไปรถตู้ มิกเค้ารับแค่ค่าน้ำมัน ที่เหลือเป็นค่าอาหารกลางวัน ค่าน้ำดื่มในรถ ค่าขนมในรถ เพื่อมีคนทิว เค้ก

ขนมรอกท้องไปก่อน เหลือสุดท้ายหักคาร์รุดู้ ค่าน้ำมันรถมิก ก็เป็นทิปคนขับครับ บางทีมิกไม่รับค่าน้ำมัน เอาไปรวมกับค่าอาหารกลางวัน บางร้านแพง กินกุ้งเผา กินปลาเผากัน เค้าบอกว่าไม่เป็นไรเลี้ยงเพื่อน” (คุณต้อ, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563)

ทั้งนี้คุณต้อ ได้ประชาสัมพันธ์ลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ ล่วงหน้า 1 สัปดาห์และสอบถามว่าสมาชิกท่านใดจะเข้าร่วมบ้าง ซึ่งมีผู้สนใจเข้าร่วมจำนวน 14 ท่าน ได้แก่ คุณมิก คุณต้อม คุณต้อ คุณสัก คุณมุก คุณต้อม คุณไพ คุณหย่า คุณพิม คุณนัน (สามีคุณพิม) คุณเล็ก คุณหง คุณกึ่งและคุณมน ลูกสาวคุณมิกกับคุณตัวทำหน้าที่ผู้ขับรถของครอบครัวคุณมิก นอกจากนี้ยังมี พนักงานขับรถตู้ (คุณอ้อต) และ ผู้วิจัย รวมสมาชิกทั้งหมดของทริปนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 16 ท่าน ซึ่งคุณต้อได้นัดหมายให้สมาชิกทุกท่านมาขึ้นรถที่บ้านของคุณมิก ในเวลาประมาณ 7.45 น. เพื่อเตรียมตัวขึ้นรถและออกเดินทางในเวลา 8.00 น.

สาเหตุที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวในต่างจังหวัดนั้น ผู้สูงอายุได้ให้คำตอบไปในทิศทางเดียวกันทุกคนว่าเหงา อยากไปเที่ยวกับเพื่อน เพราะช่วงที่มีการระบาดไวรัสโควิดไม่ได้เดินทางท่องเที่ยวที่ไหนเลย ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุจำนวน 4 ท่าน มาเป็นตัวอย่าง โดยเริ่มจากคุณ กึ่ง (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้กล่าวว่า “เบื้อคะ อยู่บ้านมานาน ไม่ได้ไปไหนเลย โควิดนี่ละคะ ที่นี้เห็นต่อเค้าบอกในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) เราเห็นว่าไปไม่ไกล กลับไม่ค้ำ เลยอยากไปด้วยคะ นี้อูกชายมาส่ง ช่วงนี้เขางานเยอะ ไม่ค่อยมีเวลา ไม่ได้ไปเที่ยวกัน เมื่อก่อนยังได้ไปบ้าง เราก็ไปกับเพื่อนดีกว่า เค้าก็จ่ายค่าเดินทางให้คะ” (คุณกึ่ง, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563)

เช่นเดียวกับคุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า “อยู่กันสองคน(กับสามี) เหงาคะ ส่วนมากเที่ยวกันแถวบ้าน ช่วงโควิดไม่กล้าไปไหน ที่นี้เห็นในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) ชวนไปเที่ยวเลยไปคะ อยากไปเที่ยวกับเพื่อนด้วย คนกันเอง กับนัน(สามีคุณพิม) ก็ขับมาไม่ไหว ไกลคะ มาแบบนี้ดี มีเพื่อน มีคนขับรถด้วย จ่ายเงินอย่างเดียวคะ มีเงินบำนาญของนัน (สามี) ไม่ได้จ่ายเองคะ (หัวเราะ)” (คุณพิม, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563)

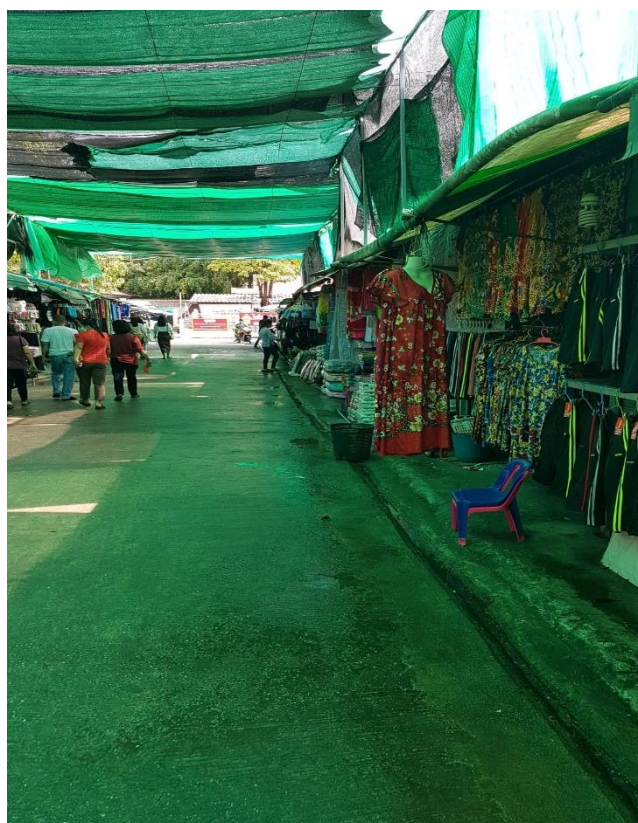
ส่วนคุณหง (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “ตั้งแต่แฟน(ชื่อคุณไก)เสีย ก็ไม่ได้เที่ยวไหนเลย ลูกสาวเค้าพาไปบ้าง แต่พอมีลูก ก็ไม่ค่อยได้ไป เราเลี้ยงหลาน เดือนนึงถ้าเพื่อน(ผู้สูงอายุกลุ่มแรก)ไม่นัดกินข้าว ไปเที่ยว นี้ไม่ได้ไปไหนเลย ช่วงโควิดไม่ได้นัดกัน ไม่ได้ไปไหนเลย นี้อลดลงไปเยอะแล้ว เค้านัดเที่ยวเราเห็นในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์)พอดีเลยมาด้วยคะ อยากเที่ยวกับเพื่อน คุยด้วยกันได้ เข้าใจเราดีกว่าคะ มานี้ก็เก็บเงิน ประหยัดส่วนอื่นมาใช้ตรงนี้เหมือนกันคะ รายได้น้อยคะ ไม่อยากรบกวนลูกสาว บางทีเล็กเขาออกให้คะเราก็เกรงใจ แต่เขาว่าจะได้มีเพื่อนสนิทเที่ยวด้วยกัน” (คุณหง, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

ในกรณีของคุณเล็ก (นามสมมติ) อายุ 74 ปี ได้ให้เหตุผลในการร่วมเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ว่า “ดูในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) คำชวนไปเที่ยวกัน เราเลยโทรถามหงว่าไปไหม อยากไปกับเพื่อนคะ ไม่ได้เที่ยวกัน ตั้งแต่ช่วงโควิด นี่ได้นั่งคุยกันนานๆ ได้เที่ยวด้วย มิกค์ผู้จัดการหมด ไปเที่ยวด้วยไม่กังวลเรื่องเข้าห้องน้ำ อ้อต (พนักงานขับรถ) ขับรถดี คุณเล็กคะ เรื่องค่าใช้จ่ายไม่มีปัญหาคะเพราะลูกชายเขาออกให้ บางทีออกให้หงเขาด้วย จะได้ไปเป็นเพื่อนกันคะ หงเขาก็เกรงใจ เราก็อายุเยอะคิดมากคะ ช่วยกันได้ก็ช่วย” (คุณเล็ก, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563 และ 17 กรกฎาคม 2564)

ในวันที่ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่จัดทริปไปเที่ยวที่จังหวัดนครนายก นั้นคือ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2563 เวลาประมาณ 7.40 น. ได้เริ่มมีสมาชิกมาที่บ้านคุณมิก บ้างก็ขับรถส่วนตัวมาอย่าง คุณนันทและคุณพิมพ์ คุณต้อม คุณต้อ คุณสัก คุณมุก รวมถึงผู้วิจัย ผู้สูงอายุบางท่านมีลูกหลานมาส่ง ได้แก่ คุณหยง คุณหง คุณเล็กและคุณกึ่ง ส่วนคุณไพ นั่งรถแท็กซี่มาถึงเป็นคนสุดท้าย เมื่อมาถึงทุกท่านได้ทักทายคุณมิก คุณต้อม ที่ออกมาต้อนรับเพื่อนสมาชิก และรอเวลาขึ้นรถเดินทางในเวลา 8.00 น. ระหว่างนี้มีการสนทนากันว่าท่านใดจะนั่งรถตู้ หรือรถของครอบครัวคุณมิกไป สมาชิกบางส่วนที่ยังไม่ได้โอนเงินค่าเดินทางให้คุณต้อ ก็ได้นำค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวใส่ซองให้คุณต้อผู้ดูแลค่าใช้จ่ายตลอดการเดินทาง ก่อนออกเดินทาง คุณมิก ได้เชิญให้สมาชิกเข้าห้องน้ำให้เรียบร้อยก่อนเดินทางออกจากบ้านคุณมิก ย่านนวนินทร์ เพราะจะแวะเข้าห้องน้ำที่สถานีบริการน้ำมัน จะเป็นช่วงที่ลงจากทางหลวงพิเศษหมายเลข 9 แล้วเข้าถนนรังสิต นครนายก เมื่อสมาชิกได้ทำธุระส่วนตัวแล้วก็ออกเดินทางในเวลา 8.00 น. ตรงเวลาพอดี โดยผู้วิจัยได้นั่งรถตู้ด้านหน้า คู่กับคุณอ้อตพนักงานขับรถ

ระหว่างการเดินทางผู้วิจัยได้ยินเสียงหัวเราะของสมาชิกในรถ โดยเฉพาะคุณไพและคุณหยง ที่มักจะชี้ชวนกันให้ดูวิวทิวทัศน์ข้างทางที่รถขับผ่าน รวมถึงสมาชิกท่านอื่นต่างสนทนากันว่าเมื่อก่อน 30-40 ปี สมัยตนเองยังอายุไม่มาก เส้นทางที่รถกำลังเดินทางอยู่นี้เป็นอย่างไร ส่วนมากจะได้ยินว่าเป็นทุ่งนา เป็นทางเล็กๆ หรือแม้แต่ ยังไม่มีถนนบางเส้นเสียด้วย รถต้องวิ่งถนนเส้นหลักๆ อ้อมไป ไม่ค่อยมีทางด่วนหรือทางพิเศษอย่างในปัจจุบัน ผู้สูงอายุบางท่านก็แลกเปลี่ยนเรื่องราวในช่วงที่ไวรัสโควิดระบาด ว่าลำบากขนาดไหน อึดอัดอย่างไร ที่ไม่สามารถออกไปท่องเที่ยว หรือแม้แต่ซื้อของที่ตนเองอยากได้ในตลาดหรือตลาดนัดแถวที่พักอาศัย เพราะลูกหลานเป็นห่วง ไม่อยากให้ออกไปไหนเพราะเป็นกลุ่มเสี่ยง ทั้งนี้สมาชิกบางท่านเริ่มหาของรับประทาน คุณมุกก็ได้หยิบข้าวต้มมัด ที่คุณอ้อตได้เตรียมมาตามคำแนะนำของคุณต้อม แจกจ่ายให้กับสมาชิกในรถตู้ เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุที่เดินทางจะตึมน้ำค่อนข้างน้อย ซึ่งคุณไพ คุณหยงไขข้อสงสัยของผู้วิจัยว่า แอร์หนาว กลัวว่าตึมน้ำมากๆ แล้วจะปวดปัสสาวะบ่อย เกรงใจคุณอ้อต ทั้งนี้คุณอ้อตพนักงานขับรถและผู้ขับขี่รถครอบครัวคุณมิกได้มีการสื่อสารกันล่วงหน้าว่าจะแวะสถานีบริการน้ำมันที่ใดบ้าง เพื่อให้สมาชิกได้เปลี่ยนอริยาบถและทำธุระส่วนตัว ซึ่งก่อนถึงวัดพราหมณี มีการแวะสถานีบริการน้ำมันประมาณ 2 ครั้ง

เมื่อถึงวัดพราหมณีในเวลาประมาณ 10.15 น. รถทั้งสองคันได้จอดบริเวณลานจอดรถซึ่งอยู่ตรงข้ามของวัดซึ่งมีขนาดใหญ่และบริเวณนั้นมีตลาดขนาดใหญ่ซึ่งมีสินค้ามากมายให้เลือกซื้อ ซึ่งคุณมุก (นามสมมติ) อายุ 75 ปี ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “เสียดายนอนไว้เดี๋ยวขากลับจะมาซื้อ แถวบ้านไม่มีขาย มีแต่ตลาดนัด ไม่ได้ออกไปซื้อ ลูกชายเค้าไม่อยากให้ออกไป กลัวโควิด เดียวซื้อไป 2-3 ตัว” (คุณมุก, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563) ส่วนคุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี ได้เล่าผ่านววมและผ้าปูที่นอนได้กล่าวว่า “ว่าจะซื้อผ้าปูที่นอน ผ้านวมถูกดีค่ะ คุยกับแฟน(คุณน้น) อยู่ว่าเดี๋ยวมาซื้อ แถวบ้านไม่มีสินี่ ลายนี้ ชอบค่ะ” (คุณพิม, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบ 44 ร้านขายสินค้าบริเวณตลาดหน้าวัดพราหมณีที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองตั้งใจจะซื้อ

เมื่อข้ามถนนมาที่บริเวณวัด บริเวณทางเดินไปพระอุโบสถก็มีพ่อค้าแม่ค้าตั้งแผงขายสินค้าทางการเกษตร รวมถึงอาหารทานเล่นและน้ำดื่มที่ค่อนข้างหลากหลาย รวมถึงแผงขายสลากกินแบ่งรัฐบาลก็มีหลายร้านเช่นกัน ทั้งนี้บริเวณหน้าพระอุโบสถมีผู้คนค่อนข้างมากทำให้ผู้สูงอายุต้องเตือนกันให้ระวังการเดินทางและการเบียดเสียด รวมถึงต้องถอดรองเท้าก่อนเข้าพระอุโบสถและต่อแถวเพื่อรับดอกไม้ รูป เทียน น้ำแดง เพื่อทำบุญด้วย ในช่วงนี้ทั้งคุณมน คุณอ้อด รวมถึงผู้วิจัยต้องช่วยประคองผู้สูงอายุหรือช่วยให้แขนยึดเกาะเวลาผู้สูงอายุนั่งอธิษฐาน สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วจะลุกขึ้นยืนอีกด้วย บางกรณีผู้สูงอายุก็ฝากให้รูป เทียน ดอกไม้ น้ำแดงไปวางไว้ในที่ที่ทางวัดได้จัดไว้ให้ด้วย ทั้งนี้ในพระอุโบสถจะมีเจ้าหน้าที่แจกเลขนำโชคให้ผู้ที่มาพร้อม

ทำบุญด้วย โดยหลังจากสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เรียบร้อยแล้ว คุณมิกและคุณต๋อ ได้ให้สมาชิกทุกท่านได้ เข้าห้องน้ำ ทำธุระส่วนตัวให้เรียบร้อย ก่อนจะไปที่รถและออกเดินทางไปยังประทานอาหารกันเป็นลำดับต่อไป

อย่างไรก็ดี เมื่อผู้สูงอายุได้ทำธุระส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว ระหว่างทางได้เดินผ่านแผงขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ก็ได้มีการซื้อชวนกันอุดหนุน เพื่อได้โชคจากเลขเด็ดที่ได้มาจากเจ้าหน้าที่ที่แจกในพระอุโบสถ ซึ่งคุณหย่าและคุณไพและคุณตี๋ม เป็นผู้อุดหนุน ทั้งสามท่านได้ให้เหตุผลไปในทิศทางเดียวกันว่า ซื้อเพื่อเอาไว้ ไม่คิดว่าจะถูก ซื้อทิ้งไว้เฉยๆ เป็นต้น เมื่อผู้สูงอายุได้เดินทางถึงบริเวณตลาดหน้าวัด คุณมุก คุณพิม คุณนัน ก็แยกย้ายกันซื้อหาจ่ายสินค้าที่ตนเองตั้งใจจะซื้อตั้งแต่ตอนที่มาถึงเช่นกัน ส่วนคุณมน คุณฮ็อต เดินนำไปที่รถเพื่อสตาร์ทเครื่องรถและเปิดแอร์ภายในรถไว้ล่วงหน้า เพราะที่จอดรถไม่มีหลังคาป้องกันแสงแดด ทำให้ภายในรถค่อนข้างร้อน จึงต้องเดินนำไปเพื่อรับอุณหภูมิในรถไม่ให้ร้อนจนเกินไป คุณมิก คุณตี๋มไปเลือกซื้อผลไม้กลับบ้าน ส่วนผู้วิจัยมีหน้าที่ช่วยคุณไพ คุณหย่า คุณเล็ก คุณหง ถือสินค้าที่ซื้อมา ไปส่งที่รถ

รูปประกอบ 45 ภายในพระอุโบสถวัดพราหมณี

เมื่อผู้โดยสารมาครบแล้ว รถทั้งสองคันก็ได้เดินทางไปยังร้านอาหารที่เพื่อนของลูกชายคุณมิกได้แนะนำ เป็นร้านอาหารที่คนในพื้นที่มักจะมารับประทาน ร้านดังกล่าวอยู่ห่างจากวัดพราหมณีไปประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 30 นาที ถึงร้านอาหารประมาณ 11.30 น. ร้านดังกล่าวเป็นร้านที่

มีขนาดไม่ใหญ่มาก เจ้าของร้านได้มาต้อนรับเพราะเพื่อนของลูกชายคุณมิกได้โทรมาจองและสั่งอาหารไว้ให้เรียบร้อยแล้ว เมื่ออาหารมาเสิร์ฟ บรรยากาศในการรับประทานเป็นไปอย่างสนุกสนาน มีการสนทนากันระหว่างมื้ออาหาร เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวในครั้งก่อนๆ การเปรียบเทียบรสชาติอาหารกับร้านอาหารที่เคยไปรับประทานมา หรือแม้แต่การสนทนากันเรื่องการท่องเที่ยวตั้งแต่สมัยที่ยังเรียนพณิชยการด้วยกัน ใครจับใคร ใครทำอะไรอะไรน่าตลกขบขันไว้บ้าง เป็นที่น่าสังเกตว่า คุณมิกจะมีการสั่งอาหารที่สมาชิกในกลุ่มชอบรับประทานเพิ่มเติม อาทิ ปลาหมึกแดดเดียวที่คุณติ่ม คุณไพ คุณหยง คุณมุกชื่นชอบ ยำรวมมิตรทะเลสำหรับคุณต้อ คุณติ่ม คุณสัก เป็นต้น ซึ่งคุณมิกได้ให้ข้อมูลว่า “สิ่งเพิ่มนี้ไม่ใช่อาหารไม่พอ แต่เพื่อนลูกสั่งอาหารไม่ค่อยหลากหลาย อยากให้กินของชอบกันครับ ค่าอาหารที่เพิ่มผมรับผิดชอบ เลี้ยงเพื่อนครับ” (คุณมิก, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563) หลังจากรับประทานอาหารและนั่งสนทนากันสักพัก คุณมิกและคุณต้อได้นำเงินไปชำระค่าอาหารกลางวัน และได้ให้สมาชิกทำธุระส่วนตัวก่อนเดินทางกลับ ในช่วงเวลา 13.00 น.

ในช่วงเดินทางกลับนั้น บรรยากาศมีความแตกต่างจากช่วงที่เดินทางมาอย่างเห็นได้ชัด เพราะผู้สูงอายุหลายท่านได้นอนหลับหลังจากขึ้นรถได้ไม่นาน ส่วนท่านที่ยังไม่หลับก็นั่งดูวิวทิวทัศน์ข้างทางไปโดยไม่ได้ชวนกันสนทนาแต่อย่างใดเพราะเกรงว่าเสียงที่ใช้สนทนาจะรบกวนการพักผ่อนของเพื่อนสมาชิกท่านอื่น ทั้งนี้คุณพิม (นามสมมติ) อายุ 76 ปี เป็นผู้ที่ไม่ได้หลับพักผ่อนตั้งแต่ออกจากที่ร้านอาหารจนถึงบ้านคุณมิก เวลา 15.30 น. ได้แสดงความคิดเห็นว่า “มีเรากับแฟนไม่หลับคะ ปกติจะไม่นอนตอนกลางวัน กลัวตอนค่ำนอนไม่หลับ ไม่กล้าคุยกับแฟนตอนเพื่อนนอน เดี่ยวตื่น หอมเคยบอกว่า คนนอนครั้งหนึ่งน้อย ต้องอาศัยนอนบ่อยๆ แต่เรากับแฟนทำไม่ได้คะ นอนที่เดียวตอนทุ่มครึ่งเลยดีกว่า” (คุณพิม, สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2563) เมื่อรถโดยสารถึงบ้านคุณมิกแล้ว สมาชิกทุกท่านที่หลับ ถูกปลุกให้ตื่นเพื่อแยกย้ายกันเดินทางกลับบ้าน หลังจากนั้นในช่วงค่ำคุณมิกและคุณต้อจะเป็นผู้นำภาพที่ได้บันทึกไว้โพสต์ลงในกลุ่มแอปพลิเคชันเพื่อให้สมาชิกได้เก็บไว้เป็นที่ระลึก

จากที่ได้นำเสนอข้อมูลการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุกลุ่มแรก ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุได้ใช้แอปพลิเคชันในการนัดหมายกันในกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่างจังหวัด อีกทั้งยังใช้สอบถามเส้นทาง แสดงหลักฐานในการโอนค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมหรือแม้แต่เป็นพื้นที่ที่นำเสนอภาพที่ได้มีการบันทึกเรื่องราว รูปภาพของผู้สูงอายุที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ผู้ที่พลาดกิจกรรมดังกล่าวได้เห็นภาพและทราบถึงข่าวคราว ความเป็นไปของสมาชิกภายในกลุ่มหรือนอกกลุ่มแต่เคยรู้จักกันมาตั้งแต่สมัยเรียนด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ผู้อาวุโสกลุ่มแรกคือผู้ที่รู้จักกันมาก่อนผ่านการเรียนที่โรงเรียน พณิชยการร่วมกัน แตกต่างจากผู้สูงอายุกลุ่มที่สองซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนและมารู้จักกันในภายหลังจึงจะนำเสนอในประเด็นถัดไป

4.2 การรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

การรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุกลุ่มแรก ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่รู้จักกันมาก่อน สามารถแบ่งพื้นที่การรวมกลุ่มได้ 2 พื้นที่คือ พื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่างจังหวัด ดังนี้

4.2.1 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในเขตกรุงเทพมหานครของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในหัวข้อนี้มักจะเป็นการรวมกลุ่มรับประทานอาหารประจำทุกเดือนเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 2 ช่วงเวลา อันได้แก่ การนัดหมายรับประทานอาหารร่วมกันครั้งแรก กับการรับประทานอาหารร่วมกันประจำทุกเดือน ดังนี้

4.2.1.1 การรับประทานอาหารร่วมกันครั้งแรก

การรับประทานอาหารร่วมกันครั้งแรกนั้นผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น เกิดขึ้นหลังจากคุณหน้าผู้สร้างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ได้ประมาณ 6 เดือน พบว่าสมาชิกในกลุ่มมีการสนทนากันอย่างเป็นกันเองและสนทนาอย่างสม่ำเสมอ จึงคิดที่จะนัดหมายเพื่อรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อทำความรู้จักกันให้มากกว่าสนทนากันในแอปพลิเคชัน โดยคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “สามปีมาแล้วค่ะ เดือนกันยา(ยน) จำวันที่ไม่ได้ที่นัดเจอกันครั้งแรก เรานัดเอง โพสต์ในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์)เอง วันเวลา เราจองห้องเองเลยนะ(ภัตตาคารชายทะเล)จันทร์เพ็ญ ตรังรามอินทราค่ะ ร้านนี้แพงแต่อร่อย เจอครั้งแรกอยากได้ร้านมีห้องส่วนตัว จะได้คุยกันทั่วถึง อาหารนี้สั่งหลายอย่างค่ะ มีต้ม ผัด ทอด ย่าง ผลไม้ ตอนนั้นยังไม่รู้ว่าใครชอบทานอะไรเลยสั่งหลากหลาย ถ้าเป็นตอนนี้จะสั่งของที่ชอบทานกันค่ะ เจอกันครั้งแรกจำได้ว่ามากัน 15 คน จาก 40 คนในกลุ่มนะค่ะ ติดธุระกันค่ะ วันนั้นเก็บค่าใช้จ่ายคนละ 600 บาทค่ะ โอนเงินกันเข้ามาให้เรารวบรวม ในงานได้รู้จักกันมากขึ้นจริงๆค่ะ จริงๆ ตื่นเต้นนะ เราจินตนาการว่าคนไหนเป็นยังไง พอมาเจอกันหลายคนก็ไม่ตรงกับที่คิดไว้ รู้สึกเหมือนในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) เคยให้เราเห็นบางส่วนของเค้าค่ะ เจอกันแบบนี้ชัดเจนขึ้นค่ะ เรื่องที่คุยกันวันนั้นเป็นการแนะนำตัวกันมากกว่าค่ะ กับเรื่องสัพเพเหระค่ะ ใครอยากคุยกันต่อก็เห็นมีขอไลน์ ขอเบอร์กันค่ะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ในกรณีของคุณต้อย (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้กล่าวถึงการนัดพบกันครั้งแรกว่า “เจอกันครั้งแรกสามปีก่อนค่ะที่หน้าเค้านัดไปทานข้าวกัน เราก็คุยกันแต่ในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) กับคุยกันส่วนตัวกับพี่ปุกกับทิพย์ชะส่วนใหญ่ ยังไม่เคยเจอใครเลย วันนั้นตื่นตื่น เราคิดนะว่าคนที่เราคุยด้วยเป็นยังไง นึกไปทางนั้นทางนี้ เจอตัวจริงหลายคนผิดคาด อย่างพี่ปุก ในกลุ่มแกจะเป็นแม่บ้าน เป็นคุณแม่ แต่ตัวจริงแต่งตัวสวยมาก สีสันสดใสอย่างสินนี่นี่ก็จะเรียบร้อย ไม่ค่อยพูด ที่ไหนได้คุยสนุกเลยค่ะ หรืออย่างพี่พลเราคิดว่าเค้าจะดูๆ เข้มๆ เจอตัวจริงเขาเข้มจริงนะ แต่ใจดี พูดจาสุภาพ ให้เกียรติผู้หญิงมากเลยค่ะ นอกนั้นก็แนะนำตัวกันมากกว่า เจอกันครั้งแรกนะค่ะ ก็มีแลกเปลี่ยนไลน์กันสำหรับคนที่ถูกชะตาเนอะ ใช้คำนี้ได้ไหม หลังจากนั้นถ้ามีนัดกันทุกเดือนก็มาทุกเดือนค่ะถ้าไม่ติดธุระนะค่ะ” (คุณต้อย, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ส่วนคุณพล (นามสมมติ) อายุ 66 ปี ได้เล่าถึงประสบการณ์เมื่อได้พบกันครั้งแรกในงานที่คุณหน้าจัดขึ้น ดังนี้ “วันนั้นตื่นเต้นมากครับ กลุ่มนี้ผู้หญิงเยอะ เราเป็นผู้ชาย จะไปก็กลัวทำตัวไม่ถูก จะคุยกับใครก็ไม่ค่อยกล้า ดีที่มีลิน มีนัย เค้ามาด้วยเลยได้คุยกันเป็นเพื่อน เชื้อใหม่ ผมเลือกใส่เสื้อผ้าไม่ถูก หน้าบอกให้แต่งสบายๆ ผมกะจะใส่ขาสั้นไปแล้ว แต่เห็นร้านจันท์เพ็ญใจไม่น่าแต่งขาสั้นไป เลยใส่เสื้อเชิ้ต กางเกงขายาว ปรากฏไปถึงงานผู้ชายแต่งคล้ายผม ผู้หญิงแต่งตัวกันสวยเลยครับ เกือบไปแล้ว ในงานนอกจากลิน นัย ก็มีทิพย์ ปุกครับมาชวนคุย แนะนำคนนั้นคนนี้เป็นใคร ทิพย์นี่เราไม่ผิดคาด เพราะในกลุ่มก็เป็นคนชวนคนอื่นคุย คุยสนุกอยู่แล้ว แต่ปุกนี่ผิดคาด ไม่ใช่ในลักษณะ การแต่งตัวครับ มีแต่คนพูดกัน ลินกับนัยก็บอก ใครถูกใจอยากคุยกับใครต่อก็ขอไลน์ขอเบอร์กันครับ หลังจากนั้น นานๆ ได้มาที่ครับ นัดกันวันอาทิตย์ผมไม่ค่อยว่าง ลูกชายมาหาครับ ถ้าสัปดาห์ไหนลูกไม่มาหาแล้วตรงกับวันนัดก็มาครับ” (คุณพล, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2563)

ในกรณีของคุณนัย (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้เล่าถึงความประทับใจในงานดังกล่าวเพิ่มเติมว่า “อย่างแรก เลือกเสื้อผ้าไม่ถูกแบบพีพล เราคนบ้านๆ เป็นช่าง ไม่ได้แต่งตัวเรียบร้อย จำได้ ไปแพชั่น(ไอส์แลนด์) ห้าง(สรรพสินค้า)แถวบ้าน ซื้อเสื้อเชิ้ต กางเกงขายาว ใส่ไปงาน กลัวคนไม่ค่อยด้วย ผู้หญิงทั้งนั้น เค้าจะกลัวเราไหม คิดไปหมดครับ ในงานที่ปุกมาชวนคุยคนแรก ประทับใจครับ แล้วพาผมไปแนะนำ กับพีหน้า ทิพย์ก็ชวนคุยครับเหมือนในกลุ่ม คุยเก่ง สนุก แต่ที่ปุก ผิดคาดกันทุกคน ตัวจริงແຕ່ງหน้า แต่งตัวสวย ในกลุ่มແຕ่เป็นรูปไม่แต่งหน้า ไม่แต่งตัว ในงาน แนะนำตัวกันครับ ได้เจอกันตัวจริงเลย บางคนเราไม่รู้เค้าเป็นใครทำงานอะไร รู้แต่ชื่อ เห็นแต่รูป ในงานนี้ได้รู้จักมากขึ้น ใครอยากคุยกับใครต่อก็ขอไลน์กัน ผมยังขอไลน์ที่ปุกก่อนเลย คนขอแะเยอะครับ รองจากพีหน้า ส่วนคนไม่ได้ขอแต่ให้เองคือทิพย์ (หัวเราะ) น้องเขาอยากได้คนคุยเยอะๆ ช่วงหลังที่นัดกินข้าวนี้ส่วนมากผมจะไป ถ้าไม่ติดช่วยงานลูกชายนะ” (คุณนัย, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2563)

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอขึ้นพบว่าการนัดพบกันในชีวิตจริงครั้งแรกของผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น เป็นต่อยอดความสัมพันธ์จากที่อยู่ในพื้นที่อินเทอร์เน็ตเข้ามาสู่ความสัมพันธ์ในชีวิตจริงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ในงานดังกล่าวผู้สูงอายุหลายท่านไม่มีช่องทางในการติดต่อกันเป็นส่วนตัวมาก่อน และใช้งานนี้ในการประเมินว่าสมาชิกท่านใดที่น่าจะสร้างความสัมพันธ์ด้วยได้ ก็จะมีการแลกเปลี่ยนทางการสื่อสารกัน ทั้งเบอร์โทรศัพท์ หรือแม้แต่การเพิ่มเพื่อนในแอปพลิเคชันไลน์แบบส่วนตัว อย่างไรก็ตามก็ดีคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ถึงสถานการณ์หลังจากการพบกันครั้งแรกว่า “มีทั้งคนที่ออกจากกลุ่มกับคนที่อยู่ต่อคะ บางคนออกจากกลุ่มไปแต่ยังติดต่อกับใครในกลุ่มก็ยังมีคะ เราเข้าใจนะ แต่ละคนเข้ามาก็มีเป้าหมายต่างกัน บางคนอยากได้เพื่อนมากๆ บางคนอยากได้เพื่อนคน สองคน พอเค้าได้ช่องทางติดต่อ เห็นว่าคนนี้ดี เข้ากับเขาได้ อยากคุยกันแค่นี้ก็ออกจากกลุ่ม ไม่เสียใจคะ ดีใจเสียอีกเพราะเราอยากให้ทุกคนได้เพื่อนอยู่แล้วคะ เค้าได้เพื่อนเราก็ดีใจด้วย มีเหมือนกัน ออกจากกลุ่มแล้วยังคุยกับเรา เค้าก็บอกว่ามีเรากับทิพย์เป็นเพื่อนพอแล้ว อย่างนี้ก็มีคะ หรือคนอยู่ในกลุ่ม แต่ไม่คุยเท่าเมื่อก่อนก็มีคะ เค้าไปคุยกันเองส่วนตัว ตอนนีกลุ่มเหลือ 20 คน จาก 40 คน แต่คุยกันจริงๆ 10 คนคะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563) จากที่คุณหน้าได้นำเสนอนั้นก็เป็นประเด็นที่

น่าสนใจว่า เมื่อสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ได้พบปะกันในชีวิตจริง ก็มีสมาชิกบางส่วนที่ออกจากกลุ่มไป เพราะไปสนทนากันแบบส่วนตัวมากกว่า แต่ก็ยังมีสมาชิกที่ยังคงอยู่ในกลุ่มและเข้าร่วมกิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันทุกเดือน ดังจะนำเสนอในส่วนต่อไป

4.2.1.2 การรับประทานอาหารร่วมกันทุกเดือน

สำหรับการรับประทานอาหารร่วมกันทุกเดือนนั้นส่วนมากคุณหน้าจะเลือกนัดในวันอาทิตย์หลากหลายช่วงเวลา เช่น ช่วงกลางวัน 12.00 น.-14.00 น. หรือช่วงเย็น 17.00-19.00 น. ซึ่งคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “นัดวันอาทิตย์รถไม่มากเหมือนวันเสาร์กับวันธรรมดาค่ะ ยิ่งช่วงเย็นคนยิ่งไม่มาก เพราะวันจันทร์ทำงานวันแรก พวกเราเกษียณแล้วไม่ได้ทำงานค่ะ แต่มีบางคนอย่างพี่พล เค้กก็ไม่ค่อยว่างวันอาทิตย์ ลูกเขามาหา แต่สมาชิกคนอื่นเค้าอยากได้วันอาทิตย์กันค่ะ นานๆ พี่พลแกมาได้ครั้งนึง ถ้าลูกแกไม่มา แกคงห่วงไทเกอร์ (แมว) ด้วยล่ะ ไม่มีคนดู ที่มาบ่อยก็ ทิพย์ ป้อน ปุก หมี ปลี ป้อน ต้อยค่ะ ผู้ชายก็นัยกับสิน ส่วนพี่พลนานๆ มาทีค่ะ เรื่องร้านอาหารจะคุยกับปุกกับป้อนค่ะ สองคนนี่เค้าชอบเรื่องอาหาร ทั้งชอบทำ ชอบตามดูในพันทิปว่าร้านไหนอร่อย ไม่ผิดหวังค่ะ สองคนนี่เลือกร้านที่ไร อร่อยทุกร้าน ส่วนเรื่องค่าใช้จ่าย เราให้ป้อนกับปุกเลือกร้านที่ไม่แพงมาก หัวละ 400 -500 ค่ะ วันแต่วันครบรอบที่เจอกันครั้งแรก เดือนกันยา(ยน) ต้องไป(ภัตตาคารชายทะเล)จันทร์เพ็ญ (สาขารามอินทรา) ค่ะ จะเก็บ 600-700 ค่ะ ส่วนมากเราจะบอกในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) ว่านัดที่ไหน ก็โหมง ค่าใช้จ่ายประมาณเท่าไร หลังจากป้อนกับปุกเลือกร้านมาแล้ว จะโพสต์ถามว่าใครจะไปบ้าง เมื่อได้จำนวนคนที่แน่นอนก่อนวันนัด 2-3 วัน ป้อนกับปุกจะไปจองค่ะ ถ้าเรียบริ่อยก็แจ้งให้คนที่จะไป โอนเงินมาที่เราแล้วโพสต์สลบที่โอนเงินค่ะ ทิพย์จะช่วยเราดูว่าใครไปบ้าง โอนเงินมาหรือยัง เราก็ก็นไปตรวจบัญชีอีกรอบหนึ่งว่าเงินเข้าเท่าไร แล้วก็บอกปุก บอกป้อนค่ะ ที่ผ่านมามีปัญหาหะคะ มีแต่คนชม” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ในการเลือกร้านอาหารและเมนูอาหารนั้น คุณป้อน (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “เราเลือกร้านที่เคยทานก่อนค่ะ อายุเท่านี้แล้ว ไปมาหลายร้านค่ะ แล้วก็ดูจากการรีวิวทั้งในเพจร้าน ทั้งในพันทิปค่ะ ประกอบการตัดสินใจ มีปุกช่วยดูอีกแรงค่ะ ส่วนเมนู หน้าที่เรากับปุกเลือกเลย เราจำได้ว่าใครชอบอาหารแนวไหน อย่างหน้า เป็นคนใต้ ชอบอาหารรสจัด ทานได้ทุกอย่าง เหมือนนัย ต้อย หมี ปลี ชอบต้มยำ ทิพย์กับปุกจะชอบยำ สินกับพี่พลชอบกับแกงส้ม กลุ่มนี้ไม่ค่อยทานขนมหวานกันค่ะ แต่ทานผลไม้ สับปะรด ชมพู่ มะม่วง ถ้าที่ร้านไม่มี ส่วนมากเราเตรียมไปเองค่ะ สั่งของเขาด้วย เอาของเราไปด้วย อย่างทิพย์ ชอบชมพู มะเหมี่ยว ร้านไหนที่ไม่มีในเมนู เราก็ก็นเตรียมไปค่ะ หมีชอบสลัด เราก็ก็นเตรียมไปค่ะ อยากให้ทานของที่ชอบ นานๆ เจอกันที่ไม่ก็บาทค่ะ” (คุณป้อน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

คุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากคุณป้อนว่า “พี่หน้าให้ดูแลเรื่องร้านอาหารกับสั่งอาหารค่ะ ช่วยกันกับพี่ป้อน ดีที่พี่ป้อนแกจำได้ว่าใครชอบทานอะไรบ้าง ใครไม่ชอบทานอะไร อย่างที่ทุกคนไม่

ชอบเลยคือ อาหารคาวที่มีรสหวานนำ เคยกทานแกงเขียวหวานลูกชิ้นปลากรายแล้วหวานไหมคะ เคยเจอ ครั้งหนึ่ง ตอนนั้นนัดกันแถวลาดพร้าวคะ ร้านดังด้วยนะ อาหารหวานทุกอย่าง รอบนั้นทิพย์เค้าเลือก บอกว่า อร่อย เราไม่โทษเขาเพราะมารู้ทีหลังว่าเค้าเปลี่ยนแม่ครัว อาหารรสเพี้ยน แต่พี่หน้าแกจำแม่น เลยให้เรา กับพี่ป้อนเลือกแทนทุกครั้ง เลือกที่ทุกคนทานชอบคะ เมื่อก่อนเคยให้ส่งคนละจานปรากฏอาหารเหลือคะ ต้อง สรรวมๆ แล้วทานด้วยกัน เพราะผู้ชายไม่ทานมาก เน้นดื่ม กับทานกับแก้มมากกว่า ร้านที่เลือกจะดูจากพัน ทิป แล้วก็เพจ(เฟซบุ๊ก)ของร้านเองคะ มีคนมาให้ดาว มาคอมเมนต์ แต่จะครั้งจะเลือกมา 2-3 ร้าน แล้วลองคุย กับพี่ป้อน ค่อยตัดสินใจคะ ที่ผ่านมามีปัญหาอะคะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

เมื่อเลือกร้านและอาหารที่ได้แล้วนั้น คุณป้อนหรือคุณปุกจะเป็นผู้ติดต่อทางร้านล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน เพื่อจองโต๊ะและสั่งอาหารไว้ล่วงหน้า เพราะวันทีนัดหมายจะได้เรียบริบาย ไม่มีปัญหา เมื่อจองโต๊ะเรียบริบาย แล้ว คุณป้อนกับคุณปุกจะประสานงานกับคุณหน้า ให้ประชาสัมพันธ์ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ อีกครั้งเพื่อให้ สมาชิกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้ โอนค่าใช้จ่ายให้คุณหน้า แล้วโพสต์สลิปโอนเงิน โดยมีคุณทิพย์ช่วยตรวจนับ ทั้งนี้สิ่งที่น่าสนใจคือ ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง มักจะเลือกร้านอาหารที่มีเครื่องปรับอากาศ มากกว่าร้านอาหารแบบ สวนอาหารที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศ เพราะเกรงว่าสมาชิกที่ไม่ชอบอากาศร้อนอาจเสียรรถรสในการ รับประทานอาหาร ซึ่งคุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวว่า “เป็นคนขอเอง ค่ะว่าถ้านัดทานข้าว ขอร้านห้องแอร์ ไม่ชอบอากาศร้อน อยากทานสบายๆ ค่ะ มีคนเห็นด้วยหลายคน อย่าง ปลี ทิพย์ ต่อยก็เห็นด้วยคะ หน้าเลยบอกป้อนกับปุกว่า ให้ช่วยเลือกร้านที่มีห้องแอร์คะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

เมื่อถึงวันทีนัดหมาย วันที่ 29 พฤศจิกายน 2563 ผู้ที่มาถึงงานก่อนแทบทุกครั้งทีผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ได้แก่ คุณหน้า คุณปุกและคุณป้อน เพื่อตรวจสอบความเรียบริบายของสถานที่ จัดดอกไม้ซึ่งเป็นชื่อของกลุ่ม และตรวจสอบอาหารภายในงานที่ได้ส่งไปแล้ว เมื่อใกล้ถึงเวลาที่นัดหมาย สมาชิกจะทยอยกันเข้ามาทีโต๊ะ อาหาร และทักทายผู้ที่มาถึงก่อน แล้วจึงสนทนากันเพื่อรอสมาชิกท่านอื่นๆ งานในวันนี้ปรากฏว่าสมาชิกผู้ชาย คุณพล คุณนัยและคุณสินไม่ได้เข้าร่วมงานเพราะติดธุระ แต่ผู้วิจัยทราบในภายหลังว่าคุณสินไม่ค่อยได้มา ร่วมงานเพราะมีปัญหาในด้านการเงิน แต่สมาชิกท่านอื่นเข้าร่วมอย่างครบถ้วน เช่น คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้ให้เหตุผลในการเข้าร่วมงานในครั้งนี้ว่า “ได้มาเจอ มาคุยกันคะ เหมือนมาอัปเดตชีวิตกันแบบเห็นหน้า เห็นตา เดือนหนึ่งครั้งนึง อยากให้นัดบ่อยกว่านี้คะ แต่พี่หน้าบอกว่า แต่ละคนมีเงินไม่เท่ากัน ถ้าจะนัดกันเองก็ได้ แต่นัดทั้งกลุ่มอยากให้เป็นเดือนละครั้งเหมือนเดิม เราอยู่บ้านทั้งวันช่วง(การระบาดของเชื้อไวรัส)โควิด เบื่อคะ พอลดลง ได้มาเจอกัน ดีใจคะ คิดถึงเมื่อก่อนที่มาทานข้าวกัน สนุกคะ กลุ่มนี้คุยสนุกที่สุด คุยสัพเพเหระ ไม่คุย การเมืองคะ ไม่ต้องมีมาด ไม่ต้องระวังอะไรมากเหมือนเพื่อนกลุ่มอื่นคะ เสียตายวันนี้พวกพี่ผู้ชายไม่มีใครมา เลย มีแต่สาว ๆ มากันเอง” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

เช่นเดียวกับคุณป्ली (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกับคุณทิพย์ว่า “มาเพราะอยากเจอเพื่อนค่ะ ในกลุ่มเหมือนเราคุยไม่อร่อย มาเจอตัวจริงหลายๆ คน คุยสนุกกว่า ถามสารทุกข์สุขดิบ คุยสัพเพเหระ ทุกเรื่อง ที่ว่าสนุกเพราะเราเห็น สีหน้า ท่าทางใจคะ ไม่ใช่ในไลน์ไม่สนุกคะ แต่ไม่เหมือนกัน อันนั้นมึสติเกอร์ มีการ์ตูน บางตัวแสดงอารมณ์ ยิ้ม โกรธ หัวเราะ ร้องไห้ แต่เราไม่ได้ยินเสียง ไม่เห็นตัวจริงคะ ไลน์ช่วยได้เยอะตอนกักตัว แต่ตอนปกติก็อยากมาเจอกันมากกว่าคะ มานี้ต้องหาของฝาก ของขวัญมาให้กันเล็กๆ น้อยๆ บางทีได้เป็นผ้าพันคอ ได้ขนม ได้กระเป๋าคะ ใครไปไหนมาที่ดูของมาฝากกัน น่ารักคะ ถามว่าตอนนี้กับตอนเจอกันครั้งแรกต่างกันมั๊ย ต้องบอกว่าต่างมาก ตอนนั้นยังไม่รู้จัก ยังไม่รู้ใจกัน ระวังระวังไปหมดคะ รู้จักกันแคในไลน์เองเนอะ” (คุณป्ली, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

รูปประกอบ 46 สมาชิกถ่ายภาพแสดงของที่ระลึกที่ได้รับมาจากคุณหน้า (นามสมมติ)

ในขณะที่คุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “งานนี้ไม่มาไม่ได้คะ คิดถึง ไม่ได้เจอกันนาน กักตัว ไม่กล้าไปไหน หลานยังเล็กคะ กลัวเอาโควิดไปติดเขา นี่ผู้ติดเชื้อลดลงแล้วเลยมาตามนัดคะ มาเจอกันแบบเห็นหน้า ได้มาคุย มาทานข้าวกัน ไม่เหมือนในไลน์ แสดงอารมณ์ออกมาไม่ชัดเจน เหมือนตอนมาเจอกัน สนุกกว่า มาเห็นหน้า เห็นรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ ไม่เหงาคะ ไลน์คุยเสียงที่เดียวหลายๆ คนไม่ได้ มาเจอกันดีกว่า ใครอยากคุยอะไรก็คนมาเลยคะ นัดเดือนนี้ครั้งนึงกำลังดี มีเวลาให้คิดถึงกันคะ เจอกันบ่อยๆ เดียวไม่มีเรื่องอะไรคุยคะ ให้สะสมเรื่องก่อนค่อยมาคุย มาเล่าให้ฟัง คนละเรื่องกับเจอกันตอนแรกเลย ตอนนั้นไม่กล้าคุย มีทิพย์ ปุก หน้า ชวนคนอื่นคุย” (คุณหมี, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ทั้งนี้จากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยพบว่าบรรยากาศในการสนทนาของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง เรื่องที่คุยมักจะเป็นเรื่องของเดือนที่ผ่านมา สมาชิกแต่ละท่านมีเหตุการณ์อะไรน่าสนใจบ้าง บางเรื่องไม่ได้ถูกพูดถึงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ บางเรื่องพูดถึงแล้วแต่ไม่มีรายละเอียด แต่เมื่อสมาชิกมาพบกัน ได้มีการหยิบยกเรื่องดังกล่าวมาสนทนากันอย่างสนุกสนาน เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่องที่สนทนากันมีเรื่องอดีตของตนเองน้อยมาก ประเด็นที่สนทนากันส่วนมากจะเป็นเรื่องครอบครัว เรื่องกิจกรรมที่ตนเองทำในช่วงกักตัว อย่าง คุณหน้าก็จะ

เล่าเรื่องปลุกกุหลาบ คุณปุกก็จะเล่าเรื่องร้านขนมของลูกสาว คุณป्लीก็เล่าเรื่องที่บ้านกำลังทำสวนใหม่ เป็นต้น กิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันในครั้งนี้อย่างเริ่มต้นตั้งแต่ 17.00 น. เสร็จสิ้นในช่วงเวลา 19.00 น. ซึ่งคุณหน้าจะเป็นผู้ชำระเงินค่าอาหารกับทางร้านก่อนที่สมาชิกจะร่ำลาและแยกย้ายกันกลับ

หลังจากกิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันทุกครั้ง ภายในวันนั้นคุณหน้าและคุณทิพย์จะทำหน้าที่ในการโพสต์ภาพลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์เพื่อให้สมาชิกที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทราบ และให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้บันทึกภาพดังกล่าวด้วย ซึ่งคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เล่าว่า “ที่ผ่านมาลงรูปเมื่อคนที่ไม่ได้ไปจะอยากรู้ว่าที่นัดกันเป็นยังไงบ้าง อย่างคราวนี้ผู้ชายไม่มีใครไปเลย แต่เขาก็คงอยากเห็นนะว่าใครเป็นยังไงสบายดีหรือเปล่า ส่วนคนที่ไปแต่ไม่ได้ถ่ายรูปไว้ เค้กก็เซฟรูปไปดูคะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563) เช่นเดียวกับ คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “ช่วยที่หน้าถ่ายรูปในงานกับโพสต์รูปลงกลุ่มคะ พี่ลิน พี่พล เคยขอให้ลงรูป อยากรู้ว่าใครเป็นยังไงบ้าง อ้วนขึ้นผอมลง อย่างรูปที่ปุกนี้ พี่นัยกับพี่ลินชอบให้ลง ส่วนพี่หมี พี่ต้อย พี่ป้อนจะไม่ค่อยถ่ายรูป เค้กเลยฝากเรากับพี่หน้าถ่ายรูปให้แทนคะ พonganเล็กนี่ เดียวถึงบ้านแล้วเราก็โพสต์ให้คะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563) อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ไม่ได้จำกัดพื้นที่เฉพาะการร่วมรับประทานอาหารในจังหวัดกรุงเทพมหานครเท่านั้น ยังมีการนัดหมายไปทำกิจกรรมในต่างจังหวัดที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนักอีกด้วย

4.2.2 การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในต่างจังหวัดของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

รูปแบบกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง มักจะเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อไปท่องเที่ยวในต่างจังหวัดแบบไม่พักค้างแรม ออกเดินทางในตอนเช้าและกลับถึงกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาไม่เกิน 18.00 น. โดยมักจะนัดหมายกันในวันอาทิตย์ ซึ่งจังหวัดที่เดินทางท่องเที่ยวนั้นจะอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครนัก เช่นเดียวกับผู้สูงอายุกลุ่มแรก อาทิ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดชลบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครนายกและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

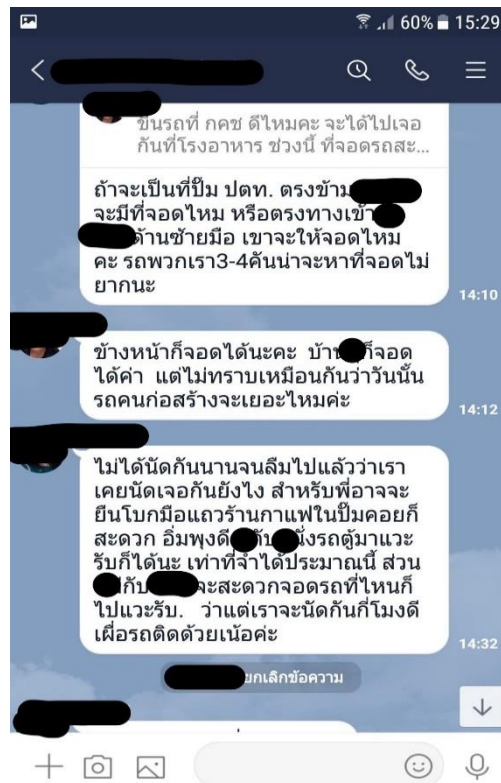
ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ได้นัดหมายกันท่องเที่ยวที่จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2563 ที่ผ่านมา ซึ่งผู้วางแผนการท่องเที่ยวในครั้งนี้ คือ คุณหน้า คุณปุกและคุณป้อน โดยมีการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการประชาสัมพันธ์กำหนดการและนัดหมายสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “ทริปนี้เป็นทริปแรกหลัง(การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส)โควิด(19) ค่ะ ไปใกล้ๆ ค่ะ นครปฐมแค่นี้เอง ปายๆ ก็กลับคะ คราวนี้ไปบ้านพิพิธภัณฑ์ (รับประทานอาหารกลางวันร้านบ้านยี่สาร) ก็ไปซื้อกล้วยไม้ ส่วนมากทริปจะจัดวันอาทิตย์เดียวคะ รถโล่ง ปุกช่วยดูเรื่องรถกับคนขับคะ ป้อนช่วยดูร้านอาหาร แลวนั่นว่ามีร้านไหนน่าสนใจ ก็ดูๆ ไว้ อย่างคราวนี้ไปร้านบ้านยี่สารคะ เสียคายป้อนไม่ได้มาด้วย ทีนี้พอมิแผนคร่าวๆ ก็โพสต์ถาม

คนในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์)ค่ะ ใครเสนอโปรแกรมอะไรเพิ่มใหม่ คราวนี้ทิพย์เสนอไปสวนกล้วยไม้ ก็คอยดูว่าไกลมากไหม ต้องเผื่อเวลากลับด้วยค่ะ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

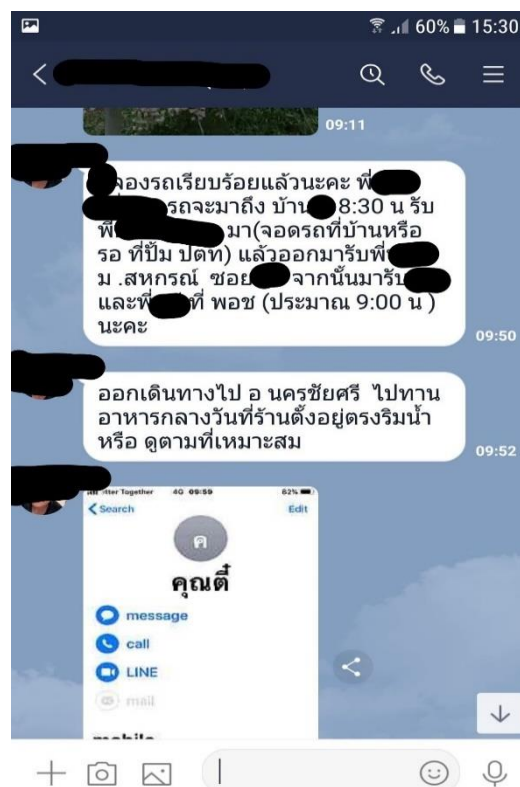
คุณป้อน (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ผู้ได้รับหน้าที่ดูแลเรื่องร้านอาหาร ได้ให้ข้อมูลว่า “หน้าเค้าเห็นเราชอบทำอาหาร เลยให้ช่วยเลือกร้านอาหารที่แวะตอนกลางวัน เราก็ดูร้านที่เราเคยไปแล้วร่อยก่อน ถ้าไม่เคยไปจะดูคอมเมนต์ในพันทิป วงในกับเพจ(เฟซบุ๊ก)ร้านค่ะ ทรี่ปั่น ดูไว้ 2 ร้าน คือ Three little pigs กับบ้านยี่สาร แล้วไปคุยกันในกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) หลายคนอยากลองชิมร้านบ้านยี่สาร เป็นร้านของเชฟตุ๊กตา ที่ไปแข่งเชฟกระทะเหล็กค่ะ เลยได้ร้านนี้ ปกติจะนัดร้านอาหารไทย อาหารจีนนะคะ ร้านอาหารฝรั่งไม่ค่อยนัด ไม่ค่อยชอบทานกันค่ะ ที่ผ่านมาระกักับปู้กช่วยกันเลือก มาสัก 2 ร้านแล้วให้เลือก ถ้าไม่เลือกมาก่อน ถามว่าอยากทานอะไร จะบอกว่าอะไรก็ได้ แล้วไม่ได้ซื้อสรุป หลังๆ เลยเลือกไว้ก่อนแล้วให้มาเลือกเองอีกทีค่ะ ได้ซื้อสรุปไว้ค่ะ เสียตายไม่ได้ไปด้วย ติดธุระด่วนค่ะ” (คุณป้อน, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2563)

ส่วนผู้ที่ดูแลเรื่องยานพาหนะและพนักงานขับรถอย่างคุณปู้ก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้เล่าว่า “พี่หน้าให้ช่วยเรื่องรถตู้ กับคนขับค่ะ เมื่อก่อนนายเค้าเป็นคนหา ทรี่ปั่นไปชลบุรี ขับเร็ว แวะหลายที่เขาบ่น ซื้อปลาหมึก ซื้อปลาแก้ง เขาก็ไม่ชอบ ทิพย์กับป्लीเค้าได้ยินค่ะ แล้วมาบอก ตั้งแต่นั้นมาก็เปลี่ยนคน พอดีเรารู้จักที่แถวบ้านเค้าขับรถตู้ สนทนกันเลยลองติดต่อให้มาขับค่ะ เพื่อนๆ พี่ๆ ก็ถูกใจนะคะ ขับรถดี แวะบ่อยไม่บ่น ไม่หุดหิดคะ ค่าเช่าไปต่างจังหวัด 2,000 บาท ไม่รวมค่าน้ำมันนะคะ ไม่แพงคะ ไปกันหลายคน ทารกัน คนละ 300-400 ค่ะ พี่หน้า พี่ป้อนบอกว่าซื้อความสบาย ไม่ต้องขับเองค่ะ” (คุณปู้ก, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

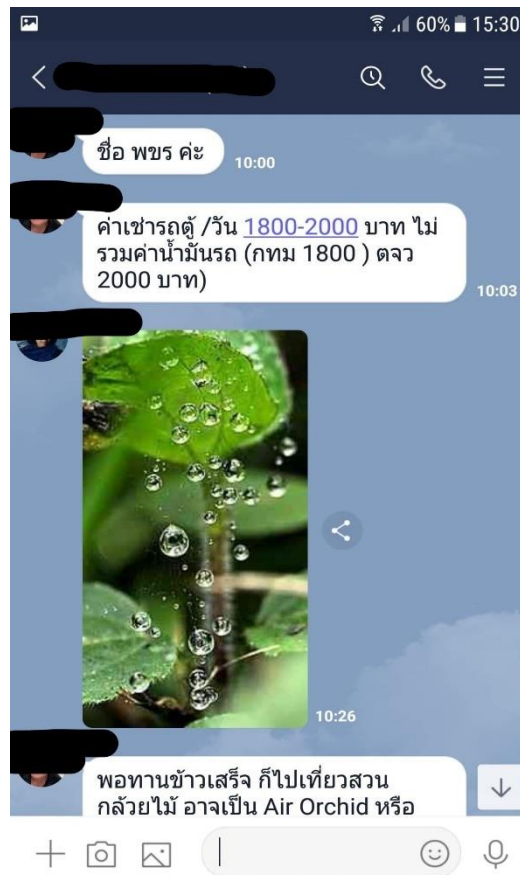
เมื่อคุณป้อน คุณปู้กได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกำหนดการท่องเที่ยวแล้ว สมาชิกจะเข้ามาแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม รวมถึงเสนอสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มเติม ซึ่งเมื่อผ่านไปสักระยะ คุณปู้กจะทำหน้าที่ในการสรุปกำหนดการทั้งหมด รวมถึงกำหนดจุดนัดหมายเพื่อให้รถไปรับตามจุดที่ได้ทำกรณัดหมายกันไว้ บริเวณใกล้กับที่พักอาศัยหรือสถานีบริการน้ำมันที่จ่ายต่อการจอดรถรับส่ง รวมถึงสถานที่ทำงานของบุตรตนเองที่สามารถจอดรถได้ เนื่องจากเป็นวันหยุดราชการ อย่างไรก็ตามการกำหนดจุดนัดหมายในการรับสมาชิกแต่ละท่านอาจมีการเปลี่ยนแปลงในหลายครั้ง ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงก็จะใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการแจ้งข้อมูล กำหนดจุดนัดหมายใหม่ให้ชัดเจน ในบางกรณีอาจมีการแชร์แผนที่ของสถานที่นั้นๆ ให้คุณปู้ก แจ้งต่อพนักงานขับรถด้วย ซึ่งคุณปู้กได้นำเสนอประเด็นดังกล่าวว่า “ในกลุ่มมีพี่หมึกกับทิพย์ ชอบแชร์โลเคชั่นให้ค่ะ บางทีเราไม่เคยไปอธิบายไม่ถูกเวลานัดรับก็ให้ส่งมาแล้วค่อยให้ตี (พนักงานขับรถ)ดู เขาก็เข้าใจนะคะว่าให้ไปรับตรงไหน เมื่อก่อนซื้อถนน ชื่อซอยไม่ใช่แบบนี้ ถนนนวนินทร์ยังเรียก สุขาภิบาล 1 อยู่เลยคะ” (คุณปู้ก, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

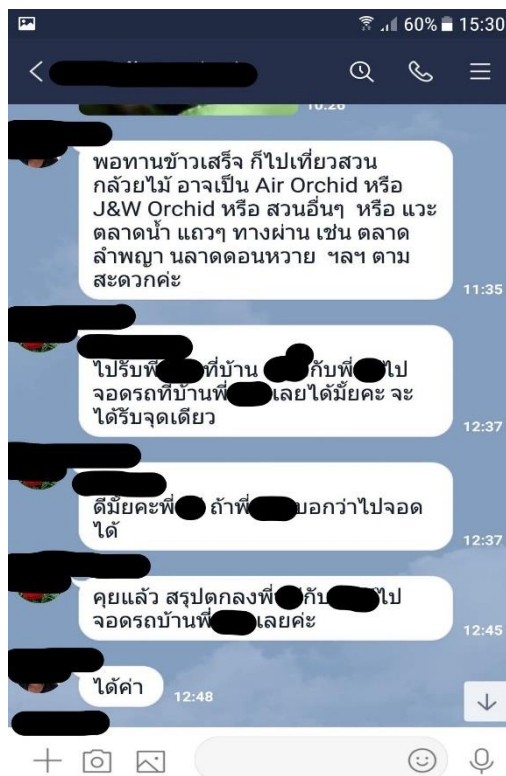
รูปประกอบ 47 สมาชิกสนทนาเลือกจุดนัดเพื่อให้รถโดยสารมารับ

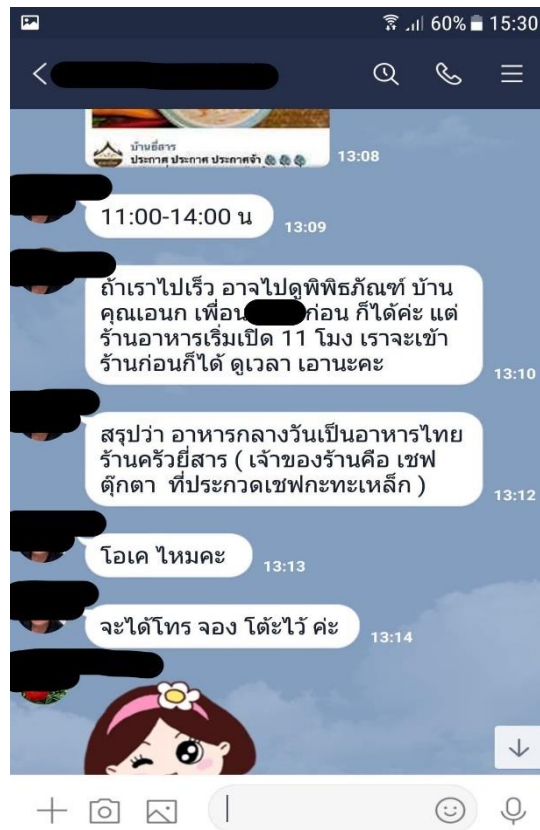
รูปประกอบ 48 คุณปั๊ก (นามสมมติ) แจ้งความคืบหน้าในการจองรถและกำหนดจุดนัดหมายในการ
รับสมาชิก

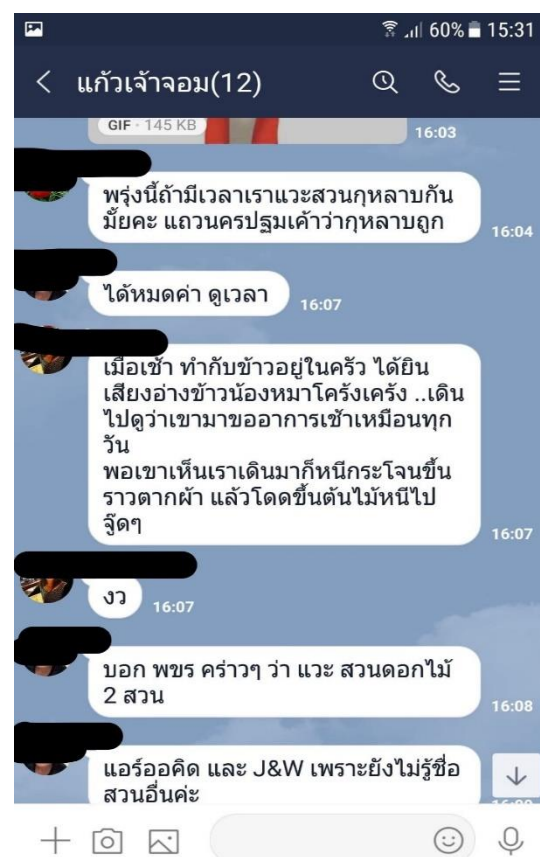
รูปประกอบ 49 คุณปึก (นามสมมติ) แจ้งค่าใช้จ่ายในการเช่ารถโดยสารให้สมาชิกทราบ

รูปประกอบ 50 คุณปึก (นามสมมติ) แจ้งกำหนดการในการเดินทาง

รูปประกอบ 51 คุณปู้ก (นามสมมติ) แจ้งให้สมาชิกทราบว่า จะรับประทานอาหารที่ร้านครัวอีสาร

รูปประกอบ 52 คุณทิพย์ (นามสมมติ) เสนอให้แวะซื้อกุหลาบ

เมื่อถึงวันนัดหมาย เวลาประมาณ 8.30 น. คุณตีพนักงานขับรถได้มาจอดรอผู้โดยสารที่บ้านของคุณ ปุกซึ่งมีผู้วิจัย คุณป्लीและคุณต้อยรออยู่แล้ว เมื่อขึ้นรถผู้โดยสารเรียบบร้อยแล้วก็เดินทางไปรับคุณหน้าที่บ้าน สหกรณ์ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่พักอาศัยของคุณปุก เมื่อรับคุณหน้าเรียบบร้อยแล้ว จึงไปรับคุณหมี่และคุณทิพย์ที่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ซึ่งขณะนั้นมีการจราจรติดขัดเล็กน้อย ทำให้ไปถึงที่นัดหมาย ประมาณ 9.10 น. โดยสมาชิกที่ร่วมเดินทางในครั้งนี้มีจำนวน 6 ท่าน (ไม่รวมผู้วิจัยและคุณตีพนักงานขับรถ) ได้แก่ คุณปุก คุณป्ली คุณต้อย คุณหน้า คุณหมี่และคุณทิพย์ (คุณป้อนติดธุระส่วนตัวไม่ได้ร่วมกิจกรรมทั้งนี้ เช่นเดียวกับคุณสิน คุณนัยและคุณพล) เมื่อรับสมาชิกครบแล้ว จึงได้ออกเดินทางกลับบ้านพิพิธภัณฑสถาน โดย ใช้ทางพิเศษศรีรัชเพื่อความเร็วในการเดินทาง สิ่งที่น่าสังเกตคือ ระหว่างที่นั่งรถโดยสารนั้น สมาชิกแต่ละ ท่านจะชวนกันสนทนาเรื่องครอบครัว เรื่องกิจกรรมยามว่าง การนัดรับประทานอาหารกันเมื่อครั้งก่อน (12 กรกฎาคม 2563) รวมถึงความประทับใจที่เคยไปท่องเที่ยวที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อปีก่อน (พ.ศ.2562) เช่น เรื่องกระเช้าค้างที่บางปะอิน โดยคุณต้อยเป็นผู้เริ่มประเด็นในการสนทนาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสอบถาม รายละเอียดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีความเป็นมาอย่างไร ถึงได้เรียกเสียงหัวเราะจากสมาชิกได้ทุกท่าน

คุณต้อย (นามสมมติ) อายุ 63 ปี ได้เล่าว่า “ปีก่อนไปพระราชวังบางปะอินคะ ต้องข้ามฝั่งไปวัด(นิเวศน์ ธรรมประวัติราชวรวิหาร) เราก็มัวแต่มุงมุงมาหาหาของ หาแว่นกันแดด หาหมวกไม่เจอคะ ที่นี้ป्लीเค้าก็รอ เป็นเพื่อนเรา นอกนั้นเค้าข้ามกระเช้าไปหมดแล้ว พวกผู้ชายเค้ามาแฉว่าทำนองว่าแม่หมอ (ฉายาคุณต้อย) ชักช้าให้นั่งกระเช้าคนเดียวเพื่อกระเช้าค้าง พุดเสร็จเค้าก็เดินกันไปขึ้นกระเช้าก่อน เราก็ตามไป ที่นี้พักนั่งกระ เช้าหยุดคะ ไม่รู้ไฟตก ไฟดับหรืออะไร สามคนนั้น(คุณสิน คุณนัย คุณพล) ติดอยู่ในกระเช้า เราก็บป्लीนี้หัวเราะ เลย ว่าคนอื่นดีนึ้ก ส่วนพวกพี่หน้า พี่ปุก พี่ป้อน ทิพย์เค้าข้ามไปแล้วรอดไปคะ พอไปมาไปเจอกันฝั่งโน้น พวก ผู้ชายรีบเข้ามาบอกว่า ไม่ลบหลู่แม่หมอแล้วจ้า (หัวเราะ) เราก็ตลกเขานะบังเอิญจริงๆ ค่ะ” (คุณต้อย, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

ส่วนคุณป्ली (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้เล่าเสริมจากคุณต้อยว่า “โดนกันชะบังก็ดีคะพวกผู้ชาย นัยนี่ตัว แสบเลย ชอบล้อชอบแฉ เรา ก็บอกให้เขาไปกันก่อนก็ไม่ยอมจะรอ พอรอนานก็มาบ่นที่ต้อยเขา สุดท้ายกรรม สมองเนอะ (หัวเราะ) ตอนนั้นทั้งห้า ทั้งสมน้ำหน้า คนเขาข้ามไปกันวันไม่รู้ก็รอบต่อก็รอบไม่เป็นอะไรด้วยนะ คะ มาติดที่สามหนุ่มนี้ กระเช้าอีกฝั่งที่มาก็เป็นกระเช้าเปล่าๆ นะ ไม่มีคน ส่วนกระเช้าฝั่งนี้ก็มีแค่สามคนนี่เอง ค่ะ พอข้ามฝั่งมาได้ มาขอโทษขอโพยที่ต้อยกันใหญ่ ลบหลู่แม่หมอต้อยของเรา” (คุณป्ली, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “ตอนนั้นเราข้ามไปวัดแล้วคะ ไม่ได้รอเดินไป ก่อนคิดว่าเดี่ยวจะตามกันมา ที่ไหนได้เกือบครึ่งชั่วโมง เลยโทรตาม ทราบว่ากระเช้าค้าง ไม่ได้รู้ตื่นลึกลงมาบาง อะไร ได้ยินพีนัยเสียงสั้นๆ เขากลัวความสูง วายน้ำไม่แข็งด้วยคะ คงกลัวตกกลัวร่วงลงไป แต่กระเช้าเขามีที่กัน

นะคะ แต่ความกลัวของคนเนอะ สุดท้ายมารู้ความจริงว่าไปลบหลู่แม่หมอบของเรา โดนลงทัณฑ์เลยคะ (หัวเราะ) เราเคยฝากพี่หน่าไปเตือนพี่นัยแล้วว่าพูดจาอะไรให้ระวังหน่อย ผู้หญิงเยอะ เขาคงชินอยู่กับผู้ชายใน อุของเขา คราวนี้คงเซ็ดคะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

เมื่อเวลา 10.15 น.รถตู้โดยสารได้นำสมาชิกมาที่บ้านพิพิธภัณฑ์ ซึ่งสมาชิกแต่ละท่านได้เดินชมสิ่งของ ในอดีตพร้อมทั้งแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองที่เกี่ยวข้องให้สมาชิกได้ทวนรำลึกถึงอดีตที่ผ่านมา เช่น คุณหน่า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เห็นโทรศัพท์แบบหยอดเหรียญได้เล่าประสบการณ์ของตนเองกับว่า “สมัย เรียนต้องเอาเหรียญไปเป็นค่าๆ ไปหยอดโทรศัพท์คุยกับแฟนคะ ที่ร้าน(ขายของ)ชำเขามือโทรศัพท์แบบนี้วางไว้ ให้คนในชุมชนมาใช้ หยอดเหรียญ ไม่ใช่ที่บ้านไม่มีโทรศัพท์นะคะ มีคะ แต่กลัวแม่ดู (หัวเราะ) เราโทรหาแฟน ฝ่ายเดียว ไม่ให้เขาโทรเข้าเบอร์ที่บ้าน ตอนเย็นๆ กลับจากโรงเรียน ยังไม่เข้าบ้านต้องรอโทรศัพท์ก่อนคะ พอ เรียนมหาวิทยาลัยก็โทร(ศัพท์)ที่ตู้คะ ถ้าโทรกลับบ้าน(ที่นครศรีธรรมราช)ต้องมีหลายเหรียญหน่อย โทร ทางไกลนาทีละหลายบาทคะ ในรูปนี้ยังทันสมัยขึ้นนะเป็นปุ่มกด แต่ที่ใช้ตอนนั้นเป็นวงๆ มีรูหลายๆรูแล้วรอ หมุนคะ ถ้าเบอร์ใครมีเลข 9 เยอะก็รอนานหน่อย” (คุณหน่า, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

รูปประกอบ 53 โทรศัพท์แบบหยอดเหรียญที่คุณหน่า (นามสมมติ) ได้ระลึกถึงอดีต

ส่วนคุณหมี่ (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เล่าถึงประสบการณ์ของตนเองกับลูกชายที่มีต่อหมาฝรั่งแมวดำ กับหมาฝรั่งผสมไม่ว่า “เด็กๆ เจ้าปอ (ลูกชาย)ชอบซื้อกิน หมาฝรั่งแมวดำนี้ เมื่อก่อนข้างในเค้าห่อ กระดาษเป็นรูปบุหรีเลย ปอเค้าเอาใส่เสื้อมาเราก็อะไรแว๊บบๆ เค้าก็กวนเรานะ เอาขึ้นมาทำเป็นสับแกงเรา เท่านั้นแหละ หยิบก้านมะยมเลยคะ เคยบอกว่าอย่าสูบบุหรี อย่าดื่มเหล้า ขอแค่นี้ สุดท้ายรู้ว่าเป็นหมาฝรั่ง ทำอะไรไม่ได้แล้วคะ ตีไปแล้ว เค้าก็ถามว่าตีทำไม ไม่ใช่บุหรีสักหน่อย เราเลยบอกว่า ตีที่โกหก (หัวเราะ) ไม่รู้

จะแถมไปยังไงคะ กับหมากฝรั่งกล่องขาวๆ ที่เป็นรูปส้มรูปองุ่นเนี่ย ข้างในเป็นเม็ดกลมๆ เล็กๆ ลูกสาวชอบซื้อ มาเคี้ยว ไม่แปรงฟัน ซื้อทุกวัน สุดท้ายเหลือฟันซี่ที่ไม่อุด (หัวเราะ) เคยลองทานคะ ทานมาก ไล่กลิ่นไล่รส นิดหน่อย ทานมากๆ ฟันผุแน่นอนคะ ลูกสาวเป็นตัวอย่าง” (คุณหมี, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

รูปประกอบ 54 หมากฝรั่งแมวดำมัมซ่ายบอนของตู้และหมากฝรั่งรสผลไม้กล่องสีขาวแถวล่างสุดของตู้ เมื่อสมาชิกได้เดินรับชมสิ่งของต่างๆ จนทั่ว รวมถึงบอกเล่าประสบการณ์ของตนเอง แล้วก็ได้ร่วมกันถ่ายรูปเป็นที่ระลึก โดยเฉพาะส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ที่จัดในรูปแบบของโรงเรียน ซึ่งสมาชิก 4 ท่านได้แสดงท่าทางว่าตนเองกำลังอยู่ในห้องเรียนและให้ผู้วิจัยเป็นผู้ถ่ายภาพให้ (โตะ เก้าอี้ ไม่เพียงพอให้ทั้ง 6 ท่านนั่งได้)

รูปประกอบ 55 สมาชิกร่วมกันถ่ายภาพเป็นที่ระลึก

เมื่อเวลา 11.15 น. สมาชิกทุกท่านได้โดยสารรถเพื่อไปรับประทานอาหารกลางวัน ณ ร้านบ้านยี่สาร และถึงร้านในเวลา ประมาณ 11.25 นาที เพราะอยู่ไม่ไกลกันนัก ซึ่งคุณปุก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้เล่าว่า “เสียดายที่ป้อนไม่ได้มาด้วย แก่ตุตส์สำหรับเลือกร้านนี้ด้วยนะคะ เซฟตุ๊กตาเจ้าของร้าน แก่ไปแข่งรายการเซฟกระทะเหล็กคะ ทำอาหารไทยเก่ง ยังคุยกับที่ป้อนเลยว่ามาร้านนี้หลายคนต้องชอบ อย่างที่หน้า ชอบรสจัดอยู่แล้ว ทิพย์ก็ชอบยำ ต้อย ปลี พี่หมี ชอบต้มยำ ที่นี้ต้อบโจทยมากคะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563) ทั้งนี้ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองทุกท่านรับประทานอาหารกันอย่างเอร็ดอร่อย พร้อมทั้งกล่าวชมคุณป้อนและคุณปุกที่เลือกร้านอาหารเก่ง รสชาติดี ซึ่ง รายการอาหารที่สั่ง ได้แก่ ปลาทุตัมมะตัน ปลาหมอคัดเตดเดี่ยว ยำถั่วพู แกงส้มกุ้งใบชะคราม ยำก้านคะน้ากุ้งสดและข้าวสวย ส่วนขนมหวานที่สั่งมารับประทาน ได้แก่ บัวลอยวิลาศ ลูกกลานลอยแก้ว เป็นต้น ค่าอาหารในครั้งนี้ คุณปุกเป็นผู้สำรองจ่ายเงินไปก่อน

เมื่อรับประทานอาหารและชำระเงินเรียบร้อยแล้วจึงขึ้นรถโดยสาร เมื่อเวลาประมาณ 12.40 น. เพื่อเดินทางไปสวนกล้วยไม้แอร์ออคิตส์ และถึงสถานที่ดังกล่าว ในเวลา 13.20 น. ทั้งนี้สวนกล้วยไม้แอร์ออคิตส์ เป็นสวนกล้วยไม้ขนาดใหญ่มีกล้วยไม้ให้เลือกหลากหลายสายพันธุ์ อีกทั้งยังมีไม้ดอก ไม้ประดับชนิดต่างๆ ให้ได้เลือกสรรกันด้วย ทั้งนี้การมาสวนกล้วยไม้ เป็นที่ถูกใจของสมาชิกหลายท่าน โดยเฉพาะคุณหน้า คุณทิพย์ และคุณปลี ซึ่งคุณหน้า (นามสมมติ) อายุ 65 ปี เป็นผู้ที่ชื่นชอบการปลูกไม้ดอกไม้ประดับอย่างกุหลาบอยู่แล้ว เธอเองนั้นก็ชื่นชอบกล้วยไม้ด้วยเช่นกัน ได้ให้ข้อมูลว่า “ดีที่แวะมาคะ กล้วยไม้ถูกมาก สวย เค้ามี่ฮอร์โมน มีปุ๋ยขายหมดนะ ดีมากเลย ส่วนมากซื้อ(กล้วยไม้ตระกูล)หวายคะ หนดี ออกดอกมากกว่า 1 ครั้งด้วยนะคะถ้าดูแลดีๆ จริงๆ อย่างข้างกระ หายาก เลี้ยงยากด้วยคะ แต่หอม นี่ก็ซื้อไปแขวนโรงจอดรถที่บ้านคะ 3-4 กระเช้าจะได้สวยๆ” (คุณหน้า, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

รูปประกอบ 56 กล้วยไม้และไม้ประดับนานาพันธุ์ที่สวนกล้วยไม้แอร์ออคิตส์

คุณทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 61 ปี ได้กล่าวถึงกล้วยไม้ที่ตนเองซื้อว่า “ซื้อ(กล้วยไม้ตระกูล)หวาย เหมือนกันค่ะ ราคาไม่แพงกระถางใหญ่ร้อยเดียวเองค่ะ ชอบสีชมพู สีม่วง สีขาวค่ะ คำมีให้เลือกด้วยนะคะ อยากได้แบบไหนก็เลือกเป็นต้นเป็นสีไปให้พนักงาน คำจะเอากระเข้ามาใส่ให้ อยากได้แบบแขวนเขาก็ทำได้ค่ะ นี่ได้มา 2 กระเช้าค่ะ ชอบแบบแขวนมากกว่า ที่บ้านมีต้นมะม่วง ต้นขนุน เราก็มองไปแขวนไว้ตามกิ่งที่แข็งแรงหน่อย อยู่ได้นานค่ะ หมั่นรดน้ำฉีดฮอร์โมน ปีก่อนซื้อทิ้งไว้ ไม่ได้ดูแลอะไรมาก ก็มีดอกอีกรอบค่ะ” (คุณทิพย์, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

ในกรณีของคุณป्ली (นามสมมติ) อายุ 62 ปี ได้กล่าวถึงไม้ประดับที่ตนเองเลือกซื้อว่า “เลือกกระถางใหญ่นี้ค่ะ ฟาแลน บิ๊กไวท์ ดอกใหญ่สวย ไว้ในห้องรับแขก พี่หน้าจัดทริปพอดีเลยได้มาซื้อ จะขับรถมาเองก็ไม่ชินทางค่ะ อยู่แถวแฮปปี้แลนด์ กลัวหลง เห็นร้านนี้มานาน พี่หน้ากับทิพย์เคยโพสต์ลงกลุ่ม(แอปพลิเคชันไลน์) ยังถามอยู่เลยว่าที่ไหน คราวนี้ได้มาสนใจค่ะ กระถางนี้สองพัน นานๆ ซื้อที ไม่เป็นไรค่ะ ลูกเค้าเห็นน่าจะชอบ รายนั่นชอบดอกกล้วยไม้ค่ะ สีขาวด้วย” (คุณป्ली, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

รูปประกอบ 57 กล้วยไม้พันธุ์ฟาแลน บิ๊กไวท์ที่คุณป्ली (นามสมมติ) ซื้อ

ในขณะที่สมาชิกหลายท่านกำลังเลือกซื้อกล้วยไม้อยู่นั้น มีสมาชิกสองท่านได้เดินชมกล้วยไม้พร้อมทั้งหา มุมถ่ายภาพเป็นที่ระลึกในการมาท่องเที่ยวครั้งนี้ด้วย น่าจะเป็นเพราะสวนแอร์ออคิดส์ มีการจัดวางกล้วยไม้ และไม้ดอกไม้ประดับอื่น อย่างเป็นสัดส่วนและมีความสวยงามด้วยการใช้วัสดุตกแต่งที่มีความหลากหลาย เช่นกัน

รูปประกอบ 58 คุณปึก (นามสมมติ) และคุณต้อย (นามสมมติ) กำลังโพสท่าถ่ายภาพเป็นที่ระลึก

เมื่อสมาชิกทุกท่านได้ชำระค่าสินค้าเรียบร้อยแล้วก็เตรียมตัวที่จะเดินทางกลับที่พัก โดยคุณตี พนักงาน ขับรถตู้โดยสารได้มาช่วยจัดพื้นที่เพื่อวางกล้วยไม้ ไม่ให้เกิดความเสียหายระหว่างทาง และได้เดินทางออกจาก แอร์ออคิดส์ในเวลา 14.00 น. ซึ่งคุณตี ได้สอบถามว่าจะแวะที่ใดอีกหรือไม่ ซึ่งคุณตีพทย์ที่เคยเสนอให้แวะซื้อ กุหลาบก็ไม่ได้ยืนยันว่าจะแวะหรือไม่เพราะเมื่อขึ้นมาบนรถแล้ว สมาชิกทุกท่านต่างหลับไหลกันอย่างเงียบ เชียบ คุณตีจึงตัดสินใจเดินทางกลับเพื่อส่งสมาชิกตามจุดที่รับมาเมื่อตอนเช้า และช่วยขนต้นกล้วยไม้ลงจากรถ อย่างเป็นระมัดระวัง ทั้งนี้ก่อนที่จะส่งสมาชิกชุดสุดท้ายที่ คือ คุณป्ली คุณต้อย คุณปึกและผู้วิจัย คุณตีได้นำรถเข้า ศูนย์บริการน้ำมันเพื่อเติมน้ำมันจนเต็มและขอใบเสร็จเพื่อเป็นหลักฐานในการเบิกจ่ายค่าน้ำมันกับคุณปึกต่อไป เมื่อเติมน้ำมันเสร็จแล้วจึงได้ส่งสมาชิกที่เหลือ ณ บ้านคุณปึก ในเวลาประมาณ 15.30 น. ซึ่งคุณปึกก็ได้โอน ค่าใช้จ่ายให้คุณตี ทั้งค่ารถและค่าน้ำมัน ก่อนทุกท่านจะแยกย้ายกันกลับ

หลังจากที่ทุกท่านแยกย้ายกันเดินทางกลับแล้วนั้น คุณปึกจะสรุปยอด ค่าใช้จ่าย ทั้งค่าอาหาร ค่าเช่ารถ และค่าน้ำมันแล้วแจ้งให้คุณหน้าทราบ ซึ่งคุณหน้าจะเป็นผู้นำยอดค่าใช้จ่ายทั้งหมด หารตามจำนวนสมาชิกที่ เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวในครั้งนี้ จนได้ยอดสุทธิที่สมาชิกทุกท่านจะต้องจ่าย โดยสมาชิกแต่ละท่านจะโอน ค่าใช้จ่ายให้กับคุณปึกโดยตรงและโพสท์หลักฐานการโอนค่าใช้จ่ายพร้อมทั้งแจ้งให้คุณปึกทราบในกลุ่มแอป พลิกเช็คนไลน์ด้วย โดยคุณปึก (นามสมมติ) อายุ 64 ปี ได้กล่าวว่า “ถึงบ้านแล้วเราจะคิดค่าใช้จ่ายทั้งหมดคะ

ว่าก็บาทแล้วบอกพี่หน้า พอพี่หน้าเค้าได้ตัวเลขไป เค้าจะลองคิดคำนวณว่าสมาชิกที่ไปแต่ละคนมีเท่าไรแล้วนำมาหารเฉลี่ยกัน ถ้ามีเศษไม่เกิน 30-40 บาทพี่หน้าจะจ่ายเพิ่มให้เองค่ะ เมื่อพี่หน้าแจ้งไปแล้ว คนอื่นจะโอนค่าใช้จ่ายมาให้ที่บัญชีเราค่ะ มีโพสต์หลักฐานให้เห็นว่า จ่ายแล้วจริงๆ ที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายเลยค่ะ” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563)

นอกเหนือจากเรื่องค่าใช้จ่ายแล้วนั้น ยังมีการโพสต์รูปลงในกลุ่มแอปพลิเคชันเพื่อให้สมาชิกที่ไม่ได้เข้าร่วม ได้ติดตามภาพบรรยากาศว่าการท่องเที่ยวในคราวนี้เป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งคุณหมี (นามสมมติ) อายุ 65 ปี ได้เล่าว่า “โพสต์ภาพเองค่ะ เพื่อนๆ น้อยๆ เหนื่อยมาทั้งวัน รูปก็อาจไม่ได้ถ่ายเก็บไว้ เลยนำมาลงค่ะ ในไลน์ถ้าไม่เก็บในอัลบั้ม ภาพจะมีเวลาเก็บไว้ได้ไม่นาน เราเลยต้องสร้างอัลบั้มไว้เพื่อเก็บความทรงจำไว้ค่ะ กับให้คนที่ไม่ได้ไปได้เห็นว่าเป็นยังไง เป็นยังไงบ้าง” (คุณปุก, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2563) ทั้งนี้ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในคราวนี้ อย่าง คุณป้อน คุณสิน คุณนัย คุณพล ก็ได้เห็นภาพที่คุณหมีโพสต์และแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เสียหายที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าว จึงได้แต่ ติดตามและสอบถามจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่าเป็นอย่างไรบ้างเท่านั้น

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ 4 นี้ ทำให้เห็นว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้ใช้แอปพลิเคชันในการรวมกลุ่มกันในพื้นที่อินเทอร์เน็ต ทั้งในรูปแบบของการส่งคลิปวิดีโอ เพลง การส่งต่อข่าวสาร สารความรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม รวมถึงการสนทนาอีกด้วย ทั้งนี้ผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่อยู่กันมาก่อนใช้แอปพลิเคชันเพื่อช่วยรักษาความสัมพันธ์และเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนพณิชการที่เคยศึกษาเล่าเรียนมาด้วยกันตั้งแต่ในอดีต ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนใช้แอปพลิเคชันในการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ต่อยอดความสัมพันธ์จากโลกออนไลน์มาสู่ชีวิตจริง กลายเป็นกลุ่มที่มีการสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายทั้งความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มและความสัมพันธ์แบบส่วนตัว อย่างไรก็ตามการใช้ชุมชนเสมือนนั้นไม่ได้ส่งผลในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกเพียงอย่างเดียวแต่ยังส่งผลด้านสุขภาพ ในเรื่องความเครียด การพักผ่อนไม่เพียงพอ อาการเสบตา นิ้วล็อค เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลในด้านการเงินของสมาชิกภายในกลุ่มอีกด้วย โดยเฉพาะกิจกรรมการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพ ทั้งการสังสรรค์ประจำทุกเดือนและการท่องเที่ยวในต่างจังหวัด ซึ่งผู้สูงอายุบางท่านมีรายได้หลังจากการเกษียณไม่มากนัก ทำให้พลาดโอกาสในการรวมกลุ่มดังกล่าวไป หรือหากประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมก็ต้องใช้เงินในชีวิตประจำวันให้น้อยลงเพื่อเก็บสะสมเงินในการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้ ทั้งนี้ก็ยังมีกรณีที่สมาชิกในกลุ่มซึ่งสนิทสนมกันเป็นผู้จ่ายค่าร่วมกิจกรรมแทนเจ้าตัวก็ได้ ในบทต่อไปผู้วิจัยจะใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์และชุมชนเสมือนมาช่วยในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ดังกล่าว

บทที่ 5

บทวิเคราะห์และบทสรุป

งานวิจัยเรื่อง “การใช้ชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้ไลน์กลุ่ม” ที่ได้นำเสนอข้อมูลจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ไปแล้วในบทที่ผ่านมา ทำให้ทราบถึงการแพร่กระจายของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในสังคมไทย รวมถึงพัฒนาการของแอปพลิเคชันไลน์ที่ได้รับความนิยมในสังคมไทย อีกทั้งยังได้ทราบถึงสาเหตุและพฤติกรรมของผู้สูงอายุจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเพื่อนโรงเรียนพาณิชย์แห่งหนึ่งซึ่งรู้จักกันมาก่อนและกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ที่ใช้แอปพลิเคชันดังกล่าวเพื่อรักษาความสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งภายในบทวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษานี้ จะนำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดโลกาภิวัตน์ (Globalization) และแนวคิดชุมชนเสมือน (Virtual communities) ดังนี้

แนวคิดโลกาภิวัตน์ (Globalization) ของ Thomas Hylland Eriksen มาเพื่อใช้ในการ อธิบายถึงการแพร่กระจายของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตรวมถึงแอปพลิเคชันไลน์ที่เข้ามาในประเทศไทยและการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในพื้นที่ออนไลน์ โดยผู้ศึกษาได้นำประเด็น ของแนวคิดนี้มาใช้ด้วยกัน 2 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นเรื่องการเร่งความเร็ว (Acceleration) และ ประเด็นเรื่องความเชื่อมโยงถึงกัน (Interconnectedness)

โดยในประเด็นแรกคือเรื่องการเร่งความเร็ว (Acceleration) นั้นสามารถอธิบายให้เห็นปรากฏการณ์การใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในสังคมไทย ตามที่ทางสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เผยผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2562 หรือ Thailand Internet User Behavior 2019 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดกว่า 150% ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 47.5 ล้านคน หรือราว 70% ของจำนวนประชาชนทั้งหมด และมีกลุ่มผู้ใช้งานไม่เพียงแต่เจเนอเรชัน Y เจเนอเรชัน Z เท่านั้น ยังรวมถึงเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer) อายุระหว่าง 55-73 ปี ด้วย ซึ่งจากการสำรวจประชากรกลุ่มนี้ ใช้งานอินเทอร์เน็ตต่อวัน เป็นเวลาถึง 10 ชั่วโมง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563, ออนไลน์) ซึ่งการเร่งความเร็วนี้ยังทำให้ ปี พ.ศ.2563 ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตถึง 50.1 ล้านคน คิดเป็น 75% ของจำนวนประชากรทั้งหมด 66.5 ล้านคน และยังมีระยะเวลาใช้งานอินเทอร์เน็ตต่อวันเพิ่มขึ้นเป็น 11 ชั่วโมง 25 นาที ส่วนกิจกรรมที่ได้รับความนิยมที่สุดคือ การใช้สื่อสังคม (Social media) เช่น Facebook, LINE, Instagram คิดเป็น 95.3% (เพ็ญอ้อ, 2564, ออนไลน์) การเร่งความเร็วของนั้น Eriksen ได้กล่าวว่า การเร่งความเร็วของการขนส่งและการสื่อสารที่มีความเร็วมากขึ้นทำให้เวลาและพื้นที่ถูกลดความสำคัญลง สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ในยุคที่มีการสื่อสารแบบไร้สายซึ่งใช้เวลาในการสื่อสารอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เร่งการสื่อสารมีการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่

2000 อีกทั้งความพร้อมใช้งานของเทคโนโลยีในการสื่อสาร นำไปสู่การเร่งความเร็วในการสื่อสาร การผลิต และการบริโภคให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Thomas Hylland Eriksen, 2007: 35-49)

นอกจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างอินเทอร์เน็ตที่มีการแพร่กระจายเข้าสู่ภาคส่วนต่างๆ ของสังคมไทยแล้วการเร่งความเร็วยังส่งผลให้แอปพลิเคชันไลน์ได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทย โดยแอปพลิเคชันไลน์เปิดให้บริการในประเทศไทยมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 รวมแล้วเป็นระยะเวลากว่า 8 ปี เป็นแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสนทนา (chat) ด้วยการพิมพ์ข้อความ รวมถึงสนทนาด้วยเสียงและการสนทนาด้วยระบบวิดีโอคอล (Video call) และมีการพัฒนาแพลตฟอร์มและการบริการของ LINE สู่อุปกรณ์โครงสร้างพื้นฐานชีวิตในยุคดิจิทัล (Life Infrastructure) ทั้งในด้านการสื่อสาร การรับข่าวสารและความบันเทิง การต่อยอดธุรกิจ และธุรกรรมการเงิน รวมถึงบริการอื่นๆ ด้วย ในปี พ.ศ. 2563 แอปพลิเคชันไลน์ มีผู้ใช้งานในประเทศไทยกว่า 46 ล้านคน (ผู้จัดการออนไลน์, 2563, ออนไลน์) และได้รับความนิยมมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ในปี พ.ศ.2563 จากผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์โดยคิดเป็น 96.9% (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564, ออนไลน์) การใช้แอปพลิเคชันไลน์นั้นก็เป็นผลจากการเร่งความเร็วของการสื่อสารดังที่ได้กล่าวไปเช่นกัน

อย่างไรก็ดีการบริโภคสมาร์ทโฟนก็เป็นภาพสะท้อนของการเร่งความเร็วในการขนส่งสินค้าและการบริโภคสมาร์ทโฟนในสังคมไทย โดย เว็บไซต์ WeAreSocial และ Hootsuite ได้นำเสนอผลการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2562-2563 พบว่า ประเทศไทยมีสมาร์ทโฟนที่เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้มากถึง 93.39 ล้านเครื่อง คิดเป็น 134% จากจำนวนประชากร 69.7 ล้านคนทั่วประเทศ (Narongyod Mahittivanicha, 2563, ออนไลน์) สอดคล้องกับข้อมูลที่ถูกวิจัยได้มาเพราะผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่างก็บริโภคสมาร์ทโฟนไว้เพื่อติดต่อสื่อสารอย่างทันท่วงทีระหว่างตนเองกับกลุ่ม ทั้งกลุ่มครอบครัว เพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนสมัยเรียน รวมถึงกลุ่มเพื่อนใหม่ที่ได้ทำความรู้จักเพิ่มเติมด้วย ส่วนการเรียนรู้การใช้งานสมาร์ทโฟนและแอปพลิเคชันไลน์ก็มีทั้งผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเองและผู้ที่เรียนรู้จากบุคคลในครอบครัวหรือแม้แต่เพื่อนของตนเองด้วย

ทั้งนี้นอกจากการเร่งความเร็วแล้ว อีกประเด็นที่ Eriksen ได้นำเสนอเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์คือ การเชื่อมโยงถึงกัน (Interconnectedness) ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการเร่งความเร็วของการสื่อสารและการขนส่งสินค้า โดยการเชื่อมโยงถึงกันนั้นคือการที่ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านเครือข่ายต่างๆ โดยเฉพาะเครือข่ายสังคมและการสื่อสารอย่างอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้คนในพื้นที่หนึ่งเชื่อมต่อกับคนอีกพื้นที่หนึ่งได้ มักเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล อีกทั้งเครือข่ายดังกล่าวขยายออกไปได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ทั้งในด้านพื้นที่และเขตแดน (Thomas Hylland Eriksen, 2007: 71-72) ซึ่งในกรณีของผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้น การเชื่อมโยงถึงกันกับสมาชิกในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ ทำให้ผู้ที่อยู่ต่างพื้นที่กันสามารถติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกขึ้น ไม่มีข้อจำกัดทางพื้นที่ ทำให้ผู้สูงอายุบางท่านที่ไม่ได้พบกันมาเป็นเวลานานหลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ได้มา

สนทนากันอีกครั้งในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของรุ่นที่ตนเองเรียนจบ โดยมีสมาชิกในกลุ่มอย่างคุณมิก คอยเพิ่มเพื่อนคนดังกล่าวเข้ามาในกลุ่ม เมื่อพบเจอกันในงานเลี้ยงรุ่นหรือสมาชิกในเครือข่ายสังคมเดียวกันขอให้เพิ่มตนเองเข้าไปในกลุ่มด้วยการไหว้วานเพื่อนให้แจ้งคุณมิก เป็นต้น ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มแรกให้เหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ไปในทิศทางเดียวกันว่า เข้าร่วมเพื่อไว้สนทนาและทำกิจกรรมทั้งในอินเทอร์เน็ตและนัดหมายทำกิจกรรมในพื้นที่กายภาพร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นในอดีต เป็นการรักษาความสัมพันธ์ที่เคยมีเอาไว้

ทั้งนี้เหตุผลของผู้สูงอายุกลุ่มแรกในการใช้แอปพลิเคชันไลน์มีความแตกต่างจากสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มที่สองรวมถึงแตกต่างจากงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ประเสริฐ (2557) ศิริพร แซ่ลิ้ม (2558) วิศปต์ย์ ชัยช่วย (2560) และจันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ (2563) ที่มีการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับผู้รู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง เช่น คนในครอบครัวและเพื่อน แต่งานวิจัยชิ้นนี้ได้เลือกผู้สูงอายุกลุ่มที่สองไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงซึ่งอาศัยสื่อสังคมอย่างเว็บไซต์พันทิปในการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ๆ ขึ้นมาในแอปพลิเคชันไลน์ นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมเดิมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่แล้ว นับเป็นการขยายเครือข่ายออกไปอย่างไม่จำกัดขอบเขต โดยผู้สูงอายุกลุ่มที่สองได้ให้เหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ว่าอยากมีเพื่อนใหม่ ในการสนทนาและการทำงานทั้งในพื้นที่อินเทอร์เน็ตและพื้นที่กายภาพ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ แจน อาร์ต โชลเต (Jan Aart Scholte) ได้อธิบายความหมายของโลกาภิวัตน์ในแง่ของการแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ (respatialization) ซึ่งจะมีการจัดรูปแบบภูมิศาสตร์ทางสังคมใหม่ (social geography) เชื่อมโยงระหว่างบุคคลในพื้นที่ต่างๆ ของโลกมากขึ้น ด้วยการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ของมนุษย์ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Jan Aart Scholte, 2005 : 15-17) อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงถึงกัน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม เป็นสิ่งจะเป็นในช่วงที่ผ่านมาเพราะมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มที่เป็นกลุ่มเสี่ยงแม้จะอยู่ห่างไกลคนละพื้นที่กันแต่ก็ยังสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์อย่างต่อเนื่อง

การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์นั้นมีความแตกต่างกันกับการปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่กายภาพสอดคล้องกับข้อมูลภาคสนามที่ผู้ศึกษาทำการรวบรวมมา ดังที่ Nancy K. Baym ได้อธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง Personal connections in the digital age (Nancy K. Baym, 2015 : 7-14) ได้แก่

1. interactivity อินเทอร์เน็ตทำให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ที่มีความซับซ้อนของการใช้งานน้อย โดยผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่างเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือให้สมาชิกในครอบครัว เพื่อน ช่วยในการเรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้งานได้

2. temporal structure ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีลักษณะที่เป็นการสื่อสารแบบเวลาเดียวกัน (synchronous) ทำให้สมาชิกได้สนทนากันได้อย่างฉับพลันทันทีและต่อเนื่อง รวมถึงสมาชิกอาจมีการโพสต์ข้อความลงในหน้าเพจข่าวของตนเองซึ่งเป็นการสื่อสารกันแบบต่างเวลา (asynchronous) อย่างไรก็ตามก็ผู้ศึกษาพบว่า แนวคิดข้อนี้ของ Baym อาจนำเสนอภาพรวมของการสื่อสารทั้ง

แบบโปรแกรมสนทนาและแบบเว็บบอร์ด ซึ่งแอปพลิเคชันไลน์มีลักษณะของทั้ง 2 ประการ ทำให้แนวคิดไม่สามารถนำมาอธิบายข้อมูลภาคสนามที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมมาได้อย่างเต็มที่นัก เพราะจากพฤติกรรมการใช้งานพบว่าผู้สูงอายุอาจไม่ได้เข้าร่วมสนทนาอย่างทันทั่วทั้งที่ในทุกครั้งที่มีการเปิดประเด็นสนทนา เป็นเพราะมีกิจกรรมที่ตนเองต้องกระทำ ดังนั้นเมื่อมีเวลาว่างจึงค่อยเข้าร่วมการสนทนาดังกล่าว แอปพลิเคชันไลน์จึงกลายเป็นห้องสนทนาในขณะเดียวกันก็ยังเปรียบเสมือนเว็บบอร์ดที่ให้สมาชิกได้ทิ้งข้อความเอาไว้ เมื่อสมาชิกท่านใดว่างก็เข้ามาสนทนาต่อได้ อย่างเช่น การนัดหมายกันไปรับประทานอาหารของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มก็มีลักษณะดังกล่าวมาเช่นกัน

3. social cues ในพื้นที่กลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ แม้ไม่สามารถแสดงอวัจนภาษาของตนให้กับผู้ที่สนทนา ร่วมกันในกลุ่มเห็นได้ หากแต่ผู้สูงอายุก็เลือกที่จะใช้สัญลักษณ์ อย่างอีโมติคอนหรือ (emotion icon) รวมถึงสติ๊กเกอร์ที่ตนเองดาวน์โหลดมาเพื่อใช้แสดงอารมณ์ ความรู้สึกแทนการแสดงออกผ่านร่างกายในโลกแห่งความเป็นจริงแทนได้ หรือผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มเองก็มีการเรียนรู้ว่าสัญลักษณ์ดังกล่าวที่สมาชิกได้ส่งเข้ามาในกลุ่มนั้นมีความหมายอย่างไร และสมาชิกท่านนั้นกำลังแสดงอารมณ์ ความรู้สึกใดออกมาให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ทราบ

4. storage พื้นที่ในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์สามารถเก็บข้อมูลที่สมาชิกทั้งสองกลุ่มพิมพ์สนทนาเอาไว้ได้ หากสมาชิกยังไม่ได้ลบการสนทนาทิ้ง นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มยังเก็บรูปภาพไว้ในอัลบั้มที่สร้างขึ้น ทั้งภาพงานเลี้ยงประจำปีที่โรงเรียนพณิชยการของผู้สูงอายุกลุ่มแรก รวมถึงภาพการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง เพื่อให้สมาชิกที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้รับชมภาพบรรยากาศร่วมกัน ซึ่งภาพดังกล่าวจะอยู่ในอัลบั้มไม่หายออกจากฐานข้อมูล หากแต่ภาพที่สมาชิกโพสต์ลงในห้องสนทนาจะไม่ถูกเก็บรักษาไว้และจะถูกลบออกไปเมื่อเวลาผ่านไป ส่วนการประชาสัมพันธ์ข้อความที่ใช้นัดหมายเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่กายภาพของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มก็สามารถใช้ฟังก์ชัน ประกาศ ของแอปพลิเคชันไลน์เพื่อปกคลุมข้อความนั้นไว้ด้านบนของห้องสนทนาเพื่อให้สมาชิกทุกท่านรับรู้ร่วมกันเมื่อเข้ามาในกลุ่ม

5. replicability การนำข้อมูลที่เก็บไว้มาดัดแปลงและเผยแพร่อีกครั้งนั้น กล่าวคืออัลบั้มภาพที่สมาชิกได้เก็บรูปภาพไว้ สมาชิกคนดังกล่าว รวมถึงสมาชิกท่านอื่นสามารถนำภาพนั้นกลับมาโพสต์ลงในกลุ่มต่อได้ หรือแม้แต่ นำรูปดังกล่าวไปตกแต่งเพื่อให้ใบหน้าของคนในรูปสว่างขึ้นแบบผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง รวมถึงการดัดแปลงรูปภาพด้วยการวงกลมในรูปของผู้สูงอายุกลุ่มแรก เพื่อสอบถามว่าบุคคลที่อยู่ในรูปงานเลี้ยงที่โรงเรียนคนนี้ ตอนนี้เป็นอย่างไรบ้าง เป็นต้น

6. reach การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีลักษณะที่เป็นการสื่อสารระหว่างตนเองผู้เดียวให้คนหมู่มาก อาทิ เมื่อมีข่าวสารทางการเมือง สุขภาพ หรือคลิปวิดีโอที่น่าสนใจก็สามารถทำการโพสต์ลงในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกจำนวนมากในกลุ่มได้รับข้อมูลดังกล่าวอย่างพร้อมเรียงกัน โดยไม่จำเป็นต้องส่งข้อความทีละคนหรือโทรศัพท์เพื่อสื่อสารทีละคน อย่างผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารกันในการไปงานเลี้ยงที่โรงเรียนพณิชยการ หรือผู้สูงอายุกลุ่มที่สองที่นัดหมายกันไปรับประทานอาหารหรือท่องเที่ยว ร่วมกันก็สามารถโพสต์ข้อความดังกล่าวลงในกลุ่มได้เลย

7. mobility ทำให้ผู้สูงอายุสามารถติดต่อสื่อสารกับสมาชิกภายในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่และเวลา เพียงผู้สูงอายุครอบครองสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเท่านั้น ทั้งนี้ผู้สูงอายุกลุ่มแรกมีการใช้แอปพลิเคชันไลน์เพื่อสอบถามสมาชิกภายในกลุ่มถึงเส้นทางที่การจราจรไม่ติดขัดเพื่อเดินทางไปงานเลี้ยงโรงเรียนพณิชยการ เพื่อให้สมาชิกท่านอื่นที่กำลังเดินทางได้ทราบสภาพการจราจรในช่วงเวลานั้นๆ ได้อย่างทันท่วงที ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองได้ใช้เพื่อการนัดหมายท่องเที่ยว โดยใช้รายงานด้วยการส่งพิกัด (share location) ให้สมาชิกภายในกลุ่มทราบว่าตอนนี้ตนเองได้อยู่ ณ สถานที่ที่นัดหมายรอให้รถโดยสารมารับแล้ว เช่น รออยู่ที่สถานีบริการน้ำมัน หรือรออยู่ที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นต้น

จากรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มดังที่นำเสนอไปแล้วนั้น พบว่าแอปพลิเคชันไลน์มีลักษณะที่เป็นชุมชนเสมือน โดย Howard Rheingold นักวิชาการชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของชุมชนเสมือนว่า เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นเพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ก้าวหน้า อีกทั้งสังคมในชุมชนบนพื้นที่กายภาพแบบเดิมก็ค่อยๆ เลือนหายไป เกิดชุมชนในรูปแบบใหม่ที่เป็นชุมชนของคนเหงา โดดเดี่ยว ชีวิตเต็มไปด้วยความเร่งรีบ ชุมชนเสมือนเองจึงเข้ามาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทำหน้าที่แทนชุมชนแบบเดิม สิ่งที่สำคัญของชุมชนเสมือนคือ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มคนและความรู้สึกร่วมกันต่อผู้อื่นในชุมชนที่พวกเขาปฏิบัติสัมพันธ์ด้วย โดยต้องมีความสัมพันธ์ระยะเวลานานมากพอและพวกเขาต้องรู้สึกถึงความเป็นชุมชนร่วมกัน รวมถึงยังมีเรื่องของผลประโยชน์และมีสัญลักษณ์ทางสังคมร่วมกันอีกด้วย (Howard Rheingold, 1993 : 1-8, 149-158)

เช่นเดียวกับ Nancy K. Baym กล่าวถึงประเด็นการทำความเข้าใจชุมชนเสมือนผ่านกระบวนการทางสังคม (social process) ไว้ 4 ประเด็นคือ 1) รูปแบบของการแสดงออก (form of expression) เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับชุมชนเสมือนของตนเอง 2) อัตลักษณ์ (identity) เช่น การรู้สึกถึงการมีตัวตนของตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น 3) ความสัมพันธ์ (relationship) เช่น การติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในชุมชนเดียวกันที่รูปแบบความสัมพันธ์นั้นเริ่มจากคนไม่รู้จักกัน พัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบของเพื่อนในชีวิตจริง และ 4) กฎเกณฑ์ (norms) เช่น ระเบียบปฏิบัติที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมกัน ทั้งในแง่ของการรับรู้และวิถีปฏิบัติเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชน Baym ยังได้กล่าวว่า ชุมชนออนไลน์อาจกลายเป็นชุมชนจริงๆ ที่สมาชิกสามารถพบปะกันได้จริง เพียงแต่มีพื้นฐานเกิดอยู่บนความเป็นออนไลน์ และในทางกลับกัน ชุมชนจริงๆ ก็สามารถกลายเป็นชุมชนออนไลน์ได้เช่นกัน เรียกว่า รูปแบบของความเชื่อมโยงผสมผสาน (hybrid forms) กลับไปกลับมาได้ Baym ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ชุมชนเสมือนส่งผลต่อชีวิตจริงเมื่อไหร่ก็ตามที่เกิดเหตุการณ์ดีหรือไม่ดีในชุมชนเสมือน จะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของผู้ใช้ในชีวิตจริงด้วย อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ที่พัฒนาในโลกออนไลน์ สามารถเชื่อมโยงมาสู่ชีวิตจริงได้เช่นกัน บางกรณีความสัมพันธ์ในลักษณะนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ยาวนานมากกว่ากลุ่มคนที่พบในชีวิตจริง ซึ่งอารมณ์ ประสบการณ์ ความรู้สึกและสถานการณ์ที่พวกเขาเจอทั้งในโลกออนไลน์และชีวิตจริง พวกเขาจะไม่มีรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างชุมชนเสมือนกับชุมชนจริงๆ นอกจากนี้ชุมชนเสมือนยังเป็นพื้นที่ที่ให้ผู้ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างอัตลักษณ์ในชีวิตจริงให้เป็นที่ยอมรับของสังคมออนไลน์ ดังนั้นจึงพยายามหลบหนีออก

จากโลกกายภาพเข้าสู่โลกออนไลน์เพื่อแสวงหาโลกที่เหมาะสมกับตนเอง คนเหล่านี้จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในโลกออนไลน์ที่ดูเหมือนละครเพราะลักษณะของตัวละครง่ายต่อการเป็นเพื่อนมากกว่าคนในชีวิตจริง หรือแม้แต่เพื่อนบ้านของตนเอง ทำให้การพบกันในโลกออนไลน์จะมากกว่าการพบกันในโลกแห่งความจริง (Nancy K. Baym, 2000 : 197-213)

ทั้งนี้จากแนวคิดชุมชนเสมือนทั้งสอง สามารถรวบรวมประเด็นที่ใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่ม ได้ทั้งหมด 5 ประการ ดังนี้

1. พฤติกรรมที่แสดงออกของสมาชิกในชุมชนเสมือน ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มใช้พื้นที่ชุมชนเสมือนอย่างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ใน กิจกรรม 4 ประการ ได้แก่

1.1 การส่งรูปภาพ ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีการส่งรูปภาพของตนเองและครอบครัวเพื่อให้สมาชิกได้ทราบ ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวว่าเป็นอย่างไรบ้าง หรือภาพสวัสดีวันจันทร์ สวัสดีวันอังคารเพื่อให้สมาชิกที่ไม่ได้เดินทางออกจากบ้านเพราะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ได้ทราบว่าเป็นวันอะไรของสัปดาห์ เพราะผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มถือเป็นกลุ่มเสี่ยง และเป็นการบ่งชี้ว่าผู้ที่ส่งภาพเข้ามาในกลุ่มยังมีสุขภาพที่ดี ไม่เจ็บป่วยอีกด้วย ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นอาจมีการส่งภาพที่แตกต่างจากผู้สูงอายุกลุ่มแรกบ้างเพราะมีการส่งภาพงานอดิเรกของตนเองลงในกลุ่มด้วย เช่น ภาพอาหารที่ตนเองทำ ภาพดอกไม้ที่ตนเองปลูก เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ร่วมชื่นชมความสามารถของตนเอง

1.2 การส่งข่าวสารและสาระน่ารู้ ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีการส่งข่าวสารที่น่าสนใจ อาทิ ข่าวการเมือง ข่าวการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด ส่วนสาระน่ารู้ที่ผู้สูงอายุส่งให้สมาชิกในกลุ่มเหมือนกันคือ สาระน่ารู้เกี่ยวกับสุขภาพ ทั้งเรื่องสารอาหาร หรือข้อห้ามในการรับประทานอาหารบางอย่าง นอกจากนี้ยังมีสาระน่ารู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสมาร์ตโฟนที่เป็นสิ่งสำคัญ ใกล้ตัวให้ได้ทราบอีกด้วย ทั้งนี้ข่าวและสาระน่ารู้ที่ผู้สูงอายุนำมาเผยแพร่ นั้น มาจากการส่งต่อกันมาทั้งในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มอื่นที่ตนเองเป็นสมาชิกรวมถึงแอปพลิเคชันอื่นอย่าง วิแชต เฟซบุ๊ก เป็นต้น ส่วนสมาชิกผู้สูงอายุกลุ่มที่สองที่มีสมาชิกท่านหนึ่งเป็นช่างก็มักจะแชร์สาระน่ารู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพรถยนต์ เพื่อให้สมาชิกได้นำไปใช้ประโยชน์ด้วย แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลข่าวสารที่ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนำมาโพสต์ในกลุ่มล้วนแต่เป็นข้อมูลที่สมาชิกในกลุ่มให้ความสนใจร่วมกัน สมาชิกท่านดังกล่าวจึงยังโพสต์ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวลงในชุมชนเสมือนเพื่อให้สมาชิกได้ติดตามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการเป็นสมาชิกของชุมชนเสมือนนั้นมีลักษณะที่แตกต่างจากชุมชนทางกายภาพแบบเดิม ทั้งนี้เพราะผู้เป็นสมาชิกของชุมชนหนึ่งก็สามารถเป็นสมาชิกในชุมชนเสมือนอีกชุมชนหนึ่งได้เช่นกัน โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

1.3 การส่งคลิปวิดีโอ ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีการส่งคลิปวิดีโอที่ตนเองสนใจลงในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ เช่น คลิปวิดีโอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง การดูแลสุขภาพสุขภาพ การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เพลงที่โด่งดังในอดีต สารคดี หรือแม้แต่คลิปสัตว์เลี้ยงน่ารักก็ถูกโพสต์ลงในกลุ่มเช่นกัน ซึ่งคลิปวิดีโอดังกล่าว นั้น คลิปบางส่วนผู้สูงอายุได้ทำการส่งต่อมาจากกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มอื่นที่ตนเองเป็นสมาชิก บางส่วนได้มาจากการค้นหาในเว็บไซต์ youtube แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีความสามารถในการใช้งานแอปพลิเคชันและเว็บไซต์ที่หลากหลาย และนำคลิปวิดีโอดังกล่าวแชร์เข้ามาในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของตนเองได้

1.4 การพิมพ์สนทนา ถือเป็นพฤติกรรมที่สำคัญเพราะทำให้เห็นการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเสมือนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เรื่องที่พิมพ์สนทนากันของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีความหลากหลาย เช่น เรื่องครอบครัว การเมือง สุขภาพ ชีวิตประจำวัน การนัดหมายรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่กายภาพและเรื่องในอดีต ผู้สูงอายุกลุ่มแรกมีการสนทนาเรื่องในอดีตที่แตกต่างออกไปจากผู้สูงอายุกลุ่มที่สองเพราะผู้สูงอายุกลุ่มแรกมีอดีตร่วมกัน เรื่องราวที่สนทนากันจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนรับรู้ร่วมกันมาก่อน โดยเฉพาะเมื่อมีสมาชิกโพสต์ภาพหนังสือรุ่นของโรงเรียนพณิชยการที่จบการศึกษามาด้วยกัน จึงมีการสนทนากันถึงรูปร่างหน้าตา ตลอดจนพฤติกรรมของสมาชิกที่อยู่ในรูปบ้าง แต่ก็ไม่บ่อยครั้งนัก ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นการสนทนาเรื่องในอดีตจะเป็นการสนทนาเมื่อมีผู้นำรูปความทรงจำในวัยเยาว์ ที่ผู้สูงอายุบางท่านมีประสบการณ์ร่วมกัน เช่น ภาพไอศกรีมตัด ภาพถ้วยเต๋ยวหาบ ภาพโต๊ะนักเรียนแบบในอดีตที่ทำจากไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มยังมีการให้กำลังใจผู้ที่เจ็บป่วยอีกด้วย เช่น กรณีผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้กำลังใจคุณมุกที่เข้าโรงพยาบาลเพื่อให้ศิโม่ ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองก็มีการให้กำลังใจให้กับลูกสาวของคุณปุกที่เข้าโรงพยาบาล เพราะลำไส้อักเสบเช่นกัน เป็นข้อบ่งชี้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงก็ส่งผลถึงอารมณ์ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนเสมือนเช่นกัน สมาชิกในชุมชนเสมือนต่างช่วยกันให้กำลังใจและเสนอความช่วยเหลือต่อผู้เจ็บป่วยนั้นทั้งการเข้าเยี่ยมเยียนที่โรงพยาบาลหรือการช่วยรับกลับบ้าน ดังนั้นชีวิตจริงและชีวิตในโลกออนไลน์ไม่ได้แยกขาดออกจากกันเสียทีเดียว

2. การสร้างอัตลักษณ์ของสมาชิกทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับชุมชน ของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้นอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกบุคคลสามารถแสดงอัตลักษณ์ได้จากรูปโปรไฟล์และชื่อที่ใช้ในแอปพลิเคชันไลน์ สมาชิกทุกท่านจะใช้รูปจริงของตนเองเป็นรูปถ่ายที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันแสดงในรูปโปรไฟล์ ยกเว้นแต่ในช่วงวันเด็กแห่งชาติ จะมีสมาชิกบางท่านเปลี่ยนรูปของตนเองไปเป็นรูปในสมัยที่ยังเรียนอยู่ ส่วนชื่อของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้น เป็นที่น่าสนใจว่า ทุกท่านใช้เฉพาะชื่อจริง หรือใช้ทั้งชื่อจริงและนามสกุลจริงเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดในการแสดงอัตลักษณ์ของตนเอง ไม่มีผู้สูงอายุท่านใด ใช้นามแฝงหรือใช้ชื่อเล่นของตนเองในการแสดงอัตลักษณ์ของตนเองเลย

อย่างไรก็ดี ในกรณีของอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนนั้น ผู้สูงอายุกลุ่มแรกมีอัตลักษณ์ในระดับชุมชนคือ การเป็นเพื่อนร่วมรุ่นที่เรียนจบโรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งมาด้วยกัน ดังนั้นชื่อของกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ จะเป็นชื่อตัวอักษรย่อของโรงเรียนแล้วตามด้วย เลขรุ่น เป็นต้น การแสดงอัตลักษณ์ร่วมกันนั้นแสดงออกมาในงานเลี้ยงที่โรงเรียนพณิชยการที่มีการใส่เสื้อรุ่นที่มีทุกปีเพื่อเข้าร่วมงาน แต่สมาชิกบางท่านแม้ไม่ใส่เสื้อรุ่นแต่ก็เข้าร่วมถ่ายภาพกับรุ่นของตนเองเป็นที่ระลึกและนำรูปดังกล่าวมาเผยแพร่ในกลุ่มอีกด้วย ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้นอัตลักษณ์ในระดับคือชื่อกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ที่เป็นชื่อของดอกไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งการแสดงออกของอัตลักษณ์ร่วมดังกล่าวจะมีการนำดอกไม้ชนิดนั้นไปประดับในงานเลี้ยงด้วย ซึ่งผู้ที่สร้างชื่อกลุ่มและจัดหาดอกไม้ดังกล่าวคือ คุณหน้า ผู้สร้างกลุ่มนั่นเอง

3. การสร้างกฎและการปฏิบัติตามกฎของสมาชิกในชุมชนเสมือนนั้น ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มแม้ไม่ได้มีการตั้งกฎเกณฑ์อย่างเป็นทางการ แต่สมาชิกก็มีการรับรู้ร่วมกันว่าการปฏิสัมพันธ์ในเรื่องใดหรือรูปแบบใดเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์สำหรับกลุ่ม ทั้งนี้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่างก็เคยมีวิวาทะทางการเมืองในชุมชนเสมือนของ

ตนเอง ทั้งนี้เพราะต่างฝ่าย ต่างมีความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันแล้วมีผู้นำคลิปวิดีโอหรือรูปภาพที่นำมาจากทวิตเตอร์มาโพสต์ในกลุ่ม ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น จนสุดท้าย สมาชิกบางท่านได้ขอให้ผู้ที่สร้างห้องได้ดูแลและตัดเตือนไม่ให้ นำรูปภาพ ข้อความหรือแม้แต่คลิปวิดีโอทางการเมืองมาโพสต์ลงในกลุ่มอีก สำหรับผู้อาวุโสทั้งสองกลุ่มนั้นต่างก็มีผู้ดูแลกลุ่ม ซึ่งก็ได้ตัดเตือนสมาชิกให้ระมัดระวังเรื่องการเมืองเพราะเป็นประเด็นอ่อนไหวทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชนได้ ดังนั้นกฎหรือข้อบังคับอาจไม่ได้มีการตั้งขึ้นมาตั้งแต่แรกเมื่อตอนสร้างชุมชนเสมือน หากแต่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนกลับทำให้กฎหรือแนวปฏิบัติเกิดขึ้นในภายหลัง ซึ่งสมาชิกในชุมชนเสมือนเองต่างก็ยอมรับและปฏิบัติตามกฎนั้นเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชนต่อไป

4. การสร้างสัญลักษณ์ การถ่ายทอดและการรับรู้สัญลักษณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนเสมือน สำหรับผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่างก็มีสัญลักษณ์ที่ใช้คล้ายคลึงกัน คือ อีโมชันไอคอน (emotion icon) เพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกระหว่างการสนทนา เพราะการสนทนาในชุมชนเสมือนนั้น ผู้ที่สนทนาจะไม่เห็นอวัจนภาษาของอีกฝ่าย รวมถึงไม่อาจแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อกันได้อย่างชัดเจนนัก หากแต่ระบบของแอปพลิเคชันที่มี อีโมชันไอคอนให้ใช้แสดงอารมณ์ ความรู้สึกของผู้สนทนาแทน เช่น เมื่อรู้สึกดีใจจะพิมพ์ ^_^ หรือถ้าเสียใจก็สามารถพิมพ์ T_T ให้สมาชิกท่านอื่นได้ทราบได้ หรืออาจมีการใช้รูปสติ๊กเกอร์อันหลากหลายเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงอารมณ์ความรู้สึกเช่นกัน ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าวผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มเรียนรู้การใช้ด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากสมาชิกในกลุ่มท่านอื่นหรือแม้แต่เรียนรู้มากจากการเป็นสมาชิกในชุมชนเสมือนแห่งอื่น ทั้งนี้ยังมีสัญลักษณ์ที่เฉพาะและรับรู้กันภายในกลุ่มเช่นกัน

กรณีของผู้สูงอายุกลุ่มแรกนั้นมีการใช้ภาษาสัญลักษณ์ในการเรียกชื่อกลุ่มซึ่งเป็นภาษาจีนมี 3 พยางค์ โดยการตั้งชื่อดังกล่าวเป็นชื่อที่คุณมีซึ่งเป็นประธานรุ่น ได้ตั้งขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลของรุ่นตนเอง ชื่อภาษาจีนนี้สมาชิกในกลุ่มจะรับรู้ร่วมกันผ่านการสนทนาและการนำเสนอชื่อกลุ่มในรูปงานเลี้ยงรุ่นที่มักจะมีการใช้โปรแกรมช่วยตกแต่งรูปภาพให้ชื่อกลุ่มภาษาจีนปรากฏอยู่ด้วย หรือเมื่อมีการเข้าร่วมงานเลี้ยงประจำปีที่โรงเรียนพณิชยการ ประธานรุ่นจะมีการบอกกล่าวกับบุคคลภายในงานว่าตนเองชื่อรุ่นอะไร ซึ่งผู้เข้าร่วมงานที่จบจากสถาบันเดียวกันและมาร่วมงานเลี้ยงประจำปีบ่อยครั้ง ก็จะทราบว่าความหมายของชื่อรุ่นนี้เช่นกัน ทั้งนี้การตั้งชื่อรุ่นด้วยภาษาจีนนอกจากเพื่อความเป็นสิริมงคลแล้วยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนในกลุ่มมีอดีตร่วมกัน คือ เพื่อนเรียนพณิชยการที่มีการสอนภาษาจีนให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกันอีกด้วย สัญลักษณ์จึงอิงแอบกับประสบการณ์เฉพาะที่คนในกลุ่มมีร่วมกันในอดีตอีกด้วย

ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น นอกจากสัญลักษณ์ที่รับรู้ร่วมกันเรื่องชื่อกลุ่มที่เป็นดอกไม้ชนิดหนึ่งแล้วนั้น ผู้ก่อตั้งกลุ่มก็มักโพสต์รูปดอกไม้ดังกล่าวลงในกลุ่มเพราะตนเองปลูกไว้ที่สวนเป็นจำนวนมากและเมื่อมีการนัดรับประทานอาหารประจำทุกเดือนก็นำดอกไม้ดังกล่าวที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มไปจัดตกแต่งด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาสัญลักษณ์ เพื่อใช้ในการเรียกแทนชื่อสมาชิกในกลุ่ม โดยสมาชิกคนดังกล่าวก็รับรู้และยอมรับกับชื่อนั้นด้วย เช่น แม่หม้อ จะใช้เรียกคุณต๋อยที่ชื่นชอบการโพสต์ข้อมูลทางโหราศาสตร์ในชุมชนเสมือน รวมถึงเมื่อตอนที่เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา นั้น สมาชิกบางท่านได้แซวคุณป๋อนจนมีเหตุบังเอิญให้กระเช้าข้ามปากที่ตนเองโดยสารนั้นเกิดติดค้างอยู่เป็นเวลานาน จึงเชื่อกันว่าเพราะไปแซวแม่หม้อจึงประสบเหตุการณ์ดังกล่าว หรือคำว่า นายช่าง จะใช้เรียกคุณนัยที่เป็นช่างซ่อมรถ รวมถึงคำว่า พ่อน้อง

ไทเกอร์ จะใช้เรียกคุณพลที่เลี้ยงแมวชื่อไทเกอร์ นอกจากนี้ยังมีคำว่า แม่ครัวหัวป่าก์และสองแม่ครัว ใช้เรียกสมาชิกทั้งสองท่าน คือ คุณปึกและคุณป้อน เพราะทั้งสองท่านชอบทำอาหารและมักจะรับหน้าที่ในการเตรียมอาหารเมื่อมีกิจกรรมไปท่องเที่ยวร่วมกันรวมถึงทั้งสองท่านยังมีหน้าที่ในการเลือกร้านอาหารและสั่งอาหารในกิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันที่จัดประจำทุกเดือนด้วย ซึ่งหากไม่ใช่สมาชิกภายในกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กันก็ไม่อาจทราบว่ ภาษาสัญลักษณ์ที่ใช้นั้น ใช้เรียกสมาชิกท่านใดหรือสาเหตุใดจึงใช้ชื่อนี้ในการเรียก ดังนั้น ภาษาสัญลักษณ์ที่สมาชิกในกลุ่มสร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อถึงสมาชิกท่านอื่นนั้น ต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กันของสมาชิกภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่องจึงจะรับรู้ความหมายของสัญลักษณ์นั้นร่วมกันในที่สุด

5. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเสมือนดำรงอยู่และสามารถพัฒนาความสัมพันธ์นั้นมาสู่การสร้างความสัมพันธ์ในชีวิตจริงได้ ทั้งนี้เพราะการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของสมาชิกภายในกลุ่มทำให้มีการพัฒนาความสัมพันธ์ขึ้น รวมถึง อารมณ์ ประสบการณ์และความรู้สึกที่มีร่วมกันกับสมาชิกท่านอื่นในกลุ่มโดยไม่ได้แบ่งแยกว่าเกิดขึ้นในชุมชนเสมือนหรือชีวิตจริง ทั้งนี้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มต่างใช้ชุมชนเสมือนในฐานะของพื้นที่ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ 3 ประการ ได้แก่ พื้นที่ที่ใช้เชื่อมต่อความสัมพันธ์ พื้นที่ที่ใช้ต่อยอดความสัมพันธ์และพื้นที่ที่ใช้รักษาความสัมพันธ์ โดยผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มอาจมีความแตกต่างกันไปบ้างดังนี้

ผู้สูงอายุกลุ่มแรกใช้ชุมชนเสมือนในฐานะของพื้นที่ที่ใช้เชื่อมต่อความสัมพันธ์ที่ขาดหายไปสำหรับสมาชิกบางท่านที่ไม่ได้ติดต่อกันหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว เพราะมีการย้ายถิ่นฐานตามครอบครัว รวมถึงไม่มีช่องทางในการติดต่อกับสมาชิกท่านอื่น แต่เมื่อมีการสร้างชุมชนเสมือนอย่างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ขึ้น ก็เปิดโอกาสให้สมาชิกที่พบกันในงานเลี้ยงประจำปีที่โรงเรียนพณิชยการก็ได้เพิ่มสมาชิกรุ่นเดียวกันที่ติดต่อกันไม่ได้เข้ามาในเครือข่ายความสัมพันธ์อีกครั้ง สานต่อความสัมพันธ์ที่ห่างหายไปเป็นเวลานาน หรือในบางกรณีที่สมาชิกติดต่อกับสมาชิกบางท่านในกลุ่ม ก็ได้ขอร้องให้เพิ่มตนเองเข้าเป็นสมาชิกในชุมชนเสมือนเช่นกัน

ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองใช้ชุมชนเสมือนในฐานะพื้นที่ที่ต่อยอดความสัมพันธ์ สร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริง ขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ของตนเองให้กว้างออกไปจากเว็บไซต์พื้นที่ไปสู่ออปพลิเคชันไลน์ ทั้งนี้เมื่อเข้าเป็นสมาชิกภายในกลุ่มแล้วมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ร่วมพัฒนาประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก เรียนรู้สัญลักษณ์ร่วมกับสมาชิกท่านอื่นในชุมชนในระยะเวลาหนึ่ง ก็มีการต่อยอดความสัมพันธ์จากพื้นที่ชุมชนเสมือนไปสู่พื้นที่ทางกายภาพ ด้วยการนัดทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เปลี่ยนจากคนแปลกหน้ากลายเป็นเพื่อนในชีวิตจริงได้ นอกจากนี้สมาชิกยังใช้แอปพลิเคชันไลน์ในการติดต่อสื่อสารในระดับบุคคลเพิ่มเติมจากการติดต่อสื่อสารในชุมชนเสมือนเพื่อเพิ่มความสัมพันธ์กับสมาชิกบางท่านที่สนิทสนมกันด้วย

ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มใช้ชุมชนเสมือนในฐานะพื้นที่ที่รักษาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มแรกหลายท่านที่ไม่ได้ขาดการติดต่อกันในช่วงชีวิตที่ผ่านมา นั้น ชุมชนเสมือนทำหน้าที่ในการรักษาความสัมพันธ์ที่มีอยู่ให้สมาชิกยังคงมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกภายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากการติดต่อสื่อสารกันด้วยช่องทางส่วนตัว ในกรณีผู้ที่ขาดการติดต่อและเพิ่งได้รับการเชื่อมต่อความสัมพันธ์นั้น ชุมชนเสมือนก็ถูกใช้ในการรักษาความสัมพันธ์ที่เพิ่งได้กลับมาให้คงอยู่ต่อไปตราบใดที่ยังเป็นสมาชิกของชุมชน

เสมือนอยู่ สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มที่สองนั้น เมื่อมีการสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับสมาชิกภายในกลุ่มแล้ว ก็ใช้ชุมชนเสมือนในการรักษาความสัมพันธ์กับสมาชิกภายในชุมชนเสมือนให้ต่อเนื่องยาวนานเช่นกัน ทั้งนี้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มไม่ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนเสมือนในการรักษาความสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว แต่ใช้การปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่กายภาพควบคู่กันไปด้วย อาทิ กิจกรรมการร่วมรับประทานอาหารประจำทุกเดือน หรือแม้แต่การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในต่างจังหวัด เป็นต้น

สำหรับผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มชุมชนเสมือนส่งผลทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งในด้านบวกส่งผล 3 ประการ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้ข่าวสารนั้น ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีประเด็นที่สนใจหลากหลายแต่ละท่านก็จะโพสต์ข้อมูลข่าวสารตามที่ตนเองสนใจนั้นลงในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ทั้งเรื่องสุขภาพ การเมือง เทคโนโลยี รถยนต์ หรือแม้แต่การเตือนภัยเรื่องมิถุนานชีพในรูปแบบต่างๆ ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ตนเองอาจไม่ได้ติดตาม ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารดังกล่าว ทั้งนี้มีสมาชิกบางท่านที่ไม่ทราบช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารก็สามารถรับรู้ข่าวสารได้จากสมาชิกในกลุ่มที่ได้รับรวบรวมข่าวสารที่มีเนื้อหาหลากหลายจากช่องทางต่างๆ มาแบ่งปันกันในชุมชนเสมือน

2. ด้านการผ่อนคลายความเหงา ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มเป็นผู้เกษียณอายุจากงานประจำที่เคยทำแล้ว อีกทั้งเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มไม่ได้ออกไปทำกิจกรรมในพื้นที่กายภาพเพราะตนเองเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง ทำให้ต้องอยู่แต่ในบ้านพักอาศัย จึงเกิดความเบื่อหน่ายและความเหงา ชุมชนเสมือนจึงเป็นสถานที่ที่ให้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มเข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน โพสต์ภาพ คลิปวิดีโอในรูปแบบของความบันเทิงต่างๆ รวมถึงมีบทสนทนาที่ให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาและเปลี่ยนเรื่องราวของกันและกันได้ ทำให้ภาวะความเบื่อหน่ายและความเหงาลดน้อยลงอีกด้วย

3. ด้านการสนับสนุนทางจิตใจ ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีการโพสต์แสดงความคิดเห็นออกเห็นใจ และให้กำลังใจสมาชิกในชุมชนที่เจ็บป่วยหรือแม้แต่ครอบครัวของสมาชิกที่เจ็บป่วยด้วย ทั้งนี้ยังมีการไปเยี่ยมเยียนสมาชิกที่เจ็บป่วยที่โรงพยาบาลเพื่อให้กำลังใจ รวมถึงให้ความช่วยเหลือในการรับส่งครอบครัวของสมาชิกจากโรงพยาบาลมาสู่บ้านพักอาศัยด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนอกจากจะได้รับกำลังใจและความช่วยเหลือเมื่อเกิดวิกฤตชีวิตอย่างความเจ็บป่วยแล้ว ยังได้รับกำลังใจในการแต่งกาย โดยเฉพาะผู้สูงอายุเพศหญิงที่โพสต์รูปภาพของตนเองขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ลงในชุมชนเสมือน มักได้รับคำชมเชยจากสมาชิกถึงรูปร่างหน้าตาที่ยังสาว ยังสวยอยู่ ทำให้ผู้ที่ได้รับคำชมเกิดความมั่นใจและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ทำกิจกรรมต่างๆ ของตนเองเพิ่มขึ้น

ส่วนในด้านลบที่ชุมชนเสมือนส่งผลถึงสมาชิกในชุมชน มี 2 ประการ ดังนี้

1. ด้านค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีรายได้หลังเกษียณไม่เท่ากัน บางรายมีรายได้จากคนในครอบครัว บางรายมีรายได้จากการลงทุนในตลาดหุ้น หรือบางรายมีรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากประจำปีเท่านั้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีรายได้ประเภทยาก ได้รับผลกระทบจากรายจ่ายในการใช้ชุมชนเสมือน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์สมาร์ตโฟนหรือไอแพด ค่าใช้จ่ายในการจ่ายค่าบริการเครือข่ายโทรศัพท์ ค่าใช้จ่ายจากค่าบริการอินเทอร์เน็ตในที่พักอาศัย หรือแม้แต่ค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าในแอปพลิเคชันไลน์อย่างสติ๊กเกอร์

เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายจากการรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์ประจำทุกเดือนและค่าใช้จ่ายจากการรวมกลุ่มเพื่อท่องเที่ยวในต่างจังหวัดด้วย ทำให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอย่างประหยัดเพื่อเก็บรวบรวมเงินเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนเสมือนไว้อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านปัญหาสุขภาพ ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มมีปัญหาด้านสุขภาพจากการใช้ชุมชนเสมือนเป็นเวลานาน อันได้แก่ ปัญหาด้านสายตา ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้สายตาจ้องหน้าจอนานเกินไป ทำให้เกิดอาการ เคืองตา แสบตา นี้อลอค ปวดกล้ามเนื้อ รวมถึงปัญหาทางด้านความเครียดจากการทะเลาะกันภายในกลุ่ม นำไปสู่การนอนไม่หลับและการพักผ่อนไม่เพียงพออีกด้วย

เราอาจกล่าวได้ว่าชุมชนเสมือนส่งผลให้ผู้สูงอายุได้เข้ามารวมกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์กันบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต มีการใช้ชุมชนเสมือนในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ สร้างความสัมพันธ์และรักษาความสัมพันธ์กับสมาชิกภายในกลุ่ม รวมถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวยังสามารถต่อยอดเข้ามาสู่ความสัมพันธ์ในชีวิตจริงหรือบนพื้นที่กายภาพได้ เพราะการมีปฏิสัมพันธ์ได้นำพาให้สมาชิกทุกท่านได้รับประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก การรับรู้สัญลักษณ์ และมีอัตลักษณ์ร่วมกันพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ทั้งสองพื้นที่ นอกจากนี้ชุมชนเสมือนยังส่งผลทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยในด้านบวก ทำให้ผู้สูงอายุได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ รวมถึงใช้เพื่อผ่อนคลายความเหงาและได้รับกำลังใจในการดำเนินชีวิต ส่วนผลในด้านลบ คือ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นและปัญหาสุขภาพ

บทสรุป

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเร่งความเร็วนี้ทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในทุกประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นการเร่งความเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตแพร่กระจายเข้าสู่ทุกภาคส่วนของสังคม สอดรับกับการเติบโตของสินค้าทางเทคโนโลยีอย่างสมาร์ตโฟนซึ่งได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องและกลายมาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้สมาร์ตโฟนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้นั้นก่อให้เกิดการเชื่อมโยงถึงกันระหว่างบุคคล ผ่านแอปพลิเคชันอันหลากหลาย โดยเฉพาะแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งเปิดให้บริการในประเทศไทยมาแล้วกว่า 8 ปี มีผู้ใช้บริการ 46 ล้านคนและได้รับความนิยมเป็นอันดับ 1 ในปี พ.ศ. 2563 จากผลสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้แอปพลิเคชันไลน์มีฟังก์ชันที่ให้ผู้สร้างกลุ่มเพื่อการสนทนากันได้

ผู้สูงอายุก็เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์เพราะต่างก็เป็นผู้บริโภคสมาร์ตโฟนและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงกับครอบครัวและเพื่อนของตนเองเช่นกัน โดยเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มแรกที่อยู่จักกันมาก่อนเพราะเคยศึกษาที่โรงเรียนพณิชยการแห่งหนึ่งร่วมกัน ได้เข้าร่วมกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ในฐานะที่เป็นชุมชนเสมือน เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับสมาชิกที่ไม่ได้ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ส่วนข้อค้นพบใหม่ที่ต่างออกไปจากงานวิจัยที่ศึกษาการใช้แอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด คือ ผู้สูงอายุกลุ่มที่สองซึ่งไม่รู้จักกันมาก่อน ได้ใช้ช่องทางในชุมชนเสมือนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่อย่างเว็บไซต์พันทิปเป็นช่องทางในการเข้าถึงชุมชนเสมือนแห่งใหม่อย่างกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ใหม่กับบุคคลที่ไม่รู้จักกันมาก่อนในชีวิตจริงและต่อยอดความสัมพันธ์มาสู่ชีวิตจริงได้อีกด้วย ทั้งนี้ผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มยังใช้ชุมชนเสมือนในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 อีกด้วย

การปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนั้น มีการส่งรูปภาพ ข่าวสาร คลิปวิดีโอ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและความบันเทิงอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการสนทนากันในประเด็นที่หลากหลาย ทั้งเรื่องการเมือง สุขภาพ ชีวิตประจำวัน เรื่องในอดีต ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวได้ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีการแบ่งปันประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึกระหว่างกัน การรับรู้สัญลักษณ์และอัตลักษณ์ที่สมาชิกใช้ร่วมกันภายในชุมชนเสมือน ซึ่งการพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนเสมือนเกิดขึ้นควบคู่กับการนัดหมายกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่กายภาพ ทั้งการรวมกลุ่มรับประทานอาหารร่วมกันทุกเดือนและการรวมกลุ่มเพื่อท่องเที่ยวในต่างจังหวัดด้วย

ชุมชนเสมือนส่งผลถึงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยผลในด้านบวกมี 3 ประการ ได้แก่ 1) ชุมชนเสมือนช่วยให้การรับรู้ข่าวสารของสมาชิกในชุมชนเพิ่มขึ้นจากการที่สมาชิกรับมา

ข่าวสารมาแบ่งปันกันภายในชุมชนเสมือน 2) ชุมชนเสมือนช่วยให้สมาชิกในชุมชนผ่อนคลายความเหงาทั้งจากสถานการณ์ที่ตนเองเผชิญและการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ไม่สามารถเดินทางออกจากบ้านได้ และ 3) ชุมชนเสมือนช่วยสนับสนุนทางจิตใจให้แก่สมาชิกในชุมชน ทั้งเวลาที่ตนเองประสบปัญหาในชีวิตหรือในช่วงเวลาที่ต้องการความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ซึ่งสมาชิกในชุมชนเสมือนก็พร้อมที่จะให้กำลังใจกันและกันจนสมาชิกสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น ส่วนผลในด้านลบมี 2 ประการ ได้แก่ 1) ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการใช้ชุมชนเสมือนรวมถึงการรวมกลุ่มในพื้นที่กายภาพ และ 2) ปัญหาในด้านสุขภาพจากการเข้าใช้ชุมชนเสมือนเป็นระยะเวลานาน

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาต่างประเทศ

- Appadurai, Arjun. (1996). **Modernity at large : Cultural dimensions of globalization**. London : University of Minnesota Press.
- Bakardijjeva, Maria. (2005). **Internet society : The internet in everyday life**. California : Sage Publications.
- Baym, Nancy K. (2000). **Tune in and log on soaps, fandom, and online community**. California : Sage Publications.
- _____. (2015). **Personal connections in the digital age**. Cambridge : Polity Press.
- Beniger, James. (1987). **Personalization of mass media and the growth of pseudo-community**. Boston : Houghton Mifflin Harcourt.
- Castells, Manuel. (1998). **The rise of network society**. London : Blackwell Publications.
- December, John. (1996). **HTML and CGI unleashed**. Beverly hills, California : Sage Publications.
- Eriksen, Thomas Hylland. (2007). **Globalization : The key concepts**. Oxford : Berg.
- Ferguson, Yale H. and Mansbach, Richard W. (2012). **Globalization : The return of borders to a borderless world**. New York : Routledge.
- Gottlieb, Nanette and McLelland, Mark. (2004). **Japanese cybercultures**. New York : Routledge.
- Hagel III, John and Armstrong, Authur G. (1997). **Net gain, expanding markets through virtual communities**. Massachusetts : Harvard business school Press.
- Havighurst, Robert J. (1969). **Adjustment to retirement : A cross-national study**. Assen : Van Gorcum.
- Jone, Steven G. (1998). **Cybersociety 2.0**. California : Sage Publications.
- Lickliger, J. C. R. and Taylor, Robert W. (1990). **The computer as a communication device**. California : System research center.
- Mcleish A. B., John. (1976). **The Ulysean adult : Creativity in the middle & later years**. Toronto and New York : McGraw-Hill Ryerson.
- Mannheim, K. (1952). "The problem of generations." In P. Kecskemeti (Ed.). **Essays on the sociology of knowledge** (pp. 276-320). London : Routledge & Kegan Paul.
- Matrix, Sidney Eve. (2006). **Cyberpop digital lifestyles and commodity culture**. New York : Routledge.

- Mcluhan, Marshall and Powers, R. Bruce. (1992). **The global village : Transformations in world life and media in the 21st century.** New York : Oxford University Press Inc.
- Restrepo, Felipe Buitrago and Márquez, Iván Duque, (2013). **The orange economy : An infinite opportunity.** New York: Inter-American Development Bank.
- Rheingold, Howard. (1993). **The virtual community : Homesteading on the electronic frontier.** Massachusetts : MIT Press.
- Rosenau, James N. (2003). **Distant proximities.** New Jersey : Princeton University.
- Slevin, James. (2000). **The internet and society.** Cambridge : Polity Press.
- Steve, Jones. (1995). **Cybersociety : Computer-mediated communication and community.** University of Michigan : Sage Publications.
- Strauss, W., & Howe, N. (1991). **Generations: The history of American's future, 1584 to 2069.** New York : Quill William Morrow.

บทความ

- Jeffries, F.L., & Hunte, T.L. 2003. "Generation and motivation: A connection worth making." *Journal of behavioral and applies management.* 6(10), 37-70.
- Hearn, Denis O. 2009. "Anthropology of globalization or the globalization of Anthropology." *Identities,* 16(4), 492-510.
- Morris, Merrill and Organ, Christine. 1996. "The internet as mass medium." *Journal of communication,* 46(1), 39-50.
- Robertson, Roland and Chirico, Joann. 1985. "Humanity, globalization, and worldwide religious resurgence : A theoretical exploration." *Sociological analysis* 46(3), 219-242.
- ชนิษฐา จิตแสง. (2556). "พฤติกรรมและรูปแบบการใช้บริการบนสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น." *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์* ปีที่ 30 ฉบับที่ 2, 217-242.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2546). (แปล), "Anthony Giddens : A changing world (2001)." *วารสารศิลปากร* ปีที่ 23 ฉบับที่ 1, 133-183.
- มนัสวี ศรีนนท์. (2561). "ทฤษฎีเจเนอเรชันกับกรอบชีวิต." *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร* ปีที่ 6 ฉบับที่ 1, 364-373.
- วิศปต์ย์ ชัยช่วย. (2560). "การใช้LINEของผู้สูงอายุ: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา." *วารสาร Veridian E-Journal* ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, 905-918.
- อรุณพร พิทักษ์และณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (2553). "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง กรุงเทพมหานคร = Factors related to participation in the

activities of the aging in Din Daeng Aging Service Center, Bangkok metropolis.” วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1, 168-185.

หนังสือภาษาไทย

- กิตติ กันภัย และคณะ. **มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่**. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กวัลชิต สิงห์. (2550). **ถามฟ้าโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2538). **วิกฤติมนุษยยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : วัลยา.
- นัฐวุฒิ สิงห์กุล. (2561). **การเดินทางของชีวิต : ความหมายต่อความชราภาพและการใช้ชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุไทดำ**. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พนม คลี่ฉายา. (2555). **ความต้องการข่าวสาร การใช้สื่อ และนิสัยการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุไทย**. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุในไทย. (2557). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นท์ติ้ง.
- รศรินทร์ เกรย์และคณะ (2561). **คุณภาพชีวิตต่างวัยของผู้มีงานทำ = Quality of life among population by generations**. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2555). **โลกาภิวัตน์กับท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2547). **เผชิญหน้าโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม : นโยบายวัฒนธรรมในบริบทใหม่**. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไสว บุญมาและนภาพร ลิ้มปิยะกร. (2550). **กะลาภิวัตน์**. นนทบุรี : โอ้พระเจ้า.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยแห่งชาติ.
- อุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์. (2557). “ทัศนคติทางเพศของประชากรรุ่นใหม่”. ยูพีนิ วรสิริอมรและคณะ (บรรณาธิการ). **ประชากร 2557 : การเกิดกับความมั่นคงในประชากรและสังคม**. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

วิทยานิพนธ์

- กชพรรณ อุปริกชาติพงษ์. (2552). “ปัจจัยความสำเร็จของชุมชนเสมือนจริง เพื่อสร้างความสัมพันธ์กรณีศึกษา เว็บไซต์ hi5 ในประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรรณิกา เชาว์วัฒนกุล. (2549). “การก่อตัว วิถีชีวิต และปฏิกริยาในช่วงวิกฤติของชุมชนท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์เทรคกิ้งไทยดอทคอม”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารศาสตร์ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ขวัญชนก กมลสุภจินดา (2557). “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการแสดงตัวตนของเจนเอเรชั่น: กรณีศึกษาความแตกต่างระหว่างเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจนเอเรชั่นวาย”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จณัญญา นภาพงษ์. (2552). “โลกเสมือน www.secondlife.com กับความเป็นชีวิตในอุดมคติ”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุรวิทย์ ทองเมือง. (2551). “ชีวิตของคนที่มีความหลากหลายทางเพศในชุมชนเสมือนจริง”. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ ประเสริฐ. (2557). “พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของผู้สูงอายุไทย”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชินวร ฟ้าดิษฐ์. (2550). “เด็กกับเกมออนไลน์” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนภูมิ เรื่องวิทยานุกูล. (2546). “ชุมชนเสมือนของกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนา ชูรกิจ. (2560). “ปัจจัยที่ส่งผลทำให้สมาชิกเกิดความภักดีต่อชุมชนเสมือนจริง: กรณีศึกษา กลุ่มถามตอบปัญหาเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ของ Facebook ประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยีวิทยาถันนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนาลี เกียรตินิยมศักดิ์. (2542). “มณฑลสาธารณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ : กรณีศึกษา www.pantip.com และ www.sanook.com”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณสิกา เชื้อชาติไทย. (2546). “ความเหงาในชุมชนเสมือน : กรณีศึกษา www.pantip.com และ www.sanook.com”. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร แซ่ลิ้ม. (2558). “พฤติกรรมการใช้ไลน์แอปพลิเคชันของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภนิศา เกษมสันต์. (2546). “บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์กับการสร้างความสัมพันธ์แบบชุมชนเสมือนของผู้สูงอายุสมาชิก OPPY club”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สื่อออนไลน์

Narongyod Mahittivanicha. (2563). **สถิติและพฤติกรรมผู้ใช้งาน Internet Q1 ปี 2020 ทั่วโลก (รวมประเทศไทย)**. เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.twfdigital.com/blog/2020/02/global-digital-usage-stat-q1-2020/>

ผู้จัดการออนไลน์. (2563). **8 ปี 'LINE ประเทศไทย' ผู้ใช้ 46 ล้านคน**. เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/cyberbiz/detail/9630000064692>

พรชุลีชัย นิลวิเศษ. (2550). **จิตสังคมผู้สูงอายุ**. เข้าถึงเมื่อ 21 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_10.html

ลีอรัถน์ อนุรัตน์พานิช. (2559). **เจนเอ็กซ์ เจนวาย เจนแซดคืออะไร**. เข้าถึงเมื่อ 21 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/330/เจนวาย-เจนแซด/>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). **การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557**. เข้าถึงเมื่อ 21 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/survey/surpop2-1-1.html>.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2563). **ETDA เผย ปี 62 คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 10 ชั่วโมง 22 นาที Gen Y ครองแชมป์ 5 ปีซ้อน**. เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.etda.or.th/th/NEWS/ETDA-Revealed-Thailand-Internet-User-Behavior-2019.aspx>

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2564). **ETDA เผยผลสำรวจ IUB 63 คนไทยใช้เน็ตปั่งไม่ไหวเกือบครึ่งวัน โควิด-19 มีส่วน**. เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.etda.or.th/th/newsevents/pr-news/ETDA-released-IUB-2020.aspx>

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. (2017). **Thailand 4.0 คืออะไร**. เข้าถึงเมื่อ 10 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.it24hrs.com/2017/thailand-4-0/>

สุรางคณา วายุภาพ. (2018). **สถิติผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ปี 2561 ในประเทศไทย**. เข้าถึงเมื่อ 10 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก

<https://blog.ourgreenfish.com/th/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B9%8C>

สัมภาษณ์

ผู้สูงอายุกลุ่มแรก

- คุณกั้ง. สัมภาษณ์ 27 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 19 ธันวาคม 2563
- คุณตี๋ม. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563
- คุณต๋อ. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 27 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563
- คุณตั้ม. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณพิม. สัมภาษณ์ 27 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 19 ธันวาคม 2563
- คุณไผ่. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 12 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณมิก. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 27 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563, 19 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณมุก. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 11 กรกฎาคม 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563, 19 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณเล็ก. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณสีก. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 27 มิถุนายน 2563, 11 กรกฎาคม 2563, 12 ธันวาคม 2563, 19 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณหง. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 28 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563, 19 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564
- คุณหย่า. สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2563, 11 กรกฎาคม 2563, 21 พฤศจิกายน 2563, 12 ธันวาคม 2563, 19 ธันวาคม 2563, 17 กรกฎาคม 2564

ผู้สูงอายุกลุ่มที่สอง

- คุณต๋อย. สัมภาษณ์ 26 กรกฎาคม 2563, 29 พฤศจิกายน 2563
- คุณทิพย์. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 28 มิถุนายน 2563, 26 กรกฎาคม 2563, 29 พฤศจิกายน 2563, 10 กรกฎาคม 2564
- คุณนัย. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 12 กรกฎาคม 2563
- คุณป्ली. สัมภาษณ์ 28 มิถุนายน 2563, 26 กรกฎาคม 2563, 29 พฤศจิกายน 2563, 10 กรกฎาคม 2564
- คุณป๋อน. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 22 พฤศจิกายน 2563, 29 พฤศจิกายน 2563, 10 กรกฎาคม 2564
- คุณปู้ก. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 28 มิถุนายน 2563, 12 กรกฎาคม 2563, 26 กรกฎาคม 2563, 29 พฤศจิกายน 2563
- คุณพล. สัมภาษณ์ 28 มิถุนายน 2563, 12 กรกฎาคม 2563, 10 กรกฎาคม 2564
- คุณสิน. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 28 มิถุนายน 2563, 29 พฤศจิกายน 2563, 10 กรกฎาคม 2564

คุณหน้า. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 28 มิถุนายน 2563, 26 กรกฎาคม 2563, 22 พฤศจิกายน 2563,
29 พฤศจิกายน 2563, 10 กรกฎาคม 2564

คุณหมี่. สัมภาษณ์ 21 มิถุนายน 2563, 28 มิถุนายน 2563, 12 กรกฎาคม 2563, 26 กรกฎาคม 2563, 29
พฤศจิกายน 2563, 10 กรกฎาคม 2564